MUSEUM

Časopis bohoslovců československých.

Ročník XLIX.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes,
církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se ňadrech,
každá půl, každá má moje srdce celé. *Sušil.*

Bibliotheca Bohemica S. J. Cenipontis

Pořadatel: Josef Lorenz.

Nákladem »Růže Sušilovy«. ::
Tiskem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. L. P. 1915. ::

INSTITUTUM PHILOSOPHICUM PRAHA

OBSAH.

Básně.

Strana
F. Z. (Ol.), Adorace 126
— Naděje 161
Horkov J. M., Vám, bratří! 168
Lukovský J. (Ol.), Jarní ráno 175
Olševský M. (Br.), Modlitba. Z nezapomenutelných chvil 58
Slávek E. (Br.), Úsměvy 25
— Vrby 155

Pojednání.

Bělohlávek J. (Br.), Několik časových úvah 162
Bože, kdy dozuří bouře 1
Černý M. (Br.), Za Piem X. 3
Čouka J. (Ol.), Náboženská skepse 147
Dokulil F. (Br.), Bohoslovec a organisované katolické studentstvo . . . 36
Havelka Fr. (Pr.), Sv. Pavel na Areopagu 13, 127
Konůpek J. (Pr.), Význam soboty u Židů 156
Krajner L. (Pr.), Několik slov o zázraku souvěkém in specie a jeho argumentaci 4
Lorenz J. (Br.), O pastoraci moderní inteligence 40
Neumann A., O. S. A. (Br.), Z pozůstalosti kněze-buditele 75
— Z literární pozůstalosti P. Jana Pleskáče 176
Olšanský Ig. (Ol.), Ochrana práce po smyslu IV. prosby Otčenáše . . 59
R. V. (Pr.), Helenský synkretismus a jeho vliv na křesťanství 141
Roháč J. (Pr.), Význam úcty našich národních světců pro moderní život 29
Stříž A. (Br.), Za vdp. P. Arnoštem Gřivnackým, O. S. B. 123
Vaněk J. (Br.), Vzpomínka na milého profesora preláta Dra Roberta Neuschla 25
Zhánel K. (Br.), Dr. Beda Dudík 48
— Naše vánoční zpěvy-koledy 87
— Několik dopisů kněží-spisovatelů 168
— Život vojenský v národních písních 201

* * *

Hlídka cyrilometodějská 226
Hlídka sociální 111, 226
Hlídka studentská 111, 229
Nové knihy 115, 233
Z posledních okamžiků míru. Zprávy o konferenci katolické inteligence, o utvoření kulturního svazu moravskoslezského a o vědeckém kursu o době husitské konaných v Olomouci od 19. do 23. července 1914. Podávají J. Lorenz a L. Matyáš z Brna 96
Zprávy z Jednot 103, 221

* * *

Podobizny: Svatý Otec Benedikt XV.; J. M. prelát Dr. Robert Neuschl; P. Arnošt Gřivnacký; Biskupský zámek v Chrlicích — za války brněnský alumnát.

Svatý Otec Benedikt XV.

Bože! Kdy dozuří bouře, kdy doburácí hromy, kdy přestanou blesky, kdy rozprchnou se mraky — — — kdy prohlédneme? — — — a co potom uvidíme? —

Kdyby nám slibovali hory doly a neslíbili rozkvět církve — nevěříme. Marné vše, čím se chce pomoci národu, není-li to víra. Čím nezíská církev, tím nezíská ani národ. A kdyby nás někdo ukřičel a dával nám národní pozlátko za církevní zlato, nikdy se nesmíříme.

Toť naše národní kredo: V životě církve život národa — v bezvěří hrob!

M. Černý (Br.):

Za Piem X.

„Non habemus papam" smutným echem se rozneslo 20. srpna r. 1914 ze síní vatikánských celým světem. Osiřel stolec Petrův — svět křesťanský stíhá opět těžká rána. „Dona ei requiem" zní chrámy křesťanskými k trůnu Všemohoucího. V době vážné, v době ruchu válečného odchází vicarius „Principis pacis" k azurným výšinám, aby zde kladl počet z vladařství svého.

Dobu jedenácti let, v nichž řídil osudy církve, dlužno řaditi v dějinách mezi nejslavnější pontifikáty. V odměnu uslyší jistě slova z úst Spasitelových: „Serve bone et fidelis — intra in gaudium Domini!" A v pravdě. Láskou a dobrotou planulo srdce sv. Otce nejen k mocnějším tohoto světa, nýbrž i k chudým vrstvám skláněło se s horlivostí a láskou apoštolskou. Vznik válečného neštěstí, v němž tone skoro celý svět, dotkl se smrtící ranou citlivých strun jeho srdce. Uváživ dosah neštěstí viděl v duchu, jak krutá rána doléhá na národy. „Všemohoucí nechtěl, abych zažil hrůzy válečné, pod jejichž tíhou úpěti budou národové", toť slova, jež pronesl zvěčnělý papež na smrtelném loži.

Úřad nejvyššího pastýře „regere Ecclesiam Christi" zastával sv. Otec s věrností a svědomitostí apoštolskou. „Omnia instaurare in Christo" bylo životní ideou a programem, k němuž odnášela se veškerá jeho činnost na poli jak církevním tak kulturním. Po slavném pontifikátu Lva XIII., za něhož zasvitla církev blahodárným světlem božské nauky do nových zemí, bylo potřebí pontifikátu vnitřní obnovy církevní, a tu za svůj životní program si vyvolil Pius X. Vroucím jeho přáním bylo docíliti u duchovenstva a věřících pravého, jasného poznání ve věcech víry a stavu milosti, z kterýchžto zdrojů vyvěrá pravý duchovní život. Zpozorovav proto, jak bludy modernismu mrakem se valí do nauky církevní, jako „custos depositi fidei" varovným hlasem upozornil na hrozící duchovní nebezpečí a proti rozsévačům zhoubného koukole prohlásil své veto. Varovný jeho hlas nesl se v první řadě k řadám duchovenstva, jež vésti má věřící po správné cestě k vznešenému a svatému cíli a tak býti pomocnou rukou Apoštolské Stolice.

„Papež eucharistický" správně se pojí k Piu X. Poukázav svými dekrety na nesprávné zásady jansenistického rigorismu umožnil věřícím, že mohou častěji, ano denně bráti podíl na královské hostině, k níž volá Pán duše svým: „Venite ad me et ego reficiam vos!" K dokonalosti, jež ve skutcích nachází ohlasu, hleděl přivésti sv. Otec duše mu svěřené. Myšlenka eucharistická slavila za jeho slavného pontifikátu pravé triumfy. Jubilejními slavnostmi, kongresy vzdáván byl hold Kristu Eucharistickému. Jak velice tu vzpružila se náboženská idea národů! — Maje po-

rozumění pro moderní dobu, přikládal ve svých okružních listech velikou důležitost dobrému tisku, důležitému činiteli pro spořádané sociální poměry, a jej ze všech svých sil podporoval. Spolkové činnosti, jež v naší době velmi se rozvinula, hleděl dáti křesťanský ráz, stanoviv normou zásady obdobné v „Rerum novarum" slavného svého předchůdce.

Hlavním rysem charakteru zvěčnělého sv. Otce byla jeho prostota, jež po celý život stále mu byla průvodkyní. Z chudých rodičů vzav původ žil prostince a jako přítel chudoby odebral se k Pánu. Pozemských statků nezanechal, avšak příklad svatého života a láska k Eucharistickému Kristu zůstaly závětí duším mu svěřeným. Synové tohoto světa nerozuměli vznešeným jeho zásadám, za to však křesťanský svět chápal a rozuměl idei jeho „instaurare". Pius X. nebyl „velikým" v očích tohoto světa, byl však velikým duchovně. Na srdci Ježíšově, k jehož poctě neúnavně pracoval, odpočívá nyní veliký zástupce Kristův prost všech starostí, jež na dráze životem zmítaly jeho myslí. U Všemohoucího kéž vyprosí, aby vánoční „pax in terra hominibus bonae voluntatis" rozepnul již brzy perutě po krajích, jež tonou v hrůzách válečných. Požehnání shůry a nadpřirozené pomoci kéž vyprosí i svému nástupci na stolci Petrově, za něhož refrainem zní chrámy křesťanskými : **Benedikta XV., Bože, žehnej, zachovej !**

L. Krainer (Pr.) :

Několik slov o zázraku souvěkém in specie a jeho argumentaci.

O minulých prázdninách dostalo se mi náhodou do rukou několik vět z jistého časopisu, jichž obsah dotýkal se přímo rouhavě zázračné moci vody z pramene lurdského. Věc týkala se choti jistého rakouského ministra, která navštívila na loňské výpravě lurdské tajemnou jeskyni v skalách Massabielských. Za to pak, že vzala s sebou něco zázračné oné vody, dostalo se jí od onoho časopisu výtek a mimo to byly činěny jakési poznámky o „bandasce s vodou, státních financích" atd.

Jisto je, že za nynějších dob nalezne se ještě mnoho ať již předpojatých či nevědomých lidí, kteří odvažují se pochybovati o jasných faktech zázraků historických i soudobých. Právě tak jisto jest, že značné procento pochybovačů o nadpřirozených zjevech připadá na ty, kteří — jsouce přesvědčeni osobně o nezvratnosti a skutečnosti fakta — vypovídají a píší dalekosáhlými diskusemi vědeckými proti němu, ať už z jakýchkoli pohnutek.

Pod dojmem onoho článku umínil jsem si, že věnuji několik slov na obhájení zázraku současného, který udál se v zemi nyní tak těžce zkoušené, v Belgii.

Abbé Gondaldí: „Zázrak se udál, tedy je možný". — Tuto proposici nebudou popírati ovšem křesťané pravého slova smyslu, opírajíce se o historickou pravdu z mrtvých vstání Pána našeho Ježíše Krista. Nicméně vědeckým prostudováním současného zázraku a objasněním jeho bude nám možno obrátiti zbraň protivníků všeho nadpřirozeného proti nim samým.

Vizme, co praví známý spisovatel „La vie de Jesus" Renan, radikální to racionalista, o nemožnosti vědecké diskuse o souvěkém zázraku: „Je-li pravda, že souvěký zázrak nesnese vědecké rozpravy, zdaliž pak není pravděpodobno, že i zázraky v minulosti, které se dály při schůzích lidu, neobjevily by se nám jakožto mámení, kdyby nám bylo možno podrobně je kritisovati?"

My však pokusíme se dokázati, že soudobé zázraky zcela klidně snesou vědecký rozbor a že nemají snějakým „mámením" nic společného. Ostatně dlužno si jen všimnouti, jak se vyjádřil sám Felix Le Dantec, prvotřídní stoupenec racionalistů, ve spise „Le Conflict" — „Rozpor" r. 1901: „Neviděl jsem nikdy zázraku, avšak zavazuji se vám, kdybych jenom jediný zjistil, zřekl bych se svého materialismu a stal bych se mnichem. Neboť to jest jediný způsob, jak by se mohla zjeviti existence Boha všemohoucího člověku tak pyšnému, jako jsem já." —

Jediný ovšem způsob zjevení to není, jak známo z prozřetelného řízení a zachovávání kosmu i jednotlivého individua — ale to jest otázka jiná.

Případ, o němž jednáme, byl uveřejněn jako brožura s názvem: „Náhlé uzdravení zlomeniny, zpráva o tom a vědecká úvaha" od doktorů Van Hoestenbergha, Royera a Deschampse, v říjnu roku 1899 v Bruselu se 4 fototypickými snímky mimo text. — — — —

Jabbeke jest obec v západních Flandrech, půlíc vzdálenost mezi městy Brüggem a Ostende, se 2500 obyvateli. Nedaleko kostela po levé straně silnice do Varssenaere vedoucí přebýval v chudém domku Petr de Rudder, zemědělský dělník u ctihodného senátora Alberica de Bûs de Ghisignies. — Právě dovršil 44 let, když stal se tento vzorný pracovník obětí neštěstí. Bylo to 16. února r. 1867.

Vida nesnáze dřevorubců pachtících se skácený strom padší na cizí půdu odstraniti, ochotně nabídl jim svou pomoc, která mu však přišla velmi draho. Zdvihaný kmen stromu náhle padl zpět a srazil k zemi de Ruddera, přeraziv mu svou vahou levou nohu. Přivolaný lékař Dr. Affenaer z Oudenbourgu konstatoval, že nešťastníku byly přeraženy v hořejší třetině nohy kost holenní a lýtková. Ačkoliv doktor zlomeninu ihned srovnal a přiložil šroubový obvaz, byl nucen později jej sejmouti, ježto dostavil se zánět kostí zbavených okostice, spojený s hroznými bolestmi; hnis značného

množství vytvořil se na nártu nohy, a na tom místě, kde byla zlomenina, vytékal jako zapáchající tekutina.

Ačkoliv Dr. Affenaer vynaložil všechen svůj um i péči, plynuly dny a měsíce, aniž noha se dost málo hojila. Dlužno podotknouti, že tehdejší době nebyly ještě známy prostředky antiseptické, a za druhé, že následkem rozdrcení kostí bylo nezbytno vyjmouti z rány sekvestr, t. j. úlomek odumřelé kosti, čímž nastala důsledně mezi oběma konci zlomené kosti mezera zvící několika centimetrů.

Hnisání nepozbývalo síly a proto doktor vzdal se brzy naděje na vyhojení nohy ubožákovy. Stejně tak tři jiní lékaři — jsouce jediné tou radou, aby Petr de Rudder užil posledního prostředku a dal pošramocený úd amputovati. Než onen k tomu nesvolil a raději strávil celý rok na lůžku, trpě nesmírně. Později vlekl se namáhavě o dvou berlách, omezuje se pouze na čištění rány a ovazování jí plátnem.

Léta ubíhala, až z jara r. 1874, tedy po sedmi letech, navštívil ubohého mrzáka, jenž upadl mezitím do nejkrutší bídy, Dr. Van Hoestenberghe ze Salhille, lékař to chudých tamní obce, prohlédl na přání Petrovo zlomeninu a shledal následující: Z otvoru rány prýštila talovitá tekutina nahnědlá, odporně páchnoucí. Po očištění hnisu ohnul doktor spodní část nohy do zadu a v ráně ukázaly se hoření a dolení pahýly kosti holenní, zbavené své okostice, s více hrboly na povrchu. Na to zcela lehce opsal patou nohy polokruh, aniž by bylo cítiti sebe menšího odporu kostí. Konečně na nártu shledána jiná rána, plná smrdutého hnisu. — Prohlídka skončila podobnou radou, jakou dávali předchozí lékaři.

Ani Dr. Verriest nesvedl ničeho a nemoha pohnouti Ruddera k amputaci nohy, odepřel mu další léčení. To bylo asi roku 1875, v polovici ledna.

V době této odehrálo se jedno z oněch hlubokých tajemství moci Boží, i dlužno tudíž obrátiti pozornost na argumentování rány nešťastníkovy důležitými svědectvími.

Zázračná událost ta stala se dne 7. dubna r. 1875. Pět dní před tím navštívil Petra bednář Jan Houtsaeger a shledal, že „levá noha byla přeražena mezi chodidlem a kolenem a ohnutím zlomeniny objevily se v ráně pahýly kostí". Toto konstatování potvrzeno 4. dubna Ludvíkem Knockaertem, rolníkem v Jabekke. V úterý 6. dubna navštívil Ruddera soused Eduard Van Hoeren a jeho syn, aby pohovořil s ním o cestě, kterou chtěl Petr podniknouti na druhý den k Panně Marii Lurdské v Oostackeru, vesnici to hodinu cesty od Gentu vzdálené. Tam nachází se svatyně, zasvěcená Panně Marii Lurdské, navštěvovaná hromadnými návštěvami poutníků ze všech končin Belgie a severní Francie.

Zde tedy odhodlal se Petr de Rudder prositi vroucně a pokorně Rodičku Boží o uzdravení.

Oba návštěvníci a jistá žena dosvědčili, že téhož dne shledali nohu Rudderovu právě v takovém stavu, jako dříve — opomeneme-li již svědectví Rudderovy ženy a jeho dcery.

Nebudeme šíře vypisovati obtížnou cestu ubožákovu o berlích na nádraží — 7. dubna —, odtud do Gentu a do Oostackeru; podotýkáme jen tolik, že ti, kdož přišli s ním do styku, potvrzují svými výpověďmi, respective vtipy více méně nemístnými ubohý stav nohy poutníkovy. Vystoupiv z omnibusu ubírá se Petr podporován svou ženou k proslulé jeskyni oostackerské a napije se vody ze studánky. Na to jako ostatní poutníci obejde třikrát jeskyni a tím úplně vysílen klesá na lavičku, kde přednáší pokornou prosbu Neposkvrněné Matce Boží . . .

A ejhle ! . . . Petr de Rudder povstává, berle nechává berlami a jako u vidění prochází sám zástupem poutníků, aby poklekl před sochou Panny Marie.

Osm let a dva měsíce neučinil jedinkého kroku a dnes náhle ozdravěl . . . Makavý průkaz tohoto zázraku učiněn byl ihned na zámku markýzky de Courtebone: obě rány shledány lékařskou prohlídkou úplně zaceleny, zlámané kosti se náhle spojily dohromady. Nesmíme však zapomenouti, že ona mezera dřívější mezi oběma zlomenými konci kostí, tři prsty široká, srostla tak, že noha levá nebyla nijak kratší než-li druhá noha, což je velmi důležito . . . Rudder byl tedy dokonale uzdraven, jak konstatováno též Dr. Van Hoestenberghem, Royerem, Deschampsem a j. v.

Po tomto zázračném uzdravení žil Rudder ještě 23 roky, jež věnoval pilné práci (někdy až příliš pilné a horečné) a vděčné zbožnosti k Panně Marii. Zemřel na zápal plic roku 1898 22. března u věku 75 let.

Pro historii zázraku tohoto jest důležita ta okolnost, že pořízeny byly bezprostředně po uzdravení fotografické snímky kostí dotyčných exponováním Röntgenových paprsků. Kromě toho po smrti Rudderově na svolení jeho manželky amputována mu levá noha a praeparované kosti vešly v majetek Dr. Deschampse. — —

To jest tedy stručné vypsání oné pamětihodné události, o níž nyní dále pojednáme, pokud se týče námitek popíračů zázraku.

Voltairova definice zázraku, který dle něho jest porušením božských nezměnitelných zákonův mathematických, což — jak praví — je kontradikcí: t. j. že zákon nemůže býti současně immutabilis a zároveň corruptibilis, — došla vývojem vědy svého odzvonění a věc vzala na sebe vlivem positivismu (hlavně Litrêa a Renana) masku modernějšího roucha. Slyšme, co píše tento (Renan) v úvodě k „Životu Ježíšovu“ :

„Vylučujeme z historie zázrak, ne ve jménu té neb oné filosofie, nýbrž na základě stálé zkušenosti. Nepravíme: zázrak je nemožný, ale říkáme: zázrak až dosud nebyl zjištěn. —“

A tyto labilní a nesprávné premisy přistřihuje na definice dle libovolných pravidel, jichž vytočená a směšná charakteristika (jak sám Dr. Deschamps praví) bije takořka do očí.

Dle něho musí se státi zázrak, aby byl dokazatelným, asi takto:

Najde se nějaký divotvorce, jenž ohlásí se jako křísitel mrtvých. Sestaví se komise z chemikův, psychologův, fysikův, fysiologův, routinovaných historických kritikův; tato komise vybere si jistou mrtvolu, zjistí, že je dočista mrtva, vyvolí pokusnou síň a bude si vůbec počínati obezřetně, aby snad neměl někdo po ruce nějakou námitku a pochybnost.

Jestli se mrtvý skutečně oním divotvorcem vzkřísí, může se říci, že bylo dosaženo pravděpodobnosti, rovnající se „skoro" jistotě. Ale to Renanovi ještě nevyhovuje: onen thaumaturg musí opakovati pokus znovu, za jiných okolností, na jiných mrtvolách, a v jiném prostředí, což není prý nic přemrštěného, poněvadž při zázraku slovo „snadnost" a „nesnadnost" nemá pražádné váhy. A i kdyby tu prý zázrak se udál a dokázal, dokázalo by se tím prý dvojí:

1. že se dějí zde na světě události nadpřirozené;
2. že moc je konati je svěřena jen jistým osobám.

A konče tento filosofický rozbor dí: „Avšak, kdo by nevěděl, že zázrak nikdy za těchto podmínek se neudál?"

Tu ovšem milerádi věříme, neboť která pak historická událost obstála by před takovými požadavky?

Ostatně Renan sám vykopal své autoritě přemrštěností v postulátech (požadavcích) hrob. Všimněme si jen, jak se vyjádřil o jeho jednom díle protestant de Pressenté v „Siécle apostolique": „Je to rozhodně román, co nám podává, ukazuje nám takto, že libovolná věda tvoří právě tak legendy, jako dětinskou lehkověrnost".

A známý protestant Harnack nedávno v řeči své ke všem akademikům berlínským „O podstatě křesťanství" pronesené mimo jiné pravil, že pokrokem historie za posledních let písemné památky (t. j. sv. evangelia) musí se posuzovati s větším porozuměním a přízní, než jak to dělal Dr. Strauß a Renan. Odkud — ptáme se — ten překotný obrat u racionalistů tak čistého zrna?

Snadno vysvětlitelno! Místo, aby se popírala historie výminečných zákonů, dvě slovíčka: „suggesce" a „neznámé síly" dovolují Harnackovi, jak se sám vyslovil, správně oceniti tyto zprávy a použíti jich jakožto dějinných pramenův.

Krátce řečeno: Třetí toto stanovisko, proti němuž my musíme nyní ze všech sil bojovati, tvrdí: „My vaše domnělé zázraky vysvětlujeme přirozeným způsobem".

Odtud právě činěny jsou námitky proti případu Petra de Ruddera.

Dr. Bernheim, prof. na medicinské fakultě v Nancy, praví ve svém díle: „Hypnotisme, Suggestion, Psychothérapie": „Současné

době bylo vyhraženo úplně osvětliti, vymeziti a pochopiti přesně vědeckou nauku o suggesci, v jejíž světle trvale rozplývají se v dým přeludy a pověry, které až po naše dni zaslepovaly ubohé lidstvo. Jsou pravdiva ta uzdravení, jež byla dosažena skrze reliquie svatých, prostřednictvím lidí zbožných, již obdrželi od Boha moc uzdravovati, jako na př. farář z Arsu, princ Hohenlohe, členové Růžového Kříže, zakročením božstva v Lurdech a jinde.

Tak zvaná zázračná uzdravení nejsou vždy pouhým výmyslem; jsou to uzdravení způsobená pomocí suggesce, která nevědomost jedněch přeměnila v zázraky, pochybovačnost druhých ve švindl. . . . Je to lidská obrazotvornost, která dělá zázraky." — Potud učený onen profesor. Tedy, jak vidno, učenci rázu Bernheimova, tvrdíce u dvou nebo třech případů uzdravení vliv suggesce, využívají pěkně onoho sofismatu: ab uno disce omnes, t. j. podle jednoho případu usuzuj na všechny ostatní.

Na druhé straně dlužno upozorniti na tak zv. „faith-healing", čili „víru, která uzdravuje", jež vystupuje v popředí při příležitosti Zolovy cesty do Lurd.

Dr. Charkot vymezuje podstatu zázračných zjevů tím,

1. že odkazuje neuprosně všechny do oboru hysterie, protože prý plozeny jsou důvěřivostí, lehkověrností, suggestibilitou, což všecko jmenuje vlastnostmi „faith-healingu". — Než my tvrdíme, že Petr de Rudder nebyl ani dost málo nervosní, právě tak jako souhlasíme, že ho oživovala velká důvěra k Matce Boží, osvědčená poutí do Oostackeru. Tedy nejde tu o žádnou důvěřivost, nýbrž důvěru, kteréžto pojmy zajisté dlužno dokonale rozlišovati.

2. Pole víry, která uzdravuje — pokračuje Charkot — je však omezeno. „Aby mohla tato víra, která uzdravuje, způsobiti své účinky, musí se zabývati pouze případy, jejichž uzdravení nevyžaduje žádného jiného zakročení, než jen tuto moc, kterou má duch nad tělem. Nic nemůže ji uzpůsobiti, by překročila tyto hranice, neboť my nezmůžeme ničeho proti přirozeným zákonům."

Chce tudíž Dr. Charkot nemoci nervové, hysterii, ochrnutí, vyléčiti prudkým otřesem mravním, hlubokým přesvědčením o možnosti uzdravení, kdežto nemoci se zjevnou změnou anatomickou, jako pokročilé souchotiny, nádory, kostižery, zlomeniny nemohou se vyléčiti leda postupem času často velmi dlouhého.

Jak vidno, tento druhý charakter „faith-healingu" při náhlém zcelení nohy Rudderovy neplatí, což sám Charkot uznal svým potvrzením, že úplné zacelení vyžaduje patřičného času postačitelného, aby se zcelení uskutečnilo. A přece zaměňuje tu tento učenec zázrak „faith-healingem". A chtěje mermomocí přivésti čtenáře ke konklusi, že všechny zázraky jsou přirozenými účinky „faith-healingu", všechna uzdravení kostižerů, snětivin, zlomenin věrou nemožná odklizuje šmahem a vyrukuje jen s fakty, jež jsou mu pohodlná a pěkně seřazená. — Co se nádorů týče, Dr. Charkot moudře obrací se na

nádory původu čistě nervového a vypůjčuje si příklad z knihy Carré de Montgeronovy, jenž byl stoupencem Jansenistů. Je to totiž případ hysterické slečny Coirinovy, jež r. 1716 spadnuvši dvakrát s koně dostala za tři měsíce po té nádor na levé straně života, jeden to z případů hysterického oedemu — a stačilo jen obléci oděv, který se dotkl hrobu jáhna Parise, aby dostavilo se uzdravení. Dejme tomu, že to jest veskrz dokázáno; ale jak může pan Charkot tvořiti konklusi, nic nevzpomínaje na nebezpečné ony nádory, uzdravené v našich svatyních: „Tento případ slečny Coirinovy a také všechny ostatní ukazují přesně, že uzdravení, prohlašované nebo neprohlašované za nadpřirozené, vzniklé vlivem „faith-healingu", jest poslušno zákonů přirozených"...?

Vrchol logického postupu Dra Charkota je tento:

I. premisa: V křesťanských svatyních přiházejí se zjevná uzdravení nádorů, čehož nemohu a nechci zapírati.

II. premisa: Jistá uzdravení nádorů — mimo svatyně křesťanské se udavší — pocházejí od přirozené činnosti „víry, která uzdravuje", ad ex. případ slečny Coirinové. Ergo závěr: Všecka uzdravení nádorů povstalá ve svatyních křesťanských pocházejí od přirozené činnosti „faith-healingu"!

Po nádorech pouští se Charkot do vředův, ale na tomto poli, přes všechen jeho paralogismus, staví se mu v cestu patrné překážky; jak známo, vředy, ať už nervové nebo jiné, v tom i onom případě porušují tkanivo buněčné a hojení trvá vždy dlouhou dobu. Ačkoli Charkot v této otázce je za jedno s doktory ve svatyních, nicméně troufá si tvrditi, že ve všech případech náhlost uzdravení je více méně zdánlivá nežli skutečná. Ba co více! Tyto „všechny případy" bez námahy smršťuje v případ jediný a slečna Coirinová musí posloužiti k argumentaci jak pro rány, tak pro nádory.

Duševní vliv „faith-healingu" zapuzuje prý u ní po 14 dnech podebraný nádor podle známých zákonů fysiologických a opět na konec přičiněn závěr, vymykající se všem logickým pravidlům.

Než zde Dr. Charkot nechce učiniti přímým vyslovením tohoto závěru násilí na zdravém rozumu a logice a napovídá jen: „Od nynějška, uslyšíte-li někdo vypravovati o náhlém uzdravení vředovitého raka v životě, jež se stalo v nějaké svatyni, ať vzpomene si na případ slečny Coirinovy."

Dlužno jen litovati, že učenec tak na slovo vzatý tvrdí, že všecka náhlá uzdravení vředů, ran a jiných pohmožděnin tkaniv jsou náhlými jen zdánlivě a „skutečná fakta do očí bijící vezmi ďas" (Dr. Deschamps). Jeho důkazy — zasluhují-li toho jména sofismata — jsou příliš lehkými, než aby znamenaly přísný výklad, spočívající na hlubokém studiu nezvratných událostí, který jest schopen přesvědčiti i lidi nejméně přístupné.

Odbyvše protivníky jedny, máme tu druhé, to jest takové, již říkají: Proč by se nemohl zahojiti nějaký vřed, nějaká zlome-

nina nohy v několika vteřinách? Příroda má prostředky, media, s nimiž nekalkulujeme. Kdož pak je zná? Snad má v záloze jakési neznámé síly, jež náhle se projevují ve vašich zázracích a jichž se někdy věda dodělá, jako si po mnoha stoletích podmanila elektřinu, paprsky Röntgenovy, radium atd. . . ."

Pozoruhodno jest však, že s touto proposicí nechtí ničeho míti učenci, avšak spisovatelé, jimž vědy přírodní z velké části jsou nedokonale známy, nerozpakují se vyhazovati do povětří — tak píše Dr. Deschamps — celou vědu spolu se zázrakem.

Stůjtež zde na příklad slova Anatola France:

„Nesmí se říci — tak píše —: zázrak není, ježto není dokázán. Pravověřící by se ho mohli stále dovolávati k úplnějšímu poučení. Pravdou jest, že zázrak nebude lze zjistiti ani dnes, ani zítra, poněvadž konstatovati zázrak bude znamenati vždy tolik, jako pronésti předčasný úsudek. Vnitřní pud nám napovídá, že vše, co příroda ve svém lůně chová, shoduje se s jejími zákony, ať známými čili nic. Avšak i když člověk tuto předtuchu v sobě umlčí, přece nebude moci nikdy říci: Ten a ten úkaz přesahuje meze přírody."

A aby učinil své vyjádření co možná nejmarkantnějším, bere si za příklad nohu, jež by po useknutí náhle znovu narostla. — Sám Dr. Mořic de Fleury, zbožňovatel Franceův, o takovémto uzdravení prohlašuje, že by tím vyčerpány byly všechny známky zázraku opravdu zázračného, ale France pokračuje ve svém traktátu dále a nadmíru názorně: „Kdyby nějaký pozorovatel ducha vpravdě vědeckého byl povolán, aby zjistil zázrak u člověka, jemuž amputovaná noha náhle byla nahražena nohou novou, tu by řekl: „Pozorování až dosud ojedinělé vnucuje víru, že tkaniva lidské nohy za okolností doposud neznámých mají vlastnost znovu narůstati, asi jako klepeta mořských humrův, klepeta raků, ocasy ještěrek, ale mnohem rychleji. Zdánlivý tento odpor přírodní vysvítá z naší nevědomosti a my vidíme jasně, že fysiologie živočichů nebyla nikdy stanovena. Je tomu sotva 200 let, co máme ponětí o oběhu krve. Je tomu sotva století, co známe, co je dýchání. Dle mého náhledu bylo by k tomu třeba statečnosti, takto mluviti. I kdybychom viděli mrtvého vzkřísiti z mrtvých, zázrak nebyl by dokázán, leda bychom věděli, co jest život a co smrt, a my toho nebudeme věděti nikdy". — Tolik An. France. Nikterak bychom nechybili, kdybychom nazvali tuto námitku fantasií dítěte.

Nad to tvrdíme, že pokrok biologie zjevil nám příčinu nutnosti, aby uplynula velmi značná doba, jež se počítá ne na minuty, ale na dni, k uzdravení zlomeniny nohy, respective jakékoliv zlomeniny. Konsequentně nižádná skrytá síla přírodní není s to, aby vyzula se z pravidelné doby, které nutně vyžaduje dokonalé zcelení zlomené nohy, neboť je samozřejmo, že tyto neznámé síly nezmohou ničeho proti přírodním zákonům.

To bude na snadě dokázati :

1. Staletá zkušenost nás poučuje, že při uzdravení zlomeniny uplyne vždycky velmi značná doba od terminu katastrofy až k terminu, kdy úd nabude své dřívější normální funkce. Nuže, to platí tím spíše o komplikaci úrazu de Rudderova.

Než sledujme věc dále. Při pouhém a jednoduchém způsobu léčení, jež spočívá v upevnění zlomeniny do obvazu, aby se nehýbala, počítá se minimálně 7—8 týdnů pro dokonalé uzdravení.

2. Vezmeme-li pak zřetel na nejnovější léčebnou methodu Dra Lucas-Championiéra, chirurga nemocnice sv. Ludvíka v Paříži, t. j. Le massage et la mobilisation dans le traitement des fractures (hnětení a pohyb při léčení zlomenin (r. 1889), — zkrátí se doba na polovic, totiž na tři týdny.

A tak vzniká nová námitka :

„Kdo by se nyní po tak značném pokroku odvážil tvrditi, že věda nepokročí tak daleko, že zkrátí na několik jen hodin léčbu, kterouž již zkrátila o polovici? A dokonce příroda za mimořádných podmínek může to dokázati již dnes!"

Než i tato námitka rozpadá se v niveč : Léčba v naprosté nehybnosti stěžuje totiž pravidelnou činnost přírody, zcelení kostí se předně opozďuje, což má příčinu v pomalém oběhu krve, mimo to vzniká atrofie, zmalátnělost svalů, ztrnulost kloubů a šlach, — a tyto všechny poruchy odstranila nová léčebná methoda. Masáží a mobilisací (pohybem) způsobuje se blahodárný vliv na pravidelnost oběhu krve a na rychlé utvoření se kalusu (jizvy na kosti). Odtud tedy onen pokrok, ale doba tu zůstala dále. A i účinkem nedávné methody léčení procházkou, jež ještě více zkrátila bez tak již krátkou dobu, ke zcelení potřebnou, nikdy — tím jsme jisti — nebude doba léčení menší než-li 14 dnů při nejlepších podmínkách hojení.

Ostatně my známe kromě toho příčinu naprosté nutnosti této nejmenší doby. — Byly časy, kdy ranhojiči a lazebníci soudili na utvoření kostní jizvy jako když se k sobě přilepí dva kousky dřeva pevným klihem, a že obdobně zlomeniny se sklížují pomocí anorganické lymfy (viz L. Petit r. 1767). Avšak toto stanovisko již dávno a dávno dohrálo svou úlohu, neboť věda a empirie dokázala, že fraktury výhradně tvořením se tisíců drobnohledných, pouze několik mikronů a tisícin milimetrů velkých tkáňových buněk se zacelují, kterýžto mnohonásobě složitý pochod organický neobejde se bez značné doby. —

Končím tento stručný přehled a výklad o zázraku belgickém a dodávám jen tolik, že připustí-li se přirozené uzdravení zlomeniny dvou kostí v noze jen v několika okamžicích, pak se docela klidně může připustiti, že právě narozené dítě nabude přirozeně za jeden den zubů, údů, postavy jako dítě tříleté. To jsou

slova vědce v pravém slova smyslu — Dra Deschampsa, slova ryzí pravdy.

Ctihodný čtenáři! Jako kněz setkáš se mnohdy a mnohdy s lidmi, kteří budou ti popírati zázrak, kladouce místo něho všecky možné i nemožné výsledky přirozeného řádu vědy, jen aby nemusili přiznati Boha. Slyšel jsem kdys tato vzácná slova: „Zahradník, znamenitý znalec ve svém oboru, tázán byl o dobrozdání, zda škodí strom u stavení zasazený či naopak. Odpověď zněla: „Nemohu dáti přesnou odpověď při nejlepší vůli. Páni učenci jedni říkají: Strom u stavení zasazený je velkou výhodou, neboť odvádí veškerou vlhkost ze zdí; a druzí tvrdí: Strom ten právě vlhkost do domu přivádí". A tak i zde. Jeden tvrdí to, druhý ono, třetí zas něco jiného, facta zastupují ficta, a proč to všecko? — Člověk v zaslepené své pýše chce všemu rozuměti nejlépe, nad něho vyššího ničeho není, tedy ani Boha; člověk chce, aby celý svět okolo něho se otáčel." —

A takovým pochybovačům a popíračům všeho nadpřirozeného — tedy i zázraku — směle odpověz s Dr. Boisseirem (r. 1900, Paříž): „Až setkáte se s popírači či zatvrzelými, vzpomeňte si na Petra de Ruddera. Tento příklad můžete uvésti bez bázně, není jej možno vyvrátit se žádné stránky, a o událost, tak důkazy podepřenou, všechny bezbožné snahy se malomocně roztříští . . ."

Fr. Havelka (Pr.):

Sv. Pavel na Areopagu.

(Výklad jeho řeči: Sk. ap. 17, 22—31.)

Brzy po sněmu jerusalemském[1]) vypravil se sv. Pavel z Antiochie syrské na druhou apoštolskou cestu. Za průvodce vzal si šle-

Prameny:
Jos. Knabenbauer „Commentarius in Act. Apostol." (Cursus S. Scripturae V.), Parisiis 1899.
Dr. J. E. Belser „Die Apostelgeschichte", Wien 1905.
A. Camerlynck „Comment. in Act. Ap.". Brugis 1910.
Dr. Fr. Sušil „Skutky apoštolské", v Praze 1869.
Dr. F. X. Pölzl „Der Weltapostel Paulus", Regensburg 1905.
Dr. Jos. Felten „Die Apostelgeschichte", Freiburg i. B. 1892.
Abbé C. Fouard-Hulakovský „Sv. Pavel a jeho apoštolské cesty", Praha 1895.
Hans Hinr Wendt „Die Apostelgeschichte", 8. Aufl., Göttingen 1899.
Michael Buchberger „Kirchliches Handlexikon", Freiburg i. B. 1907.
J. Tumpach — A. Podlaha „Čes. slovník bohověďný", Praha 1912.
Řecký text citován dle Hetzenauerova vyd. Nového Zákona, Oeniponte 1898. České citáty ze Star. Zák. jsou dle vydání: „Biblí česká" v Praze 1889, z Nov. Zák. dle vyd. Dra J. Lad. Sýkory „Nový Zákon", v Praze, I. díl 1909, II. díl 1914.

[1]) Sněm jerusalemský konán byl počátkem r. 51, a v létě téhož roku vypravil se sv. Pavel na 2. apoštolskou cestu. Do Athen dostal se v létě násl. roku (52).

chetného a zbožného Silu, jednoho z vyslanců jerusalemských.[1]) Cestou v Lystře lykavské připojil se k nim ještě na přání Pavlovo Timotheus. Vedeni duchem Ježíšovým (Sk. ap. 16, 7.) prošli Frygií a Mysií a přišli do Troady.[2]) Zde ukázalo se v noci Pavlovi vidění (16, 9.): Jakýsi muž macedonský stál a prosil ho řka: „Přejdi do Macedonie a pomoz nám."

Ihned uposlechli tohoto hlasu Božího a přeplavili se do Macedonie a započali zde hned své apoštolské dílo. Založili zde křesťanské obce ve Filippech, Soluni a Berei. Když v Soluni a pak zvláště v Berei vypukla proti nim veliká bouře vedená židy soluňskými, vypravili křesťané Pavla ven z města davše mu průvodčí, aby ho dovedli až k moři. Silas a Timotheus zůstali v Berei. Pavel dostav se až k moři rozhodl se, že navštíví též blízké Řecko, zejména hlavní jeho město Atheny. Průvodčí dopravili tedy sv. Pavla až do Athen, odkud je poslal Pavel zpět nařídiv jim oznámit Timotheovi a Silovi, aby co nejrychleji přišli za ním.

Řecko, kam sv. Pavel vkročil, nebylo už ono politicky nezávislé Řecko z dob Perikleových a Sokratových. R. 146 př. Kr. pozbylo samostatnosti a upadlo pod nadvládu římskou zůstávajíc po dlouhou dobu spojeno s Macedonií. Kolem r. 27 př. Kr. stalo se při všeobecném rozdělení provincií římských mezi císaře a senát samostatnou císařskou provincií pode jménem Achaia. Za císaře Klaudia r. 44 po Kr., tedy asi 8 roků před příchodem Pavlovým do Athen, stalo se opět z císařské provincie provincií senátorskou.[3])

Se svobodou jakoby bylo ztratilo Řecko svou životní a tvůrčí sílu. Ač se těšilo veliké přízni a podpoře v Římě, byl přece stav jeho velice smutný. Na místo bývalé zámožnosti zahnízdila se chudoba, počet obyvatelstva klesal den ode dne, mnohá města vůbec zanikla.

Hlavní město Atheny už jen trávily z bývalé své slávy. Už to nebyla ta „královna Hellady", hrdě tak nazývaná za dob Themistokleových a Perikleových. Válkou peloponneskou pozbyvše své nadvlády (r. 404) dostaly se Atheny nejprve pod panství spartské, nešťastnou pak bitvou u Chaironeie r. 338 upadly se vší zemí pod jho macedonské a dvě století později, jak již řečeno (r. 146 př. Kr.), pod jho římské.

Za doby císařské mělo město jako „civitas libera" svou vlastní samosprávu jsouc podrobeno místodržiteli v Korintě. Jeho obyvatelstvo bylo četné, vzdělané a čilé ne sice v obchodě, který všechen

[1]) Sněm jerusalemský vyvolil totiž ze svého středu dva bohabojné muže Silu a Judu za vyslance a poslal je zároveň s Pavlem a Barnabášem do Antiochie s., aby tam odevzdali list, jenž obsahoval konečné rozhodnutí sněmu o boji mezi tamějšími pohano- a židо-křesťany.

[2]) V Troadě přidal se k nim sv. Lukáš; během další cesty zůstal však ve Filippech, byv zde ustanoven od sv. Pavla starším nově zřízené obce křesťanské.

[3]) Provinciemi císařskými byly ty, v nichž bylo potřeba vojska, senátorskými byly provincie pokojné. Místodržitelé císařských provincií sluli: legati Augusti (Caesaris) pro praetore, senátorských: proconsules.

se soustředil v Korintě, ani ne v politice tou měrou, jako bývalo za doby neodvislosti, nýbrž ve vědách a uměních, jimiž však se zabývalo jen proto, že od nich žilo.

Do škol athenských dosud ještě hrnulo se žactvo, zejména z Říma. Příliv jeho byl za časů Pavlových tak veliký, jako nikdy před tím. Avšak opravdovosti ve studiích ubývalo; krasořečnění, tělocvik, jízda na koni, zápasy a závody zaměstnávaly zámožnou mládež, jež sem přicházela, aby zde volně žila a se učila, jak by se jiným líbila. Klidné, hluboce vědecké bádání o problémech filosofických ustoupilo povrchnímu a planému bádání.

Přes to zachovaly si Atheny, od starobylého města duchem i životem tak rozdílné, přece vnější ráz takový, jaký měly dříve za nejslavnější své doby. Pustošení a kořistění vladařů římských padla oběť jen málá část soch, obrazů a jiných děl uměleckých; velká většina jejich znamenitostí zůstala nedotknuta z úcty, zejména Akropolis. Pavel nalezl zde v téže slávě, jako za doby Perikleovy, vše, co jen náboženský duch řecký byl v mysli pojal nejkrásnějšího a co ve skutečnosti vytvořil nejdokonalejšího ve stavitelství, sochařství a malířství.

Krásný Parthenon, nádherné propylaie, kolosální socha Atheny Promachos, Stoa poikilé a četné jiné velkolepé výtvory umělecké lákaly dosud mnoho cizinců do Athen, budíce u nich úctu a obdiv nad geniálním duchem svých původců.[1])

Do této metropole klasického starověku nesl nyní apoštol pohanstva sv. Pavel evangelium Kristovo s jeho zjevenými pravdami o nejvyšších a nejsvětějších cílech lidstva a s opravdovými a vážnými požadavky, které klade na mravní vůli lidskou.

Jak text Skutků apoštolských naznačuje, chtěl sv. Pavel počkati s kázáním evangelia, až by přišli jeho soudruzi Silas a Timotheus. Volného dosud času využil tedy k prohlídce města. Když viděl to veliké množství soch, obrazů a chrámů pohanských, jichž Atheny

[1]) Jest pochybno, byl-li sv. Pavel dojat pohledem na tyto krásy umělecké a pochopil-li jejich dokonalost. Jeho přísně židovské vychování, jeho záliba ve věcech týkajících se Orientu, jenž neměl smyslu pro jemnocit řecký, a vznešené myšlenky evangelia, jež právě zajímaly veškeru mysl apoštolovu, dávají nám souditi, že neviděl v Parthenonu leč proklaté poblouznění ducha lidského, jenž sebe sama zbožňuje na místo Boha, svého Stvořitele. Pod skvoucím zevnějškem objevil sv. Pavel tutéž hlubokou zatemnělost duševní, jako u ostatních pohanů. „Pohané hledají," praví apoštol, „na nás moudrosti, my však kážeme Krista ukřižovaného, pohoršení to židům, pohanům pak bláznovství, ale těm, kteří jsou povoláni, židům i pohanům, Krista, Boží to moc a Boží moudrost; neboť bláznivá věc Boží jest moudřejší než lidé, a slabá věc Boží jest mocnější nad lidi". (I. Kor. 22—25.) Že takto Pavel pohrdal i moudrostí řeckou, která přece zplodila největší myslitele světa, bylo až příliš ospravedlněno tím, že náboženský cit byl v Athenách zneuctěn. Vše, co krásného tam vymyšleno, cílilo jen k nejhrubšímu modlářství. Jen někteří mudrci tušili a zvěstovali svým žákům Boha jediného, nekonečného, nezměnitelného, nejvýš dokonalého; avšak ostatní lid pospíchal ke svým modlám v Athenách tak četným, že snáze bylo, jak dí Petronius, nalézti tam boha než člověka.

měly samy vic než celé ostatní Řecko dohromady, rozněcoval se v něm duch jeho nad modloslužebným poblouzněním obyvatelstva; proto rozhodl se započati ihned svoji apoštolskou činnost. Nejprve odebral se do synagogy a kázal tam Židům a proselytům, ale, jak se zdá, bez valného úspěchu; proto hned obrátil se k pravým Atheňanům, pohanům tohoto města, vyvoliv si veřejné náměstí za místo ke kázání nejvhodnější.

Náměstí (agora)[1]), sochami bohatě vyzdobené prostranství, leželo západně od Akropole a jižně od Areopagu; na západní jeho straně byla Stoa poikilé, proslulá sloupová síň, ozdobená obrazy z dějin řeckých, na jižní straně loubí královské, na východní straně buleuterion (radnice). Na tomto středisku veřejného života athenského, na tomto světovém jevišti, kde každému novému učení bylo podstoupiti zkoušku, kázal sv. Pavel pohanům athenským evangelium snaže se vlíti světlo evangelické pravdy do temnoty pohanské.

Zde rozmlouval též s přívrženci tehdejších rozšířených škol filosofických, s epikurejci a se stoiky. Tito filosofové mívali na agoře středisko svých shromáždění. Škola epikurská měla jméno své dle zakladatele svého Epikura (342—271 př. Kr.), stoická proto, že zakladatel její Zeno, rodák z Cittia na Cypru a vrstevník Epikurův, učil ve výše uvedené sloupové síni „Stoa poikile".[2])

Epikurové byli materialisté, učíce, že svět povstal náhodou z odvěkých atomů; též duše lidská jest z jemných atomů utvořená bytost, smyslové pozorování jest výlučným pramenem lidského poznání. Základem morálky epikurejské jest egoismus; rozkoš a požitek smyslný jest nejvyšším blahem a tedy i cílem života. Bohové o svět se nestarají. Duše jest smrtelná; smrtí vše končí, proto „užívej, dokud čas" (carpe diem) bylo jejich heslem.

Stoikové učili materialismu s přechodem ku pantheismu. Tvrdili, že všecko, i síly a bytost božská, jest hmotné, ač ne vše stejně hrubě hmotné. Božství jest dle nich celý svět pronikající, od něho však neoddělitelný rozum působící s neodvratnou nutností; také duše lidská jest jen částí světového rozumu. Popírali také nesmrtelnost duše a vzkříšení těla. V příčině mravnosti učili, že člověk má svůj život udržovati ve shodě s rozumem, s přírodou, a býti lhostejným k bolu i k radosti.

Učení o vykoupení z hříchu, o lásce k bližnímu a soucitu nikterak se nesrovnávalo se zásadami té ani oné strany. Jako epikurejci se podobali sadduceům svým přílišným materialismem, tak zase stoikové fariseům ztrnulostí a přísností svých zásad a také často svým pokrytectvím.

Když pak zásady ani epikurejců ani stoiků nevedly ke skutečnému uspokojení, schvalovaly obě strany sebevraždu — patet

[1]) Bylo to staré náměstí, zvané řecky κεραμεικός; o něm a o jeho sloupech, sochách, malbách a chrámech obšírně pojednává Pausanias (1, 3).

[2]) Demosth. I. Filip. 10 — Thukyd. III, 38.

exitus — jako poslední možnost vítězství nad světem, a dokazovaly tak úplný úpadek svých filosofických názorů.

Proto také Pavlovy rozmluvy s nimi na agoře měly ten výsledek, že jedni, snad epikurejci, se mu posmívali nazývajíce ho pleskačem a žvatlalem, jiní, snad stoikové, se domnívali, že hlásá jim nové bohy, neboť hlásal jim, jak vysvětluje sv. Lukáš, Ježíše a Zmrtvýchvstání. (Sk. ap. 17, 18.) Poznámka tato udává nám hlavní thema, o němž sv. Pavel rozmlouval s řeckými filosofy na agoře. Apoštol kázal jim o Pánu Ježíši, ale maje ohled na jejich vysokomyslného ducha, nemluvil k nim mnoho o Jeho ponížení jako spíše o Jeho slavném vzkříšení. Toto slovo „Vzkříšení" (Anastasis) pojali pohané jako jméno nějaké bohyně, kterou jim Pavel doporučoval k uctívání tak jako samého Ježíše; i poznávali v tom dvojici božstva, již snivý Orient si byl vymyslil.[1])

Přes to vzbudily rozmluvy Pavlovy na agoře velký zájem u vážnějších posluchačů, pravděpodobně u stoiků. Pověstná[2]) zvědavost athenská pohnula je k tomu, že navrhli sv. Pavlovi, aby šel s nimi na Areopag[3]) a zde k ukojení jejich zvědavosti sdělil jim

[1]) S. Chrysost. in Acta Apost. Hom. 38, 18: „Καὶ γὰρ τὴν ἀνάστασιν θεόν τινα εἶναι ἐνόμιζον, ἅτε εἰωθότες καὶ θηλείας σέβειν." — Atheňané kdysi, jak vypravuje Cicero (de legibus 2, 11), vystavěli na radu Epimenida krétského svatyni a zasvětili ji bohyni hanby a nestoudnosti; mohli tedy snadno pokládati i Anastasis (vzkříšení) za nějaké nové božstvo. (Felt. Blass, Wendt.)

[2]) O této zvědavosti obyvatelstva athenského, jež za dob Pavlových bylo pravou směsicí různých národností (Tacit. Ann. 2, 55), připojuje zmínku i sám Lukáš řka: „Atheňané totiž všichni, i cizinci tam se zdržující, neměli času pro nic jiného, než aby povídali neb poslouchali něco nového." (Sk. ap. 17, 21.) Tuto charakteristickou, ale nepěknou vlastnost vytýkal Atheňanům už svého času i jejich slavný řečník Demosthenes v jedné své řeči Filippské: in Philipp. 1, 10: βούλεσθε περιιόντες αὐτῶν πυνθάνεσθαι· λέγεταί τι καινόν; — Rovněž se zmiňuje o ní slavný filosof Seneca (ep. 94): „Alexander, qui quod cuique optimum est eripuit, Lacedaemona servire iubet, Athenas tacere."

[3]) Areopag, holý, skalnatý vrch, asi 50 m vysoký, ležel západně od Akropole a severně od agory. Jméno své měl odtud, že zde byl první souzen bůh války Ares (Paus. 78, 5) lat. Mars, proto též zván collis Martius. Zde odbýval ode dávna pravidelná svá shromáždění nejvyšší soudní dvůr athenský mající také podle tohoto vrchu své jméno. Z počátku souzeni tu byli jen vrahové (Paus. IV. V, 2); Solon rozšířil pravomoc soudců na všechny zločiny, povýšiv je takto na stupeň nejvyšší důstojnosti (Demosth. contra Aristocr. 22 — contra Neacr. 80—8). Areopag přestál všecky převraty, jež stihly Atheny. Stále těšil se veliké vážnosti, ano za panství římského přibývalo mu ještě úcty a práv. Jsa postaven nad ostatními úřady městskými, tvořil zvláštní radu, nejvyšší soud, v němž zasedali nejpřednější měšťané, politikové, řečníci a mudrci; měl přísný dozor nad zákony, mravy, výchovou i nad úředníky. Zvláště záležitosti náboženské a dozor nad ustanovenou bohoslužbou spadaly v jeho obor (Isocrates Areop. 29, 30). Sv. Jan Zlatoústý domnívá se, že sv. Pavel veden byl na Areopag, aby zde podroben byl výslechu soudnímu a odsouzen pro zavádění nových bohů podobně jako kdysi sám Sokrates (Chrys. 1, c.: οὐχ ὥστε μαθεῖν, ἀλλ' ὥστε κολάσαι, ἔνθα αἱ φονικαὶ δίκαι). Než tomu odporuje už význam užitého slovesa ἐπιλαμβάνεσθαι, jež znamená tolik jako vzíti za ruku někoho přátelsky (podobně v kap. 9, 27, 23, 19 a Mar. 8, 23), pak úvod k řeči Pavlově, celý průběh její a konečný výsledek celé řeči. Obžalovaného jistě by se nebyli ptali výše uvedeným způsobem: „Můžeme-liž zvěděti" atd. — Vůbec celá

obšírněji zásady svého nového učení. „I uchopili ho a dovedli do Areopagu řkouce: „Můžeme-liž zvěděti, jaké jest to učení nové, které hlásáš?“ (Sb. ap. 17, 19.)

Uposlechnuv tedy tohoto vyzvání postavil se sv. Pavel uprostřed Areopagu (17, 22.) a jal se jim a ostatnímu lidu, který se sem sběhl rovněž ze zvědavosti, hlásati vznešené pravdy evangelia Kristova.

Řeč, kterou sv. Pavel zde proslovil, dokazuje moudrost a obratnost jeho, jsouc velmi dobře přizpůsobena povaze posluchačů. Řečník vyhýbá se obratně všemu, co by mohlo posluchače uraziti. Začíná kaptací benevolentiae (v. 22) a zmíniv se o nápisu neznámému Bohu přechází k vlastnímu thematu (v. 23). Vykládá pravé poznání Boha nejprve v jeho vlastní podstatě, jako stvořitele všeho (22—25), potom v jeho poměru k lidem jako správce jejich (26—29), uváděje zde citát z pohanského básníka, pak v jeho poměru ke konečnému určení pokolení lidského, které právě nyní jest od Boha skrze Krista a jeho vzkříšení vyzýváno k pokání (v. 30—31). Dělí se tedy dle toho řeč tato na 3 části: theologickou, anthropologickou a christologickou.

Kdežto v kázáních svých k Židům začínal sv. Pavel od Starého Zákona, začal v Athenách před posluchačstvem pohanským nápisem jednoho pohanského oltáře. Uvedl jej způsobem pro posluchače jistě velmi lichotivým řka: „Muži athenští, vidím, že jste v každé příčině velice bohabojní.“[1])

V. 22.

Řecké κατὰ πάντα lze bráti buď jako neutrum pluralis: ve všem, co u vás vidím (per omnia, jak také má Vulgata), nebo lze doplniti slovo τρόπον, v kazdé příčině, t. j. množstvím chrámů, bohů a svátků.

Slůvka ὡς užito jako i jinak po slovech vysvětlovacích nebo při slovech pokládati, míti za něco, krátce tam, kde má býti vyjádřeno, že něco nebo někdo náleží do určitého druhu či kategorie a za takového jest pokládán. Zde tedy má význam: Vidím vás jako takové, zdáte se mi takovými. Výraz δεισιδαιμονεστέρους jest komparativ od δεισιδαίμων, znače vlastně doslova: kteří více se bojí bohů. δεισιδαίμων

Lukášem vylíčená scéna postrádá rázu nějakého soudního přelíčení: obžaloby, výslechu a konečného rozsudku. Dále pře konány bývaly na Areopagu v noci, aby — jak dí Lucian (Hermot 64, De Domo 18) — soudcové viděli ne řečníka, nýbrž to, co mluvil, a aby na ně nepůsobily slzy obžalovaného. — Můžeme tedy se vší pravděpodobností souditi, že sv. Pavel neměl vůbec co činiti s nějakým soudním vyšetřováním. Neboť vstupoval na Areopag svobodně, za bílého dne, nikoliv, aby byl souzen, nýbrž aby zde hlásal evangelium Kristovo, maje v úmyslu získati pro ně především areopagity, jichž příkladu by pak následoval ostatní lid. Stal se tedy tak skrze Pavla Areopag „první křesťanskou kazatelnou“, z níž byly zvěstovány základní pravdy křesťanské, obsahující konečné odsouzení všech bludů pohanských. — Zajisté také důležitým důvodem, že odvedli sv. Pavla na Areopag, byl hluk a stálý ruch na agoře, jenž vyrušoval sv. Pavla v kázání a překážel také velice posluchačům.

[1]) Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ.

(δείδω bojím se a δαίμων bůh) může míti význam dvojí. Buď může býti pojímáno z dobré stránky a značí pak nábožného člověka, který ctí zbožně své bohy, nebo ze špatné stránky, a znamená pověrečného člověka, který bohy ctí jen ze samého strachu a tak kult jejich buď zveličuje nebo znetvořuje. Zde však jest třeba bráti význam tento ve smyslu dobrém, jak to již učinil i sv. Jan Zlatoústý,[1]) Theofylakt a j. Zajisté nechtěl sv. Pavel při své moudrosti a opatrnosti začíti své kázání tvrdou výčitkou. Plutarch užívá výrazu tohoto vždy jen ve smyslu špatném; také Vulgata přeložila jej v témž smyslu na superstitiosus (pověrčivý). Sv. Pavel však užil asi úmyslně slova dvojsmyslného, chtěje pochváliti Atheňany za velikou zbožnost jejich, ale zároveň upozorniti je na to, že tato zbožnost jejich není pravým kultem božím.

Komparativ δεισιδαιμονεστέρους naznačuje, že bohabojnost Atheňanů převyšuje obvyklou míru zbožnosti u ostatních Řeků neb vůbec u pohanů. A vskutku velice vyvinutý náboženský smysl u Atheňanů dokazují četní staří spisovatelé. Tak attický řečník Lykurgos,[2]) vrstevník krále makedonského Filippa, dosvědčuje, že Atheňané svým zbožným chováním vůči bohům vynikají velice nad ostatní Řeky. Nebo Xenofon[3]) ve svém spise „O státě athenském" se zmiňuje, že Atheňané slavívají dvakrát tolik svátků než ostatní. Podobně vyjadřuje se Pausanias,[4]) Sofokles, Platon, Jos. Flavius,[5]) Strabo[6]) a mnozí jiní. Zbožné své smýšlení dávali Atheňané na jevo také tím, že stavěli všude na veřejných místech, náměstích a ulicích mnoho svatyň a soch božích. K tomu zajisté přivedla je také snaha učiniti ze svého města středisko celého Řecka, kde by každý Řek nalezl své bohy a cítil se jako doma.

Po krátké „captatio benevolentiae" uvádí sv. Pavel jako východisko k svému thematu řečnickému nápis na jednom oltáři athenském slovy: „Neboť když jsem procházel a prohlížel vaše posvátnosti, **V. 23 a.**
nalezl jsem také oltář, na kterém bylo napsáno: Neznámému Bohu."[7])

Řecký výraz ἀναθεωρῶν značí: bedlivě, důkladně prohlížeje; neboť předložka ἀνά sesiluje sloveso. Výrazu τὰ σεβάσματα ὑμῶν (vaše posvátnosti) užito o všech předmětech kultu, podobně jako ve II. Thess. 2, 4 nebo v kn. Moudr. 14, 20, 15, 17. Vulgata překládá simulacra, což však nevystihuje úplně významu řeckého.

[1]) Vysvětluje uvedený výraz jako εὐλαβεστέρους a připojuje: ὥσπερ ἐγκωμιάζων αὐτοὺς δοκεῖ οὐδὲν λέγειν βαρύ.

[2]) Lykurgova řeč proti Leokratovi.

[3]) Xenoph. (de republ. Athen. 3): ἑορτὰς διπλασίους ἄγουσιν ἢ οἱ ἄλλοι.

[4]) Pausan. 1, 17, 1 a 1, 24, 3 přičítá jim περισσότερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις σπουδῆς ve věcech božských.

[5]) Jos. Flavius (contra Ap. 2, 11) nazývá je εὐσεβεστάτους τῶν Ἑλλήνων.

[6]) Strabo (10, 3, 18) píše o nich: „multa sacra peregrina receperunt, adeo ut eo nomine etiam in comoediis exagitarentur." Též Livius vypravuje (45, 27): ibi cerni deorum simulacra, omni genere et materiae et artium insignia.

[7]) διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμόν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· Ἀγνώστῳ Θεῷ.

Oltářů s nápisem: ἀγνώστῳ θεῷ bylo v Athenách dosti, jak dokazuje nám Pausanias (Attic. 1, 1, 4) uváděje, že ve Faleru, přístavu to athenském, byly mimo chrám Demetřin, Athenin a Jovův také oltáře neznámých bohů: βωμοί θεῶν ὀνομαζομένων ἀγνώστων; podobně i v Olympii uvádí Pausanias oltář neznámým bohům zasvěcený: βωμὸν ἀγνώστων θεῶν (5, 14, 6). Jiným svědkem je Filostratus,[1]) v jehož jednom spise chválí se moudrost Atheňanů, že jsou vděčni všem bohům stavíce oltáře také bohům neznámým.

O vzniku takových oltářů jsou různé domněnky. Jedni vysvětlují vznik jejich podle báje. Když totiž Atheňané za války perské poslali Filippida do Sparty žádat o pomoc proti Peršanům, zjevil prý se tomuto na cestě bůh Pan a stěžoval si, že Atheňané jiné bohy tak horlivě ctíce jeho zanedbávají, a sliboval zároveň svou pomoc. Když pak Atheňané šťastně zvítězili, vystavěli mu hned oltář a vedle zbudovali také jiný oltář pro neznámého boha ze strachu, že snad ještě nějaký jiný, jim neznámý bůh, jim přispěl ku pomoci, že hoden jest za to úcty jejich a že snad na něho zapoměli.[2])

Jiní kladou vznik takových oltářů podle vypravování Diogena Laertia[3]) do doby mnohem starší. R. 612 př. Kr. byl prý Epimenides krétský povolán do Athen, aby smířil vraždu Kylonovu a sprostil město následků této viny, totiž moru. Nevěda však, který bůh vlastně byl uražen a takový trest na město seslal, dal Epimenides dopraviti na Areopag větší počet ovcí černých a bílých a zde je pustil dav jim volnost jíti kamkoliv; nařídil však, aby je sledovali, a kde která ulehne, na tom místě aby ji obětovali příslušnému bohu (τῷ προσήκοντι θεῷ). Tak prý zbavil Epimenides město moru. Odtud prý vznikl v Athenách obyčej stavěti v dobách neštěstí oltáře neznámým bohům a opatřovati je nápisy: τῷ προσήκοντι θεῷ, τῷ ἀγνώστῳ atd.

Sv. Jeronym tvrdí,[4]) že nápis onen zněl: Diis Asiae et Europae et Africae, diis ignotis et peregrinis,[5]) a že Pavel úmyslně zaměnil plurál za singulár, poněvadž měl v úmyslu mluviti jen o jednom neznámém Bohu. Avšak tvrzení Jeronymovo nedá se ničím dokázati. Jest sice pravda, že shora uvedený Pausanias a Filostratus, mluvíce o oltářích bohům neznámým zasvěcených, vyjadřují se jen v plurálu; nechtěli-li však obšírně a v jednotlivostech o věci té pojednati, jako učinil Diogenes Laertius, byli nuceni se vyjádřiti, že v Athenách jsou oltáře neznámých bohů. Výroky jejich tedy nikterak neodporují tomu, že v Athenách také existovaly oltáře s nápisem: neznámému bohu, ba naopak jsou s tím v úplném souhlasu. Svatý

[1]) Philostr. (Vita Apollon. 6, 2): Ἀθήνησιν, οὗ καὶ ἀγνώστων θεῶν βωμοὶ ἵδρυνται.

[2]) Oecum. Comment. in Act. Ap. cap. 26, Theoph. Expos. in Act. Apost. cap. 17.

[3]) Diog. Laert. (Vitae philos. 1, 10, vita Epimenidis.)

[4]) S. Hieronym. (Comment. in ep. ad Tit. 1, 12.)

[5]) Oec. a Theoph. uvádějí: θεοῖς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ Λιβίας, θεῷ ἀγνώστῳ καὶ ξένῳ.

Pavel také jistě by si nebyl dovolil tak smělého zkomolení nápisu před Atheňany, ježto by se byl hned na počátku své řeči připravil o všelikou důstojnost řečnickou, a celý jeho důkaz od neznámého Boha vycházející byl by se předem ztroskotal, kdyby nebyl existoval oltář právě s takovým nápisem, jak sám udával. Jest tedy třeba pevně míti za to, že skutečně byl v Athenách oltář s nápisem: ἀγνώστῳ Θεῷ.

Nikterak však nemysleli Atheňané při oltáři s takovým nápisem na Boha israelského, jak to již vysvítá z uvedeného původu těchto oltářů a z bezečlenného nápisu ἀγνώστῳ θεῷ (nikoliv τῷ ἀγνώστῳ θεῷ). Řekové žili sice v přátelském poměru se Židy a zhotovili také v Athenách sochu ku poctě Hyrkanově (Ant. 14, 8, 5). Avšak nesprávně usuzovali někteří, jako Baronius, Lorin, Levin (I. 263), že nápis ἀγνώστῳ θεῷ obsahuje narážku na pravého Boha, Boha israelského.

Ani se nevztahoval nápis tento na t. zv. boha nejvyššího (θεὸς ὕψιστος), který měl i v Athenách, jak dokazují nám zachované písemné památky, dosti ctitelů. Tento monotheistický, zvláště v Malé Asii hojně rozšířený kult, na jehož vznik a vývoj měl zajisté značný vliv také monotheism židovský, mohl přirozeně skytnouti Pavlovi krásnou příležitost navázati naň při hlásání rovněž monotheistického učení křesťanského. Avšak nápis na našem místě neměl vůbec vztahu k tomuto kultu boha nejvyššího, jak dokazuje původ oltářů takových, a jest snad pochybno, zda-li sv. Pavel vůbec co věděl o existenci takového kultu.

Oltář s nápisem ἀγνώστῳ θεῷ byl jen důkazem polytheismu athenského. Přece však vyčtl sv. Pavel z nápisu tohoto tušení Atheňanů, že vedle jejich tak četných bohů existuje ještě nějaké božstvo od jejich bohů rozdílné, o němž dosud žádného poznání nemají; zároveň shledal v nápisu tom vyjádřenu ochotu jejich prokazovati Bohu jim dosud neznámému příslušnou poctu, jakmile jen se naučí Jej znáti. Proto pokračuje ihned vhodně voleným obratem řečnickým: „Co tedy neznajíce ctíte, to já zvěstuji vám.[1]“ **V. 23b.**

Sv. Pavel užívá úmyslně neutrálního ὅ místo masc. ὅν; neboť nesmýšlí o něm tak jako Atheňané. Tito totiž pokládali onoho boha neznámého, jemuž oltář postavili, za nějakého boha partikulárního, za boha stejného stupně a druhu jako Jova, Athenu atd.

Středního rodu užito podobně jako u Jana 4, 22, kde Kristus praví k Samaritánce: „Vy se klaníte tomu, čeho neznáte; my se klaníme tomu, co známe.“[2]) Božství bráno jest zde v úvahu nikoliv jako osoba, nýbrž jen jako předmět poznávání a ctění. Všechny vážné rukopisy řecké (vatikánský, sinajský, alexandrijský) a Origenes a Jeronym mají neutrum ὅ, ostatní mají masc. ὅν.

[1]) ὃ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.

[2]) Jan 4, 22: Vulg.: ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν, ὅ οἴδαμεν. Vulg.: vos adoratis, quod nescitis . . .

Na to přechází sv. Pavel k theologické části své řeči, kde konkretně a určitě vyjadřuje se o onom božství neznámém a zároveň poukazuje na převrácenost kultu pohanského. Praví (ve v. 24 a 25): „Bůh, kterýž učinil svět a všecko, co jest v něm, ten jsa pánem
V. 24. nebe i země, nebydlí v chrámech rukou udělaných, ani nebývá ob-
V. 25. sluhován rukama lidskýma, jako by něčeho potřeboval, sám dávaje všechněm život i dýchání a všecko.“[1])

Již sv. Jan Zlatoústý poukázal na stručnost a jasnost slov, jimiž sv. Pavel pronesl základní pravdu, že Bůh jest všemohoucím stvořitelem světa a všeho, co v něm jest, a proto právě, že jest také jeho absolutním pánem. Nenazývá Ho však Bohem Abrahamovým a Isakovým, jak obyčejně činíval ve svých kázáních k Židům, nýbrž vyličuje Jej pěknými výrazy filosofickými. Předně zove Jej stvořitelem vesmíru. Řeckého: ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, kterýž učinil svět a všecko, co jest v něm, jest užito v podobném významu jako v kap. 4, 24 a 14, 15: ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, který učinil nebe i zemi a moře i všecko, co jest v nich. Ježto vše toto stvořil, vyplývá z toho zároveň druhá základní pravda, že totiž jest také toho absolutním pánem.

Pohané věřili ve mnoho bohů, kteří však měli omezený kruh své působnosti jsouce často jen bohy národními neb lokálními; někteří pak popírali zároveň se stoiky a epikurejci svobodné stvoření světa Bohem držíce se názoru, že svět vznikl náhodným seskupením odvěkých atomů, že bohové o svět se nestarají a že existuje neodvratný osud, jemuž i sami bohové jsou podrobeni. Bohové pohanští nebyli tedy tvůrci přírody; byly to pouhé abstraktní síly přírodní. „Měliť,“ jak praví kniha Moudrosti (13, 2), „pohané buďto oheň neb vítr neb prudké povětří neb okolek hvězd neb velikou vodu neb slunce a měsíc za bohy správce světa.“ Nebo v I. listě k Řím. 1, 23: „Zaměnili slávu neporušitelného Boha za podobu obrazu porušitelného člověka a ptactva i čtvernožců a plazů.“ A za hlavní úkol člověka pokládali ukojovati potřeby těchto bohů.

Naproti tomu učí sv. Pavel, že jest jen jeden Bůh, stvořitel nebe i země, který povahou svou jest nesmírný a jako udržovatel všech věcí jest od nich ve své blaženosti nezávislý a sám sobě úplně dostačuje. Jeho velebnost a slávu hlásají nebesa a o Jeho díle svědectví vydává veškera země (Ž. 18, 1).

Jako stvořitel a absolutní pán nebe i země nemůže tedy Bůh bydleti v chrámech rukou lidskou postavených, jakoby mohl býti jedním místem omezen a na jednom místě uzavřen. Někteří pohané totiž, aspoň obecný lid, věřili, že bohové sídlí v jejich chrámech a svatyních, sochách a obrazech. Máme o tom dosti dokladů z dějin.

[1]) ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ κάντα τά ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδε ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται, πυοσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα·

Tak na př. stěžovali si u Cicerona mnozí Siciliané na Verra, že již ani bohů nemají ve svých městech, ke kterým by se utekli, poněvadž jejich přesvaté sochy Verres odstranil ze svatyň;[1]) nebo u senátu římského stěžovali si jiní, že i bohové jim byli z chrámů uloupeni a že již nemají, koho by ctili, vzývali a ke komu by se modlili.[2])

Výrok Pavlův není však ani v nejmenším odporu s Písmem sv. Starého Zákona, kde se na četných místech (na př. Ž. 10, 5) praví o Bohu, že sídlil v chrámu jerusalemském jsa zvláštním způsobem přítomen nad archou úmluvy. Rovněž neodporuje naší víře, že sídlí v chrámech našich Kristus-Bůh, jsa zde přítomen pod způsobami eucharistie. Vždyť Bůh jest duch, který nedá se vůbec prostorem omeziti.

Na to ukazuje apoštol, že pravý Bůh ničeho od lidí nepotřebuje, ba naopak, že tito na Něm jsou ve všem závislí, a vytýká tak nesprávnost, ba zvrácenost náboženského kultu u pohanů. Tito totiž v klamném domnění, že bohové nutně potřebují služeb jejich, sloužili jim a ctili je takovým způsobem, že se skutečně zdálo, jakoby chrámy byly pro ně jen obydlím a oběti občerstvením. Neboť podávali jim jídla vybraná a drahé nápoje, ozdobovali sochy jejich, oblékali, umývali je atd. Sv. Pavel však nemíní zde, že bychom pravému Bohu neměli tělesně vůbec sloužiti — vždyť člověk nemůže ani bez zevnějšího, smyslného výrazu vyjádřiti svých vnitřních citů úcty, vděku a chvály — avšak nemáme se domnívati při tom, jakoby toho Bůh od nás nutně potřeboval. Neboť Bůh jest duch, jak praví sv. Jan, evangelista,[3]) a nepotřebuje služeb našich.

Již sám pohan Lukretius pravil ve svém spise „De rerum natura" o božství takto: „Samo mocné jsouc skutky svými, nepotřebuje pomoci naší ani nedá se získati činy záslužnými aniž dá se k něčemu pohnouti hněvem naším."[4]) A Písmo sv. se vyjadřuje na mnoha místech v témže smyslu. Tak na př. čteme v žalmu 49, 9: „Nevezmu telat z domu tvého ani kozlů ze stád tvých; má jest všecka zvěř. Zlačním-li, nebudu říkati tobě; zda jísti budu maso býků neb píti krev kozlů?" Nebo když hrozil Nikanor z kořen vyvrátiti chrám jerusalemský a na jeho místě vystavěti chrám Bakchovi, modlili se kněží: „Ty, všech věcí Pane, kterýž ničehož nepotřebuješ, chtěl jsi, aby chrám příbytku tvého byl mezi námi."

[1]) Cicero, orat. 4. in Verr.: sese iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos confugerent, habere, quod eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris sustulisset.

[2]) Livius (38, 43): templa spoliata, simulacra deorum, deos immo ipsos convulsos ese sedibus suis; quos adorarent, ad quos precentur et supplicent, Ambraciensibus non superesse.

[3]) Jan 4, 24: „Bůh jest duch, a ti, kteří se mu klanějí, v duchu a v pravdě mají se mu klaněti" (t. j. úkony nejen vnějšími, nýbrž i vnitřními, vycházejícími z víry a milosti Boží).

[4]) Lucr., De rer. nat. II, 649 sq.: „Ipsa suis pollens opibus nihil indiga nostri, nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira."

V řeckém výrazu προσδεόμενός τινος, jakoby něčeho potřeboval, bere Luther τινος ve významu mascul. Avšak neutrální pojetí jest lepší, poněvadž je ještě všeobecnější.

Bůh tedy sám vůbec ničeho nepotřebuje, ba naopak ještě uděluje všem lidem „život i dýchání a všecko." Kdežto participium προσδεόμενός τινος blíže určuje positivní pojem θεραπεύεται, odůvodňuje druhé participium αὐτὸς διδούς (sám dávaje) negativní úsudek: οὐ θεραπεύεται προσδεόμενός τινος. Různý vztah obou participií jest vyjádřen v kodexu sinajském (א) přidaným ὡς před slovo προσδεόμενος, které i Blass přijal.[1])

πᾶσιν (všem) řečeno ve významu mascul.; netřeba tedy bráti to, jak tvrdí Bethge, neutrálně, prý proti τινος.[2]) ζωὴν καὶ πνωὴν jest paronomasie; první pojem jest všeobecnější a označuje zde zejména život vegetativní a sensitivní, druhý označuje nejdůležitější funkci životní, dýchání, v němž jeví se život a jež slouží k jeho zachovávání a udržování. Někteří považují oba výrazy za hendyadis překládajíce: životní dech, ale neprávem. Vždyť paronomasie podobné vyskýtají se hojně i v jiných řečích, na př. něm. leben und weben, hebr. tohu bohu (Gen. I, 2)[3]. Jiní míní životem bytí vůbec a dechem duši. καὶ τὰ πάντα, a všecko, t. j. všechno ostatní, co lidé mají a čeho potřebují.

Tak končí sv. Pavel theologickou část své řeči a přechází k části anthropologické. Jednotě Boží odpovídá i jednota celého pokolení lidského. Všichni jsou k Bohu jako stvořiteli a vládci svému v témže poměru závislosti. Neboť jediný Bůh „učinil, aby z jednoho (praotce) všecko pokolení lidské přebývalo na veškerém povrchu zemském, ustanoviv uložené časy a meze přebývání jejich."[4]) (Pokračování.)

---

[1]) Podle hojně rozšířené a také Zahnem a Belserem uznávané theorie filologa Blassa existují dvě recense textu Sk. ap.: 1) východní či α-recense, kterou representuje kodex sinajský (א), vatikánský (B), alexandrijský (A) a pařížský, Efraimův (C), k nimž druží se svými citáty někteří řečtí otcové církevní, zvláště Klemens Al., Origenes a Chrysostom [textus receptus] a 2) západní recense či t. zv. β-text, jejž representuje četné varianty obsahující řecko-latinský kodex D (Bezův, Kembrižský) a památky s ním příbuzné: jako syrský překlad Filoxenův, latinský palimpsest Fleurický, t. zv. Gigas librorum (obr štokholmský), překlad saidský z doby Origenovy; k nim druží se opět svými citáty Cyprián, Augustin a Ireneus. Podle Blassovy theorie pocházejí obě tyto recense od Lukáše. Sv. Lukáš vydal prý spis svůj dvakráte: jednou ve formě méně uhlazené, obšírnější a proto i jasnější (recense β neboli vydání římské), jež poslal křesťanům římským, a po druhé ve formě uhlazenější, stručnější a proto i méně jasné (recense α, vyd. antiochijské), které poslal Theofilovi (Friedr. Blass „Acta apostolorum", Göttingen 1895 str. 24-32).

[2]) Opak tento tvoří ζωὴν καὶ πνωὴν καὶ τὰ πάντα, kdežto πᾶσιν odpovídá pojmu ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων (κατὰ σύνεσιν).

[3]) Gen. I, 2: תֹהוּ וָבֹהוּ, (země byla) pustá a prázdná.

[4]) ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν.

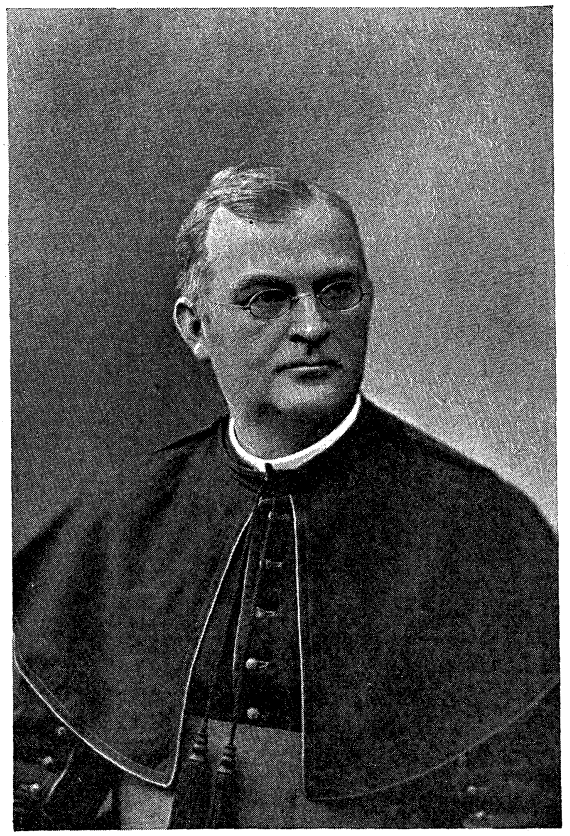

J. M. prelát Dr. R. Neuschl.

E. Slávek (Br.):

Úsměvy.

Jdou jedni žitím s květy v rukou.
Smích jejich čistě zvoní
v zpěv dnů mých monotónní.
Ti zřídka na mé dvéře tlukou.
Co dám jim? Úsměv.

Jdou druzí žitím s tíží v duši.
Ti nevěří v své štěstí
a klejí na bolesti.
Ti často na mé dvéře buší.
Co dám jim? Úsměv.

Ti přejdou kypící i mroucí.
Vše rozdám. V den, ach, šedý
Smrt přijde naposledy
a na mé dvéře bude tlouci.
Co dám jí? Úsměv.

J. Vaněk (Br.):

Vzpomínka na milého prof. dr. Roberta Neuschla.

Zatím co duní a chvěje se Evropa hrůzou a tone v slzách nad obětmi, jichž vyžádala si spleť událostí, zatím co obracejí se rozčileně zraky všech na hranice říše a krví chtějí si vyprositi rozhodnutí Spravedlnosti, umírá v méně rušeném zátiší horském, v romantické Nedvědici, zdolán trapnou chorobou, milý náš profesor, prelát Jeho Svatosti dr. Robert Neuschl.

Několik dat životopisných, jak jsem je zvěděl od přátel zesnulého, bratra Františka Neuschla, zemského sekretáře a švagra Vincence Zástěry, c. k. finančního rady:

Prelát dr. Robert Neuschl narodil se 20. ledna 1856 v Nov. Jimramově, kdež otec jeho byl revírníkem u J. Ex. hraběte Egberta Belcrediho. Matka Albina, rozená Svítilová, byla z rodu měšťanského z Nov. Města. Přestěhovav se s rodiči do Krásné, chodil tam do obecné školy a měl učitelem Homoláře, muže zbožného, šlechetného a dobrého vychovatele. III. a IV. tř. hlavní školy a I. třídu gymnasijní navštěvoval v Mor. Třebové u Piaristů. Další studia gymnasijní konal v Brně, jsa chovancem pacholeckého semináře. V oktávě osiřel ztrativ otce. Byly-li hmotné poměry rodiny za života otcova v tehdejší době

skrovné, bylo postavení matky-vdovy, odkázané na nepatrnou pensi s desíti pozůstalými, nezaopatřenými dětmi, téměř zoufalé. Dobré srdce Robertovo vidělo zoufalou situaci své matičky a již jako oktaván ji těšil, že se přičiní, aby mohl nésti s ní starosti o pozůstalou rodinu. Slovu svému také dostál. Po vysvěcení, od r. 1879 často sám velice se uskrovňoval, jen aby matce byl podporou. Tak stal se druhým otcem svým nezaopatřeným sourozencům, z nichž některé výhradně sám na studiích vydržoval, a tak matce výchovu jich usnadnil.

Po vysvěcení pobyl asi rok jako kaplan v Nové Vsi u Hodonína. Od biskupa K. Nöttiga poslán byl po té na vyšší theologický ústav Frintaneum u sv. Augustina ve Vídni, kdež se stal doktorem bohosloví. Vrátiv se do Brna byl krátký čas katechetou na matičních školách brněnských, pak na I. českém gymnasiu výpomocným učitelem náboženství a exhortatorem a zároveň docentem fundamentální theologie na ústavě bohosloveckém. Roku 1889 ustanoven řádným profesorem mravovědy, podržev docenturu fundamentální theologie až do r. 1899. Nějaký čas přednášel též církevní právo. Profesuru morálky podržel až do své smrti 5. srpna 1914.

Toť data, jež rysují jeho život opravdovou prací vyplněný. A všimněme si jeho plnění povolání profesorského. Trpká škola života vychovala z něho otce-učitele. Zastávaje stanovisko, že bohoslovci v nynější nevěrecké době mají býti vyzbrojeni vědomostmi všestrannými a dobře znaje bídné poměry nejširších vrstev, nepřestával jich k lásce k studiu a lidu příležitostně vybízeti. A moralní theologie hojných mu k tomu nabízela příležitostí.

Rád vzpomínal, vynikl-li některý z jeho žáků v pozdějších letech. A i žáci jeho lásku opravdu jistě dobře vycítili. Nikdy nezapomenem osvěžujícího humoru jeho . . . Rád žertoval a sám žertu rozuměl.

Neunavná činnost jeho mimo školu vyčerpává se hlavně dvojím směrem: v homileticea sociologii. Slovem i pérem v tomto dvojím směru se vší pílí pracoval. I přirozenými zdatnostmi hojně byl podporován. Bylť výborným řečníkem, měl výtečnou paměť, která nikdy jej nenechala na rozpacích. Všechny řeči jeho se vyznamenávají přesností, přehledností, hluboce působivým dojmem, důkladnými vědomostmi a neobyčejnou sečtělostí.

Bylo věru radostí poslechnouti si Neuschla jako slavnostního řečníka — kazatele. Přední zmínky zasluhují skvělé programové řeči jeho na všech třech velkých všeobecných sjezdech katolíků československých: v Brně r. 1894, v Praze 1898 a opět v Brně 1903, dále na krajinských sjezdech v Turnově r. 1897 a v Kroměříži roku 1901. Některé z těchto řečí vyšly samostatně, některé byly uveřejněny v olomouckém „Kazateli", jehož sociálně-homiletické části byl od r. 1898 do r. 1903 (X. roč.) redaktorem.

Připomínám zvláště: „Otázka dělnická“ (proneseno 22. prosince 1894 na schůzi katol. pol. jednoty v Přerově), „O významu a důležitosti křesťanství pro společnost lidskou vůbec a učení jeho o autoritě, spravedlnosti a lásce zvláště“ (21. srpna 1899 v Turnově), „Rolnictvo a liberalismus (16. prosince ve Slavkově), „O manželství a křesťanské rodině“ (26. srpna 1901 v Kroměříži), „Zdali klesají státy a národové katoličtí“ (v Brně 1. září 1903).

R. 1898 vydal tiskem první sbírku „Postních kázání“ konaných u sv. Tomáše v Brně, r. 1901 druhou sbírku, „Secunda post naufragium tabula“, pak třetí pod názvem „Kázání kristologická“, kde projednává důkaz o božství Ježíšově. Všechny sbírky došly veliké obliby mezi klerem, ano první přeložena i do slovinštiny: „Jezusovo trpljenje in sedanji čas“ (v Lublani). Zvláště vydána i „Řeč slavnostní“, kterou za příčinou 50. biskupského jubilea Lva XIII. promluvil ve schůzi katol. pol. jednoty v Brně r. 1893.

Hodlal vydati kázání pro celý církevní rok a sbíral, jsa již churav, pro dílo toto látku. Kladl totiž velkou váhu na důkladnou přípravu kněží ke kázání a na obsah jeho. Zamýšleným svým dílem chtěl kněžstvu dáti vzor dobrých kázání; bohužel — úmysl jeho se již neuskutečnil . . .

Životním tlumočníkem práce a rozhledu sociologického jeho jest velký, dvoudílný spis vyšlý r. 1898 pod názvem: „Křesťanská sociologie.“ Je to plod lásky k Bohu a bližnímu. Taková byla intence při svědomité oné práci jej sílící, jak sám uznává v předmluvě zmíněného díla, píšeť: „Pod křížem a před křížem Spasitelovým psal jsem (tuto) práci svoji ku cti a chvále Ukřižovaného; dokončiv ji, ukládám ji k nohám Ukřižovaného. — Hodna-li jest chvály, pak ne mně, ne mně, nýbrž Tobě, o Pane, budiž vzdána!“ Po devět let pracoval se vší pílí na tomto díle, prvním to v stavbě české sociologické vědy křesťanské. Celé statě „Sociologie“ přeloženy i do maďarštiny. Kdo přehlédne materiál, prameny nejvýznačnějších kapacit, jichž bylo použito, kdo všimne si množství otázek zdůvodněných z hlediska katolického, kdo prohlédne souvislost postupu, ten musí doznati, že jest to přímo sociologická encyklopedie křesťanská.

Vycházeje z předpokladu, že lidstvo jest oklamáno lákavým, žádoucí svobodu skytajícím liberalismem a že kněz tu jedině zbývá, jenž je v této závratné chorobě neopouští, vybízel svěřence své ku práci na tomto poli a hojnou radou chuť ke studiu takovému rozněcoval. I při přednášce často cituje odborné kapacity ukazoval nám směr studia toho.

Sám také nepracoval jen theoreticky, u psacího stolu, kde se častěji lehce o sociologii píše, ale také na tribuně, kde nutno

často i s největším napětím zásad svých hájit. Kde byl kraj jen poněkud politicky uvědomělejší, všude známo bylo jméno Neuschlovo, jakožto velkého příznivce rašícího života spolkového. Řídil též sám několik let katol.-politickou jednotu v Brně, byl předsedou křesťansko-sociálního spolku „Svornost" a jednatelem „Dědictví sv. Cyrilla a Metoděje." Kromě popularity a opravdového uznání těch, pro něž rád pracoval, širších vrstev, dostalo se mu i zasloužilých vyznamenání církevních: jmenován konsistorním radou, 1894 bisk. radou a konsistorním asesorem, examinatorem prosynodálním, bisk. komisařem při některých školách, 1910 čestným kanovníkem a v r. 1914 v lednu papežským prelátem.

Toť několik dat jeho života a zbývá zmíniti se o četných význačných, charakteristických vlastnostech milé jeho osobnosti.

Z něžné lásky jeho k Bohu vypučela láska k bližnímu. Sám pro sebe žil velmi skrovně; rád a hojně podporoval chudé a potřebné — chudí žáci jeho jistě na podpory jeho nezapomenou — čímž snahy své čisté i skutkem dovršil. Od začátku založení spolku Vincencianského v Brně byl nepřetržitě jeho členem.

Dobrý lid český, cizácké zásady liberalistické olupující jej o cit vlastenecký jsou otázkou programových jeho řečí, jež resonují ohlasem myšlenek Sušilových. Na sjezdě katolíků českoslov. v Brně r. 1894 pravil: „Národe český! Mnoho již pohrom a útrap, mnoho již ponížení plní dějiny tvé, než věz: pohroma největší, ponížení největší teprv stihne tě, jestliže zásady liberální učiníš zásadami svými." To nejsou slova prázdné fráze, to nejsou slova demagoga, to jsou slova laskavého, varujícího otce — kněze lidumila.

Při práci byl svědomitým, pro blaho lidí nešetřil sil svých, takže téměř od psacího stolku, v plném rozmachu činnosti Všemohoucí jej k sobě povolal. Ač choroba valně podhlodala peň jeho života a oslabila jeho energii tělesnou, přec v lásce ke „svým bohoslovcům" — jak nás často nazýval — nedovedl se ušetřiti. Do konce roku vyučoval . . .

Poslední vůle z r. 1910 charakterisuje šlechetnou jeho duši: „. . . ku konci prosím všechny, by na mne pamatovali v modlitbách, též za odpuštění, jestliže jsem někomu ublížil. Potěšte maminku — než ta jej předešla smrtí r. 1912 — by se příliš nermoutila nad mojí smrtí. Byla to vůle Boží, Nejsvětější, přijal jsem ji v úplné poslušnosti z ruky Páně. Buďte všichni hodni, bychom se shledali v životě lepším, věčném. Na shledanou v nebi! Pozdrav upřímný všem svým drahým kolegům, známým

a milovaným žákům. Všech vroucně žádám za modlitbu."

Na otázku den před smrtí, jak se mu daří, klidně odpověděl: „Jsem na vše připraven . . ."

Nedivme se oné šťastné oddanosti! Tak dovede, ba musí mluviti každý kněz, jenž vědom si je při svém povolání plně slov velícího Krista, ideálního lidumila, „jděte a učte tak, jak jste mne viděli," kněz, jenž milosrdnou láskou k lidu vprosil se v milosrdenství Soudce svého, kněz, jenž na chřadnoucím stolu života svého viděl již dozrávající plody snah svých . . .

In memoria aeterna erit iustus . . .

J. Roháč (Pr.):

Význam úcty našich národních světců pro moderní život.

Jakmile církev svatá založená Synem Božím počala se šířiti, jakmile ze zrnka hořčičného počala větve a ratolesti vyháněti, již také krásné květy ctností a svatosti má na sobě a z květů těch uzrávají plody sebezapření a křesťanských skutků, hrdinné lásky k Ježíši Kristu. Již v Jerusalemě se tyto plody objevují na apoštolech a prvních křesťanech. A dále, kamkoli se rozšířila společnost Kristova, všude jsou křesťané svatí, vznešení představitelé oddanosti ke Kristu. — Největším a nejvzácnějším ovocem na stromě církve jest mučednictví: v nesčíslném množství volají k nám tito hrdinové všech dob a míst hlasem mocným: „Bůh jest Ježíš Kristus; božská jest Jeho církev, která k Bohu vede údy své!" — Božská Prozřetelnost jakoby tímto způsobem zjednávala průchod instituci Kristově proti nepřátelům všeho druhu; jakoby počátky těžké jen tím způsobem byly snadno překonatelny. V každém národě, byť byl sebe menší, má církev katolická světce a mučedníky. A ti objevují se v jejím blahodárném lůně hned při založení nebo krátce potom, aby svou přímluvou podporovali vzrůst a rozkvět matky své. Známá slova Tertullianova: „Krev mučedníků byla semenem nových křesťanů" vždy a všude se uplatňují od počátku až po naše doby. Bůh chce ve své neskonalé dobrotě, aby všichni lidé do jeho svaté církve vešli, a proto vzbuzuje jí průkopníky zdatné, kteří slovem i skutkem, životem kajícím a horlivou snahou po získání duší nesmrtelných prospívají církvi, ale prospívají také celému lidstvu a především národu, z něhož vyšli, vlasti, které náleželi, láskou svou čistou a nezištnou.

I český národ má celou řadu světců a mučedníků. O nich platí totéž: i oni za života svého měli na mysli jen a jen blaho svých sou-

kmenovců; i oni pracovali neúnavně na národa roli dědičné, beze slávy a bez odměny časné, ba s nevděkem lidí, pro něž se obětovali; i oni stále s námi jsou a přímluva jejich za národ český stále vzlétá k trůnu Božímu. Zasluhují, abychom je ve vděčné památce chovali, k nim se utíkali; — či máme je důstojnosti jejich zbaviti? Zajisté každý upřímný Čech a pravý vlastenec přizná prvé.

Podám v několika rysech některé světce české s jejich vynikajícími vlastnostmi, které dnešní době tak úžasně scházejí a jimž dnešní Čech od Čechů svatých naučiti se může, aby jich použil k občerstvení a znovuzrození národa.

Mezi oněmi osobnostmi, jež český lid od prvých dnů křesťanství posvátnou úctou vyznamenával, jest i bl. Ivan, poustevník. Jím začíná řada světců vyrostlých v krásné zemi české. Pocházel z knížecí rodiny v Bělochorvatsku. Zřekl se trůnu a slávy a odešel do tiché samoty. Z vlasti své připutoval až k nám do zapadlého údolí na potoku loděnickém. Žil zde 42 léta nikým nerušen, oddán touze po Bohu a lásce k Němu. A tak zvykl si této tiché odloučenosti, že se mu ani nezastesklo po světě. Žil v meditaci, v rozmluvě s Bohem, kterého viděl všude kolem sebe: v každém kvítku a živočichu mluvila k němu Moudrost Božská, a on tak chápavý — poněvadž čistého srdce — dobře jí rozuměl. Kterak měla duše jeho toužiti po liché moudrosti lidské? On spojen jsa s Tvůrcem rozuměl i tvorstvu, rozuměl přírodě. A tento stálý styk s ní skýtal mu dostatek látky k úvaze i zábavě; byl mu zdrojem nezkalené radosti, jaké schopna jest jen duše čistá. Kterak bylo možno nalézti v srdci jeho náklonnost k radovánkám světským, v nichž číhá hřích jako vrah na duši člověka? Proto odmítl žádost knížete Bořivoje, aby se ubytoval na hradě knížecím a vyžádal si toliko kněze.

Když se tak blahoslavený poustevník zadívá na nynější českou zemi: co tu vidí? Honbu! Divokou honbu za chlebem, za zábavou, za požitkem. Panem et circenses! Moderní duch rychlého žití zasáhl zhoubným svým vlivem i české nížiny a rozpoutal vášně lidské, aby uštval v divém shonu národ náš. Dnes málokdo dovede oceniti význam samoty, důležitost výchovnou vnitřního usebrání a sebezáporu; dnes nedovedeme chápati slova, která k nám příroda pronáší stejně jako k Ivanovi. Dnes nemáme té ideální touhy po krásnu a dobru, jež obé absolutní jest v Bohu, jako ji měl Ivan. Za to však máme dost a dost stesku na dlouhou chvíli a „otravu", máme dosti přesycenosti, která snad se stala v dnešní generaci ideálem. Nechápeme přírodu, ale za to dovedeme jí využíti ku vzbuzení sentimentálnosti a k podráždění smyslnosti: ta stala se osou, středem a hybnou silou života; k ní veškeré touhy moderního člověka, ať přímo či nepřímo, se nesou.

Blahoslavený Ivan byl šťasten, poněvadž byl tichý, čistý a Bohu oddaný. Dnes jest člověk nešťasten při vší své zábavě a radosti, při všem užívání světa a přírody. Nešťasten — nezná pokorné tichosti, ideálních snah, nýbrž prostoupen jest pýchou na svoji

moudrost, osvětu a pokrok. Ale pýcha vede člověka v záhubu. Není šťasten, ale je rozerván, nitro jeho je zpustošeno skepsí a pessimismem a často se stává, že klesá v zoufalství bezmocný, vysílený. Toť výtvor dnešního žití bouřného! Roztříštěnost směrů, podporovaná novinami, nese s sebou nedostatek sebepoznání. Bylo by lépe, kdyby sebe každý znal. Vraťme se s Ivanem ke Kristu, k Bohu! On nás naučí, kterak se máme poznávati, on nás uvede ve štěstí a klid pravý.

Sv. Václav. — Mnoho urážek vytrpěl již tento světec; mnohý nedouk otřel se o něho a snaha zničiti všude církev katolickou, snaha odkřesťaniti Čechy (pryč od Říma) naplvala sliny potupy ve tvář vznešeného knížete našeho. Dostalo se mu výtek zbabělosti, bigotnosti, neschopnosti politické, vladařské atd. A přece Václav historický zcela jinak vypadá. Boj proti Radislavu Zlickému, energické vystoupení proti vlastní matce, s níž se dostal přičiněním zlých rádců do konfliktu, dokazují, že nescházelo Václavovi síly a odhodlanosti tam, kde jí bylo třeba. Válka s Jindřichem Ptáčníkem přesvědčuje nás opět o jeho statečnosti a zároveň o nadání vladařském i státnickém. Vláda Jindřicha I. povznesla říši k moci veliké a poskytla jí síly provésti expansivní choutky němectví. Podmaniv si Bodrce, Lutice, Ratary a ostatní Slovany — z čehož vyzírá systematická akce proti Slovanům — táhl do Čech. Václav tehdáž Němcům podlehl, nikoli však bez boje. Král přitáhl až k Praze a Václav zavázal se k placení poplatku. „Bylo to rozřešení v tu chvíli nejšťastnější, svědčící o nadání politickém Václavově, neboť vyrovnání s říší bylo jedině potřebné pro klidný vývoj země.“ (Prof. J. Novotný: „Dějiny“ d. I.) Čechy v době Václavově prodělávaly právě převraty spojené s centralisačním směrem, t. j. sjednocením vlády v rukou jednoho knížete, a to pražského. Konečně rozhodujícím momentem v otázce životní národa českého bylo: přijmouti křesťanství a vyhnouti se tak osudu Slovanů polabských. Jako na Moravě Rostislav, tak v Čechách Václav prohlédl a poznal tento stav věcí. Proto nelze popříti, že zbožnost Václavova má veliký význam politický.

Celý průběh vlády Václavovy ukazuje, že dobře účtoval s danými poměry, že byl při tom dobrým katolíkem a dobrým vlastencem; že tedy nevylučuje se láska k vlasti a katolicismus. Dříve byla to věc samozřejmá a každá pochybnost o tom byla vyloučena — dnes potřebí stále to zdůrazňovati a obhajovati. Proč? Proto, že veřejnost naše má nasazeny „brýle mámení“, kdežto v příslušníku každého jiného vyznání, ba i bez vyznání, vidí řádného syna vlasti, v katolíku pravém jej viděti nechce. Jest k tomu důvodů? Zpronevěřili se kdy praví katolíci vlasteneckému cítění a povinnostem k vlasti? Nikoli. Celá řada postav z dějin národa mluví pro opak. Kolik jen kněží vlastenců, spisovatelů, vědátorů, politiků, zastánců utiskovaných proti násilí dalo by se uvésti! A kolik zbožných katolíků-laiků by je provázelo v čestné řadě! Nikoli katolicismus ničí cítění vlastenecké, nýbrž internacionála. Není dobrým vlastencem

již ten, kdo poctivě, řádně a čestně je živ, jak mu náboženství velí? kdo křesťanským životem vypěstil si cit pro právo a spravedlnost? Není plněním povinnosti vlastenecké vychovávati své děti správně nábožensky, aby vyspěly ve zdravé, mravně i tělesně zachovalé občany? Jistě, toť práce tichá, bez hluku a reklamy, ale velmi užitečná, a proto aspoň vlastenecká, ne-li nejvlastenečtější. Neboť co jest národ bez výchovy náboženské nebo s výchovou špatnou, vidíme dnes právě na trudných poměrech v zemi české. Dokud nebudou vlastenci (a ti, kdo se za vlastence vydávají) opět dobrými katolíky po příkladu sv. Václava, dotud se nezmění poměry k lepšímu. Pokud pevné přesvědčení náboženské nepronikne vůdce a politiky národa, aby poctivě se snažili o blaho národa, potud marné bude odvolávati se na slavnou minulost a naříkati na přítomnost. Pokud nebude více vážnosti míti náboženství ve školách a rodinách, potud šířiti se bude znemravnělost dále — k neštěstí národa. Následuj každý Čech knížete Čechů sv. Václava v jeho katolickém vlastenectví!

Sv. Vojtěch nabyl prvního vychování a vzdělání na rodném hradě Libici nad Cidlinou. K úřadu kněžskému připravoval se v Magdeburce, kamž přivedla jej známost s biskupem Adalbertem. O pobytu tom píše prof. Novotný: „Již za pobytu v Magdeburce objevují se na něm zárodky duševních vlastností, které zůstávají příznačným motivem celého jeho života. Není to jen naivní ostýchavost, která mu bránila súčastniti se her chlapeckých, nýbrž opravdové, hluboké pojímání života; sklonnost k rozjímání a askesi vyzařuje z toho. Vojtěch osvojil si vzdělání, které již vrstevníkům imponovalo. O vzdělání neobyčejném svědčí vlastní činnost literární. Vojtěch je první Čech, o němž máme zjištěno, že na tomto poli pracoval.“ Vojtěch byl vskutku mužem nejschopnějším k zastávání úřadu biskupského. Uschopňovaly jej k tomu ušlechtilé vlastnosti ducha i srdce: cit jemný a něžný s vůlí důraznou a pevnou, které s obdivuhodnou harmonií pojí se v osobách světců, vychovaných církví katolickou. Právem můžeme říci, že náboženská výchova a přísná kázeň přivedly Vojtěcha k té výši, ve které se nám jeví jak v ohledu mravním, tak vědeckém, i ve vlasteneckém cítění.

Poměry za Boleslava I. a II. byly nepříznivé náboženství křesťanskému: surovosti a pohanské zvyky bujely dosud v národě; velmožové hověli mnohoženství a výnosnému obchodu prodávání zajatců do otroctví; blízcí příbuzní vstupovali v manželství, sňatky rozlučovány bez svolení církevního; postů nedbáno, svěcení dnů svátečních nezachováváno . . . Do takových poměrů spadá biskupování sv. Vojtěcha. Kdo mohl by se diviti, že muži tak ctnostnému, svatému znechutilo se dílo mezi lidem napolo pohanským, který vůči apoštolské horlivosti svého biskupa choval se tvrdě a nevděčně! Kdo nepochopí, že zhořkl mu pohled na neúrodnou vinici, kterou nemohl obdělati, jak přála si jeho nadšená duše? Svatý biskup domní-

vaje se, že jiný bude míti mezi Čechy více úcty, rozhodl se vzdáti se úřadu svého. Odešel do Říma a vstoupil se svolením papeže Jana XV. do kláštera na Aventinu. Ale mezi tím všem lepším Čechům zastesklo se a na žádost jejich vrátil se Vojtěch opět do Čech. Dílo jeho počalo se nyní dařiti; i za hranice české do Uher, Slovenska, Bílých Charvat šla požehnaná jeho činnost. Avšak v nejkrásnějším rozkvětu jeho díla počal kaziti práci biskupovu rod Vršovců. Nastaly nové útrapy pro Vojtěcha. Odešel znovu. Odchod jeho vrhal na národ špatné světlo, a proto Boleslav II. žádal metropolitu mohučského, aby vymohl nový návrat Vojtěchův. Stalo se. Horlivost sv. Vojtěcha a snaha přivésti Čechy ke Kristu způsobila znova, že zapomněl na nevděk poddaných. Byl na cestě do vlasti — ale nová rána odvrátila ho od země rodné do ciziny: vyvraždění jeho rodu.

Kéž by národ český měl vždy dosti takových povah silných, čistých a nadšených pro věc svatou, jako byl sv. Vojtěch. Má-li býti dosaženo výsledku nějaké činnosti, třeba horlivých pracovníků; to platí na poli náboženském, politickém i sociálním. Všude, kde cíl jest veliký, veliké je třeba práce. A dnes vlast naše stala se rejdištěm snah, jež usilují odtrhnouti národ od zákona Božího. Kdo chce národu pomoci, ten musí za příkladem sv. Vojtěcha horlivě pracovati proti této snaze, která za následek má rozvrat a svár, úpadek tak znatelně se jevící ve všech směrech života. Jakoby vrátily se smutné poměry doby Vojtěchovy: rozluka manželství, odkřesťanění škol, neúcta k postu a nedělím a všemu církevnímu. A také druh prodávání otroků máme: kuplířství! Věru, velmi mnoho pohanského v dnešní osvícené době! Kéž by Prozřetelnost dala nám hodně Vojtěchů — ale kéž by také národ uznal práci jejich a srdečně jich následoval!

Svatý Prokop byl od bohabojných rodičů vychován tak, že počal od svého nejútlejšího mládí projevovat čistou lásku k Bohu, pravdě a ctnosti. Jsa puzen vroucí láskou k Bohu a touhou následovati Vykupitele i plněním rad Jeho, chtěl všecek se zasvětiti Bohu. Pochopil, že musí se odloučiti od světa, chce-li dospěti k doponalosti, k níž Pán jej volal. Tato touha po samotě však nikterak nebyla na závadu, aby duch jeho nerostl myšlenkami blahodárnými pro národ i vlast. Jsou to myšlenky o znovuzřízení slovanské liturgie — zavedené sv. Cyrilem a Metodem — zvelebení duchovního života pomocí řehole, práce na povznesení mravního i hospodářského života těch, s nimiž se pak jako mnich a opat stýkal. Činnost jeho velice cenná, jejíž stopy jevily se i po smrti jeho v dějinách kláštera sázavského, jest nám novým důkazem, že nikoli náboženství ohlupuje, ale pýcha rozumu; že není náboženství katolické překážkou pokroku a vzdělanosti, ale že obé podporuje, pěstuje a na pravou míru uvádí, učíc podřizovati moudrost lidskou Moudrosti božské.

Bl. Ivan a sv. Prokop jsou vzácnými vzory v národě českém, jak možno vychovati pevnou vůli, čestnou povahu, cit pro právo a spravedlnost: samé to podmínky zdatného charakteru a spořá-

daných poměrů soukromých i veřejných. Proto zvláště dnes měl by si dnešní člověk více všímati tohoto způsobu výchovy. Pravím: zvláště dnešní člověk, poněvadž právě nyní jest nouze o pravé křekřesťanské charaktery; a snad nebylo doby, která by jich tolik potřebovala. Co tu doléhá na člověka pokušení v životě mravním; kolik a jak těžkých povinností v životě společenském a hospodářském; co je třeba síly, aby všem řádně bylo vyhověno! Zda je to možno u člověka vůle slabé, bez energie, u člověka pohodlného, zhýčkaného, který nedovede se rváti s příbojem nepřátelských jeho životu vln, který vystižen je rčením: „kam vítr, tam plášť"? Nikoli. Ale charakterů je nejvýše potřebí. Tolik se po nich volá a tak málo jich jest! Zdaž nebylo by možno za příkladem světců sebezáporem a ukázněností přispěti k výchově vlastní i bližních? Zdaž není pochybena methoda výchovy jak rodinné, tak školní a společenské, vykonávané vzájemnými styky? Ne požívačnost, jaká se dnes jeví, ne alkohol, seslabující tělo i ducha, ne nestřídmost všeho druhu přispěje k vytvoření silných charakterů, nýbrž opak. Odhodlá-li se jednotlivec k tomuto způsobu života — uzří se, že celý národ bude zbaven té moderní hlízy společenské, jež slove: alkoholismus a prostituce. Nemoc ta přivedla každý národ ve zkázu, ona přivede i národ náš, početně slabý, v záhubu, nebude-li jí zavčas zabráněno. Kdo uvažuje o dnešních poměrech, musí uznati, že není zde pokroku, poněvadž vládne úpadek mravní se všemi zhoubnými následky fysickými. A ten, kdo chce býti přítelem pokroku, musí volati: zpět k náboženství, jež dává sílu k zdrželivosti a sebezáporu!

Podobně jako sv. Václavu dostalo se od nepřátel krutých obvinění a potup, sklidil i sv. Jan Nepomucký četná nepřátelství od protestantů a po nich i od českých synů katolické církve. Zdá se, že věta: „Čím vyšší jest strom, tím častěji do něho blesk bije" platí i zde. Čím větší světec, čím více zásluh má a čím větší význam, čím rozsáhlejší úctě se těší, tím zlovolněji víří se bouře nepřátel a vrhá blesky — pochybné sice jakosti vědecké i historické — ale schopné zapáliti oheň nevěreckého smýšlení. Nade vší pochybnost dokázáno jest, že Jan Nepomucký byl pro smlčení zpovědního tajemství mučen a utopen od Václava IV. při té příležitosti, když proti vůli králově potvrdil nově zvoleného opata kladrubského Olena. Jisto jest, že nesoudný kronikář Václav Hájek z Libočan uvedl na mylném základě dva muže stejného jména, z nichž jeden utopen byl r. 1383 a druhý 1393. Omyl ten však vysvětlil a vyvrátil již Gelasius Dobner, s nímž souhlasí i Palacký. Jisto jest, že bulla Benedikta XIII. mluví o Janu Nepomuckém, „zpovědníku české královny za časů krále Václava IV., pro zpovědní mlčelivost utopeném". Nemůže tedy z mylného data v bulle té 1383 býti vyvozováno, že prohlášen za svatého muž, jenž nikdy nežil. Ale přes to jsou ještě dnes lidé, kteří stále se opírají o nešťastnou dvojici u Hájka, a tento nesprávný závěr pronášejí. Nevyvěrá to z čisté vědecké

snahy po pravdě, ale ze snahy vyškrtnouti světce katolického a místo něho podvodně vsunouti církví odsouzeného Jana Husa.

Sv. Jan Nepomucký jest osoba historická. On svojí věrností a stálostí ve zpovědním tajemství zasloužil si veliké slávy a cti, kterou mu od jeho doby Čechové a všichni katolíci po celém světě prokazovali. Již ve stol. 17. nebylo téměř města, kde by světec český neměl oltář, obraz nebo sochu. Všudy klestí úcta katolíků k sv. Janu průchod slávě českého národa, slávě získané čestným, hrdinským způsobem. Každému Čechu, zvláště českému katolíku musí záležeti na tom, aby pokleslá úcta k sv. Janu opět se vzpružila k bývalé vroucnosti a křesťanskému procítění. Není to vše, když národ koná slavné pouti, při nichž snad více zla se spáchá, než dobra vykoná. Vnitřní obnova a zvláště úcta k sv. zpovědi spojená s kajícností musí býti oslavou, kterou prokážeme sv. Janu a již šířiti budeme v lidu.

Uvedl jsem některé světce; nejsou to všichni, kteří z národa našeho zrozeni došli koruny slávy věčné. Ale u všech poučuje nás život a činy jejich: jak krásné jest milovati vlast a národ láskou křesťanskou, jak ji žádá Bůh. Ať je to Ludmila nebo Václav, Ivan nebo Prokop, Anežka, Vojtěch, Jan Nepomucký nebo Cyril a Metod: všichni stejně zasluhují naší úcty a našeho následování. Každý poctivě uvažující člověk uzná, že jen tehdy jde národ za pokrokem a osvětou pravou, spočívá-li snažení jeho a život na základě náboženském. Ale právě svatí starali se ze všech sil o upevnění tohoto základu. — Přirozeno jest, že v době, kdy přesvědčení náboženské plnilo horlivostí srdce česká, že tehdy i k světcům českým choval se národ vděčně a uctivě. Vždyť život dle Krista, láska a úcta ke Kristu a úcta k světcům Jeho spolu souvisí tak těsně, že jedna nemůže býti bez druhé. Proto v dnešní době, která stojí ve znamení mrazivé a všeobecně rozšířené lhostejnosti náboženské (neboť nelze mluviti o snášelivosti), ba i nevěry, mizí značnou měrou péče o světce české a úcta k nim.

Kam spějeme ? Tam, kam řítí se předmět se šikmé plochy: dolů, v úpadek, do záhuby! Neboť každá budova bez základu určena jest zkáze. A náboženství jest základem života vůbec, tedy i života národního! Nebude lépe, nevymizí to úžasně rozšířené smilství, jímž prožrán jest již i venkov, jež zírá a straší nás z tolika inserátů, časopisů, knih a obrazů; nevrátí se zdravá a silná krev do těla národního, dokud nebude upevněn základ náboženský. A ten bude tak dlouho zničen, pokud neujme se bývalou měrou úcta k národním světcům našim. Vy všichni, kteří máte víru, lásku k Bohu a národu v srdci: modlete se, proste patrony naše, aby vymohli přímluvou svojí záchranu Čechů!

F. Dokulil (Br.):

Bohoslovec a organisované katolické studentstvo.

Charakteristikou naší doby jest nepřirozené uvolnění poměrů společenských, rodiny, státu, i národa. Nemá-li dospěti lidstvo k úplnému rozvratu, jest třeba nápravy a pomoci, aby se odstranilo ze společnosti dosavadní zlo a opět byly přivoděny podmínky jejího zdárného rozvoje. A tu jest potěšitelným zjevem, že i naše studentstvo uložilo si v tomto směru pracovati pro dobro všech na základě katolického náboženství, založivši „Akademickou Ligu" a zvláště „Ústředí" všech katol. vysokoškolských spolků československých, z něhož jsou dále zakládána feriální sdružení akademická.

V těchto spolcích rozvinulo katolické studentstvo v krátké době velmi horlivou a také úspěšnou činnost sociální; jeho šlechetné snahy zajisté zasluhují podpory a pomoci všech, kterým opravdově záleží na tom, aby se zlepšily nynější neutěšené poměry společenské. Do tábora lidí dobré vůle, již upřímně se společností cítí, náleží rozhodně i bohoslovec. I jemu se přičítá jistá úloha v sociálním hnutí studentstva, jež právem také na bohoslovce klade určité požadavky. Má-li se objasniti, jaký jest úkol bohoslovce v sociální práci našich akademiků, není od místa krátká úvaha o povinnostech, jež bohoslovci ukládá jeho budoucí stav.

Bohoslovec připravuje se k tomu, aby byl důstojným prostředníkem mezi Bohem a lidmi, aby vedl svěřené duše k nadpřirozenému cíli, ke spáse. Jest tedy jeho budoucí povolání nanejvýš vznešené, nadpřirozené; a proto se musí příprava bohoslovce na kněžství bráti jiným směrem, než jest tomu u akademiků laiků, kteří jsou kandidáty stavů sloužících v prvé řadě toliko přirozeným potřebám lidstva. Z toho důvodu žádá církev sv. od bohoslovce, má-li býti svému lidu řádným a bezpečným vůdcem na cestě ke spasení, aby si osvojil v odloučenosti od ruchu světského jednak důkladné theologické vědomosti (doctrina ad cultum mentis)[1]), jednak pořádné ctnosti (virtus ad perfectionem animi)[1]).

Předně jest tedy bohoslovci potřebná „doctrina ad cultum mentis," hluboké theologické vzdělání, aby mohl jako kněz s úspěchem poučovati věřící a odrážeti útoky nevěřících. — Každý má také právo požadovati od kněze odborné znalosti theologické — jako ku př. od historika historické — nikdo však nemůže právem chtíti, aby ovládal tu neb onu vědu profánní, aby znal všechny vymoženosti moderní t. zv. materielní kultury, kterou svět sice tolik velebí, o níž však praví věhlasný Foerster: „Moc nad dobry pozemskými, nejsouc spojena se zbožnou poslušností vůči mocnostem nebeským, vede leda k nejhlubšímu zotročení

[1]) Motu proprio Pia X. „Sacrorum antistitum" n. VII.

hmotou . . a toto hmotařské naladění života a světový názor požitkářství znenáhla a všude za ideální obětavost dosazuje pohnutky hmotařské."

Poněvadž pak studium filosofie a theologie spekulativního neb aspoň abstraktivního rázu, jak se v bohosloví pěstuje, jest velmi namáhavé a vyžaduje množství energie, nemůže bohoslovec ani při nejlepší vůli v době studia věnovati se s úspěchem práci v jakémkoli jiném oboru, nelze mu tedy také veřejně pracovati. Každý požadavek v tomto ohledu jest neoprávněný. A to tím více, jelikož na bohoslovci církev dále žádá — jak již podotknuto — „virtutem ad perfectionem animi." A zajisté bohoslovci se má dostati solidní náboženské výchovy, aby si osvojil pravé, jemu nanejvýš potřebné ctnosti. Vždyť jako kněz má býti solí země, majákem, jenž zářným světlem ctností svítí na cestu věřícím zmítaným bouřemi života; proto jest třeba, by nabyl bohoslovec mravní síly, pevného a bezúhonného charakteru a tak se stal v pravdě dobrým pastýřem svěřeného stádce.

Tedy hluboké náboženské vzdělání a pořádná náboženská výchova jsou hlavní povinností bohoslovce; a nutno uznati, že jest to povinnost na výsost obtížná, jež také zaměstná téměř úplně schopnosti toho, jenž, jsa si vědom veliké zodpovědnosti sluhy Božího, chce svědomitě vyhověti oběma veledůležitým a nutným požadavkům. A proto, aby se mohl bohoslovec skutečně ponořiti do studia důkladné spekulativní filosofie a theologie a aby mu bylo možno, dospěti k potřebné mravní dokonalosti, musí žíti v alumnátě v oné tak málo chápané separaci od ostatního světa; neboť kdyby bohoslovec byl v době studia v úplném styku se světem, starosti a zájmy nespadající do jeho oboru odváděly by ho zajisté od jeho namáhavého zaměstnání, k němuž jest třeba vytrvalosti a sebezáporu. Z toho stanoviska jest pro bohoslovce nezbytná separace, jež jest vždy mocným činitelem ve výchově. Praví Foerster: „Z nejlepších učilišť sebeovládání jest jistotně škola mlčení." A separace bohoslovců jest též jakousi školou mlčení, ježto jest se jim po dobu studia odmlčeti v otázkách netýkajících se jejich oboru. — „Jak veliký význam," pokračuje Foerster, „mělo mlčení jako duševní sílidlo už ve starém věku, o tom svědčí řádová pravidla Pythagorejců, kteří svým učeníkům ukládali léta trvající zkušebnou dobu mlčení. Neukládali mlčení pouze proto, že jest útulkem přemýšlení, nýbrž také proto, že je nejsnadnějším a nejrozhodnějším cvičením v sebeovládání, v nadvládě ducha nad světem dráždidel a vyrušování."[1])

Separace bohoslovců jest tedy útulkem přemýšlení a cvičením v sebeovládání; a zajisté obého kandidáti duchovního stavu potřebují plnou měrou! Tato separace jest rozumně přerušována prázdninami a svátky, aby bohoslovci nejen restaurovali síly po úmorné práci,

[1]) Foerster: „Jak žíti", str. 39.

ale aby také mohli poněkud theorii spojiti s praxí a tak se připravovati na kněžskou působnost.

Jelikož ovšem bohoslovci v době studia žijí v separaci, nemohou v tom smyslu sociálně pracovati jako akademikové laici, kteří stále žijí ve styku se světem. Ale tím není řečeno, že bohoslovci v době přednášek nemohou ničeho konati v oboru sociální práce. Mohouť se ve školním roce na sociální činnost pro prázdniny a duchovní správu velmi dobře připravovati zvláště tím, že poslouchají pravidelné sociologické přednášky;[1]) dobrou přípravou jest jim dále to, že odbírají a čtou „Stud. Hlídku", v níž se zrcadlí sociální hnutí našeho studentstva a z níž lze poznati jeho požadavky a potřeby; konečně i tím se připravují bohoslovci na sociální působnost, že pořádají ve svých literárních jednotách přednášky sociálního rázu.

Těchto všech prostředků má bohoslovec ve škol. roce — pokud studium a ascese dovolují — horlivě používati, aby stopoval sociální práci studentstva, poznával jeho potřeby a připravoval se tak pro činnost o prázdninách i pro své budoucí kněžské působení.

Jinak jest však o prázdninách; bohoslovec není zaměstnán vysilujícím studiem a často přijde do styku se studentstvem; může mu tedy prokázati mnoho platbých služeb. Jest totiž třeba, aby studentstvo při své sociální práci bylo proniknuto pravdami katol. náboženství, dle nich žilo, v jejich duchu sociálně pracovalo. Vždyť katol. náboženství jest jedině oním kvasem, jejž nutno dáti do společnosti, aby ji svou životní silou pronikl a povznesl. — Idea Boha a sice idea veliká, křesťanská udržuje mravnost, zachovává život pospolitý, propůjčuje mu stálosti a pravého ladu; toliko ona může společnost zachrániti. Aby pak naše studentstvo na tomto náboženském podkladě sociálně pracovalo a tak dospělo k určenému cíli, potřebuje duchovního rádce a pomocníka hlavně v otázkách náboženských. A v těch může právě bohoslovec poskytnouti rady a pomoci kolegům, poněvadž v tomto oboru jest více vzdělán než ostatní studentstvo. — Bohoslovec jest tedy přiměřeně o prázdninách činným, jestliže studentstvu při jeho sociální práci radí a pomáhá ve věcech spadajících do oboru náboženského. — Tak jest rozřešeno naše thema.

Porozhlédněme se tedy na základě tohoto rozřešení, jak může bohoslovec pomáhati studentstvu o prázdninách, kdy se mu naskýtá zajisté dosti příležitosti, aby byl skutečně duchovním rádcem a pomocníkem sociálního hnutí studentského! — Jako učeník Kristův vždy s pravou láskou a solidaritou bude bohoslovec vyhledávati styků se studenty vysokoškolskými i středoškolskými. Poněvadž verba movent, ale exempla trahunt, má bohoslovec hleděti,

[1]) V brněnském alumnátě pověřen těmito přednáškami vdp. Dr. Klement Žůrek, O. S. N.

aby jeho mužná, uvědomělá zbožnost působila blahodárně na kolegy akademiky i na studující středních škol; přičiní se, aby je šetrně naváděl k přesnému plnění náboženských povinností, jichž nemá a nesmí katolická inteligence nikdy opomíjeti. Tím dá se dobrý příklad i lidu a tak bude rušen onen zhoubný vliv pokrokových vzdělanců, kteří ve své „osvícenosti" přisuzují náboženství nanejvýš vesnickým babičkám. — Dle potřeby poskytne bohoslovec našemu studentstvu radu a pomoc ve věcech náboženských, informuje apologetickou rozmluvou neb i přednáškou o nepravdivosti a zhoubnosti vzmáhajících se nevěreckých systémů, o Husovi a jeho době, což jest v přítomnosti zvláště důležité. Tato apologetická činnost jest především žádoucna; vždyť nejvíce nevěry má původ v neznalosti dějin, v nesprávném pochopení nauky a zásad církví hlásaných. A bohoslovec přece může mnohou nejasnost ve věcech náboženských svým výkladem odstraniti. Ve feriálních klubech poradí na př., jakého druhu themata by měla býti propracována a přednesena ve spolcích ať již ve městě nebo na venkově; chce-li studentstvo pořádati divadelní představení, dá snad bohoslovec skromný návrh, který kus by se mohl provésti, aby si lid vzal z představení mravní poučení pro život; připravuje-li se výlet, dovolí si bohoslovec upozorniti na slušné, mravně nezávadné výstupy.

Zvláště jest záhodno, aby byl o prázdninách čilý styk bohoslovců se studujícími středních škol. Především se bude tedy bohoslovec snažiti, získati si přátelským jednáním sympatie studentů, aby mohl na jejich srdce působiti, v nich lásku ku pravdě, poctivosti, věrnosti a čistotě vzbuditi. Poukáže jim na onu velebnou krásu našeho náboženství, jež vyhovuje všem potřebám lidstva; jež skýtá útěchu v každé trýzni i v útrapách válečných a jež se dá i s vědou nejen spojiti, nýbrž ji i podporuje. Neboť čím jest dalekohled oku hvězdářovu, tím jest vědě víra. — Na důkaz toho může bohoslovec uvésti krátce život některého katolického učence, jichž není malý počet. Příležitostně promluví třeba bohoslovec o důležitosti exercicií a je co nejvřeleji doporučí; seznámí také studenty s Mar. družinou, vysvětlí jim význam a po případě i vybídne, by se zbožní studující spojili a žádali založení Mar. družiny na svém ústavě.

Poněvadž mnoho záleží na četbě, neopomene zajisté bohoslovec jako duchovní rádce upozorniti studentstvo na klasická díla literární a je doporučí. Připomene, že nerozhoduje, jak mnoho jsme přečetli, nýbrž jak mnoho jsme třeba z mála vyčetli. Rovněž mnoho prospěje bohoslovec studujícím, jestliže jim sdělí, že mnoho četby velice škodí; známý jest Schoppenhauerův výrok: „Nejjistějším prostředkem, aby člověk neměl vlastních myšlenek, jest — v každé volné minutě bráti knihu do ruky." — I v četbě platí: „Ne quid nimis!"

Naskytne se také asi dosti často bohoslovci příležitost, promluviti se studujícími o škodlivosti alkoholu. Vždyť velmi

mnozí i z řad studentů stali se obětí nemírné náklonnosti k pití. A proto jest záhodno, aby bohoslovec, maje na zřeteli blaho nesmrtelné duše a prospěch společnosti, působil i v tomto směru na kolegy-laiky.

Avšak působení to nemusí se díti pouze důkladně nastudovanými přednáškami. Stačí ku př. na vycházce se studujícími přivésti řeč na některý ze zmíněných bodů a tak jako kdysi Sokrates může i bohoslovec ve klidném rozhovoru podati správný názor na tu neb onu věc. — Má-li ovšem činnost bohoslovců býti spojena s úspěchem, jest třeba, aby studentstvo jim věnovalo plnou důvěru a jim také ponechalo při své sociální práci rozhodnutí o otázkách náboženských.

Touto činností přispěje bohoslovec vydatně k tomu, že v sociálním hnutí se uplatní křesťanské zásady, že v mnohém studentu se upevní náboženské přesvědčení, že se povzbudí studující dobrého charakteru k práci pro věc katolickou mezi kolegy a že rozmnoženy budou v dohledné době řady katolické inteligence, jíž nutně potřebujeme, aby byla vůdkyní sociálního hnutí, pracovala v našich spolcích, organisovala lid proti vzmáhající se nevěře, nemravnosti, lžipokroku. Dosud připadá ten úkol kleru, ačkoliv jest přetížen duchovní správou. A proto tím intensivněji nutno pracovati mezi studentstvem, abychom v brzké době měli dostatek vlastní katolické inteligence, jež pak bude svou sociální prací kněze podporovati v jeho apoštolské působnosti.

J. Lorenz (Br.):

O pastoraci moderní inteligence.

Pozorujme vývoj poměrů naší doby. Jako bohoslovci stojíme sice stranou událostí, které nyní znamenají velké politické převraty; avšak veliký zájem, jejž nám ukládá láska dobrého pastýře, nutí nás zjednati si vhled do vnitřního duševního vývoje naší doby. Zajímá nás poměr nynějšího světa k Bohu, k jeho sv. církvi, poměr moderní duše k Vykupiteli Ježíši Kristu. Víme, že dnes v našich kruzích mnoho se mluví o apoštolech moderních tříd sociálních, že jednotlivým třídám hledí se podávati duševní strava způsobem jim přiměřeným a že směr výchovy naší bere se nutně za zmíněným cílem. Mají z nás býti a p o š t o l é.

Částí theoretické přípravy na naše apoštolování je řešení thematu vyznačeného v nadpisu. Proto činíme zadost jen své povinnosti, když mu věnujeme několik stran svého časopisu. Je přirozeno, že nemíníme tímto předeslanou otázku rozřešiti, nýbrž chceme jen referovati o rozdílných názorech v této věci.

Účelem přítomné úvahy je upozorniti na množství duší, vlastně jenom podati obraz stavu jejich, ježto o pozornost naši již volají samy; je v tom odůvodnění otázky, jež vyplynuvší nutně z moderních poměrů a letíc všemi kulturními národy klepe konečně i na srdce českých duchovních pastýřů; je to otázka pastorace moderní inteligence a pro nás otázka pastorace české moderní inteligence.

Abychom dobře vřadili probíranou nyní otázku v životní své povolání, jež má býti apoštolátem své doby a svého lidu, jest vhodné připomenouti slova, která pronesl před rokem na velehradské akademii pan prof. msgr. J. Šrámek, když mluvil o sociální činnosti na podkladu cyrilometodějském: Úkolem naším je „pokřesťanit úplně celý svůj národní život. Celá kultura našeho lidu musí býti, — pokud byla jakýmkoli způsobem odkřesťaněna — znova pokřesťaněna, pokatoličena, a to provedeme rychle pouze tehdy, když budeme postupovat stejně svérázným slovanským způsobem, s odvahou svatých věrověstů, s obětavostí, jež se neleká překážek.“ A dále pravil: „Je potřebí sdružené, houževnaté práce všech, je potřebí také součinnosti naší inteligence.“ Z těchto slov je zřejmo, že máme-li vyhověti křesťanskému a národnímu požadavku naší doby — pokřesťanění našeho národního života, — že se musíme sejít s katolickou inteligencí, t. j. musíme s ní společně vytvořiti novou národní kulturu a to křesťanskou. Vzniká nyní otázka, co na tomto úkolu má vykonati klerus a co laická inteligence. — Předem je nutno knostatovati a to s radostí, že nám naší katolické inteligence nechybí, aspoň ne nám, kteří se teprve připravujeme na životní boj; vždyť současně s námi studují na vysokých školách akademikové, kteří mají odvahu veřejně se uplatňovati jako členové katolických spolků a dovedli kolem sebe vybudovati organisaci nejmladší nadějné generace. A že jsou si vědomi úkolu svého, můžeme poznati ze Studentské Hlídky, v níž (1913-14 str. 52.) zřejmě byl vysloven jejich program: vybudovati ideové hnutí, propracovati všechny složky kultury — zejména filosofii, umění a politiku a to tím, že se ve svých spolcích vychovají v umělce, ve filosofy atd., dobře vědouce, že marno je v theorii stanoviti sebe lepší principy tvorby, jestliže se umělců a filosofů nedostává.

Za takových okolností jasně vidíme, že nám bohoslovcům není třeba činiti téhož, čeho jim; míníme tím soustavné pěstování profánních věd a umění. Přijímajíce stanovisko vyslovené kol. Dokulilem ve článku „Bohoslovec a organisované katolické studentstvo“[1]) za své, rádi uznáváme, že jest

[1]) Viz str. 36.

to jen jejich úkolem; můžeme se aspoň soustřediti k tomu, co je výhradně nám svěřeno, totiž péče o duše jejich, pastorace jejich.

A nyní již víme, v jakém jsme poměru k laické katolické inteligenci. Máme k ní povinnost jako kněží, máme jí podávati náboženství tak, aby bylo dostatečným základem jejího života.

Než mějme široké srdce. Vedle naší katolické inteligence je ještě inteligence počtem a mocí daleko větší, která — ať již z jakýchkoli důvodů — nepamatuje na své duše a o jejich spasení se nestará. A jakmile slyšíme slovo duše, hned se nám vybaví poměr duší k jejich Vykupiteli a ke kněžím, jeho zástupcům, a cítíme, že tam, odkud to slovo k nám zaznělo, máme jisté povinnosti. A povinnosti ty naléhají. Důvody jejich jasně líčí P. Jan Chr. Schulte O. M. C. ve svém znamenitém díle „Die Kirche und die Gebildeten"[1]) (Str. 45.) V zájmu zdravého vývoje celé církve je nutna horlivá pastorální činnost mezi vzdělanci: již z toho důvodu, že odpad nejširších vzdělaných kruhů od církve mohl by se zdáti vnitřním úpadkem katolicismu, kdybychom ho nedovedli zastaviti. Ponecháme-li svému osudu nečinně vzmáhající se odcizování vzdělaných kruhů náboženskému životu, mohl by se státi život náboženský, ovšem lidsky souzeno, tím, co se praví na konci římského starověku o pohanském náboženství, že bylo už jenom mezi lidem na venkově. A jako pohanské náboženství v říši římské v době pokonstantinské, zrovna tak i život náboženský na venkově — zbaven svých vzdělaných vyznavačů neměl by dlouhého trvání. Mějme na paměti vliv vzdělanců na životní názor a činnost nižších stavů. Co se nahoře vymyslí, učiní, vysloví, v čem se pochybí, zhřeší, brzy se to obyčejně ukáže i v lidu. Dá se klidně říci, že sociálně nižší a hospodářsky slabé stavy jsou tím, co z nich učiní inteligence. Co se jeden den přednáší vědecky z universitní katedry, podává se to již druhý den v jiném rouchu na středních školách a za nedlouho v jiné formě v národních školách anebo ve spolkových místnostech nejširším davům. Tisícerým způsobem popularisují se výsledky vědeckého bádání, ať jsou správné nebo ne, a předkládají se davu. Následky jeví se až příliš brzy. Proto tedy má nutně odcizení vzdělaného světa náboženským ideálům nejnepříznivější vliv na náboženský život lidu. A naopak zase ví každý duchovní správce ze zkušenosti, že náboženský příklad vzdělanců je lidu největší požehnáním, k němuž ještě se druží přímý vliv jejich na lid jak v oboru víry tak i v oboru mravního života. Není třeba šířiti se o tom, že učitel snadno slovem i příkladem má vliv na náboženské myšlení a cítění žáků. A že lékaři mohou se ohledně náboženství buď s prospěchem nebo škodlivě uplatniti mezi lidem, stačí připomenouti, že lékaři jsou mnohdy nejhorlivějšími šířiteli novomalthusianismu. O významu dobrých katolických právníků v kulturním boji jistě

[1]) Freiburg i. Br. 1912, Herder.

nepochybujeme. A konečně lid dá snadno na sebe působiti beznáboženským názorům svých představených úředníků anebo továrníků, zvláště když tito veřejně se vysloví proti víře a církvi.

Z těchto okolností uzavírá dále P. Schulte: Proto nemůže se nikdy církev zříci vzdělaných kruhů; jinak by bylo pravdou, že církev, která odmítá modernismus, odpírá i duším moderních lidí duchovní péči. Těžko by se dalo srovnati s povahou katolické církve, kdyby nedovedla rozvinouti účinnou propagandu víry ve vzdělaném světě. Dle Foerstra podobala by se církev matce, která dovede se věnovati jen jednomu synu (prostému lidu), zatím co druhý syn (vzdělaný), který by nejvíce potřeboval jejího vedení, nenaleznuv u ní porozumění v chladném vzdoru odchází do ciziny.

A ještě jeden důvod. Davy lidu nezůstaly by dlouho oddány náboženství. Nepřítomnost vzdělanců lid zaráží. Nejlepším prostředkem k udržení lidu v katolické víře je intensivní pastorace vzdělanců, rozených to vůdců lidu. Proto také nemá duchovní činnost mezi inteligencí významu jen podružného ani pro toho kněze, který hledí v prvé řadě k ozdravění nábožensko-mravní a sociální rány širokých vrstev lidových. Otázka pastorace inteligence jest tedy v jistém smyslu životní otázkou církve. Z toho vidíme, že přítomná doba žádá po nás, abychom se připravovali na těžký úkol, přivésti i odcizenou inteligenci zpět k náboženskému životu.

A nyní již přikročujeme k hlavnímu bodu své úvahy, totiž k naznačení oněch pastýřských cest, po nichž se má apoštol bráti ku vzdělaným moderním duším.

Jen letmo všímáme si směru a odůvodnění jeho a zachycujeme myšlenky, které mají pro všechny bohoslovce velký význam a konečně i velkou zodpovědnost. V první řadě je nutno učiniti staré prostředky všeobecné duchovní správy užitečnými a životodárnými jak pro věřící každého stavu, stáří a rodu, tak také i pro náboženské potřeby vzdělanců. Avšak za našich dnů nestačí všeobecná duchovní správa. Již z toho důvodu ne, protože se vymanily z jejího vlivu velmi široké kruhy, na jejichž opětném získání musíme vážně pracovati. A konečně všeobecná duchovní správa je věnována nejširším vrstvám, nemůže proto vyhovovati náboženským potřebám vzdělanců tolik, jak by si bylo za našich dnů přáti. Potřebuje jistého doplnění. Je tedy pro vzdělané kruhy třeba zavésti ještě zvláštní pastorální prostředky. A nejen ke stavu vzdělanců, nýbrž i k jednotlivým členům tohoto stavu musí kněz obrátiti zvláštní pozornost. Proto je třeba, aby ku všeobecné pastoraci přistoupila i kolektivní a individuální pastorace vzdělanců. Účel její vyplývá z řečeného. Je nutno získati inteligenci k účasti na kultu a životě víry všech, jež pojí jedno náboženské přesvědčení; chceme-li ji ovšem při všeobecné bohoslužbě udržeti, musíme při ní dbáti její potřeb a to hodně pečlivě, ježto je ve svých výmluvách a zdán-

livě oprávněných omluvách až příliš vynalézavá. Již mnohdy pro samu osobnost knězovu méně sympatickou domnívají se vzdělaní farníci, že nemusí choditi do kostela. A tu již tušíme, jakou má důležitost dbáti na krásu při bohoslužbě. Nemá-li kněz dosti smyslu pro ni, je příčinou nejen náboženského spovrchnění lidu, ale i skutečného pohoršení vzdělaných. Smíme tedy býti nedbalí ve své přípravě na posvátný ritus náboženských úkonů, aby jednou za to pykaly mnohé duše? Smíme dopustit, aby příčinou zmíněných poklesků byl u nás nedostatek zbožnosti? A dále. Známe důležitost kázání, chceme, aby si z nich odnesli všichni posluchači co nejvíce živé víry; proto nesmějí v něm býti vzdělanci ignorováni. Než kdy se může kazatel s úspěchem obrátiti k inteligenci? Jen tehdy, stojí-li na výši doby. Již moderní vyspělost lidu žádá, by se mu pravdy podávaly ve formě, jež stojí více pozornosti a myšlení; tím více i vzdělanci. Co do obsahu je nutno kromě apologie podávati i positivní zjevení a probírati i moderní otázky. Kázání musí býti přiměřeno času i věčnosti. Nejnižší z lidu má mu dobře rozuměti a ten nejvzdělanější ze srdce schváliti. A to žádá nynější doba po nás všech. Neuvažujeme tu ještě o s eciálním styku s inteligencí, nýbrž o činnosti moderního kněze v obpčejné duchovní správě. Byli bychom tedy na výši doby, kdybychom pokládali za zbytečné prohlubování studia, abychom jednou dovedli lidu něco solidního pověděti? Nebyla by v tom naše inferiorita?

Středem náboženského kultu katolického a tedy i středem náboženského života vzdělaných vrstev je nejsv. svátost oltářní. — Eucharistické hnutí musí se zažehnouti i mezi vzdělanci; společná sv. přijímání, účast na mši sv. i o všedních dnech, účast na zvláštních slavnostech, zejména na theoforických procesích, pro to vše musíme u nich pracovati. Ve světle živé zbožnosti jeví se mnohé věci zcela jinak, než z theoretických úvah, denních hovorů aneb snad i z nepřátelských novin. Umět vzdělaným vyjít vstříc, zacházet s nimi jak sluší jejich stavu a povolání je ovšem věcí pastorální moudrosti, jemného taktu, velké obezřetnosti a rozvahy.

Prvním tedy požadavkem je respektovati vzdělance i při bohoslužbě. K čemu je všechno ostatní, spolky . . ., když kostely se prázdní a prostředků milostí se neužívá!

Vraťme se nyní ke zmíněné kolektivní a individuální pastoraci vzdělanců. Předcházející vývody dodokázaly její oprávněnost. Jak ji s výsledkem vykonávati? Zajisté příčiny zdaru i nezdaru dlužno hledati hlavně v osobnosti kněze, dovede-li neb nedovede-li nalézti pravý tón.

S jakými předpoklady musí se kněz k moderní inteligenci obrátiti? Všimněme si napřed mínění a návrhu P. Schulteho, po něm pak mínění poněkud odlišného.

Žádali bychom rádi po moderních vzdělancích vše, co patří k pravému vzdělání. Víme, že pravé vzdělání zabírá celého člověka. Je rozšířeno stejnoměrně na rozum, srdce i vůli a uplatňuje

se i ve vnějším vystupování. Ale na moderním vzdělání těchto známek nevidíme. Pojem vzdělání stal se v naší době jednostranným, jakoby jenom vědění bylo jeho podstatou. A tak nyní platí: kolik vědění, tolik vzdělání. A kam až se došlo na tomto scestí — vykřikuje se jenom pýcha nad silou a náhledem vlastního rozumu a budí se sám sebou duch hyperkritiky a skepticismu. Velice snadno utvrdí se dnes v člověku náklonnost jen to přijímati, co chápe. Při tom vzniká v něm jistý odpor proti pravdám náboženským, poněvadž nemá vhledu do nich, nýbrž musí je přijímati vírou. A víme také, že kde je rozum zkažený, je zkaženo i srdce; — tedy celý člověk je v duši chorý aspoň v ohledu náboženském. A kde všude se jeví toho následky, to známe ze zkušenosti a není naším úkolem zde to rozebírat. Jen tolik si chceme uvědomiti, že je to rozum, od něhož počíná nevěra naší doby a že to tedy musí býti zase rozum, na který se kněz především obrátí. Jednostranný intelektualismus naší doby je nutno překonati zdravým intelektualismem. Nelze podávati inteligentům církevní učení bezohledně na jejich duchovní nedostatek; chybí jim víra. Začalo se v nedávné době i s mystikou, při čemž bylo odvoláváno na rozhodující živel mystický v celé řadě posledních konversí, zvláště z kruhů duševní aristokracie. Je pravda, že náboženský život zaujímá cele rozum i srdce; ale poněvadž převážná většina moderních vzdělanců zápasí s náboženskými obtížemi právě po stránce intelektuální, považuje mystické promluvy jen za krásná slova, která neřeší její problémů, a je jimi zklamána.

Nejsou však také naši inteligenti nevěřícími pohany; proto by neprospělo předkládati jim myšlenky a důkazy, jak jimi fundamentální theologie buduje budovu víry; ty jsou jim známy. Nedovedou si však dnes naši vzdělanci harmonicky srovnati pokroky moderní kultury s náboženskými zásadami. Proto nezbývá, než aby kněží pojímali náboženské problémy v té formě, v jaké tíží vzdělaného laika, aby náboženský život uváděli v souhlas s proudy časovými a se stálým zřetelem na tyto jej probírali. Nestačí ovšem jen všeobecně dokazovati, že katolicismus a moderní kultura si neodporují; třeba řešiti jeden problém za druhým, a to dovedou jen mužové, kteří ovládají důkladně i odbornou theologii i moderní vědění a život. V řešení těchto problémů záleží moderní apologie křesťanství. Není tedy úkolem duchovních vůdců popularisovati odbornou theologii. Rovněž je nepřípustno kompromisně se přiblížiti k inteligentům tím, že bychom opustili církevní autoritu a popřeli nadpřirozeno, neměli-li bychom zničiti životní princip katolického náboženství. Příklad máme na reformujícím sv. Otci Piu X., který bral ve všem zřetel na moderní

poměry, ale se vší rozhodností zdůrazňoval i autoritu církevní i nadpřirozeno.

Z řečeného uzavírá P. Schulte, že pastorace inteligentů nemůže býti věcí každého kněze. Je k ní třeba vedle solidního theologického vzdělání odborného i znalosti moderních proudů a názorů. Přes nesmírnou důležitost scholastické filosofie a theologie nestačí přece k získání vzdělaných laiků; snad zcela korektně postupujeme v dialektickém důkazu, ale odpůrce přes to nepřesvědčíme, poněvadž jeho východisko je jiné. Jen ten to dovede, kdo kromě scholastiky zjednal si i vhled do moderní filosofie, do problémů přírodních věd, do literatury a poněkud i do historické methody. A to se dá nejlépe na universitě, kde lze čerpati moderní proudy přímo z pramene: ze spisů a přednášek jejich vědeckých representantů. Tam také vžije se duchovní vůdce do prostředí, jež má pastorovati. Až prý se nám takových mužů dostane, pak bude možno intensivně a systematicky začíti pastoraci vzdělaných kruhů a to s naprostou důvěrou, poněvadž hájíme pravdu absolutně jistou.

Až potud zní mínění, vlastně návrh p. prof. P. Schulteho, který vidí cestu k duším moderní inteligence procházeti posluchárnami moderních universit. Než musíme si přiznati, že takovéto řešení otázky pastorace moderní inteligence je pro naše poměry neproveditelné a také pro nás jako bohoslovce bez jakéhokoli praktického významu.

Jsou však také jiné hlasy, které vycházejí z našich krajů, které jsou nám bližší a přístupnější. Ukazují nám mariánské družiny, do kterých máme shrnouti naši inteligenci a tam jí podávati to, čeho potřebuje. Ředitel takové mariánské družiny nemusil by pak prokazovati tak velikých vědomostí z věd profánních, že by sotva který z jeho sodálů odborník v některé vědě ho předčil; ale musil by býti hlubokým theologem a pravým ascetou, ovšem takovým, který by dovedl své sodály oběma naučiti. A je také možno tento názor historicky odůvodniti. Na konci července minulého roku konala se v Olomouci konference katolické inteligence.[1]) Povolaní zástupcové její mluvili tam o moderní inteligenci a zvláště o jejím vztahu k náboženství a bylo zřejmo, že poměr ten není jim ničím takovým, který by musil řešiti klerus, nýbrž že dovedou a mají dosti chuti řešit ho sami. Dokladem toho je resoluce, která tehdy na návrh p. prof. dra Kratochvila byla přijata, ve které naši inteligenti-laikové touží a přikročují k akci za zřízení stolice křesťanské filosofie na pražské universitě. Činí to z přesvědčení, že nezdravá moderní filosofie je příčinou neblahého morálního stavu naší společnosti. Již to má cenu, že tento názor vyšel z řad laické inteligence. A je zjevno, dojde-li ke zřízení zmíněné stolice,

[1]) Viz referát str. 96.

která by dovedla paralysovati účinky špatné filosofie, že se tím probijí naši inteligenti sami z moderního bezvěreckého chaosu, že nebude pak třeba kleru řešit shora jmenovaných problémů, ale že bude moci a konečně i musit se ukázat jedině pastýřem duší.

Dejme prozatím moderním inteligentům do ruky knihu od dra J. Donata S. J. „Die Freiheit der Wissenschaft"[1]) která mnoho přispěje k rozptýlení mlh a temnot ze sféry víry a vědy. A je pochopitelno, co bude žádati inteligence takto vychovaná jednou po nás po kněžích; nic jiného, než abychom jí podávali z náboženství něco solidního, důkladného. A nyní činíme praktický závěr. Abychom dovedli jednou podati z náboženství něco solidního a důkladného, je třeba k tomu přípravy, t. j. pilného a hlubokého studia a to jak dogmatiky a morálky, tak i Písma sv. a jiných bohoslovných odvětví. Je to tedy svědomité plnění naších povinností.

Tím jsme dospěli ke konci úvahy. Shrnuli jsme všechny důvody, uvědomili si svoji povinnost, vyznačili si v důsledcích moderních poměrů i cesty; nezbývá nyní než přikročiti ku práci — ovšem svým časem. Jisto je, že vývoj poměrů, bude-li zdravý, bude žádati, abychom vytvořili i náboženské spolky moderních inteligentů — mariánské družiny akademické, s různými sekcemi, zvláště apologetickou, které by pořádaly veřejné přednášky a sodálské večírky s volnými debatami. Bude dále žádati, aby se konaly akademické bohoslužby, aby se jim dávaly uzavřené exercicie. Bude nutno věnovati se jim též in foro interno ve svátosti pokání; důležitý bude také společenský styk kněze se vzdělanými kruhy a zvláště pastorální návštěvy vzdělaných rodin.

A co se dá říci o nynější náboženské četbě vzdělanců? Tato otázka nás jistě všechny zajímá a stojí za zvláštní studium. Upozorňujeme-li moderní vzdělance na povinnost svědomí, paralysovati moderní nevěrecké proudy přiměřenou náboženskou četbou, nesmíme zapomínati, že právě z této povinnosti jim plyne právo na vlastní náboženskou literaturu. Tu jim musíme podat my.

V posledních větách bylo naznačeno tolik myšlenek pro praxi důležitých, že nám asi nezbude času, abychom se jimi mohli ještě jako bohoslovci každou zvláště theoreticky zabývat, ale že jednou jako skuteční duchovní pastýři po dlouhé praxi na zmíněném poli budeme moci přinésti účty a zkušenosti, na kterých pak druzí, naši nástupci, budou dále stavěti Boží chrámy ve vzdělaných srdcích.

---

[1]) Innsbruck 1912. Rauch. Str. VIII a 520. Cena váz. K 5.80.

K. Zháněl (Br.):

Dr. Beda Dudík.

Slovutnému učenci, vysoce důstojnému Pánu, panu

P. Maurovi Kinterovi O. S. B.,

čestnému doktoru university sv. Anselma v Římě, biskupskému radovi, rytíři řádu Františka Josefa I. etc. etc.

z nejhlubší úcty věnováno.

Prastarý a proslavený klášter otců sv. Benedikta v Rajhradě u Brna odchoval již českému národu, české literatuře řadu horlivých pracovníků. Zvláště v poslední době se počet jejich rozmnožil. Majíce vlastní knihtiskárnu v Brně,[1]) snaží se všemožně dáti lidu právě to, co nejvíce potřebuje, dobrou knihu. Na slovo vzatý odborník národohospodářský P. Š. Senický (Prokop Šup, J. M. nejdp. opat nynější), napsal řadu článků a úvah; na poli literárním po desítiletí s pronikavým zdarem pracuje ředitel řádové knihtiskárny dr. Pavel Vychodil; známý znalec Augustin Vrzal (A. G. Stín) seznamuje čtenáře s poměry v ruském životě i literatuře. Dr. Maurus Kinter proslul svojí prací v knihovně, redaktorstvím a řadou statí. Bernard Plaček, Jan Navrátil, Karel Šťastný, Placid Mathon, Petr Hlobil, Placid Buchta, Metod Halabala, Kristin Lux, Benno Tiray a jiní velmi mnozí jsou známými spisovateli katolickými. — Zvláštní štěstí však měl klášter rajhradský s historiky. Začátek kritického dějepisu učinil u nás vlastně benediktin rajhradského kláštera, třináctý jeho představený Bonaventura Pitter (5.-XI. 1708 — 15.-V. 1764.[2]) Společníkem jeho byl benediktin břevnovský Magnoald Ziegelbauer,[3]) původem Šváb.

Pravým obrem v dějinách historie a topografie moravské je Řehoř Tomáš Wolný (20.-XII. 1793 — 3.-V. 1871). Jeho činnost jako učitele i jako spisovatele zasluhovala by pečlivého prostudování. O tom, že založil topografii moravskou se dobře ví, jeho díla „Die Markgrafschaft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert" a „Die kirchliche Topographie" jsou často citována. Ale málokdo ví, že učenec pochází ze skromné soukenické rodiny usedlé v Příboře a že byl knězem řádu sv. Benedikta.

I.

Nejlepším žákem Volného je bez odporu Beda Dudík. Naskýtá se nám dvojí příležitost zároveň obeznámiti české čtenáře poněkud s tímto znamenitým knězem: 18. ledna bylo tomu pětadvacet let,

[1]) Benediktinskou knihtiskárnu založil s povolením svých představených r. 1881 P. Placid Mathon. Od sv. Otce Lva XIII. poctěna názvem „papežská". Viz dílo: Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský. Napsali dr. Frant. Krásl a J. Ježek. Děd. sv. Prokopa č. 39. r. 1898, str. 559.

[2]) Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch, str. 528 sq., Literatura česká XIX. stol., díl I. str. 43., Díl III. 1., str. 144.

[3]) Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch, str. 537. sq.

co v Pánu zesnul;[1]) 29. ledna pak jsme oslavovali jeho stoleté narozeniny.

Dudík narodil se na Hané ve starobylém městě Kojetíně dne 29. ledna r. 1815. Otec, pernikář, dal synkovi na křtu sv. jméno František Saleský. Začátky vzdělání nabyl doma, ve škole kojetínské. V desíti letech byl poslán na piaristické gymnasium do Kroměříže, kde studoval v letech 1825—1834. Odtud odešel do Brna studovati filosofické lyceum až do r. 1836. Profesorem klasických jazyků a historie byl na tomto ústavě právě benediktin rajhradský dr. Řehoř Volný. Zajímavé přednášky Volného působily na ducha mladého Dudíka takovým dojmem, že i on zatoužil po studiu historie. Ukončiv r. 1836 studia na filosofickém lyceu, umínil si věnovati se stavu kněžskému. Vstoupil tedy do brněnského alumnátu, kde však pobyl jenom jeden rok. Již 21. srpna r. 1836 byl oblečen do roucha benediktinského od rajhradského opata Viktora Schlossara (op. 1832—54). Přijal klášterní jméno Beda. A tomuto svému patronu toužil býti podoben.[2]) Po čas svého noviciátu učil se pilně za vedení znamenitého linguisty Jana Kř. Mücka cizím jazykům, hlavně angličtině, franštině a italštině. Pokračuje po roce ve studiu bohosloveckém v Brně a pak v Olomouci, zabýval se pilně v prázdných chvilkách studiem filosofie, tak že byl již jako bohoslovec čtvrtého ročníku na olomoucké universitě slavně prohlášen za doktora filosofie. Nedlouho před tím, 1. října 1839, složil slavné sliby. Dokončiv studia theologická, byl 20. srpna r. 1840 vysvěcen; první mši sv. sloužil v Rajhradě 1. října. Hned na to byl povolán do Brna na filosofické lyceum[3]) jako suplent latiny a řečtiny (místo Volného). R. 1842 přestal dr. Volný učiti i dějepisu, kterýž úkol zastával svědomitě po dvacet dvě léta. Tu ujal se dr. Dudík i této stolice. Nezapomínal však své záliby. Pilně bádal v pramenech dějin moravských, „při čemž poznal, že moravskému dějepisci bez důkladné znalosti jazyka českého obejíti se nelze. Věnoval se tedy také češtině a snažil se také posluchače své s jazykem českým obeznámiti; proto měl od r. 1845 mimořádné přednášky o jazyku českém a jeho literatuře a založil též bibliotéku českou při ústavě filosofickém, z které posluchači knihy sobě ke čtení vypůjčovali.“[4])

Bylo to poprvé, co se učilo češtině v Brně na filosofickém lyceu. Byl sice v Brně již větší počet uvědomělých vlastenců,[5]) ale přednášky

[1]) V „Literatuře české XIX. století“ dílu III. část 2., str. 631. chybně udává se rok úmrtí 1860; historiografem jmenován r. 1859, nikoliv 1855. V Ottově Naučném Slovníku chybně den úmrtí: má býti **18.** ledna, nikoliv 11. ledna.

[2]) Beda Venerabilis, učitel Anglicka, nar. 672 v Girvy, † 735 jako mnich v klášteře ve svém rodišti. Byl plodným dějepiscem. Největší dílo jeho je „Historia ecclesiastica gentis Anglorum“. Proslul učeností a zbožným životem, neúnavnou pílí a svědomitostí v úřadě kněžském.

[3]) Geschichte des Deutschen Staats-Ober-Gymnasium in Brünn. Festschrift 1578—1878. Brünn. Druck von Rohrer 1878, str. 88.

[4]) Ze stati Vinc. Brandla „Dr. Beda Dudík“ v Obzoru 1890, str. 50.; viz též Festschrift str. 111.

o českém jazyku a literatuře na filosofickém lyceu byly velikým krokem vpřed. Jan Kabelík praví o tom v Literatuře české XIX. století (díl II. str. 188):

„Začátky svěžejšího života národního se jeví r. 1847 prvními besedami na venkově, v Brně pak na filosofickém ústavě přednáškami dra Bedy Dudíka o českém písemnictví r. 1846. Celý ústav filosofický súčastnil se pohřební slavnosti Jungmannovy v Brně, při níž církevní obřady vedle stařičkého Dom. Kynského konal Fr. Sušil, vůdce kněžské družiny brněnské, s G. Kalivodou a J. Těšíkem.[1]) Byly to předzvěsti jara r. 1848." — Biskupem brněnským byl tehdy Antonín Arnošt hr. ze Schaffgotschů, který nepřál tak českému hnutí jako šlechetný jeho předchůdce František Antonín Gindl. Ale stkvělé působení dra Frant. Sušila, obou Procházků, totiž dra Matěje Procházky a profesora Jakuba Procházky, Karla Šmídka, Jana Chmelíčka a jiných kněží buditelů neslo přece jen požehnané ovoce. Vlastenecká horlivost dra Bedy Dudíka však r. 1848 značně poklesla.[2]) — Lyceum bylo r. 1848 proměněno a spojeno s vyšším gymnasiem, na něž přešel i dr. Dudík jako profesor historie, zeměpisu a přírodopisu. Ministerským výnosem ze dne 28. dubna 1851 byl jmenován skutečným učitelem na vyšším gymnasiu (Oberlehrer).[3]) Ale již počátkem školního roku 1855 rozloučil se Dudík s brněnským gymnasiem a ohlásil se první jako soukromý docent historického studia středověkých pramenů. Ale úspěchy, jimiž byly korunovány první jeho historické práce, způsobily, že i této stolice brzy se zřekl a oddal se zcela pracím historického rázu.

II.

R. 1844 zakoupili stavové moravští vzácnou sbírku Cerroniho[4]); aby pak poznali, co koupili, pověřili Dudíka prohlédnutím těchto

[5]) Zároveň s Dudíkem působili na témže ústavě také: Matouš Klácel, učil od r. 1835—1843. theoretické a praktické filosofii (Festschrift, str. 88.); Gunther Kalivoda, pozdější opat rajhradský, náboženství a pedagogice v letech 1843—1850. (Festschrift, str. 104.); dr. Václav Krátký, pozdější opat novoříšský, suplent matematiky a české literatury od r. 1850—1855. (Festschrift, str. 111.)

[1]) Jos. Těšík, nar. 1813 v Horních Borech, vysvěcen r. 1838, zemřel 30.-I. 1880. R. 1838 byl v alumnátě prvním prefektem a jeho přítel Škorpík druhým. Po vysvěcení byl kooperatorem v Kamenici (děk. měřínské), v Bystrci u Brna a od r. 1841 se Škorpíkem v Brně u sv. Maří Magdaleny (do r. 1851). Je známým pracovníkem národním. Zvláště se zasloužil o školství moravské, jsa od roku 1858 skutečným c. k. školním radou a moravským inspektorem obecných škol.

[2]) Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch, str. 552. „Za nepokojů roku 1848 odebral se na Rajhrad a vydal spisek „Mährens gegenwärtige Zustäade vom Standpunkte der Statistik", v němž přimyká se k nesprávným myšlenkám Dahlmannovým a snaží se očistiti z podezření, že náleží k výstřední straně české."

[3]) Festschrift, str. 106.

[4]) Jan Petr Maria Cerroni byl od r. 1789 sekretářem při mor.-slezském guberniu. Narodil se r. 1753 v Uh. Hradišti, kde byl otec jeho (původem Lombarďan) zámožným obchodníkem. Cerroni kupoval v době rušení klášterů staré vzácné knihy, listiny, obrazy, umělecké památky a podobné starožitnosti, z nichž neúmornou pílí sestavil neobyčejně cenné sbírky, které by jinak byly padly za oběť duchu tehdejší

sbírek. A Dudík také úlohu tuto svědomitě provedl, ovšem i k vlastnímu značnému prospěchu, neboť nabyl veliké znalosti pramenů dějinných (zvláště moravských) a získal si veliké jméno jako obratný zkoumatel. Proto také hned byl vzat na potaz, hodí-li se i sbírka Bočkova k zakoupení pro zemský archiv. Jako výsledek těchto studií vydal Dudík r. 1850 ve dvou dílech „Mährens Geschichtsquellen". Již rok před tím vydal první díl důkladné historie kláštera rajhradského: „Geschichte des Benedictinerstiftes zu Raigern in Markgrafthum Mähren", v níž, jak již v nadpisu udává, stále přihlížel k dějinám celé země a pilně čerpal z rukopisů. Díl druhý (1449 až 1848) vydal však až r. 1868.

R. 1850 usnesli se v květnu stavové moravští, že vyšlou někoho, aby prozkoumal a shlédl, co všechno odnesly hordy švédské za války třicetileté z naší vlasti a odhadl tak škody způsobené zemím českým v letech 1642—1648. K práci té vyhlédli si zase dra Dudíka — vždyť se již osvědčil — jehož skutečně již r. 1851 nákladem svým do Švédska vypravili. Výsledek této cesty byl nad míru utěšený. Je uložen v knize „Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte". Poněvadž pak Dudík zkoumáním došel k poznatku, že značnou část památek odnesla královna Kristina[1]) s sebou do Říma, poslali ho stavové moravští r. 1852 do Italie. V říjnu vstoupil Dudík poprvé do města Petrova. Bydlil u hr. Lichnovského, který mu vymohl vstup do povolaných kruhů a tím i do knihoven a archivů. Za poměrně krátkou dobu (do března r. 1853) prohlédl Dudík spoustu rukopisů. O výsledku poslání pojednává ve dvoudílné knize „Iter Romanum".

Sotva se navrátil Dudík z Italie, byl vybídnut arcivévodou Maximiliánem, aby uspořádal archiv německého rytířského řádu. Dudík s ochotou chopil se svěřené práce. Namáhavý tento úkol potrval plných šest let (1853—59). Musil při tom obstarávati i listiny, které byly uloženy u jiných vládců. Proto zcestoval skoro celou Evropu (byl u dvora saského, würtemberského a j.). Cesty ony vynesly mu mnohé vysoké řády. — Uspořádal též řádovou sbírku mincí, o níž vydal r. 1858 zvláštní dílo, skvostně vypravené (Des hohen deutschen Ritterordens Münzsammlung in Wien). O 8 let později popsal z rozkazu arciknížete Viléma řádové klenoty ve spise „Kleinodien des hohen deutschen Ritterordens in Wien".

Maje přístup i do archivu c. k. ministerstva vojenství, napsal zajímavý spisek o Waldsteinovi a uveřejnil Waldsteinovu korespon-

doby. Zemřel 3. září 1826. Jeho sbírky byly koupeny z části stavy moravskými, z části různými soukromníky.

[1]) Kristina, královna švédská, byla dcerou krále Gustava Adolfa, jenž zahynul u Lützenu. Nar. 1626. Za nezletilou vládl kancléř Oxenstiern; r. 1644 ujala se vlády sama. Nechtějíc za manžela pojati falckraběte Karla (X.) Gustava, opustila raději po desíti letech (r. 1654) trůn a cestovala Evropou. Zemřela r. 1689 v Římě. Bohaté sbírky její byly rozprodány. Část přišla také do Paříže (vév. Orleánský je koupil), část rukopisů vzácných dostala vatikánská knihovna.

denci. Dle zkušeností, jichž nabyl při srovnávání archivu něm. řádu, chtěl Dudík uspořádati i státní archiv. Ale pro různé vnější překážky k provedení nedošlo, ačkoliv plán jeho byl již schválen. Teprve roku 1865 za ministra svob. p. z Lasserů srovnával a studoval archivy týkající se Haliče a Lodoměřska. R. 1870 byl zvolen též za člena komise, která se měla postarati o uspořádání státních archivů.

Rok 1859 znamená obrat v životě našeho dějezpytce. Stavové moravští poznavše zdatnost Dudíkovu ustanovili ho historiografem moravským. Hlavním úkolem Dudíkovým bylo napsati dějiny Moravy. Pln lásky a nadšení oddal se této práci. Před očima vznášel se mu jasný vzor Palackého, jehož chtěl následovati. Dudík „obávaje se, aby nevynechal údaje, který by jen poněkud důležitým byl, dotýkal se téměř každé listiny a chtěje na dobro vysvětliti styky, které Morava se sousedními zeměmi měla, zabíhal i do dějin těchto zemí, tak že práce pod rukama mu vzrůstala do rozměrů, kterých původně snad ani netušil. Rozsáhlosti tím dílo jeho ovšem nabylo, ale přehlednosti tím posloužено nebylo, kteréž on ovšem na prvním místě vážiti nemohl, an psal dílo učené, nikoliv populární. Pilností a učeností svou vyrobil dílo, které všem příštím zkoumatelům a spisovatelům za základ poslouží dějin Moravských, od nejstarších časův až do r. 1350.“ Tak napsal Brandl v Obzoru r. 1890, a rozumného jeho úsudku můžeme se přidržovati i my. Pravá cena tohoto monumentálního díla vysvitne teprve tehdy, až se najde historik, který by se odhodlal psáti dějiny moravské. Vliv tohoto svědomitého díla byl však málo patrný na českou Moravu, poněvadž byl psán německy a teprve později překládán do češtiny. — Tohoto svého životního díla však Dudík nedokončil; došel ve dvanácti svazcích po rok 1350. R. 1870 vydal Dudík první díl českých „Dějin Moravy“, jež sám z německého originálu do češtiny přeložil. Některé své názory v tomto českém vydání pozměnil (poloha Velehradu). „Toto české zpracování Dudíkových dějin moravských usnulo 9. svazkem (1884) a je z domácích pokusů prvním velkým dílem o Moravě, které vydáno jazykem českým.“[1])

Při tom Dudík pilně cestoval po celé naší říši a přehlížel všechny důležitější archivy. R. 1865 žádal ho tehdejší ministr Belcredi, aby prostudoval majetkové poměry diecése krakovské a podal o nich zprávu. Což se stalo v brožuře „Die Krakauer Diöcese und Russland“. Na základě jeho výzkumů pak byla r. 1875 uzavřena dohoda s Ruskem.

R. 1863 podnikl Dudík větší cestu na východ; zdržel se v Cařihradě, Athenách a Smyrně. R. 1866 byl přidělen za války s Italií veliteli rakouské armády, arcivévodu Albrechtovi. Posílal do „Wiener Zeitungu“ pěkné, obratně a svižně psané válečné zprávy. Dějiny tohoto polního tažení sepsal v díle věnovaném korunnímu princi Rudolfovi: „Erinnerungen aus dem Feldzuge 1866 in Italien“. V bitvě u Custozzy tehdy získal si Dudík vzácné vyznamenání, zlatý du-

[1]) Literatura česká XIX. stol., díl III., část 2., str. 633.

chovní vojenský záslužný kříž pro piis meritis. — R. 1867 prohlédl si světovou výstavu v Paříži (studoval tehdy dějiny práce a vynálezů) a odjel přes Lyon a Marseille do Říma, kde se slavila památka osmnáctistého výročí smrti svatých apoštolů Petra a Pavla. Podrobné a velmi zajímavé zprávy z této cesty uložil jednak ve článcích „Wiener Zeitungu", jednak ve svém deníku. — Neobyčejné cti se dostalo Dudíkovi, když byl vybrán, aby se súčastnil cesty Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. na východ. Při tom byl přítomen slavnostem v Jerusalémě a zvláště otevření průplavu Suezského. Cestu tuto popsal z rozkazu J. Veličenstva v díle „Kaiserreise nach dem Orient" (jen 200 výtisků!). — Následujícího roku (1870) cestoval Dudík po Belgii a Hollandsku, pátraje po zprávách o Komenském. Další tři roky byly věnovány přípravám ke světové výstavě vídeňské r. 1873. Teprve r. 1874 odjel Dudík zase do Ruska, jsa pozván ruskou vládou na III. archeologický mezinárodní sjezd do Kyjeva. Na sjezdě měl rusky řeč o pohanských praehistorických pohřebištích na Moravě. V Rusku se zdržel přes deset týdnů, zabývaje se pilně archiválními studiemi, hlavně v Moskvě. Po dvou letech dostalo se mu podobného čestného pozvání na anthropologický a praehistorický kongres do Budapeště. Zde promluvil Dudík o nálezu lbí u Sedlce v Čechách. R. 1877 vypravil se Dudík znovu do Švédska a donesl odtud podmínky, za kterých budou některé památky české vráceny. Cestou touto získal si Dudík neobyčejné zásluhy o celý národ český. Benevolencí a štědrostí našeho nejjasnějšího panovníka a ochotou moravských stavů, byla Morava obohacena padesáti jedním vzácným rukopisem. R. 1878 byly do Brna dovezeny a v zemském archivě uschovány. Na jaře roku 1879 odjel Dudík po druhé do Ruska. Cestou zastavil se v poutním místě Čenstochově. Tentokráte prohlížel hlavně archivy petrohradské a plnil jakési diplomatické poslání.[1]) Teprve 9. srpna vrátil se do Brna a vydal pojednání „Geschichtliche Forschung über die Zaluski'sche Bibliothek in Petersburg".

R. 1881 súčastnil se Dudík veliké slovanské pouti do Říma. 5. července byl přijat se slovanskou deputací ve slavné audienci sv. Otcem Lvem XIII., kdy biskup Strossmayer papeži projevil dík Slovanstva za encykliku „Grande munus". Podnebí římské však tentokráte Dudíkovi nesvědčilo; dostal zimnici. Odjel tedy na zotavenou do kláštera Monte Casino. 23. července byl přijat ještě sv. Otcem v delší audienci, a den na to překročil již rakouské hranice. Od této doby počíná si Dudík stěžovati ve svém deníku, že ho opouštějí síly.

R. 1883 zemřel opat Gunther, dobrý přítel Dudíkův. Úmrtí mocně ho dojalo. Nebyv pak — jako stařec šedesátiosmiletý — zvolen za opata, odešel na zámeček Hlubokou,[2]) aby posílil své

[1]) „Der mährische Landeshistoriograph Dr. Beda Dudík O S. B. . . . von M. K., Brünn 1890. C. Winiker" str. 15.

[2]) Der mähr. Landeshistoriograph — str. 16.

prací otřesené zdraví. Příznivý vliv na jeho zdravotní stav mělo jistě vysoké a vzácné vyznamenání, jímž obmyslil Dudíka sv. Otec, jmenovav ho čestným opatem zaniklého[1]) kláštera v Třebíči se všemi právy a výsadami skutečného opata benediktinského. Aby pak měla Třebíč památku na svého opata, sloužil ve staroslavném kostele tamějším r. 1884 na den sv. Prokopa slavnou pontifikální mši sv. — poprvé a naposled. — Poděkovati sv. Otci za prokázanou čest byl již v březnu; pracoval tehdy také pilně ve vatikánském archivu za pomoci Denifle a Palmieriho. 29. dubna měl u sv. Otce poslední audienci, v níž poděkoval a zároveň podával zprávu o stavu katolické církve v Rusku. — Byla to poslední návštěva Říma. Po návratu ukončil Dudík jedenáctý svazek svých dějin. Velikým duševním napětím a neúnavnou činností po celý život byl Dudík již zmořen a vyčerpán. Ve dvanáctém díle dějin shrnul ještě látku, jsa již na lože upoután, kterou během roku 1887 nasbíral.

Dne 8. prosince r. 1887 ranila Dudíka mrtvice. Jest skutečně dojemné zvěděti, co bylo příčinou této rány: „Když r. 1883 papežem byl jmenován čestným opatem kláštera třebíčského, umínil si restaurovati hlavní oltář ve slohu románském a uložil za tím účelem 6000 zl. u bankéře vídeňského, aby z peněz se množících plán svůj provésti mohl. Ale bankéř ten byl podvodník a peníze byly od něho zpronevěřeny; když zpráva o tom Dudíka došla, byla první myšlenka jeho, že románský oltář v basilice třebíčské nebude moci zbudovati a rozechvěl se tím tak velice, že v noci jej mrtvice ranila."[2])

Od té doby Dudík lože neopustil; chřadl, sil mu ubývalo, až dne 18. ledna r. 1890 dokončil v Pánu bohumilý, pilný a záslužný život svůj. Pohřeb jeho odbýval se 20. ledna; výkrop vedl sám ndp. biskup brněnský, nynější kardinál olomoucký J. Em. Sal. Bauer. Ačkoliv bylo počasí velmi špatné, byl pohřeb velmi slavný a účastenství veliké. Nyní odpočívá klidně Dudík na rajhradském hřbitůvku mezi svými bratřími řádovými.

Zemřel v sedmdesátém pátém roce svého věku, ale nebylo mu dopřáno slaviti jubileum padesátiletého kněžství. Pomník však, jejž si postavil svými pracemi, potrvá tisíciletí. — Mimo uvedená již díla napsal ještě řadu děl jazykem německým i rodným jazykem českým (z těchto zvláště vynikají „Dějiny knihtiskařství na Moravě od vzniku jeho do roku 1621", jež Dudík vydal vlastním nákladem pomocí slav. zem. výboru v Brně r. 1876). Stati roztroušené po různých časopisech (na př. Schmiedlovy „Oesterr. Blätter für Lit. u. Kunst." Wiener Zeitung, Čas. Česk. Musea, Schriften der kais. Akademie der Wissenschaft in Wien, Oesterr. Revue, Matice Moravská, Történelmi tár a j.) vhodně doplňují obraz jeho úspěšné

[1]) V Třebíči bylo opatství benediktinské od r. 1101. Klášter zanikl koncem XV. století za bojů mezi Jiřím Poděbradským a Matyášem Uherským, byv poškozen již vojsky husitskými.

[2]) Obzor 1890, str. 51.

činnosti. Svými spisy pověděl nám mnoho nového, vynesl na světlo, co bylo dobře ukryto.

Za své veliké zásluhy zasloužil si plným právem místa mezi nejzasloužilejšími muži moravskými. Že však není české veřejnosti znám, toho příčinou jest jednak to, že psal jazykem německým v době plné národního horování, a že jen malou část svých prací vydal česky. Hlavní však příčina toho, že upadl v jakési zapomenutí, vězí jinde. U všech Slovanů upadl v nemilost svým objevem, že nynější Velehrad není totožný s Velehradem Svatoplukovým.

III.

Morava se chystala k velikému svátku. Tisíc let tomu bylo, co předkové naši přijali z rukou svatých Cyrila a Metoděje víru v pravého Boha. Kněží, nadšení láskou k Bohu, planouce i láskou k národu, starali se pilně o důstojnou oslavu této světové události. Vše se dařilo. Tu v samou takřka vigilii těchto svátků[1]) jako hrom za jasného nebe zaduněla sentence dra Bedy Dudíka. Moravský Velehrad zbořen, zničen!

Učenec tento, veden jsa prameny, prohodil myšlenku, že starobylý Velehrad ležel někde u Blatenského jezera. To byl poplach! To bylo zděšení! Na ubohého učence sesypali se všichni jako vosy na toho, kdo je podráždil. „Hvězda Olomucká", „Moravské Noviny" a j. prosou i veršem zneuctívaly velikou námahu pilného pracovníka. K charakteristice Dudíkovi nepřátelského smýšlení, které zaujalo mysli všech, budiž uveden na př. začátek brožury Pluskalovy[2]): „Velehrad, hlavní a sídelní město velkoknížat staromoravských, že byl a kde byl." Na str. 5. a 6. čteme:

„Tento učený pán ale nám Moravanům, obzvláštně poznamenáním, na str. 145. započínajícím a po 3 stránkách, jako jedovatý had se plazícím, zafal do živého, učiniv nám ránu krvavou a bolestnou, upíráním Moravě starého Velehradu; což ještě bolestnějším činí to, že nám to působil, nikoliv nepříznivý cizinec, v dějinách domácích nezběhlý, ale vlastní rodák, syn Moravy, která jej zrodila, vychovala, učila, povždy živila, ku znamenité hodnosti vyvýšila, a kterému svěřila tak důležitou a čestnou práci, moravskou totiž historii psáti. I vímeť též dobře, že mu k oné práci všemožných prostředků zaopatřila, jej do Švéd, do Říma, do Paříže a jinam na outraty zemské cestovati nechala a za takou velkomyslnou péči odsloužil se Moravě vraždou. Arciť, pravou vraždu spáchal na ní zahubením její skvělé minulosti. Tak nemáme ani toho nevinného potěšení míti, že jsme měli někdy náš slavný a slavený Velehrad? Jako před dávnými věky zahynul ponejprvé Uhrami, tak má snad, a to docela a na vždycky i s památkou zahynouti podruhé naším vlastním dějepiscem? Jako Petr zapřel a jako Jidáš Kariotský zradil mistra, tak zapřel historik náš a zradil nejkrásnější upomněnky naše a stal, bych tak řekl, hlavu starovlasti své. Což pak synové sv. Benedikta Rajhradští nám se stali tak nepříznivými. Již totižto bývalý prelát Rajhradský, Bonaventura Piter, pronesl slova: De Wele-

[1]) První díl „Mährens allgemeine Geschichte" vyšel r. 1860 na jaře.

[2]) Frant. Sal. Pluskal-Moravičanský, nar. 1811 v Moravičanech na Mor. Byl magistrem chirurgie, od r. 1857 na Velehradě; zemřel r. 1901 v Mor. Brumově. Napsal řadu pojednání z moravské historie jazykem českým i německým, v nichž „jeví se přemrštěná snaha odvozovati jakákoliv historická jména ze slovanštiny." Zabýval se též botanikou.

hrado nostri fabulam canere videntur, sedem regis et archiepiscopi ibidem stetisse; a k takovému vyrčení tak silných důkazů nalezl, že mohl říci: videntur. Aspoň nic více; náš však historik zemský pokročil o obrovský krok dáleji. On neupírá vlastně bylost někdejšího Velehradu, ale odňal jej Moravě, zapudiv jej do močálův Uherských ku blatenskému jezeru, dokládaje, že moravský Velehrad jest pouhý vrťoch pošetilých vlastimilův, že jeho na Moravě, co hlavního města a sídla knížat, nikdy a nikde nebylo, ale že se v bývalém Mosaburgu panonském hledati má."

Svou úvahu pak uzavřel takto (str. 41.):

„Skončím jako náš historik:

I. O. G. D. t. j.

Interit Omnis Gloria Dudikii!

Když to psal, nenapadlo mu, že si vlastní osud prorokuje."

Ohlas této nevole proti Dudíkovi se zachoval i v Riegrově Naučném Slovníku, kde čteme:

.... „spisy **D**-ovy potkaly se vesměs s ostrou kritikou, která ukázala vědeckou nedostatečnost jejich. Mimo to náleží **D.** k oné protislovanské historické škole Vídeňské, od které v posledních letech vycházely nejjizlivější útoky na vše, cokoliv jmenovitě národu Českomoravskému jest drahé a svaté co památka někdejších slavnějších a blaženějších dob. Toho nechvalného příkladu následoval **D.** obzvláště v díle posledně jmenovaném, kdež tak dalece se zapomněl, že popíral někdejší existenci Velehradu, čímž nanejvýše urazil cit každého pravého Moravana, tak že proti němu se ozval jeden hlas spravedlivé nevole, což zajisté podstatně přispělo ku probuzení čilejšího ruchu národního na Moravě. Vědecky vyvrátil tvrzení **D**-ovo Brandl ve zvláštním spise neodolatelně" ....

Skutečně vědecky se ozval mladý Vincenc Brandl; napsal již r. 1860 záhy po vyjití Dudíkových dějin: „Welehrad. Wiederlegung der gegen dasselbe von Dr. Dudík im I. Bande seiner mährischen Geschichte erhobenen Zweifel vom Standpunkte historischer Kritik." Ale Dudík se nedal: „Antwort auf V. Brandl's Welehrad. Wiederlegung der von ihm wider den ersten Band der allgemeinen Geschichte Mährens vorgebrachten sogenannten kritischen Bemerkungen" snaží se důvody Brandlovy zvrátiti. Brandl však věděl zase něco nového a napsal Entgegnung auf Dr. Dudík's „Antwort auf V. Bradl's Welehrad" téhož roku 1860. Dále již Dudík (dle svého slibu v Antwort auf V. Brandl's Welehrad) neuznal za vhodno odpovídati. Při vydání českého překladu pak připouštěl, že Velehrad ležel kdesi na Moravě. Ale dokázati nelze, že tam, kde stojí dnešní poutní místo téhož jména. — Důvody Dudíkovy však byly namnoze tak pádnými, že dodnes nemůžeme říci s určitostí, kde leželo sídlo Svatoplukovo a kde odpočívá tělo Metodějovo.

IV.

Bouře doburácela ... Slavnosti velehradské se vydařily skvěle a tím bylo i Dudíkovi jaksi odpuštěno. Jen jakýsi stín jako by ho zastřel. Bylo by potřeba podrobnějším studiem i ten zaplašiti. — Nyní však můžeme mu připočísti za zásluhu, že nás upozornil na nejasnost v dějinách a povzbudil tak k pečlivějšímu bádání a zkoumání otázky velehradské, cyrilometodějské. Věčnou zásluhu o rodnou zemi svou si získal činem, jímž dokázal jasně svou lásku k vlasti:

jeho zásluhou vráceno bylo Moravě jedenapadesát skvostů. Tři z nich jsou tak vzácné, tak cenné, že se cena jejich nedá vůbec zjistiti, že jsou nezaplatitelné. Jsou to: Legenda o sv. Kateřině, bible Lobkovská a bible Bočkovská. Nebylo věcí snadnou získati je Moravě! Když začal r. 1845 učiti jazyku a literatuře české, jistě měl veliký vliv na své žáky a učený profesor Čech jistě dodal zmužilosti mnohým. — Práce, kterou věnoval uspořádání dvou oddělení na vídeňské výstavě, oslavila jistě celý národ. Po celé Moravě jezdil, zakládal odbory, aby co nejvíce ukázek národního domácího průmyslu získal pro výstavu. (Katalogy vystavených předmětů sám sestavil: „Katalog der nationalen Hausindustrie und der Volkstrachten Mährens.") Poprvé upozornil celý svět na krásu moravských krojů. Tím se zapsal na věky v dějinách etnografie moravské. — Novými, netušenými poznatky obohatil vědomosti o naší vlasti. — Slávou jména svého ozdobil luhy moravské.

Dudík byl také za své zásluhy již za života oslavován a ctěn. Četné učené společnosti zvolily ho svým členem. Mimo zmíněná již vyznamenání byl Dudík i rytířem řádu Františka Josefa, švédského řádu Wasova, ruského řádu sv. Anny a řádu sv. Stanislava a velmi mnohých jiných; z miniatur všech svých řádů a čestných medailí dal Dudík zhotoviti mísku, jíž se užívá při pontifikálních mších sv.

Své vrstevníky předčil Dudík všestranností svých vědomostí. Pilným studiem filosofie hned v mladých letech položil pevný základ všemu vědění dalšímu. Nejenom práce historické ukazují velikou znalost probádaných pramenů; i tehdy, kdy přikročil k jiným odborům, na př. k umění, numismatice, etnografii, sfragistice atd. vždy osvědčil se Dudík jako odborník a jako bystrý pozorovatel.[1]) Jeho pilnost může býti každému zářivým vzorem. Ni chvilky času nepromařil. Od rána časného dlouho do noci sedě u pracovního stolku buď psal nebo studoval. Řady jeho děl — co jiného dosvědčují?[2]) — Pro svou svědomitost byl i u dvoru císařského znám a oblíben. Vlídností svou dosáhl, že provázel J. V. císaře a krále cestou na východ. — Snadno by se někdo mohl domnívati, že u Dudíka kněz ustupoval učenci. Ale nebylo tomu tak. Své povinnosti kněžské Dudík vždy vykonával na prvém místě. Kněz-učenec. O zbožnosti nejlepší svědectví vydává jeho deník. Jsa těžce nemocen, odporoučel se milosrdenství Božímu, úplně se odevzdal do vůle Boží a jen o to Boha prosil, aby mu uděliti ráčil tolik síly, by bez reptání a s ochotou snášel úděl, který mu vůle Boží přisoudí. Většinu života ztrávil mimo klášter, ale pilně docházíval do útulku klášterního — na duchovní

[1]) O neobyčejné bystrosti jeho ducha svědčí i to, že již před pětadvacíti lety poznal, jak nebezpečným sousedem Rakousku je Srbsko. Prohlédnuv asi plány ruské říše, tvrdíval, že bude válka, veliká válka, a že vypukne — v Srbsku. („Hlas" 10.-I. 1915.)

[2]) Jen nejznámější jsme vyjmenovali. Ostatní udává dr. P. Maurus Kinter O. S. B. ve svém znamenitém díle „Vitae Monachorum", jehož bylo použito také jako základu k celé této stati.

cvičení. Své příbuzné miloval, dávaje jim při každé příležitosti poznati své zlaté srdce.

*

Šlechetný učenec dal ještě za života všechna zlatá vyznamenání slíti a vytvořiti z nich umělecký kalich, jejž daroval „sv. Benediktu". Klášteru, v němž žil, zanechal milou památku.

Národu, jehož věrným synem byl, věnoval celý život.

M. Olševský (Br.):

Modlitba.

Zde, Pane, pal a řež
a sáhni v srdce rukou;
trud, bolest, zármut
je bolnou léčí mukou
dle svaté vůle Tvé!

Jen víru zachovej,
východu krásku snědou,
zde, Pane, pal a řež
v tu duši chladem bledou
dle svaté vůle Své!

Když raní lásku bol
a srdce naděj ztrácí,
dle svaté vůle Tvé
se pokoj nenavrací,
pak, Pane, pal a řež!

Z nezapomenutých chvil.

Těžké, dusivé clony stahovaly se blíž a blíže z tajemných dálek osudů; dusivě a těžce doléhaly v sklíčená ňadra. Tu i onde zasvitla hvězda — tu i onde probleskl plamen zhouby. Ticho — mrtvé ticho. Výkřik! — již ňadra dusila křečovitý pláč. Nebe osudu zachmuřené a mocná Ruka všehomíra psala v ty chmurné mraky ohnivým písmem slova tajemná. Umlkl zpěv a odstěhoval se z těch milých chatek tam kdesi, tam ach — daleko. Jen srdce láskou bijí a dmou se v rytmu jednostejném s těmi, kteří stojí, aby chránili prahů svatyně otčiny. Jen tichý šepot, ruce k nebi spiaté a bohatá slza skrápí chladnou zem — rty sotva slyšitelně šeptají: „Matičko, Ty mi ho chraň!" Tam dětská srdce spiata úzkou páskou — ty drobné ručky k nebi pnou a z těch čistých srdcí prosba zní: „Otče náš!" — — —

Tíseň, strach prchly a naděj pevnou sklenuta vírou odhodlaně hledí v budoucno osudu, ne, již neptá se „co bude", ale ze zraků klidných čteš: „Jak Pane chceš!" A ňadra dmou se tisíců, jich očí

k Němu hledí a srdce mluví jen — neb na rtech přece chví se stesk — to srdce mluví, šeptá modlitbu „Buď vůle Tvá!“

Zemřel v srdce zasažen; stesk, bolest, pláč, nářek — — — — — „Kriste, ochraň nás!“ A zase šepot modliteb, a duše prosí, šeptá ve slzách: „Odpočinutí věčné dej mu, ó Pane!“

Velká jsi lásko v bolesti, jež neznáš prokletí; velký jsi, bole, v neštěstí, jejž láska mírní velebná. A život hyne, jsa semenem odevzdanosti dětinné. Krev mučedníků, símě lásky k otčině, — k rodné hroudě, a tisíce povstává hrdinů, ti všichni srdce veliké — srdce lásky jsou.

A zase nářek chví se na rtech těch matek synů plačících — ne nářek bolů není víc — leč bolest a stesk lásky. A v dálky chmurných časů slzící zraky hledí a marně snaží číst se osudů písmo tajemné.

A bolest míjí drtivá — ta láska k vlasti vítězí — ta oběť krve dýmem kadidel ku nebe stoupá azuru.

A k Němu, k Němu, jenž byl Neznámým, modlitba milá, tichá vznáší se a hledá, hledá Ho — by byl mu Bohem, Otcem laskavým.

Ig. Olšanský (Ol.):

Ochrana práce po smyslu IV. prosby Otčenáše.

Disposice:

I. A. Co jest modlitba?
1. povýšení mysli k Bohu,
2. uznání odvislosti od Boha,
3. uznání lidské slabosti, což se děje modlitbou prosebnou — Otčenášem.

B. a) Otčenáš — modlitba prosebná pro všechny:
1. nejdůstojnější,
2. nejkratší — nejdokonalejší,
3. nejužitečnější.

b) Otčenáše prosby, rozdělení, souvislost

c) Otčenáše prosba: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes.“
1. Projeveným přáním.
2. Odporuje vševědoucnosti Boží?
3. Důkazem, že člověk hodným se činí darů Božích.
4. Přímluva Svatých.

C. O co prosíme ve čtvrté prosbě Otčenáše?
1. chléb — dobra tělesná i duševní
2. Výklady sv. Otců: Řehoř Nyss., Jan Zlatoústý, Albert Vel., Cyprián, — sv. Pavel.

3. Jak se modliti, aby zajištěno byle vyslyšení této prosby a jak se chovati? — Plnění vůle Boží: prací (organism lidský, rozum — jejich účel!)

II. A. Co jest práce?

1. napjetí sil,
2. k dosažení užitku.

B. a) Nutnost práce

1. podmínkou tělesného života,
2. podmínkou lidské společnosti,
3. práce Bohem poručená.

b) Člověk má

1. morální povinnost pracovati,
2. právo na práci,
3. právo a povinnost práci si vyhledati,

} aby prací zaopatřil si prostředky pro denní život; neboť práce „chleba nedá, nýbrž mzda".

c) Mzda 1. individuelní : a) minimální,
b) maximální;
2. rodinná : a) absolutní,
b) relativní.
3. Spravedlivá práce — spravedlivá mzda,
dělník — prácedárce (mzda),
dělník svobodný — mzda indiv.
dělník ženatý — mzda rodinná { absolutní / relativní.
4. Právo dělníka: mzdu požadovati a jí se domáhati stávkou;
1. oprávněnost její: a) zadržování mzdy,
b) nezdravá místnost,
g) pracovní doba,
d) mravní život.
2. zhoubnost stávky po stránce ethické, avšak jako obrana v boji za chléb, jímž se rozumí i tegumentum — přece dovolená.

C. a) Bytová otázka dělnická: důležitá z ohledu

1. zdravotního,
2. sociálního,
3. ethického.

b) Prosba o chléb — zkažené byty.

c) Organisace bytové otázky:

1. stavební družstva,
2. soukromá družstva,
3. státní družstva.

d) Zajištění chleba v neštěstí: pojištěním
1. úrazovým,
2. nemocenským,
3. pro stáří,
4. proti nezaměstnanosti.

Ora et labora:

III. 1. Chléb tělesný neprospívá bez chleba duchovního;
2. úkolem člověka, by splnil své povolání nejen přirozené, nýbrž i nadpřirozené.

Anima humana naturaliter christiana — lze s jistotou tvrditi, že není na širém světě člověka, který by se nikdy nemodlil. Ať hlásají dále pantheisté božství člověkovo a materialisté velebí věčnost mrtvé hmoty, ať ještě s větší smělostí Kantovci „dělají" zákony přírody a Hegelovci svět mimo nás „tvoří", ať prohlašuje Stirner a Nietzsche svého nadčlověka za neodvislého, svobodného tvora, ať hrubé modlářství a neúprosné fatum, vládnoucí druhdy krutě i nad bohy pohanskými, dosud spíná sílu a energii národů mohamedánských, ať činí moderní světový názor z přírody náhodu nebo slepý, úžasný stroj: přece přes všecky křivolaké dráhy lidských dějin a lidské vzdělanosti není člověka, národa, doby, které by se nemodlily!

Co jest modlitba? Na tuto otázku výstižně nám odpovídají sv. Otcové. Dle sv. Jana Damascenského[1]) modlitba jest pozdvižení mysli k Bohu. Sv. Augustin vymezuje toto pozdvižení mysli k Bohu určitěji slovy: „Oratio est conversio mentis ad Deum per

Prameny:
1. Card. Vives: Expositio in Or. Dom. juxta tradit. patristicam et theol. Romae 1903.
P. Brock S. J.: Vaterunser.
Heinen: Moderní názory ve světle Otčenáše. Hlasy kat. spol. tisk. roč. 43., č. 1 v Praze 1912.
P. Hüls: Das heilige Vaterunser.
P. Žák P. J.: Prosebná modlitba Vzděl. kat. knihovna sv. XLII. v Praze 1907.
G. Tillmann: Das Gebet nach der Lehre der Heiligen. 2. Bd. Herdersche Verlagsbuchhandlung Freiburg i. Breisgau 1874.
P. Mel. Lechner: Das Vater unser...
2. Diessel: Arbeit betr. im Lichte des Glaubens. Regensburg 1891.
Dr. Špaček: Práce ve světle Zjev. Bož. Vzděl. knihovna kat. sv. XXI. v Praze 1901.
Dr. Kachník: Práce. Hlasy kat. spolku tiskového r. 37. č. 1. Praha 1906.
Dr. Reyl: Úkoly soc. politiky. Knihovna obnovy v Hradci Králové 1909.
Herkner: Dělnická otázka. Bibliotéka sociál. a politických nauk sv. 4. v Praze 1898.
Procházka M.: Dělnická otázka. V Praze 1898, Vzdělávací kroužek křesťansko-sociální.
Vrba: Stávky. Vzděl. knih. kat. sv. XVII. v Praze 1900.
Dr. Soldát Al.: Bytová otázka dělnická, Praha (V. Kotrba) 1905.

[1]) De fide l. 3 c. 24.

pium et humilem affectum"[1]) a jinde opět praví: „Quid autem est oratio nisi ascensio animae de terrestribus ad coelestia, inquisitio superiorum, invisibilium desiderium."[2]) Tento výměr modlitby obsahuje všecky druhy modlitby. „Tak modlil se zajisté i Kristus," dí Suarez ke slovům sv. Lukáše: „pernoctabat in oratione Dei."[3])

Modlitbou patříme na bytost nejvyšší a nejdokonalejší, na absolutní dobro a svatost, lásku a spravedlnost, modlitba nás učí obdivovati se jí, milovati ji, porovnávati s ní sebe a svět, všecky mezi sebou a před ní určovati poměr lidí a světa k Bohu, obrací naše zraky za hrob, k věčnosti; zbožným a pokorným povznášením se k bytosti nejdokonalejší, k prapříčině a cíli všeho dospíváme na nejvyšší stanovisko a hledisko života, na nejpovznešenější kulturní a etický stupeň člověčenství. A z tohoto stanoviska, k němuž jsme se vyšinuli uctivým a pokorným vzplanutím mysli, holdujeme Bohu, uznáváme jej svým Pánem; to jest potřebné a slušné. Tak se modlil, byť i nesprávně, a modlitbu uznával i Voltaire, Rousseau, Renan, Comte a j.; co prospěje člověku filosofování o názoru světa a života, není-li uznáním věci; ano možno říci, že jest pýchou proti Bohu. Bez pravé a pokorné modlitby vyrůstá všude nekázeň, sobectví, surovost, materialism a jiná zla; filosofie sebe ideálnější proti nim nestačí. Modlitba je první praktický základ náboženství. Je to též přirozeno vzhledem k poměru člověka k Bohu, tvora k Tvůrci, sluhy k Pánu, syna k Otci; je to přirozeno také vzhledem k nesčetným bědám lidským, proti nimž není často přirozeného léku. Zjevný je tedy základ modlitby: proč se má a že se má člověk modliti, totiž omezenost lidská, odvislost člověka od přírody a spolu s přírodou od vyšší bytosti, nad všemírem mocně vládnoucí. Pěkně, třeba ne vždycky správně, praví Sv. Čech ve svých „Modlitbách k Neznámému":

„Nic nejsem sám sebou. Jak jiskra v širé noci
kým's jiným vzbuzen se v cizím duchu chvím,
můj život, bytí mé, nic není v mojí moci —
teď jsem, však nebyl dřív, a budu-li, zda vím?
Vím o sobě v ten mžik, však nevěděl jsem ve snu,
a zítra šílen snad v noc ducha temnou klesnu,
mé já — můj původ, skon — vše v jakés cizí dlani — — —

Modlitbou uznává člověk odvislost svoji od Boha. S uznáním odvislosti uznává se i slabost lidská. Gerbert o tom praví: „Modlitba je doznáním doufající slabosti."[4]) Sám pak život lidský spočívá na prosbě, která je prvním stupněm k modlitbě. Člověk prosí člověka, dítko matku, chudý bohatého, slabý silného, sluha pána svého — lze si mysliti společnost bez prosby? táže se Bougaud.[5]) Pohleďme

[1]) De Spir. et an. c. 50. — [2]) l. c.
[3]) De orat 1 c. 1 n. 6.
[4]) Dog. gen. 15.
[5]) La vie christ. 55.

jen na sepjaté ruce dítek a vizme současně přemožené srdce mateřské, slyšme slovo: odpust, otče, a vizme, jak ruka hněvem zdvižená klesá. Prosba dosahuje cíle svého na zemi, modlitba na nebi. „Proste a bude vám dáno," řekl Syn Boží. A Paskal dí o modlitbě, že je mečem nízkého, pokladem chudého, silou slabého. Kdyby lidstvo pravdy těchto slov nezakoušelo, neprosilo by tak, jak všeobecně činí. V modlitbě stává se člověk nejvyšším, má moc, kterou působí i na Boha a Bohem i na přírodu kolem sebe a to tehdáž, kdy každá jiná pomoc lidská je bezmocná. Je tedy modlitba prosbou za nějaký dar, ačkoliv obsahuje do jisté míry také chválu a dík Bohu; neboť kdo prosí Boha, dává tím na jevo, že Bůh dar dáti může a chce. V ní obsažena je činnost rozumu a vůle; rozumu, poněvadž prosící uznává svůj nedostatek a moc a dobrotu Boží; vůle, poněvadž si přeje, aby Bůh zasáhl a má důvěru, že tak učiní. „Bez modlitby je člověk nepatrným atomem, kterým smýkají zákony přírody", praví sv. Jan Zlatoústý; modlitbou je synem toho Pána, který vševědoucí myšlenkou všecko ovládá. Modlitbou tedy povznášíme mysl k Bohu a uznáváme, že vládne všemi činy našimi, že Jemu patříme každým záchvěvem duše své a úderem srdce svého, což projevujeme slovem prosby. V Otčenáši pak naučil sám Syn Boží prositi za všechny potřeby duševní i časné, uznávati Boha. Praví sv. Pavel:[1]) „Zač bychom se měli modliti, jak se sluší, nevíme." A dle slov sv. Lukáše byli proniknuti pravdou těchto slov už i apoštolové a proto přiblížili se k Pánu a jeden z nich jménem všech pravil:[2]) „Pane, nauč nás modliti se, jakož i Jan naučil učeníky své." I naučil je Pán Ježíš Otčenáši, vyvarovav je dle sv. Matouše před rozličnými modlitbami po způsobu fariseů a pohanů. Tím naučil Kristus i nás modlitbě. Proto praví sv. Bonaventura[3]): „Kristus, náš Pán a Bůh, zanechal nám v modlitbě, kterou sám složil, způsob, jak se máme modliti, abychom nebloudili v nejistotě" a dále praví ve svém díle o Otčenáši: „Oratio haec privilegiata est in tribus: in dignitate, quia a Christo composita; brevitate, ut citius sciatur, melius retineatur, frequentius dicatur; foecunditate, quia omnes petitiones continet et utriusque vitae necessaria complectitur." Dlužno tedy, aby člověk pro tyto vlastnosti Otčenáše si vážil jako drahocenné záruky dobroty a přízně svého Spasitele, aby jej ve vděčném srdci choval, s uctivostí a důvěrou se modlil, s neochvějnou vírou, že touto modlitbou všeho dosáhne od nebeského Otce, na Nějž nás odkázal jednorozený Syn Jeho s prosbami, jimž nás naučil. Tutéž myšlenku vyslovuje církevní otec sv. Cyprián slovy:[4]) Qui fecit vivere, docuit et orare, benignitate scilicet, qua et cetera dare et conferre dignatus est, ut dum prece et oratione, quam filius docuit, apud patrem loquimur, facilius audiamur."

[1]) ad Rom. 8^{26}.
[2]) Luc. 11^{1}.
[3]) S. Bonaventura: De oratione dominica.
[4]) S. Cyprianus: Serm. I. de oratione dom.

Otčenáš je vzorem modlitby pro všechny, vzdělané i nevzdělané, děti i dorostlé. V několika slovech Otčenáše naznačil nám Pán dle slov sv. Petra Chrysologa „předmět i formu modlitby a dal nám zcela krátkým poučením obsažný návod k modlitbě." Proto je též Otčenáš prosebnou modlitbou nejužitečnější; neboť praví svatý Augustin[1]): „Si per omnium precationum sanctorum verba discurras, quantum existimo, nihil invenies, quod non ista dominica contineat et concludat oratio." A vysvětluje tato slova takto: „Kdokoliv o něco prosí, co v této modlitbě nikterak není obsaženo, ten tělesně prosí, i když se nemodlí o čistě zapovězené; a nevím, kterak možno takovou modlitbu za správnou považovati, když přece sluší se na duševně znovuzrozené v duchu se modliti." Avšak modlí-li se někdo slovy Sirachovými[2]): „Kéž jsi u všech národů zveleben, jako i před obličejem naším zveleben jsi, aby proroci Tvoji shledáni byli věrni," co je to jiného než: „Posvěť se jméno Tvé"? Kdo se žalmistou Páně hlasu svého pozvedá[3]): „Bože, obratiž nás a ukaž tvář svou a spaseni budeme," co jiného praví než: „Přijď k nám království Tvé." Nebo kdo praví[4]): „Kroky mé spravuj podle řeči své, ať nepanuje nade mnou žádná nepravost," není to totéž jako prosba: „Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi"? A dále kdo praví[5]): „Žebroty ani bohatství nedávej mi: uděl toliko potřebných věcí k živnosti mé," co jiného vyslovuje než: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes?" Kdo se modlí[6]): „Pamatuj, Hospodine, na Davida a na všelikou tichost jeho," anebo[7]): „Hospodine, učinil-li jsem to a lpí-li nepravost na rukou mých, odměnil-li jsem se zlým za zlé, ať padnu dle zásluhy od nepřátel svých prázdný," nezní-li slova ta jako prosba: „Odpusť nám naše viny, jakož . . .?" Jestliže se člověk k Bohu obrací a prosí[8]): „Odejmi ode mne žádosti břicha a žádosti k smilství ať nejímají mne a duši nestydaté a nesmyslné nepoddávej mne", nemodlí se: „Neuveď nás v pokušení?" A konečně jestliže se kdo modlí[9]): „Vytrhni mne od nepřátel mých, Bože můj, a od těch, kteří povstávají proti mně, osvoboď mne," o co jiného prosí než: „Zbav nás od zlého"? Toť obraz nebeské modlitby Otčenáše, v níž želáme o dobra a prosíme o odvrácení zla. Dvě jsou tedy části Otčenáše: 1. prosby o dobra věčná: duševní a „časná" a 2. prosby za odvrácení zla minulého, přítomného i budoucího.

Oslovením „Otče náš" voláme k Pánu Bohu, jenž jest na nebesích a obracíme zrak svůj k pravému svému domovu. Posvěcení jména Jeho si přejeme v království Jeho, v říši radosti, míru, štěstí

[1]) Epist. 121 ad Prob. c. 12.
[2]) Sir. 36[4].
[3]) Žalt. 79[4].
[4]) Žalt. 118[133].
[5]) Přísl. 30[8].
[6]) Žalt. 131, 1.
[7]) Žalt. 7, 4—5.
[8]) Sir. 23, 6.
[9]) Žalt. 58, 2.

a blaženosti, již na zemi úctou, chválou a velebením, což jest povinností každého rozumného tvora Jeho, ale ne dle naší vůle, nýbrž ctnosti ty mají býti konány po Jeho vůli. K vykonávání těchto nebeských ctností potřebujeme síly nadpřirozené i přirozené, pozemské, o kterou prosíme slovy čtvrté prosby Otčenáše: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes!" S trojnásobným nepřítelem, který svádí člověka a zdržuje jej od plnění těchto povinností, bojovati je člověku. Je to hřích, je to pokušení a bída lidská. A neprosí člověk v Otčenáši o pomoc a sílu, aby nad ním zvítězil a po boji uslyšel slova od Otce věčného: „Vejdi v radost Pána svého?" Jak krásná tedy souvislost jednotlivých proseb v Otčenáši!

Všestranné síly potřebuje člověk, aby vyplnil poslání své a došel svého cíle, totiž spojení s Bohem a oslavu Jeho v čase i na věčnosti, zvítěziv nad všelikým škůdcem svým. Tu se k nebi nese prosba: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes." Tuto prosbu vysíláme jako dítky k svému Otci, od Něhož právem všechno žádáme a očekáváme, čeho potřebujeme v jeho službě. Podle sv. Tomáše Aq. je Otčenáš do jisté míry tlumočníkem našeho přání u Boha. Kdo pronáší přání, uznává svoji slabost, svůj nedostatek na jedné straně, na obrat pak doufá v dobrotivost, jejž požádal i v Jeho moc a nadvládu. Jinak se má věc oproti Bohu. Bůh jest vševědoucí, dobře ví, čeho potřebujeme, a přece neuštědřuje mnohdy člověku ničeho; ale chce, aby člověk se ukázal hodným toho dobra, aby uznal odvislost svou a prokázal též svou vděčnost. Neboť je takový poměr mezi Bohem a člověkem, jako mezi pánem a služebníkem. Nutno jest, aby člověk pronesl své přání. Namítají však socialisté, když praví, že Bůh pro svou vševědoucnost musí sám pomoci, je-li dobrý? Ale kam by dospěl člověk, kdyby nemusel prositi a děkovati za obdržená dobrodiní. Žádá toho již láska k bližnímu, poněvadž tím důvěra v Boha se množí a lid se nabádá, aby mocné této pomůcky k dosažení dober pro čas i pro věčnost neopomíjel. Právě proto ponechává si Bůh mnohá dobra, že je udílí teprve po modlitbě za ně. Činí tak, jak dí sv. Tomáš[1]): ut fiduciam quandam accipiamus recurrendi ad Deum et ut recognoscamus, eum esse bonorum nostrorum auctorem." Kdyby Bůh vše dal bez modlitby a modlitba nebyla příčinou mnohých dober, mnozí by na Boha vůbec zapomněli a snad i zahynuli. Uznával by člověk svoji slabost, děkoval by vůbec? Zpyšněl by jen a „pýcha předchází pád." Čtvrtá prosba Otčenáše neodporuje nikterak vševědoucnosti Boží, ale jest jasným důkazem, že sami se činíme hodnými darů Božích a to často i přímluvou Svatých. Bůh uděluje mnoho dober na přímluvu Svatých pro úctu, která se Mu takto vzdává.

O co prosíme ve čtvrté prosbě Otčenáše? Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; co rozumí se slovem: „chléb"? Chlebem v Otčenáši rozumí se všechna dobra tělesná a všechna dobra duševní; vždyť duši a tělo má člověk, proto potřebuje i dvojích pro-

[1]) Sv. Tomáš: 2. 2. q. 88. a. 4; 1. 2 q. 111, a 1. ad 2; a. 15 a. 16.

středků k jejich zachování a k udržení čilého jejich života. Blíže nám o tom vypravují sv. Otcové. Znamená-li chléb tělesná dobra, pak prosíme Pána Boha, aby nás zaopatřil při své dobrotivosti vším, čeho vyžaduje naše tělesná potřeba, abychom netrpěli nedostatkem. Taková prosba je tím oprávněnější, protože ji přednášíme jako dítky svému Otci; a povinností každého otce jest postarati se o zaopatření svých dětí. Též v pravém duchu přednesena bude vyslyšena se vší jistotou, protože poklady nebeského Otce jsou nevyčerpatelné a dobrota Jeho bez mezí. Jako síly nesamostatného dítka nestačí k zaopatření vlastních životních potřeb, právě tak nestačí síly ani dospělého člověka za stávajících sociálních poměrů. Závislým je člověk v každém stavu na jistých okolnostech; neboť rozhoduje tu kromě toho podnebí, rozhoduje mnoho výnosnost země, rozhoduje obchod — vesměs činitelé, kteří závisí od vyšší bytosti; a proto není člověk ani autonomním a musí se modliti o chléb.

Slovo „chléb", kterého Pán užívá, připomíná nám, že máme se modliti jen o potřebné věci, nikoliv o zbytečné poklady a bohatství. Praví sv. Řehoř Nyssenský, že máme prositi o to, co je žádoucno k udržení těla slovy k Bohu[1]): „Dej nám chléb, ne drahokamy, požitky a bohatství, ani nic z toho, co vzdaluje duši od božských věcí a od důležitých starostí, nýbrž chléb." Sv. Jan Zlatoústý vysvětluje čtvrtou prosbu Otčenáše: „Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie," takto[2]): „Pán Ježíš poručil prositi o chléb ne k obveselování, nýbrž k výživě, aby nahradil, co tělo ztrávilo, aby zapudil hrozící smrt hladem. Nemodlíme se o stoly prohýbající se tíží pokrmů, ani o rozličné lahůdky, ani o chutnající masa, ani o vína vůni dýšící, která ústa dráždí, žaludek obtěžkávají, mysl zatemňují a tělu síly k tomu dodávají, aby se protivilo duchu, nýbrž máme se modliti o nadpřirozený chléb, který přechází a mění se v podstatu těla a je posiluje. Za tento chléb modlíme se „denně" — pro každý den! V Bohu mějme tedy důvěru svou, „Jenž pokrm dává všemu tělu."[3]) Tělo nám dal, duši nám vdechl, k obrazu svému nás stvořil a teď by se k nám neznal, „Jenž slunci velí vycházeti na dobré i na zlé a déšť dává spravedlivým i nespravedlivým"?[4]) Denní žádejme tedy chléb pro potřebu života, neboť přirozeností svojí jsme dlužníky těla svého.

Sv. Albert Veliký tvrdí ve výkladě čtvrté prosby, že jedná o dosažení dobra časného ve smyslu literním. Neboť Otec náš ve všem se o nás stará a chce, abychom měli z hmotné stránky zásluhy, abychom totiž od Něho záviseli a o všechny potřeby Jej prosili. „Panis noster quotidianus" jest ten, který odpovídá požadavkům spravedlnosti a denním potřebám vyhovuje. A příkladem dovozuje, co všechno obsahuje slovo „chléb": jako prosebník žádající od někoho

[1]) De oratione domin. Or. 4.
[2]) De ang. porta et in Orat. Domin.
[3]) Žalt. 135, 5.
[4]) Mat. 5, 45.

koně prosí o všechno, co k jízdě je potřebným, tak i prosebník o chléb žádá všechno, čeho vyžadují životní potřeby. Proto píše i sv. Pavel[1]): „Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus. Initium vitae hominis aqua et vestimentum et domus protegens turpitudinem.“ Co žádáme od nebeského Otce, je nám užitečno; a co je nám k užitku, to nám dává Otec. Voláme chléb náš: naším jest, co jsme si prací zasloužili anebo cenou vyvážili; naším jest, čeho osoba potřebuje, stavu odpovídá anebo slabost naše vyžaduje a za třetí naším jest, čeho si zasluhujeme naší dobrotou a snažíme se státi hodnými. Pravíme, „dej nám,“ protože můžeme chléb obdržeti jen z dobroty a štědrosti Boží. „Accomoda mihi tres panes: panem scilicet refectionis, panem congruentiae infirmitatis et panem confortationis ad robur operis. Ad ista enim tria requirimus panem.“[2]) Tak vykládají sv. Otcové slovo chléb ve smyslu hmotném, kromě výkladu eucharistického. Časné věci jsou především předmětem práce. Modlitba svou přirozeností míří k věcem duchovním. Dle zásady Pána Ježíše pronesené[3]), abychom hledali nejprve království Božího, že ostatní bude nám přidáno, mají i časné věci býti všechny toliko prostředkem k cíli poslednímu. Tohoto vztahu nesmíme ztratiti, zvlášť při modlitbě za ně nikoliv, kdy Bůh, stanovitel tohoto pořádku, má je uděliti zvláštním zakročením. Třeba nezapomenouti, že v rukou Božích chudoba, hlad a jiná časná zla mohou býti většími dobry v daném případě nežli bohatství a zdraví, poněvadž mohou přivésti blíže nejvyšší dobro, tyto pak je mohou vzdáliti. Tak dlužno vyslyšenu nazvati modlitbu, dá-li Bůh za dar časný, o který prosíme, dar duchovní, který přivede prosebníka blíže k Bohu. Ale je ještě teď otázka, jak se má prosebník modliti a se chovati, aby byl vyslyšen?

K neomylné účinnosti modlitby je třeba, aby měla jisté vlastnosti. Uvádějí se různé. Sv. Tomáš[4]) má čtyři: pie, cum fiducia, pro seipso, perseveranter, sv. Alfons[5]) tři: pokoru, důvěru, vytrvalost; Bellarmin[6]) osm, Suarez pojednává o tomto obšírněji. Žádoucna jest však modlitba konaná se zbožností, důvěrou, jménem Pána Ježíše, s vytrvalostí a s odevzdaností do vůle Boží. Zbožná je modlitba, je-li prosta dle možnosti roztržitosti, uznává-li prosebník ve své rozmluvě s Bohem, že jest žebrákem před Ním, bez práva na žádanou věc, uznává-li svou odvislost a úctu před Ním, má-li jakési odevzdání se Bohu. — Zvláště má býti provázena modlitba důvěrou ve vyslyšení. Bez důvěry nelze si modlitbu ani mysliti; neboť který rozumný tvor bude prositi, nemaje důvěry, že bude vyslyšen? Modlitba bez důvěry byla by spíše přetvářkou a Bůh, který zná ledví i srdce člověka, musel by býti takovou modlitbou spíše uražen než pohnut k vyslyšení.[7])

[1]) I. Tim. 6, 8.
[2]) Alb. Mg. in Lucam.
[3]) Mat. 6, 33.
[4]) Sv. Tom. l. c. a 15.
[5]) Vom Gebete.
[6]) De contr. IV. De b. oper. 9. — [7]) Jak. 1, 6. násl.

Ve jménu Ježíše má býti modlitba konána, což může znamenati: modliti se za věci spasitelné, nebo modliti se vzhledem k zásluhám Jeho, nebo přidati vždy Jméno Jeho, nebo modliti se Jeho návodem: Otčenáš. Nejpřirozenější smysl je, že se modlíme jménem Pána Ježíše, jestliže k Pánu Bohu Jeho jménem jako prostředníka voláme, jestliže se modlíme dle Jeho ducha a příkladu o potřebná dobra a zvláště o správné a pravé jich užívání.

Modlitba má býti vytrvalá. „Orate sine intermissione." Jedná-li se o modlitbu, v tomto případě o čtvrtou prosbu Otčenáše, máme denně a po léta se modliti a o dotyčné věci žádati. Kde se jedná však jen o předmět v tom okamžiku potřebný, tu možno slovo: „vytrvalá" vzíti jako „naléhavá, nepřetržitá", na př. při pokušení.

Dále se žádá odevzdanost do vůle Boží — resignatio. Znamená pak tolik jako podřízení se vůli Boží, t. j. přenechání Pánu Bohu, aby sám rozhodl, zasluhuje-li modlitba naše o chléb vyslyšení čili nic a pokud ho zasluhuje. Tak jest se člověku modliti a plněním vůle Boží vyslyšení svých proseb o chléb si zajistiti. Vůli Boží plníme, užíváme-li všeho, co nám Bůh dává, správně a účelně. A dal nám Bůh rozum k poznání pravdy a života a organismus zařízený k realisování pravdy — zařízený k práci. Toť účel našeho organismu, pro nejž posily prací už zasloužené máme si ještě modlitbou vyprošovati.

Práce! Co je práce? Práce znamenala a znamená námahu nebo napínání lidských sil směřujících k užitku či k dobru, jež prací má býti nabyto či získáno; anebo ještě úplněji jest práce napínáním sil tělesných a duševních, za účelem dosažení dobra, jímž by ukojeny byly potřeby vlastní a potřeby jiných. Práce je napínáním sil, nepracuje tudíž, kdo se namáhá sice, leč jen pro zábavu a nemíní tím získati si jakéhos statku či dobra; na druhé straně zase zisk a značnější výtěžek bez práce nemůže býti prací. Prací je skutečně každá námaha a upotřebení sil a schopností, i když zisk a užitek pro dobu pozdější jen připravují. — Práce je napínání sil tělesných a duševních a to proto, poněvadž člověk je tvorem oduševnělým, pročež nemůže konati výhradně jen práci tělesnou, která převládá v zemědělství a průmyslu. Kdo však namáhá ducha svého, by jiným prospěl, an je vyučuje, napomíná, vzdělává a šlechtí, jistě nekoná práci méně důležitou, než ten, kdo pouze rukama se zaměstnává. Neboť duch bez těla nic není a tělo bez ducha rovněž. Práce hmotná, tělesná a duševní jsou úzce spojeny a proto nutno obě dle zásluh oceňovati a zvláště dělnictvo poučovati, aby si vážilo duševní činnosti, jíž není možno upírati práv a zásluh práce, poněvadž zjednává lidem dobra a užitky.

Kdysi v ráji stihla lidstvo kletba: „V potu tváře své jísti budeš chléb." Práce je tedy nutna; vždyť je podmínkou jak lidské společnosti, tak i tělesného života a kromě toho jest Bohem a Jeho Synem člověku poručena. V době nynější, kdy všechny řády a základy společnosti se otřásají, potřebí více než kdy jindy stanoviti přesně základní pojmy a první podmínky lidské společnosti. A práce

je právě takovým základem, o nějž opřeno jest lidstvo netoliko ve svém bytí, nýbrž i v blahobytu. „Úkol[1]) práci tělesnou i duševní vykonávati dal Bůh lidem již v ráji. Tato práce byla by ovšem podržela ráz bohoslužby, která ducha osvěžuje a povznáší. Příjemný a blahý ráz práce setřen mrazem hříchu a práce uložena znovu za pokutu a trest. Nepozbyla sice vyššího významu, stala se jen prostředkem kajícnosti a cestou obtížnou, po níž třeba kráčeti ke smíru s Bohem za námahy v potu tváře. A výrok Elifazův v knize Jobově velmi často na doklad nutnosti a povinnosti práce uváděný: „Člověk k práci zrozen jest jako pták k letu"[2]) označuje práci věnem lidské přirozenosti, které do kolébky vkládá se každému — celé společnosti.

Práce je podmínkou tělesného života lidského a pudí člověka k práci jeho vlastní přirozenost. Všechno tvorstvo touží po svém zdokonalení, i člověk, jenž má potřebné k tomu síly. Zdokonalení své vidí v nabytých statcích duševních i hmotných. Výsledek práce láká každého a potřeba hájiti svojí hmotné existence a uplatniti se jako prospěšný člen ve společnosti, nutí každého k tělesné i duševní práci. Neboť v tom je i povinnost založená na přirozeném i kladném zákoně Božím. Vždyť jen pracovitý dochází spokojenosti, kteráž jest proň základem štěstí, neboť se raduje i z ovoce, které práce přinesla: „Z práce rukou svých jísti budeš, blahoslavený jsi a dobře tobě bude", ujišťuje žalmista.[3]) Kdo má již hmotnou existenci zajištěnu, jest povinen pracovati pro společnost, aspoň duševně, buď jiné přímo vzdělávaje, nebo alespoň příkladem a modlitbou je podporuje. — Práce však, třeba byla životním úkolem a nezbytnou povinností, není cílem života lidského posledním, nejvyšším, nýbrž jen prostředkem a cestou k cíli poslednímu. Proto se též přerušuje práce v dni sedmém, aby pracovník zatoužil po spojení s Bohem, jak Bůh sám přikázal a Ježíš Kristus příkladem svým potvrdil. Takové nazírání na úkol a řád Stvořitelem stanovený způsobuje jen práce s modlitbou spojená. Když dělník pozoruje, že síly jeho ochabují, co jej vzpruží, ne-li pomyšlení na Boha, Jenž nikoho neopouští.

Že práce jest pro člověka mravní povinností, kterou ze spravedlnosti povinni jsme plniti, to prohlašuje už sv. Pavel[4]): „Nechce-li kdo dělati, ať nejí." Mluví tak v zájmu společenského blahobytu, by každý, kdo na statcích tohoto světa chce míti podíl, hleděl si jich prací dobývati, poněvadž bez práce stal by se společnosti jen obtížným, ano škodlivým; užíval by, ale ničeho by nezískával. Na práci závisí tedy samostatnost, než i povinnost sebezachování se tak plní. Povinnost pracovati víže všechny lidi, ana je tak všeobecná jako hřích, jehož následkem jest práce v potu tváře. „Ale moje postavení, moje poměry mi nedovolují pracovati" — namítá snad mnohý. Jiní za mne pracovali; jsem zámožný, mohu bezstarostně

[1]) Simar: Lehrbuch der Dogmatik, 335.
[2]) Job 5, 7.
[3]) Ž. 127, 2.
[4]) II. l. k Soluň. 3. 10.

žíti, mám, čeho potřebuji . . . . : tak může mluviti jen „nevydařený", zvrhlý potomek hodných otců. Právo zaháleti nesmí si nikdo vyhražovati. Neboť Pán Bůh řekl všem: „V potu tváře jísti budeš chléb . . ." A sv. Jeroným píše panně Demetrii: „Nesmíš se práci vyhýbati, protože z milosti Boží ničeho nepotřebuješ, nýbrž musíš býti pilná jako jiní . . . I když všecko chudým rozdáš, přece nebude Kristu nic vzácnějšího nad to, co prací rukou svých jsi vykonala buď pro sebe, buď k poučení jiných . . ."[1])

Člověk má též právo na práci; neboť není pochybnosti, že má každý člověk přirozené právo na existenci, kterou si zachovává a udržuje „chlebem". Nemá-li tedy kdo majetku, potřeb životních a hledá-li je v práci výdělkové, pak nemá nikdo práva, aby mu v tom zbraňoval, jej v práci omezoval anebo jej vyrušoval v práci, která se nedotýká práv jiného. Právo tedy na práci má jeden každý. Jedinou podmínkou při zaopatřování životních potřeb je práce. Smí však ten, kdo je bez práce, anebo kdo ji vlastní vinou ztratil, smí požadovati takový člověk po svém bližním, aby mu práci zaopatřil nebo poskytnul? Toho práva nemá. Proto přistupuje k právu na práci i povinnost práci sám si vyhledati. Starý Zákon už přikazoval vážiti a ceniti si práce; záviselať na ní i podpora chudých. Než nuzný nebyl právě povinnován pokořiti se a žebrotou nabýti podpory, na obrat měl se přičiniti, aby bídě své ulevil t. j. měl právo a povinnost práci si hledati, aby mohl žíti. — Ze spisu převora Wernera Relewincka († 1502) dovídáme se, že „vlastně jen Bůh a ten, kdo pracuje, pravými jsou majiteli všeho toho, co lidským potřebám slouží." Odporuje tedy přirozenosti lidské, chce-li někdo žíti bez práce na př. lichvář. Spravedlivě každý pracuj, spravedlivá práce bývá odměňována, přináší mzdu — ukájí tak životní potřeby!

Otázka pracovní smlouvy a s ní spojená otázka spravedlivé mzdy je velmi důležitá, vřed to na nezdravém organismu naší společnosti nejbolavější a spolu tak nebezpečný, že sám veliký lékař společnosti lidské, slavný náměstek Krista Pána na zemi, papež Lev XIII. podjal se přetěžké však i záslužné práce, by zvláštním okružním listem udal národům a státům způsob, jak by šťastně uzel gordický otázky společenské, otázka dělnická rozřešena býti mohla. — Při určování mzdy dlužno vycházeti od tak zvané spravedlnosti směnné, která vůbec má ovládati a říditi veškerý život směnný. K pojmu a podstatě každé spravedlivé směny náleží princip aequivalence, čili, aby vždy jen rovné hodnoty byly zaměňovány. Mzdu si může každý zaopatřiti a tak se živiti; má-li totiž něco vlastního, může prodávati, nemá-li vlastnictví (nerozumí se zde jmění nemovité), síly své může nabídnouti jinému, jenž práci dává — může s ním vstoupiti ve smlouvu; taková smlouva jest úplně spravedlivá a počestná. Vždyť jde tu o výživu dělníkovu a jeho rodiny, o jeho životní potřeby: pokrm, šatstvo, obydlí, zaopatření pro stáří. Není

[1]) S. Hieronym. Epist. 50 ad Demetriadem. n. 15.

sice smlouva pracovní pouhou smlouvou směnnou, přece však děje se u ní jakási výměna, tím, že jeden druhému slouží, práci koná, začež mu tento povinen jest dáti mzdu. Směnná spravedlnost žádá tudíž, aby mzda rovnala se hodnotě vykonané práce, krátce: mzda je spravedliva jen tehdy, odpovídá-li hodnotě práce. Spravedlivá práce musí býti oceněna spravedlivou mzdou.

Jaká je mzda? Známe mzdu osobní, která může býti nejnižší a nejvyšší, a mzdu rodinnou, jež obsahuje mzdu absolutní a relativní. Mzda osobní je ta, která je potřebná k výživě člověka; vyhovuje-li jen této podmínce: výživy totiž a náhrady upotřebených sil každého dne, modlívámeť se: panem nostrum quotidianum . . ., jest mzdou osobní — nejnižší. Béře-li se však patřičný a spravedlivý zřetel k tomu, že přirozenost lidská práce bez přestávek nepřipouští, pročež je nutno, aby mzda vystačovala i na neděle, že dělník mimo síly tělesné užívá též ve prospěch svého prácedárce své rozvahy, vědomosti a své dovednosti a že dlužno odškodniti dělníka po spravedlnosti za výlohy, které měl v minulosti sám anebo jeho rodiče, by se určité práci dobře vyučil, béře-li se dále zřetel na to, že dělník musí pracovati za zvláštních nebezpečí zdraví a života, pak dostává mzdu osobní — nejvyšší. Analogicky má se věc se mzdou rodinnou: rozumí se jí mzda potřebná k výživě celé rodiny dělníkovy. Absolutní mzda rodinná sluje tehdy, pracují-li všichni členové dotyčné rodiny, aby mohla slušně žíti a nemusela strádati v případě úrazu nebo neschopnosti k práci anebo ve stáří. Rodina má však vždy své požadavky a mnohdy žena výchovou dětí zaměstnaná nemůže pracovati za mzdu a dítky pro přílišné ještě mládí a nevyspělost taktéž ne; v tomto případě smí požadovati dělník rodinnou mzdu relativní a prácedárce je povinen mu ji dáti. Na dělníkovi pak jest, aby svědomitou prací zasloužil si spravedlivé mzdy, aby skutečně „hoden byl mzdy své", aby nekladl přemrštěných požadavků. — Svobodný dělník musí dostati mzdu osobní aspoň nejnižší; obdrží-li mzdu osobní nejvyšší, to může býti mnohdy dílem lásky k bližnímu a slušnosti. Rodinnou mzdu smí požadovati jen dělník ženatý; neboť jest v zájmu veřejném, aby dělnické rodiny vedly život člověka důstojný a aby dělnictvo bylo silné a zdravé. Otec rodiny pak má přírodou a přirozeným právem určený úkol vydělati na obživu pro sebe i pro rodinu. — Nic tu též nezmůže námitka, že dělník ženatý má sice povinnost starati se o rodinu, avšak že nemá povinnosti ženiti se. Neboť manželství není zákonem přirozeným pro jednotlivce, nýbrž pro člověčenstvo jako celek. Přirozeno tedy, že většina dělníků tohoto práva užije a přijme tím závazek starati se o rodinu. Mzda pak se musí říditi dle většiny.

Dělníci jsou oprávněni domáhati se všemi mravně dovolenými a zákonitými prostředky takové mzdy, aby si mohli zaříditi vlastní domácnost při průměrné spořivosti. Pro přirozenost tohoto práva může dělník žádati patřičnou mzdu, když mu ji prácedárce nedává, zvláště modlí-li se: chléb náš . . . ., nemodlí se nadarmo. — Oprávně-

nou formou vztahu prácedárcova k dělníku je soustava námezdní. Poruší-li podnikatel věrolomně pracovní smlouvu, když na př. zkracuje mzdu, ji zadržuje, pracovní dobu rozšiřuje bez zvýšení mzdy, nutí-li dělníky pracovati v nezdravých místnostech, v nichž kromě zdraví ohrožena bývá i mravnost spoluprací druhého pohlaví, pak není dělnictvo povinno práci dále konati za těchže podmínek a brání se obyčejně tím, že práci nenastoupí — stávkou. A to bývají též obyčejně příčiny stávky, k níž jsou dělníci v tomto případě oprávněni. Jest však stávka nejposlednější zbraní, které se má dělnictvo chopiti; jestiť zoufalou sebeobranou dělnictva proti kapitalistům, která přináší sebou často místo kýženého výsledku zlo po stránce: 1. společenské, 2. hospodářské a 3. mravní. Neboť stávka jest zjevem nebezpečného nepřátelství, poněvadž odcizují se sobě právě ony třídy společenské, které přirozeně svorně spolu kráčeti mají v dobré shodě o zájem společného blaha. — Se stránky hospodářské škodí stávka obyčejně oběma stranám, dělníkům i průmyslu, nebo aspoň třídám na něm závislým. Pro národní bohatství mohou míti stávky hromadné ty nejpovážlivější následky. Stránky hospodářské dotýkají se ještě jiná zla, která jsou spojena se stávkou, ovšem jen nepřímo: zla mravní. Když po celé týdny zástupy dělníků nečinně zahálejí, když zlost a vztek jednoho podněcuje druhé, pak snadno skutečností stává se přísloví: „Zahálka všeho hříchu, vší nepravosti počátek." Výstřednosti pijáctví a neřesti, které s ním souvisejí, jsou na denním pořádku, pro veřejný však klid a bezpečnost jsou zástupy zahálejících a rozdrážděných dělníků vážným nebezpečím. Různé přehmaty, ano zoufalé útoky na cizí majetek a život nejsou vyloučeny. Ale přece může se dělník stávkou brániti, zvláště, je-li oprávněna se stanoviska katol. mravovědy t. j. když je z toho důvodu nutná, poněvadž všechny jiné prostředky nestačily k uklizení sporu a když důkladně rozumem rozvážena skýtá řádnou naději na vítězství, k čemuž je třeba, aby byla stávka lokálně všeobecná. Tolik o stávce, kterou smí se dělník hájiti, protože vrcholí hlavně v požadavku zvýšení mzdy a spravedlivém (snížení) zkrácení doby pracovní — v zajištění denního chleba, o nějž se modlí: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes."

Stávka.

Sv. Augustin praví, že prosbou o denní chléb rozumí se prosba za potřeby tělesného živobytí, k němuž patří kromě pokrmu a šatstva i obydlí. Victus est et tegumentum . . . . Bytová otázka dělnická je velmi důležitou a to z důvodů:

Bytová otázka.

1. zdravotního,
2. sociálního,
3. mravního.

V bytě má dělník po těžké denní práci, po prachu a hřmotu, vedru a zdraví škodlivých vlivech dílen a pracovních procesů nalézti odpočinek a klid, svobodu a pořádek, čistotu a domácí pohodlí u svých milých. V převážné však většině dělnických bytů nelze nalézti těchto statků pro vyšší kulturní vývoj a blahodárný rozvoj rodinného života naprosto nevyhnutelných. Vady obydlí chudiny jeví

se v nedostatečných rozměrech a přeplněnosti, v nezdravosti a nečistotě, v nevzhlednosti a nepřiměřené drahotě bytů. A zvláště drahota a stísněnost bytů má v zápětí povážlivé zjevy v uvedeném trojím ohledu.

Velké nájemné znemožňuje ukájení jiných potřeb důležitých; proto hledá dělnictvo levné byty — ovšem nezdravé pro vlhkost anebo temnost a pro malé rozměry. Hyne takový dělník a schází tělesně i s rodinou a záhy stává se k práci neschopným; neboť nemůže vydělati si na slušný byt pro velikou činži. Ale dejme tomu, že si najme dělnická rodina slušný, zdravý byt: je drahý. Proto je zase nucena přibrati si k úhradě nájemného podnájemníky, nocleháře, strávníky atd.; jasno jest, že touto okolností trpí zase rodinný život a mravnost. Přijetí cizích živlů v rodinné byty beztoho již značně plné, značí rozklad rodinného života vůbec. Poslyšme, co praví profesor von Philippovich[1]) o dělnických bytech, „které jsou pouze ochranou proti nepohodám, noclehárnou, které při nepatrné prostoře, na níž se tu lidé tísní, při nedostatku klidu, vzduchu a čistoty mohou skýtati odpočinek jen vysílenému tělu.“ „Mezi ním (takovým bytem) a prací potácí se život této třídy obyvatelstva. Chybí tu vše, co jsme uvykli pokládati za základ zdravého, občanského života: samostatná existence rodiny, zvláštní péče o nejhlavnější potřeby vezdejšího života, o nemocné a o ty, kteří ošetřování potřebují, ochrana studu odloučením pohlaví, (zakrývání života manželského před dětmi) vychovávání, péče rodičů o děti ve chvílích odpočinku a oddechu. Tyto byty neposkytují žádného pohodlí, žádného osvěžení, nemají žádného půvabu pro člověka zmořeného prací. Kdo v ně klesl nebo se v nich narodil, musí tělesně a duševně zakrněti a sejíti nebo zdivočiti . . . Chce-li kdo hledati líheň anarchismu, najde ji zde.“ Takového významu je tedy otázka bytová v ohledu sociálním. Nemenší však je mravní zlo, jež vzniká z toho, že muži a ženy, děti mladé a dorostlé různého pohlaví, strávníci a nocleháři v jedné a téže místnosti spolu přespávají. Často lidem zachovalým jest se stýkati v takových bytech s lidmi, s charaktery mravně pokleslými, což podrývá mravní zásady a vhání zejména mládež do náručí alkoholu aneb prostituce. Obšírněji pojednává o tomto bodě pastor H. Wittenberg. Vylíčiv poměry, nebezpečí a následky takových bytů, praví, že „člověk musí se skutečně diviti, zbylo-li tu ještě kousek studu.“ Bytová nouze je zlem, na něž nelze ani dost ostře upozorňovati a úprava její je nezbytným předpokladem pro další úspěšnou činnost sociální reformy. Snáze však bude ona reforma provedena, přiloží-li dělnictvo samo svoji ruku k dílu a bude-li svolávati požehnání pracím svým prosbou: chléb náš . . .

Jak pečováno tedy dosud, aby bídné poměry bytové chudších tříd obyvatelstva byly napraveny? Neboť modlí se člověk-dělník o chléb, čímž slibuje zároveň, že se vystříhá zkažených bytů, by

[1]) Wiener Wohnungsverhältnisse 236.

své síly zachoval. Sám však nestačí k tomu při nízké mzdě. Pomáhá mu v tom organisace bytové otázky, k níž patří stavební družstva svépomocná, soukromá dobročinnost podnikatelů a státní zákonodárná opatření.

Stavební družstvo „Samostatnost" v Brně založené r. 1900 pro stavbu rodinných domků docílilo slušného úspěchu. V 5 letech vystavělo 29 domů za podmínek dosti obtížných. Družstvo na základě zákona ze dne 9. dubna 1873 zbudované vyvolal k životu prob. Dr. A. C. Stojan, jenž v našem národě prvý počal prováděti bytovou akci.[1]) Soukromé dobročinnosti podnikatelů otevřeno tu též vděčné pole ke zlepšení existenčních podmínek vlastního dělnictva právě stavbou rodinných domků. Ovšem je třeba dáti pozor, aby se tato akce nezvrhla v neprospěch dělnictva, kdyby byla podporována jen podnikateli bez všeliké účasti zaměstnaného u nich dělnictva. Taktéž na obce se ukazuje z mnoha stran, jako na korporaci v první řadě povolanou k odstranění nouze o byty. V oboru pak správy zákonodárné dobré služby prokazují: soustavný dozor bytový, případně samostatný úřad bytový, jenž má na starosti odstraňovati různé závady. Státní zákonodárství může pak svými předpisy stavebními zdatně přispívati k odstraňování bytových závad. Tak by se pomáhalo dělníku aspoň po dobu, dokud může pracovati, tedy dočasně. Ale jak se oň postarati pro dobu, kdy nebude schopen k práci a ničeho si nevydělá; jakého bude požívati důchodu k živobytí? Nejjistěji lze zabezpečiti dělnictvu stálý důchod pro všechny

Pojištění.

životní doby sociálním pojištěním, které zabírá pojištění nemocenské, úrazové, starobní a invalidní, pojištění, jehož osnovu dlužno ještě doplniti důležitým odvětvím pojištění proti nezaměstnanosti. I tato spadají do jisté míry v obsah čtvrté prosby Otčenáše. — Nejvýznamnějším z nich pro dělníka je pojištění proti nezaměstnanosti. Neboť s neúprosnou pravidelností dostavuje se příšera nezaměstnanosti při poklesu průmyslové konjuktury a každoročně v době zimní. Sotva že se dostaví první mráz, shledáváme na ulicích velkoměst celé zástupy dělníků, kteří pozbyli práce v době, kdy dolehla na ně zvýšená starost o teplý příbytek a teplý oděv daleko důtklivěji než v době letní. V některých zemích stává se nezaměstnanost zjevem velmi povážlivým a chová v sobě vždycky velké nebezpečí sociální, budíc roztrpčenost lidu hladového. Nelze upříti, že nespokojenost vyrůstá až k zoufalství v člověku, jenž by rád chtěl pracovati a nenalézá k tomu příležitosti. Společnost musí rozluštiti otázku nezaměstnanosti, aby se vyhnula sociálním otřesům. Cesty jsou dvě, které by nápravu poskytly: cesta svépomoci a druhá státní pomoci. Cestou svépomoci jdou odborná sdružení dělnická; než akce ta nestačí nahraditi výdělku těm, kteří průmyslovou krisí přišli o zaměstnání. Nastoupena tedy cesta státní sociální reformy, která má svůj původ v Dánsku. Ale ani tímto způsobem nebyla roz-

[1]) Dr. Reyl: Úkoly soc. politiky, čl. 67. a násl.

luštěna úplně a spravedlivě tato otázka a proto jsou vyhledávány stále nové a nové cesty . . . . nejpůsobivější však je beze všeho slovo čtvrté prosby Otčenáše.

Ve čtvrté prosbě Otčenáše prosíme a modlíme se o chléb, kterého si hledíme zasloužiti prací aspoň částečně k ukájení životních potřeb. Ale jedině tělesný chléb neprospívá nám bez chleba duchovního. Praví sv. Augustin: „Máme se modliti o denní chléb, jímž posíleni dosáhli bychom úplného nasycení, totiž onoho nasycení, které se zakládá ve spravedlnosti, po níž hladovíme a žízníme, a v blaženosti, ke které nás vede.“ Co prospěje člověku, kdyby celý svět získal a na své duši zkázu utrpěl,“ praví božský Spasitel. Neprospívá dostatek životních prostředků, neprospívá bohatství bez denního chleba, jenž uznán jest u sv. Matouše: „supersubstantialis“. Jen duše duchovním chlebem živená a posvěcovaná jasně a plně je si vědoma povinnosti: „ora et labora“. Právem napsal nedávno protestantský farář[1]): „Buď se stane práce bohoslužbou, anebo mé náboženské myšlení, cítění a žití vyrovná se brzo nule“. Jestliže se lidé dnešní doby nenaučili spojovati práci a náboženství, život z víry a skutky, pak vymře pomalu náboženský život jejich duše. Ono „ora et labora“ musí býti stejnoměrně uskutečňováno a dobrým úmyslem provázeno. Jen tak se stane slovo člověkovo semenem zasetým do živých lidských srdcí, jen tak poroste jeho skutek jako strom, v jehož stínu potomci budou bydleti a po jeho ovoci sahati. Jen tak bude člověk dále žíti po smrti i zde na zemi. Neboť dle života po smrti v paměti společnosti usuzuje se, jakým byl skutečný život pozemský. Život lidský — každého jednotlivce — takovou má cenu, pokud je prací ke žni, kterou sklidí jeho potomci, jeho děti, žáci, přátelé, soudruzi na cestě životem, všichni, na které působil ať pro blaho jejich duševní ať tělesné. Velká a cenná-li žeň potomků, jistě bylo plněno svědomitě: „ora et labora“, jistě stála všechna životní práce ve službách nejvyššího prácedárce, která kromě toho osvobozovala, uspokojovala, povznášela a oblažovala, čímž splněno i poslání člověka.

Aug. Neumann, O. S. A. (Br.) :

Z pozůstalosti kněze buditele.

V ročníku 46. tohoto časopisu podal jsem některé dopisy z pozůstalosti zvěčnělého faráře doubravického, Jana Nep. Soukopa. Nyní se mi podařilo nalézti ještě některé nové věci, které nejsou bez zajímavosti. Proto je podávám opět v „Museu“ jako doplněk.

První dokument je dopis Soukopův Brandlovi, se kterým byl

[1]) Rittelmeyer a. a. O. 473 folg.

velmi dobře znám. Brandl uveřejňoval v Šťastného „Obzoru" (1891) vzpomínky ze svého života. Celou (VII.) kapitolu věnoval známému Klácelovi. Soukop při jejím čtení připamatoval si leccos z působnosti tohoto profesora, co v pojednání Brandlově scházelo; proto napsal svému starému příteli dopis, ve kterém doplňuje jeho paměti.

Cena dopisu spočívá ve dvou bodech: a) Dovídáme se z něho, že Klácel v mladých letech horoucně toužil přestoupiti k řádu Jesuitskému; b) seznáváme, jak si počínal na sklonku své profesorské působnosti, když mu bylo zakázáno přednášeti z vlastních skript. Přinesl s sebou do koleje „patentovanou" učebnici, jemu předepsanou, kterou při výkladu tak ostře kritisoval, že ani jediná věta nezůstala ušetřena jeho ostré kritiky.

Dopis jest psán tužkou, tedy koncept.

Druhý dokument jest jeho autobiografie, důležitá tím, že Soukop vypravuje, jak se zdokonaloval v poznávání mateřštiny. Zároveň z toho seznáváme, s jakou láskou k ní lnul. Lze litovat, že nevylíčil podrobněji jubilejní rok 1862, jakož i svůj poměr k předním buditelům, na který pouze naráží. Autobiografie končí r. 1862, a jelikož nedá se stanoviti, kdy ji sepsal, zůstává také nerozřešena, zda je úplná či kusá.

Třetí část tvoří dvě neznámé deklamovánky, které Kulda věnoval Soukopovi. Jedna pod nadpisem „Doupnák" vyličuje něžný poměr dvou lesních holoubků. Složena byla za pobytu Kuldova ve Forstbadu r. 1887. Druhá deklamovánka „Návrat" popisuje Kuldův návrat z Doubravice, kde dlel návštěvou u Soukopa.

Všechny tyto věci budou zajisté zajímavými příspěvky k bližšímu poznání vztahu našich buditelů, pročež je na tomto místě předkládáme veřejnosti.

Soukop v dopise Brandlovi určeném doplňuje paměti jeho o profesoru Klácelovi.

Velectěný pane!

Račte dovoliti k č. VII. Vašnostiných důležitých vzpomínek na prof. Klácela, abych jako bývalý žák jeho několik slov přičinil.

Neobyčejná oblíbenost jeho mezi studentstvem jevila se netoliko v kolegiu, nýbrž i na ulici, an jej každodenně celý zástup žáků z Králové kláštera do posluchárny filosofické u Minoritů i zpět doprovázel. Ač měl dle tehdejšího zvyku také svá scripta, přece nikdy neodříkával jich doslovně, jak mnozí jiní činívali, nýbrž přednáška jeho byla vždy samorostlým takořka rozhovorem s žáky, kteří na vyzvání jeho svá mínění pronášeli. Nejednou dával themata, na př.: „Ubi bene, ibi patria", vyzývaje, by někdo je zpracoval písemně a práci takovou odevzdal druhému na posouzení, pak obě práce třetímu atd. Časem konala se také v kolegiu disputace o té které větě mezi dvěma žáky (mám říci: mezi dvěma pány posluchači — Klácel říkával nám „gedruckte Herrn — an na něm(eckém) vysvědčení posluchačů filosofie stálo černé na bílém: „Vorzeiger dessen,

Herr N. N.).. Disputanti seděli na rozích první stolice proti sobě, jeden mluvil „pro", druhý „contra". Když ten neb onen již vítězil, přispěl K(lácel) druhému a tak se to opakovalo několikrát — až pak při nejlepším sebral Kl(ácel) klobouk a odešel, napomínaje nejednou: „Meine Herrn, nur kein -aner, oder -ianer, — sondern Selberaner".

Patrno, že takovým způsobem samostatné bádání posluchačů se tříbilo a tužilo. Na pouhé odříkávání nikdy nic nedal, ba stalo se, že ten, kdo do slova věc odříkal, přece špatnou známku odnesl, pak-li K(lácel) krátkou otázkou se přesvědčil, že žák věci nerozumí. Naopak jediná věta, ba pouhé „ano" nebo „ne" dostačilo ku známce výborné.

Jednoho času bylo mu zakázáno z vlastních spisů přednášeti a nařízeno držeti se předepsané, patentované německé knihy. Kl(ácel) od té doby pokaždé s knihou tou pod paží do kolegia přicházel, ji na katedře otevřel, ale málokterý odstavec obstál před pitevním nožíkem logiky ducha jeho. Přednášky jeho nebyly nikdy nudné, ba pokaždé litovali jsme, že už je konec.

Slyšel jsem nejednou od vysok(ého) hodnostáře církevního, který posud žije, že alumnové za jeho času Klácela v Králové klášteře zhusta navštěvovali — a že jednou před nimi do nebe vychvaloval — řád Jesuitský, řka, že by hned doň vstoupil, kdyby církev dovolovala z řádu přísnějšího do méně tuhého přestupovati. Nemám příčiny pochybovati, že tehdá v mladické nadšenosti takto upřímně mluvil. Co všecko mohl obrovský duch jeho vykonati ve službě církve a národa, kdyby se mu bylo dostalo zkušených vůdců a rádců osvědčených! J. S.

Autobiografie Soukopova (1826—1862).

Narodil jsem se dne 10. května l. P. 1826 v Třebíči na Jejkově číslo 10, v domě Josefa Veselýho, z rodičů Josefa Soukopa a manželky jeho Jozefy, dcery Františka Pleskáče, měšťana Třebického. Otec můj pochází z Klabavy u Rokycan v Čechách a byl řemesla svého soukeník. Již r. 1832 dostal jsem se co chovanec do domu strýce svého vel(edůstojného) p(ána) Jana Pleskáče, tehdy lokálníka ve Lhotě blíže Jimramova, jemužto popředně děkovati mám, že jsem se na studie vydati mohl. Roku 1834 přestěhoval jsem se s ním do Olešnice, na bývalé panství Kunštátské, kam se byl za faráře dostal. Brzy na to přišel k témuž strýci za kaplana mladý kněz Adam Růžička, rodilý z Krumlova Moravského a u téhož počal jsem se privátně učiti tak zvané třetí třídě německé, ze které jsem v Poličce r. 1836 soukromou zkoušku složil. Roku 1837 nebyv přijat v Brně pro veliký nával žáků a nedostatečnou známost němčiny, nastoupil jsem gymnasijní studia v Mor. Třebové, kteréž jsem v témž

městě i dokonal, přestoupiv r. 1843—44 do Brna na učení filosofické. V logice měl jsem za učitele slovútného Matouše Klácela.

Vstoupiv do semináře kněžského v Brně znamenal jsem — bohužel tak pozdě! — že mi schází hlavní klíč k srdci lidu, jehož vůdcem jsem se státi měl — totiž dokonalá známost jazyka mateřského. Jal jsem se tedy soukromě a pracně nahražovati, čeho mi cizinská škola nedopřála. Čím dále jsem vnikal do ústrojí krásného jazyka mateřského, s tím větší oblibou pěstoval jsem jej, k čemu ovšem mravní vliv slovútného mistra Sušila popředně pomáhal. Co bohoslovec II. ročníku (1847) pokusil jsem se již o první českou báseň k padesátinám mého strýce vp. Jana Pleskáče, faráře Olešnického. Napsal jsem ji v jakémsi nadšení vděčnosti, neznaje a nešetře tudíž nijakých pravidel prosodie české, ba ani hrubě mluvnice, takže jsem si chyby pravopisné pokročilejšími společníky opraviti dal. Zároveň s jazykem českým učil jsem se též jazyku francouzskému v prázdných hodinách seminářských, takže jsem netoliko francouzská díla čítati, nýbrž i dopisovati si mohl pro cvik s vlasteneckým knězem Janouškem, tehdáž zámeckým kaplanem v Třebíči.

Vysvěcen byv na kněžství r. 1849 Jeho Excellencí ndp. biskupem Antonínem Arnoštem hr. Schaffgotschem, slavil jsem prvotiny v domě a nákladem toho, jenž mi byl duchovním otcem — dp. faráře Pleskáče v Olešnici dne 15. srpna 1849.

Brzo na to stěhoval jsem se na první stanovisko kooperatora do blízkých Letovic; avšak nedali mi Letovičtí (díky tehdejšímu představenstvu) ani jediného povozu, za který jsem žádal; přijel jsem tudíž nehrubě vhod příležitostí svého strýce, faráře Olešnického.

Již však 15. prosince téhož roku přibyl jsem co kooperator do Sloupa k tehdejšímu administratoru a potomnímu faráři a příznivci svému vdp. Aloisiu Volfovi. Mimo hojné práce kněžského povolání zaměstnával jsem se nyní tím horlivěji studováním všelijakých mluvnic českých, čítáním českých knih, zvlášť starých, z nichž jsem si méně známá slova i fráze pilně vypisoval, anebo při čtení knih aspoň tužkou podtrhával a takto duchem českým navlažoval mysl vypráhlou druhdy školami cizími.

S vlasteneckým šlechetným farářem Volfem čítali jsme pilně české noviny a časopisy, až pak jsme se jednou domluvili, že společně skládati budeme vhodné pohřební písně, místo nemotorných, kramářských písní toho druhu zhusta užívaných. Farář Volf co klasicky vzdělaný hudebník již dříve skládal hudbu k některým písním básníka Holárka, druhdy faráře v Blansku. Nyní vybízel mne, bych napsal texty, on že k nim nápěvy přičiní. Tou měrou vzaly původ tři písně pohřební, které jsem prof. Sušilovi do Brna poslal na posouzení a opravu. Vytknuv některé vady metričné, schválil S(ušil) počáteční mou práci tuto a povzbuzoval mne zvlášt-

ním listem, abych pilně se vzdělával čtením klasického překladu Písma sv. — a zvláště abych skládáním básní se neunavně cvičil.

Roku 1853 na stoletou památku vystavení Sloupského chrámu P(áně) vydal jsem tiskem: „Kytečku ze Sloupa" ve 1200 výtiscích, která r. 1854 v druhém rozhojněném vydání vyšla o 3000 výtiscích.

U příležitosti III. sjezdu katol. jednot v Brně (1853) vystoupiv co řečník jménem jednoty filiální sloupské, zvolen jsem byl napotom za člena výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoda. Od té doby sblíživ se s předními vlastenci kněžskými — Sušilem, Kuldou, Bílým, Procházkou, Wurmem atd., jal jsem se tím horlivěji přičiňovati, bych netoliko slovem, nýbrž i pérem milému národu svému přispívati mohl. Zvláště důvěrné poměry moje s Kuldou mnoho přičinily, že jsem se odvážil na dráhu spisovatelskou. Témuž drahému příteli děkovati mám popředně za mnohá pokynutí a rady, jimiž mi ukazoval cestu, ano i přátelskou ruku mi vezdy ochotně propůjčoval, kdykoli mi jí nezkušenému potřebí bylo. I přispíval jsem mu od té doby články i básněmi do „Moravana", kalendáře, který redigoval. Nejčelnější článek prosou psal jsem do téhož kalendáře pod názvem: „Macocha a její okolí" — ročník 1859, kteréžto cestopisné obrazy vyšly s illustracemi. Mimo to psal jsem do „Hlasu", „Blahověstu", „Mor. Novin", „Zory", „Škola a Život", „Sborníka" i „Nár. Listů" atd.

Byv účastníkem slavnosti vysvěcení kaple sv. Jakubské v Ivančicích r. 1858 — složil jsem později památní báseň, kterou Kulda na svůj náklad vydal pod jménem: „Kapla sv. Jakuba".

Blížil se rok cyrillo-methodějský — a přátelé moji naléhali na mne vždy důrazněji, bych básně své roztroušené v „Moravanu", v „Hlasu", v „Blahověstu", v „Sborníku", v „Zoře" a jinde ve zvláštní sbírce vydal, což jsem tedy učinil v svatvečer jubilea cyrillo-methodějského r. 1862. Vyšly v Praze tiskem a nákladem Stýblovým pod jménem „Velehradky". Téhož roku presentován jsem byl dne 27. června od Jeho osvícenosti p. knížete Hugona Salma za faráře do Lipovce, na kteroužto faru investován jsem byl dne 1. července 1862 a 8. července jsem se přestěhoval do farnosti své. Instaloval mne za příčinou churavosti p. děkana jedovnického bývalý můj farář sloupský dp. Alois Volf, který též dojímavou, srdečnou řečí mne farníkům svým novým představil.

Roku cyrillo-methodějského vydal jsem ještě malý slavnostní spisek: „Kytka Velehradská".

Sbor jubilejní — hudba k mým slovům od Dra Jos. Chmelíčka.

* * *

Ve Forstbadu 1887.

DOUPNÁK I.

Před večerem doupnák hnědý
vrkal hlasem hlubokým;
naslouchal mu měsíc bledý,
jak zněl lesem vysokým;
holuběnce své se dvořil,
prosebně se rozhovořil:

„Holubičko, družko drahá,
přestaň vzdor mi stavěti;
nočního se lekej vraha,
rozpomeň se na děti;
neodbývej mne tak skoupě,
pojď již k dětem v klidné doupě.“

„„Nepoletím s toho stromu,
nepoletím, ne a ne!
Libo-li ti, sám leť domů,
pánovitý zemane!
Zde se mi to slavně trůní,
zde chci dlouho vdýchat vůni!““

„Zde jest za tmy nebezpečno;
nejeden tu číhá vrah;
vol, co všem nám užitečno,
mláďata již svírá strach;
na krajinu pohleď temnou,
poleť, družko, domů se mnou!“

„„Milé jasno od temnoty
já líp než ty rozeznám;
chceš-li jíti do samoty
s vonné jedle — leť si sám.
Zde se měsíc na mne směje,
ptactvo jemné písně pěje!““

Holubička přeurputně
zakroutila hlavinkou;
vážný doupnák vrkal smutně,
opětoval prosbu svou.
Marno! Truchlý chvatným letem
spěchal domů k milým dětem.

Letěl, ale nedoletěl.
Dravý jestřáb, malý drak,
maje oči jak dvé světel,
s výšky na něj vrhal zrak;
holoubátka milá obě
v ostrých drápech tlačil k sobě.

Zalkal a hned zpět se vrátil,
aby družce zprávu dal;
darmo křídlem ve vzduch mlátil,
jiný dravec družku vzal.
V dálce viděl husté buky,
a z nich slyšel žalné zvuky.

Na vysoké jedli seděl
po celou noc zarmoucen;
v pravo, v levo teskně hleděl,
až mu nastal bílý den;
ale den ten bílý, jasný
slyšel jenom nářek hlasný:

„Kde jsi, milá družko moje?
Dole peří z tebe zřím!
Kde mám hledat dítky svoje?
Kdy a jak je oželím?
Něžné dítky, drahá choti,
nikdo bol můj neukrotí!“

DOUPNÁK II.

Ušel měsíc, ušel druhý,
uplynulo čtvrtletí;
doupnák stále řád měl tuhý,
nepřestával úpěti:
„Ubohá má družko milá!
Holátka má ušlechtilá!“

„Ó jak to mé zvučné „v r k ú“
plnívalo všechen les;
a jak smutně na tom smrku
naříkám a kvílím dnes!
A přec nechci žádné změny —
změna pro mne nemá ceny!“

„V neblahý den letem chvatným
zranil jsem si nožičku;
učiněn jsa rekem matným,
za lávku mám větvičku;
na lavici ránu moji
dobré slunko zvolna hojí.“

„Opuštěný vdovec budu
vezdy žíti samoten;
na dno vypít kalich trudů
hotov jsem a ochoten;
i m á růže osten kryla,
nežli mi jej ve hruď vryla!“

Žalně zněly tiché dumy
doupnákovi den co den;
darmo kolem něho šumy
ozvaly se hybných žen;

holubice a dvě dcerky
hrály sobě na veverky.

Obě dcery chlubně měly
kamizolky červené;
na blízku mu rády dlely
na větvici zelené;
zjevny byly jejich spěchy
přinosit mu v duši těchy.

Zvlášť ta jedna znala tíhu
doupnákovy žalosti;
pod křídélkem majíc knihu
chtěla být mu radostí.
Doupnák si jí málo všímal,
dumal jen a často dřímal.

Holubice, vážná matka,
probouzí jej z dřímoty;
mluví k němu slova sladká,
líčí trudnost samoty;
nedaleko dcery obě
libují v té řeči sobě:

„„Končí se nám léto krásné,
nastává nám zimní čas;
zaleskni se v kytce řásné
sametový tobě vaz;
v teplejší kraj poleť s námi,
v bukový les dobře známý!""

„S vámi, kmotry, nepoletím;
později tam půjdu sám;
a zas po měsíci třetím
tento s v ů j kraj vyhledám;
z d e chci za svým truchlým zvykem
věrným býti poustevníkem!"

UVÍTÁNÍ PANNY.

Vítej, milá Ryčinko,
malinová pusinko!
Předmětem mých živých snů
byla's celých dvanáct dnů;
kdy jsem bděla, kdy jsem snila,
ty jsi před mým zrakem žila.

Modré oko, pěkný vlas
budí ve mně mocný žas;
oba tvoje kloboučky
jsou tak hezky, hezoučky;
a ty vzácné nové šaty
jsou jak z módních listů vzaty.

V náručí tě ponesu
na procházku do lesů;
jehličky a šedý mech
uvidíš tam na stromech;
spatříš ptáky, veveřice,
a těch květin na tisíce.

Pohádky ti budu číst,
housky se mnou budeš jíst;
za sluneční pohody
sbírat budem jahody;
kloboučky ti budu zdobiť —
nesmíš mne však nikdy zlobiť!

Vždy a vždy mi dělej čest,
by tě minul každý trest;
nemrač se a nevzdoruj,
na má slova pozoruj;
budouť ty tvé krásné ctnosti
mně i tobě ku radosti!

PRVÁ PROCHÁZKA.

Radostně kráčela Žofínka blahá,
konečně splněna horoucná snaha.
Na levé ruce si Ryčinku nese,
aby ji provedla v zeleném lese;
sváteční klobouk jí na hlavu dala,
řetězem zlatým jí hrdélko spjala;
hedvábný šátek se červená na ní,
Ryčinka věru jest hotová paní.

Mluví k ní o divech přírody Boží,
nadšeně hovoří o lesním zboží:
„Viziž, tam veverka šišku si loupá,
na jedli vysoké pružně se houpá;
zděvavě pohlíží na nás sem dolů,
jak se tu rozmile bavíme spolu.
Naslouchej vrkotu — holub to
[lesní,

na něj vždy číhají dravcové běsní:
jestřáb a krahujec s ostrými drápy
běda všem ptákům, když lupič
[je lapí!
V lese tom neboj se žádného
draka,
na blízku směje se veselá straka;
co se kde zaleskne, toužebně
[hledá,
strážná má ruka tvých šperků jí
[nedá.
Všimni si kolkolem pestrého kvítí,
červeně, modře a bíle se svítí;
koruny stromů všech rády se
[sluní,
větýrek přináší libou z nich vůni."
Ryčinka slyšíc to, tonula divem,
očkama nehnula v ruchu tom
[živém.
Žofinka mluvila: „Věřím já ráda,
že si má Ryčinka klidu již žádá;
nohy mé také se zotavit velí,
ruka, jež nesla tě, tuze mne bolí.
Matka má laskavá začasté klesla,
když mne v svém náručí pečlivě
[nesla;
od dneška tím více budu ji ctíti,
ve vděčné lásce ji vždy budu
[míti."

Náhle tu spatřila milého otce,
líbala ruce mu vroucně a krotce;
bratranec Jan a s ním Rudolf
[též přišel,
každý z nich hlasité vítání slyšel.

ZA DNE DEŠTIVÉHO.

Po dnech jasných, Ryčinko má,
déšť nám milý Bůh dal dnes;
hovornýma svýma rtoma
uchystám ti doma ples;
odložím tvůj řetěz zlatý,
zmačkané ti srovnám šaty.

Tak! A teď se dívej zase,
jak se hvězda háčkuje;
z hvězdiček těch přikrývka se
roztomile buduje.
Při tom z vlastní zkušenosti
vyložím ti krásné ctnosti.

Ctnostem těm mne naučila
dobrotivá matka má;
uč se, panno přespanilá,
očima i ušima;
ukládej si dobré mravy
pilně do své mladé hlavy.

Ráno časně z lůžka vstávám,
umyju se, upravím;
Pánu Bohu díky vzdávám,
matku, otce pozdravím;
po snídaní všeho nechám,
do školy hned ráda spěchám.

Ó jak slavně o mši svaté
zaznívá náš vroucný zpěv!
Plujíť k nebi v kytku spjaté
zvučné písně zbožných děv.
Po mši různě každá třída
denně nových věcí zvídá.

Rády knězi ctihodnému
nasloucháme pospolu,
an nás učí velikému
životnímu úkolu;
otvíráť nám nebes bránu
vedoucí nás k Bohu Pánu.

Po něm klášterní nám sestry
prokazují lásku svou;
ve vědy nás obor pestrý
obratně a jemně zvou;
osvěcují srdce, ducha,
mizí nevědomost suchá.

Píšem, čteme, počítáme,
písněmi se bavíme;
tvorstvo světa poznáváme,
Tvůrce jeho slavíme;
háčkujeme, šijem, pletem,
učíme se všemu letem.

Ryčinko má, kéž by's měla
duši moudrou jako já!
Ty by's také ráda chtěla
Boha býti poslušna;
jenom člověk vejde v nebe,
zasvětí-li Bohu sebe.

NÁVRAT.

Cestopisný náčrtek
věnovaný
Velectěnému Příteli, Pánu
KANCLÉŘI
na hradě Svitavském.
V Praze
nad Vltavou dne 20. července
1873.

„Blahoslavený, kdož nalezl přítele pravého.“ Sir. 25, 12.

OMLUVA.

Rád bych rovnal tu svou vůli
s nerozlomnou ocelí;
mnohdy však i ocel v půli
s břinkotem se rozdělí,
když ji tlačí pořád níže
nepoměrně velká tíže.

Umínil jsem pevně sobě,
že hned v první hodiny
rychle počnu psáti Tobě
s té své cesty noviny;
a hle, dnové marně plynou,
vůle má se stala třtinou.

Za dnů vzácných spousta prací
vzrostla v horu vysokou,
jež mou vůli v propast vrací
na deset dní hlubokou;
z té já teprv dnes se deru,
línou rukou péro beru

Dnes-li psáť mám list svůj krátký,
v den tak pro mne osudný,
kdy mi věstí Tvoje řádky
výsledek jen ostudný?
„Poloprázdnou slámu žnete“,*)
zcela prázdnou tuto čtěte!

PROSLOV.

„Kdo by péra svého užil
na verše až by se zmužil:
jistotně prý o měsíci
napsal ňakou chumelici,
anebo prý slavíka
obral sobě
v ducha mdlobě
pro slabého Šemíka.“

Oh, to byla krásná chvíle,
kdy nám pozdní slavík mile
hýbal písní svojí
jemnou hrudí dvojí —
kdy byl básník, ctěný druh,
výrok ten mi metal v sluch.
Od té doby ta má herka
o své jízdě chudé
chrániti se bude
slavíkova perka;
tím víc jeho zvuku
jenž co staví, hned zas boří,
jedním proudem slast a muku
v našem srdci tvoří!

O měsíčku přece volí
péro moje verše kouti,
ačby strachem mělo schnouti;
před kritikou strach vždy bolí.
Vždyť Ty, obhájce můj známý,
byl jsi třetí v spolku s námi,
měsíčková když nám zář
připomněla čtvrtou tvář,
ježby bezmezerný ruch
byla vnesla v ten náš kruh.
Tvoje přízeň veliká
uchlácholí kritika;
ba snad ani neukáže
jemu tuto kytku chabou,
kterouž Tobě rukou slabou
z nezabudek vděčnost váže.

*) V milém listu ze dne 18. července.

ZPOMÍNKA.

Padesátý třetí
rok již nad mnou letí;
posud ale přec
nevěděl já jsem,
nejkrašší kde zem
chová červenec !
Tam, kde jitro
svatým klidem
plní vnitro
dobrým lidem ;
z růží vůně
hojí slastí,
kde kdo stůně
ňakou strastí;
švitořivé
ptactvo k míru
city divé
volá z víru ;
a kde přízeň
ze dvou duší
každou trýzeň
porozbuší :
Svitava ti poví,
kde jest nejskvělejší
pro ten život zdejší
měsíc červencový !

LOUČENÍ.

Maje oudy zdravé
potřebuji berly ;
nemám slov, však pravé
v očích cítím perly;
a proč dvakrát moje oko
perly musí ronit,
nežli v hrudi přehluboko
slyší „S Bohem" zvonit?!
Přítel můj to se mnou cítil;
vždyť mu soucit z očí svítil!
Upřímně se na mne díval,
a tu těchu v hruď mi vlíval:
„Soudruh můj a přítel tvůj
chce tě vidět stůj co stůj;
s Horky budeť jeho zrak
pilně střežiť ten tvůj vlak!"
„Díky, díky", pravím v spěchu,
„díky za tu milou těchu!"
A již jel jsem sám a sám
k Horce, kde Ti „S Bohem" dám.

Rychle pára vlak můj hnala,
rychleji má touha dbala
Tobě díky kynout,
když měl vlak Tě minout.
Darmo zrak můj Tebe hledal;
div že sklíčka moje malá
ostřím jeho nepukala —
Ty se's více vidět nedal !
Za tmy noční z očí mých,
ač jsou druhdy vezdy klidny,
jako ze hvězd nebeských
byly by snad jiskry vidny!
Sklamán byv v té naději
shledal jsem tím vroucněji
Tebe za zdí ve hradě,
po dvoře i v zahradě.

ÚLET.

Co mi do vás, bujné luhy,
co mi do vás, ladné stráně,
co mi do vás, seté duhy —
ve vozovém smutném stáně?!
Slunečný váš krásný lesk
neumenšil útrob stesk;
ale slunka toho var
rozžehnal vždy mocněj přání,
brzkému by uvítání
nebe dalo dobrý zdar.

JÍZDA.

Kdo byl více rychlý?
Zdali(j) mocné páry proud,
či ten z černa uhlí čmoud,
jejž byl nesl vítr vyschlý?
Po něm, jenž se tratí brzy,
ač se tužba moje mrzí,
ovšem rádno není
poslať pozdravení !
Ani v stroje piskotu
neshledal jsem ochotu;

pro vzdálenost od Vás plíce
dosti silné neměl více!
Prosil jsem jen pěnici,
co mne vlídně provázela,
aby nazpět zaletěla,
a Vám nesla zdravici.
Zdali pták ten přišel?
A kdo z Vás ho slyšel?

V DÁLCE.

Ve voze já sám jen seděl,
teskně v pravo, v levo hleděl;
byl jsem tomu věru rád,
že jsem sám byl tentokrát;
tajíť chtěl jsem vnitřní boj
a svých tužeb živý roj.
Oh, co já jsem snášet musil!
Co jsem onou cestou zkusil!
Matné tělo
v koutku dlelo,
ale ducha cosi zpět,
a zas ve před chtělo mět;
letmo hned byl u Svitavy,
a zas v dálce u Vltavy;
jáť jsem podnes na váze,
Vltavina zdali Víla,
či snad páry hrozná síla
dovlekla mne po dráze?

VÍTANÁ SPOLEČNOST.

Vůz můj letěl, jak když hraje,
kmítaly se vůkol kraje;
hory, doly, řeky, lesy
utíkaly jako běsi;
krásné župy Moravy,
a ty malby České,
městské jako veské,
kývaly mi pozdravy;
nestačilť jsem na vše strany
opětovat pozdrav daný,
až pak jsem se unavil
napínáním všech svých sil.
Rád jsem vítal průkopy
kteréž tuším na kopy
počítaly sáhy svoje;
v těch již tichly city moje.
Oči se mi zalívaly —
a přec znova k nim se draly
přepodivné obrazy,
nevídané úkazy.
Čarokrásná noc
tajuplnou moc
nade mnou hned rozevřela
s rychlostí, již mívá střela.
Nevím, kteraký to duch
šepotal mi v bdící sluch:
„Měsíčková když nám zář
připomněla čtvrtou tvář,
ježby bezmezerný ruch
byla vnesla v ten náš kruh!“
A již letem přítel drahý
objevil se u mne z Prahy,
od Svitavy přátelé
oba vešli vesele —
a již nebyl já jsem jen
na sebe sám obmezen;
ale všechna touha vřelá
z nenadání oživěla.
Aj, to bylo uvítání
o kterém jsem neměl zdání
za celého života!
Všem se v bodré tváři
samá radost září,
všem se blahost bleskotá!
Sešli jste se u mne,
a já v péči rumné
hned jsem o to snažně dbal,
kterak bych Vás častoval?

Tu mi služný Skřítek vnuká,
aby po tom sáhla ruka,
co mi ve dne v noci
bude ku pomoci.
Pravilť: „Kdo má z Číny roušku
kolem hrdla svého v kroužku,
může kázať pouhým slovem:
„„„V příbytečku tomto novém
buďtež jídla, nápoje““,
a hned vidí oboje.“

Užilť já jsem neřušené
síly v roušce z výstavy,

a hned krmě drahocenné
z nejlepší mám úpravy:
Srnčí řízky pečené,
jazyky též uzené,
rohlíky a chleba,
a co k tomu třeba,
víno červenavé
ve sklenici tmavé.
„To je trefa", volám já,
„přátelé, co Vám se zdá?"

Chutě my jsme posvačili,
a zas nastal hovor čilý,
jenž byl mnohou hodinu
blažil věrnou družinu.
Při měsíci
ve směsici
stromy kolem nás se hnaly
a k nám z bystra pozíraly.

VYRUŠENÍ.

Tu mnou pohnul štulec náhlý,
v uších zavzněl hlas mi táhlý:
„Pardubic!"
a hned ozvěna
ve mne zasténá
„Z všeho nic!"
Nevidím ni Svitavu,
ani družnou Vltavu!
Přece ale málo váhám,
do svých kapes honem sáhám,
abych nabyl přesvědčení
skutečně-li pranic není,
an mi bylo nemálo
o svadčině chutnalo?

A tu prázdnou láhev vidím,
zvěřina též zmizela;
jenom kruhy jazýčka
s malým kouskem chlebíčka
smutná duše viděla.
Zbytky ty hned domů klidím,
by mi byla víra dána
o pravdě, jež tuto psána.
Tak jsem zjistil vlastním soudem,
Svitava že s Vltavou
ve snách měrou hltavou
jediným jest už jen proudem;
všecky Vás jsem jasně shledl,
ale při tom sám jen jedl.

Celý sen však přece není
bez mravného naučení.
„V Čechách" se mi čtverolist
ve snách zjevil; u nás tedy
všech nás přátel blahé hledy
setkají se, já jsem jist !

KONEC CESTY.

Za bouře a za lijáku,
roušku maje v suchém váku,
do Prahy jsem dorazil,
a hned potom doma byl,
kdež mne slova hlasná
za plného jasna
uvítala přívětivě,
a hned spolu se mnou živě
na Svitavu vroucí dík
vypravil můj společník.

K. Zháněl (Br.):

Naše vánoční zpěvy — koledy.

„Vánoce, vánoce,
skoro-li budete?“

pěje si roztouženě slovenský šohaj. Nemůže se již milých svátečků ani dočkati. A nedivno, že jest tak nedočkavý. Dopřává nám sice církev svatá rok co rok radovati se z narození Ježíškova, ale lidu našemu nikdy, nikdy neomrzí se zpívati:

Narodil se Kristus Pán, radujme se!
Z růže kvítek vykvet nám, veselme se!

I jiné svátky rok po roce slavíme, ale na žádné netěší se tolik ani drobotina ani velcí, jako na Svatou noc. A ne bez příčiny.

Když si po celý advent náš lid při rorátech v kostele pěje:

Ejhle, Hospodin přijde
a všichni svatí jeho vůkol Něj,
a vyjasní se v onen den nebe i zem, alleluja!

není to jenom obyčejná píseň kostelní. Tolik citu, tolik vroucnosti vloží do toho zpěvu i staré babičky i mladí odrostkové, že to až překvapuje. Trojí, vždy o tón vyšší opětování antifony není jen formální předpis ritu církevního; je to skutečný projev touhy neukojené, netrpělivé očekávání věcí příštích, nedočkavé tušení radostných chvil. Nezpívá to lid, nýbrž z hloubi duše prosí, úpí:

Rosu dejte nebesa a oblakové dštěte Spravedlivého,
otevři se země a vypuč nám Spasitele!

Nikdo, opravdu, nemůže se dočkati radostné chvíle, kdy bude oslavovati narození Vykupitele a upřímně si zapěje:

V chlévě prostém zrodilo se pacholátko spanilé,
chudičká je odchovala, ale ctnostná Marie.

Citům, jimž nemohli popřáti výlevu v kostele, ulevovali naši předkové na přástkách a dračkách. Mladí scházeli se u hospodářů po práci „na práci“, staří zase přišli omládnouti mezi mladými. Tu se vypravovaly nejen staré pověsti a zkazky, ale i legendy o svatých, Pánu Ježíši, Panně Marii. Zpívaly se písně nejen všeobecné, nýbrž i časové. — Chasa však se těšila zvláště na Štědrý den. Co tu pověr, jaké tu hádání! Co vše může člověk zvěděti o Štědrém dnu! Nadarmo nepraví píseň:

Když svatý Štědrý den zavítá,
tu v každé chýšce štěstí rozkvítá.
Byť na horách a stromech ležel sníh,
na líčku a v očích hraje smích.

Proč radost? Odkud smích? Jaké štěstí? Vždyť je přísný půst! Sychravý, vlhký den! Zima až do kostí proniká! — Ale to vše nemůže ani v nejmenším zatlačiti sváteční náladu všech lidí dobré vůle. Srdce jejich překypuje city; duše jejich s netrpělivostí očekává večera; nesluší se, aby někdo v den postní, ve vigilii velikého svátku hlasitě projadřoval své city. Chvatně všichni dokončují přípravy ke svátkům, chystají štědrovečerní stůl. — V kuchyni právě dokončena příprava večeře, když širý kraj zapadl do hluboké tmy. Rázem osvětlí se okna všech domků ve vsi. Celá rodina se pomodlí a zasedne k hojné večeři štědrovečerní. Dříve než dojedí, ozve se tmou jasný zvuk pastýřské trubky a radostný zpěv:

„Sláva Bohu na nebi
a pokoj lidu na zemi."

Tímto okamžikem ukončuje se pro lid doba adventní. Jako zázrakem promění se celý člověk a s ním jakoby i ráz krajiny. Nedočkavá, stísněná nálada očekávání ustoupí nové náladě, pocitům radosti, veselí, díků, nadšení.

A náš lid nezkažený, čím jiným dovedl by vyjádřiti něžné city, jež mu hrudí prochvívají, mysl naplňují? Srdce povznesenou radostí přetékající jen písní, vhodnou písní může si ulehčiti. Tyto perly citů náboženských, zasazené ve třpytnou obrubu prostých melodií jsou nejlepší a nejcennější ozdobou našeho národa. Říkáme skvostům těm: koledy.

Slovo „koleda" je původu prastarého; již ve staré slovanštině se s ním setkáváme: koleda, tvar, jenž se dosud uchoval v polštině. U Rusů, hlavně Bělorusů, objevuje se název „koljada". Povstal z latinského slova „Kalendae", začátek měsíce. Tuto však byly to kalendy první v roce, tedy začátek roku, počínajícího slunovratem 23. prosince. Staří Slované si časem zosobnili tuto dobu od Štědrého večera do našeho Nového roku nebo do sv. Tří králův, a nazvali dobu tu „Koleda".[1]) Na Bílé Rusi udržel prý se dosud zvyk, že od Štědrého dne do Tří králů chodí Koleda. Dva hoši se přestrojí: první do nového roucha, ozdobeného, na hlavu si položí žlutý věnec plných klasů; druhý se obleče v roucho staré, nuzné, děravé a na hlavě mívá věchet z vymlácené slámy. První mladík představuje Koledu Bohatou, druhý Koledu Chudou. Přede dveřmi domu zahalí se do plachet a vejdou do domu. Hospodář musí si vybrati jednu Koledu. Vybral-li si Bohatou, bude míti toho roku hojnost úrody a zdar v domácnosti. Připadl-li však na Chudou Koledu, nebude míti valné úrody ani nebude míti v hospodářství zvláštního štěstí. Když si tedy byl hospodář vybral Koledu, přejí mu koledníci zpěvem hojné

[1]) Něco podobného máme s názvem „Vesna": doba jarní, potom bohyně jara, probouzející se, obrozené přírody. Na totéž poukazuje dosud místy na našem venkově zachovávaný zvyk, že na Smrtnou neděli topí mládež Moranu, Mařenu, Smrtku, Smrtholku, Smrťulku — a jak jinak ještě lid říká zosobněné zimní době. A co jiného je báječná osoba ohyzdné Polednice a Klekánice, než zosobněná doba denní?

úrody, nebo — vybral-li si Koledu Chudou — těší ho zpěvem, že nebude snad přece jen zle. — Název „koleda" přešel časem také na zpěv, který se při obchůzce „koledy" zpívával. Za svá přání dostávali ovšem odměnou dárky, a těm nyní také říkáme „koleda" („koledu mně dejte").

Zajímavě vysvětloval původ slova „koleda" stařičký, bělovlasý učitel, pamětník starých dob. Slovo „koleda" vzniklo ze slov „kolem jda". Za starých dob, mých mladých let, tak vypravoval, neměli učitelé takového platu, jako mají dnes, musili pracně vymáhati svůj „sobotales", chodíce si pro něho do domů. Lidé dávali učiteli odměnu za vyučování dětí: jedni pecen chleba, druzí mu dali trochu obilí, třetí kus omastku, čtvrtí zase pytel zemčat, pátí něco mouky . . každý dle svých prostředků a svého uznání. Tu a tam uštědřili také nějaký groš. Pravé hody však míval učitel na svátky vánoční. Tehdy chodil se zpěváčky, kteří mu vypomáhávali na kůře svými zvonivými hlásky při slavných službách Božích, dům od domu. Zazpívavše všude vhodnou vánoční píseň, přáli šťastného, požehnaného nového roku. Za to dostali všude nějaký dárek. A tak učitel, k o l e m j d a po všech domech, odnesl si značnou výslužku. Ze slov „kolem jda" pak se utvořilo sloučením a vypuštěním slovo koleda — pomník starého učitelského života na vesnici.

Nyní nejčastěji znamená „koleda" lidovou píseň epickou (někdy se zabarvením lyrickým nebo didaktickým) líčící narození nebo mládí Ježíškovo, jejíž látka je čerpána z evangelií a apokryfů. — Koledy jsou vlastní všem Slovanům. Nejčetnější a nejkrásnější mají však Rusíni. Ale i naše koledy české, moravské a slovenské směle můžeme počítati mezi nejkrásnější plody slovesné produkce lidové vůbec.

Obsah koled bývá skoro vždy týž:

Narodil se Ježíšek, — v Betlémě náš bratříček.
Slávu pěli andělové, — přispěchali pastýřové.
Dary hojné přinesli, — klaněli se u jeslí.

V některých však jsou i ukázky z dalšího života Kristova, takže z koled můžeme vyčísti celý skoro život Krista Pána. — O tom, jak archanděl Gabriel přinesl Panně Marii božské poselství, pěje si náš lid v koledě :

1. Stála Panenka Maria — jako růžička červená.
2. Přišel tě k ní anděl Páně, — dal pozdravení té panně.
3. Ulekla se promluvení, — andělského pozdravení.
4. „Nelekej se, panno čistá, — máš porodit Krista Pána.
5. Krista Pána, slabé dítě, — má vládnouti v celém světě."

A Panna Maria se táže, jak jest psáno v bibli:

6. „Jak pak by to mělo býti — a já měla poroditi?"

(Sušil str. 39.)

Narození Páně lid popisuje takto:

1. Spanilý Ježíšek dnes se nám narodil,
pro naše spasení dolů s nebe sstoupil.
Radujme se, veselme se, dnes nám spasení stalo se.
2. V městečku Betlémě, v chlévě se narodil,
největší chudobu sám sobě vyvolil . . .
3. Zimu i těžkosti mnohé mile snášel,
král ten největší v bídě na svět přišel.
(Zavadil 95.)[1])

Tedy „Panna čistá Jezu Krista porodila v noci; v městě Betlémě, ve špatném chlévě leží dítě nepřikryté na seně." Událost, jež se v evangeliu vypravuje, ozdobil si lid podrobnostmi a upravil tak svým poměrům, že se nám zdá Betlémem některá ves na Slovensku.

Pannu Marii si lid představuje jako mladou, sličnou, ctnostnou dívku, která v chudobě tráví nábožný život svůj. Svatého Josefa, pěstouna Páně si lid — ku podivu! — představuje jako ctihodného stařečka: Pastýři . . . . do Betléma běželi; zřeli dítko s matičkou a stařečka s hůlčičkou. (Z. 84.) A v jiné koledě pěje lid:

Josef, ctný stařeček,
sedí u jesliček,
pokolébá Ježíška,
tomu zpívá matička. (Z. 93, 76.)

Betlémskému novorozeněti uštědřuje lid hojnost milých, výstižných epithet:

1. Sličné pacholátko, vítej Synu Boží,
milostné děťátko, vítej světa zboží.
Mesiáši pravý, králi věčné slávy,
vítej, ctné děťátko, milé nemluvňátko!
2. „Ach, kdo Tě tak snížil, jenž v nebi kraluješ?"

táže se dále zbožný zpěvák,

„kdo Tě tak obtížil, jenž v nebi panuješ?"

Pln nadšení oslovuje „Ježíška malého, děťátko Boží": „O překrásný kvítku! . . . . O lilium vonné, potěšení hojné truchlivých, soužených, v bídě postavených!" (Z. 29.) — Mnoho, velmi mnoho názvů uděluje dobrý náš lid „přespanilému pacholátku", „Ježíšku hošíčkovi". Ze všech vychází libá vůně zbožnosti, září čistá láska ke Spasiteli; radostí plesá z narození Páně, těší se z daru božské lásky — novorozeného Ježíška — který se narodil v Betlémě ve chlévě. Některé písně praví, že si Ježíšek vyvolil „chudičkou chýš" za své obydlí, ale tato chudičká, opuštěná chýše se asi mnoho od chlévu neliší. Tam leží na seně v jeslích „svatý chlapeček", „náš miláček", „Stvořitel", „věčný král". Zimou se chvěje, proto: „Volek,

[1]) Citované písně jsou vzaty většinou z výborné sbírky Ant. J. Zavadila „Vánoční květy".

oslíček tu stáli a na Pána jsou dýchali." Zahřívali nemluvňátko, roztomilé pacholátko, děťátko. — Při jeho narození andělé se zjevují, „slávu a čest prozpěvují". I pastýřům pasoucím nedaleko Betléma se zjevil anděl a oslovil je slovy známé koledy:

„Vzhůru, vzhůru, pastuškové,
vzhůru, vzhůru, vstávejte!
Narodil se nám Spasitel,
všeho světa Vykupitel;
do Betléma pospěšte,
tam Ježíška najdete.

V chudých jeslích tiše leží Jezulátko malé, svěží,
ústa jeho maličká líbá jeho matička.

Udivení pastýřové zanechají svých stád pod ochranou Boží a

Ejhle, chasa naša běží do salaša,
k Ježíškovi malému, Kristu Pánu našemu.

Mají z narození Spasitele velikou radost:

Obuškama pleskajú, jakúsi radost majú:
skákajú, výskajú, gajdujú, tancujú,
neb s oblaků od andělů radost velikú čujú;
běhajú, zháňajú, chystajú, lapajú
k Betlému pospíchajú.

Nepřijdou ovšem nějak prudce, nýbrž se napomínají, dříve než vejdou, radíce si, jak vše provésti:

O bratrové, pastuškové, do Betléma jděte,
pomalúčku, polehúčku; Ježíška nezbuďte.
Jak přijdete, poklekněte a všichni řekněte:
Vítej, vítej, králi, o děťátko malý!

Jak to provedou, jak Ježíška vítají, jemu se klanějí, vypravuje jiná koleda:

1. Vítej nám, přeslavný králi nebes země,
Ježíšku spanilý, zrozený v Betlémě.
Tebe ctíme, velebíme, o dary Tvé Tě žádáme.
2. V jesličky vložila Tebe Tvá matinka,
plenkami svinula Tvá outlá kolínka.
Vůl a osel Tě zhřívají, na Tebe teplo dýchají.
3. Nebeští kůrové Tobě prozpěvují,
Tvoje narození světu oznamují,
plesejte všichni tvorové, narodil se nám v Betlémě.
4. Ježíšku zrozený, buď nám nakloněný,
přijmi nás v svou milost, uděl požehnání.
Dej nám pro Tvé narození s Tebou v nebi radování.

Ač jsou chuďasi, přece nepřišli s prázdnou. Je zajímavo sledovati, co všechno nebeskému dítěti pastýři přinesli. Připomeneme

jen nejhojnější dary: „Veselého beránka ze stáda svého", „trochu mlíčka, by kvetla mu líčka". Jiný donesl zase: „sladké smetany dva velké džbány a žinčice do láhvice". Jeden dí: „uvaříme kašičku, budem prosit matičku, by děťátko pokrmila"; jiný přinese jenom krupičku; třetí hroudu másla, čtvrtý plást medu, pátý donese dvě kozičky, by zahřály Ježíškovi oudíčky, šestý bečičku brynzy, sedmý osm žitných chlebů, osmý plénky atd. Každý stav, věk, daruje něco svému miláčkovi:

1. A což vy též daruječe, vy paně hospodář?
Já daruju klobasu, třikrát se s ňú opásu
a to temu Ježíškovi, to já mu doněsu.
2. A což vy též daruječe, vy paní hospodyň?
Já daruju plenočky a zlaté peřinečky,
a to temu Ježíškovi do tej kolibečky.
3. A co vy též daruječe, vy švarné dzěvuchy?
My darujem věneček a zlatý prsténeček,
a to temu Ježíškovi do jeho jesliček.
4. A což vy daruječe, vy páni synové?
My darujeme voničku ze zlatého hřebíčku,
a to temu Ježíškovi pro jeho matičku!

Dary dosud uváděné byly většinou potřebné, praktické; aby se Ježíšek i rozveselil, dojde také hudba: Kuba s dudami, Janek s píšťalkou, Mikša s húsličkami, Vávra s basou. Aby si Jezulátko pohrálo, donese kdosi křepelku: „mám doma křepeličku; tu Ti, milý Ježíšku, tu Ti donesu. A ta křepelička potěší Ježíška, bude v jeslích sedávat. Ježíškovi zpívávat: pět peněz, pět peněz, kýž jsem v nebi dnes!" Jiný donese ovečku, „jablíčka nový i starý". A opět jiný donese pěknou žežuličku:

Bude žežulička vyrážet Ježíška;
u hlavičky jeho bude sedávat,
líbezně mu bude kukávat:
kukuku, kukuku, zdráv budiž, Ježíšku!

Je těch darů všelikých plno, plničko. Ale nemůžeme se jimi déle zabývati.

Co dělá mezi tím Ježíšek? Leží v jesličkách, zimou se chvěje, spíná ručky (Z. 6.), žehná příchozí (Z. 46.), zve blíže ostýchající se pastýře vlídně jim kyna (Z. 31.), „v čisté kráse malým rtíkem usmívá se, dlaní hladí mladistvou Josefa a matku svou." (Z. 3.) Není to rozkošný idylický obrázek, hodný štětce největšího mistra?

Něžný tento vzájemný vztah rodiny boží pověděl nám prostý lid v jednoduché písni, v koledě.

Forma koledy je průhledná jako sklo, čistá jako křišťál, vybroušená jako démant. Žádných vzletných slov tu sice nenacházíme, žádného třpytu slov, žádné hledané ohebnosti slova, žádné úlisné fráse, pádných slov . . . a přece se nám líbí, přece nás dojímají. Na-

ivní názor lidu na tajemství vtělení a zrození Syna Božího naivně vyjádřen koledou. Starodávná tradice, již dědí syn od otce, otec od děda, děd od praděda, uchovávaná a měněná individualitou vnuků, změnou dob, hrála velikou úlohu při tvorbě koledy. Prosté slovo, nehledané — ale názorné, konkretní, něžné slovo, ne okřídlené — ale působivé, mocné, milé slovo — ne fráse obvyklá, sevšednělá, ale taková, která je stále nová, svěží. Líčení, ač místo děje na dalekém východě, a událost se stala téměř přede dvěma tisíciletími, přece je pravdivé, realistické, jak jen možno. — Láska ke Kristu, zbožnost jsou pramenem, jenž oživoval mysl zpěvákovu, když poprvé zapěl, skládal koledu. Jako v ostatních národních písních, tak i v koledě najdeme krásné, jadrné obraty, vhodná úsloví, básnický vzlet. Kteří naši spisovatelé umělci se vyznačují jadrnou, elegantní češtinou — naučili se jí od lidu, z lidových produktů slovesných. (Jan Ev. Kosina, Bartoš, Herben, Tereza Nováková a j.)

A co mám říci o hudební, melodické kráse našich koled? Kdybych o tom napsal sto stran, nebude účinek takový, jako jedna jediná vhodná ukázka, řádně provedená. Celkem platí o koledách totéž, co napsali četní odborníci, hlavně dr. Hostinský a Leoš Janáček. Jen že krása jejich melodická více se zde uplatňuje. — Na svátek mučedníka sv. Štěpána šel jsem navštíviti v Brně do nemocnice Milosrdných Bratří známého vojína, těžce raněného. Lékař-asistent, přecházeje po pokoji a z pokoje do pokoje, stále si notoval a pobručoval melodii:

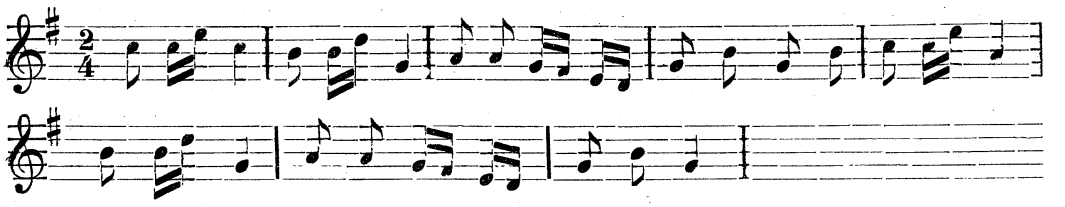

Překvapilo mne to poněkud. Dověděl jsem se, že na Štědrý den při slavnosti vánočního stromku byly zpívány koledy, česky, polsky, německy. Tato melodie se lékaři tak zalíbila, že již třetí den mu neustále zněla v uších. Její vnitřní účin byl tak mohutný, že se projevil i na venek; pan doktor spustil jasným hlasem mezi dveřmi:

Ježíšku, panáčku, já Tě budu kolébati,
Ježíšku, panáčku, já Tě budu kolébat.

Cestou k domovu jsem myslil: jaká to musí býti síla a působivost utajena v oné melodii, když člověka, který ji třeba naposledy slyšel před dvaceti nebo i více lety, po celé tři dny upoutá, ba v pravém slova smyslu ve své moci drží! . . . . Nevystačím slovy, abych jasně pověděl, co vše se skrývá v melodiích koled, v pastorelách. Ale o jedné koledě přece se ještě musím zmíniti; je to slovenská:

Pásli ovce Valaši při betlemskom salaši.
Anjel sa jim ukázal, do Betlema isť kázal:

Vstaňte hore a choďte, Pána Krista najdete.
Najdete ho v jesličkách, ovitého v plienočkách.
Maria ho kolembá a Jozef mu tak zpievá:
Na husličkách jujujú a na gajdách dududú.[1])

Melodie se stala všem známou Mahenovým „Janošíkem", kde se na touž notu zpívá píseň: Po valasky od zeme, kto mi kozy zaženie? — Je to pastýřský tanec „odzemek". Liší se od naší koledy jen tím, že druhá věta melodická se opakuje. O tom, zda byla dříve stará koleda či píseň „Po valassky od zeme" nemožno něco naprosto určitého říci. Ale s velikou pravděpodobností koleda zde přijala melodii pastýřského tance. Důvodem jest, že koleda „Pásli ovce valaši" má ještě jiné nápěvy; za druhé, je tato koleda vlastně jen částí lidové vánoční hry pro pět osob. Při hře tancuje se „odzemek". Tedy podkládala se již utvořenému nápěvu tanečnímu slova nová, vánoční.

Koledy vytryskly z duše radostně naladěné, veselé, z duše nezkaženého lidu. Proto jsou melodie jejich jásavé, něžné, jednoduché, proto působí na posluchače dojmem nezapomenutelným. Jenom člověk velice zkažený, blaseovaný zůstane bez dojmu. Lidé z daleka chodívají poslouchati, udržel-li se někde dosud chvalitebný zvyk, že se při půlnoční zpívají na kůře koledy. Žádný posluchač nemůže se ubrániti pocitům krásy, něhy, zbožnosti, slyše zapěti naše české koledy zvonivými dětskými hlásky. Ba mnozí nemohou se tohoto zpěvu nasytiti!

Koledy působí svou krásou zajisté libě na našeho ducha. Avšak nejen pocit libosti je odměnou zpěváku koled, nýbrž má ze zpěvu i hojný užitek.

Kdo přečte nebo vyslechne, nejlépe však, kdo přezpívá několik koled, obohatí velice své vědomosti po stránce psychologie lidové. Lid totiž, ač obsah jest jednoduchý, chudičký, přece dovedl po každé říci několika slovy něco nového. Vždy zaujal k téže události jiné stanovisko. Obraznost zušlechtí stále nové představy téhož děje, jedna lepší druhé. Cit zjemní, pozná nejjemnější odstíny radostné, vroucné, velebné nálady plesajícího člověka, prostého, ale v pravdě českého. Co vánočních písní, kolik vánočních básní jsem přečetl, ale nade všechny milejší mi jest prajednoduchá koleda, prostinká, ale mluvící od srdce k srdci. I když jest báseň sebe vzletnější, poetičtější. — Když si člověk zapěje koledu, anebo aspoň ji slyší s porozuměním zazpívati, ulehčí se mu u srdce a je mu volněji. — Zbožnosti učí; dříme-li v posluchači jaká, doutná-li láska k Bohu v duši jeho, musí vyšlehnouti v plamen lásky k novorozenému Ježíškovi. Nejlépe bude, ukázati koledou, kterou zpívají tři králové při návštěvě novorozeného Spasitele:

1. Rozkošné, spanilé nebeské dítě,
my prostí sluhové přivítáme Tě.

[1]) Kuba: „Slovenstvo ve svých zpěvech", slovenské č. 49.

Přijmi od nás našich darů, jež Tobě podáváme;
v společném my všichni hlasu před jeslí zde voláme:
Vyslyš nás, vzhleď na nás, nebeské dítě,
my prostí sluhové přivítáme Tě.

2. Sláva, čest buď Tobě, Bože nejvyšší,
že jsi se tak snížil, vzal člověčenství.
Radujme se z toho všichni, neb se to pro nás stalo,
veselých zpívejme písní, spasení se začalo.
Sláva, čest buď Tobě....

3. Uveď nás k synáčku, Matko milostná,
mluv za nás u něho, královno mocná.
Ať na nás dnes záře Jeho neskonalé milosti
usměje se z tváře Jeho, dá naději k věčnosti.
Uveď nás....

Konečně si všimněme naší řeči. Dnes již nemůžeme říci o mnohých, že „mluví jako kniha", to bychom jim křivdili. Dnes mluví skoro každý jako noviny: samý germanismus, latinismus, graecimus, polonismus atd. — těch — „mů" by byla slušná řada... Pomalu dojde k tomu, že budeme v jazyku českém jako nějakou zvláštnost vyhledávat — čechismy, t. j. úsloví česká. Aby k tomu nedošlo, jest třeba přikloniti se k písním lidovým, hlavně k poetickým koledám — a vše bude napraveno.

A ještě další užitek budete míti z koled: potěšíte se jemným humorem. Na př. dejte někomu hádati: co pak dělali na pastvě pastýři, když se jim ukázal anděl? — Oč, že nikdo neuhodne! Ale lid na to přišel. Poslyšte:

Zelená se louka, na tej louce chvojka;
pásli jsou tam pastuškové jedli kaši z hrnka.
Anděl k nim přiletěl... atd. (Z. 53.)

Nebo se optejte, co dělal král Herodes, když sv. Tři králové přicházeli se pozeptat, kde se narodil novorozený král židovský. Náš lid venkovský to ví ovšem („Herodes král z okna kouká, vidí tři krále z daleka"), ale nevím, zda všichni ostatní to vědí. — Víte, jak v nebi oslavují narození Ježíškovo? Poslyšte koledu, již jsem v mládí slýchával od staré almužnice:

1. Já jsem malá panenka, nesu vám novinku,
co se stalo v Betlémě, tuto malou chvilku.

2. Narodil se Ježíšek z Panenky Marie,
a to bylo ve chlévě, na kouštíčku slámě.

3. Byli tam dva andělé, ti na dudy hráli,
Ježíšek se tomu smál, tomu jejich hraní.

4. Všichni svatí tancovali. Mezi nimi Pán Bůh.
Svatý Petr vyskakoval, až se chytal trámů!

To nejdůležitější jsem si nechal na konec: může se státi — jak už je toho světa běh — že se někomu časem vykouří z hlavy to,

čemu se v mládí ve školách naučil. Podívati se do učebnic, k tomu nemá chuti. Zapomněl-li katechismus, tu mohu mu poraditi: dobře mu poslouží — koledy a legendy. Z nich může se snadno velice poučiti. To, co slyšel ve škole, to pozná i z koled. Na př. se doví, že se světu narodilo „chudé" — „božské" děťátko.

„Onoť světa Spasitelem, Slovo učiněné tělem,
syn Boží a syn člověka, otec budoucího věka."

(Totéž čteme v evangeliu sv. Jana, u Isaiáše proroka v 9. kap. verši 6. a jinde rozházeně. Zde je to pěkně pohromadě.)

Až diviti se musíme té znalosti Písma sv. a nauk církevních: „Spasiteli všeho světa, od počátku zrozený; rovný Otci v slávě, moci, od Otce nám poslaný! Ty jsi světlo a lesk Otce . . . (ad Hebraeos 1, 3.) „Z života nejčistší Panny člověčenství na se vzal!" „Z lůna Otce přišel na svět." (Z. 99.) „Divnou božskou mocí" (Z. 19.), nadpřirozeným způsobem „bez bolesti" (Z. 21.) porodila ho čistá Panna. — To asi stačí ku poznání, že obsah koled a legend je nábožensky prohlouben.

Porozhlédli jsme se trochu, jen trochu po koledách. Když tedy vynikají takovou krásou a jsou tak užitečné, mohu je snad právem doporučiti přízni a blahovůli čtenářů: zpívejte koledy! Vybízejte horlivě lid, zvláště pak děti, aby hojně zpívaly pěkné, bezzávadné ušlechtilé koledy místo všelijakých dvojsmyslných odrhovaček. A mohu pevně každého ubezpečiti: pokud náš lid bude s pravým porozuměním zpívati koledy, dotud netřeba míti obavy, že přestane býti věřícím. — Ne v tom, že se vytrubuje do světa: „já jsem katolík" záleží pravé náboženské smýšlení, nýbrž v tom, že máme ducha Kristova. A kdo s nadšením zpívá koledy, má ducha božského Jezulátka — našeho miláčka.

Z posledních okamžiků míru.

Zprávy o konferenci katolické inteligence, o ustavení kulturního svazu moravsko-slezského a o vědeckém kursu o době husitské konaných v Olomouci od 19. do 23. července 1914.

Podávají J. Lorenz a L. Matyáš z Brna.

Jak krásný byl sjezdový program, uchystaný pro minulé prázdniny! Než hrozný duch války oloupil nás, naše studentstvo a celou naši katolickou veřejnost o jeho provedení. Jen co bylo určeno pro poslední dny července v Olomouci, dalo se provésti. Jak to bylo krásné a útěchy plné pro další rozvoj katolicismu v našem národě! Nebylo ještě tušení blížícího se evropského neštěstí, když dne 19. července zahájena byla v Olomouci „konference katolické inteligence". Byla to myšlenka

osvěžující a oživující veškeru naši kulturní práci, která onu konferenci vyvolala. Bylo zřejmo, že tvoří se v našem katolickém hnutí něco velice důležitého. Stručně to vyjádřila slova provolání, jež vydala olomoucká Matice Cyrilo-Metodějská, svolávající onu konferenci: „Katolická inteligence, která je přirozenou vůdkyní lidu, pociťuje potřebu intimněji se spojiti a sblížiti. Křesťanský světový názor soustředil na Moravě téměř 150.000 voličů. Tato masa musí míti za vůdce soustředěnou inteligenci". A v Olomouci se mělo naše vzdělanstvo blíže poznati, uraditi se o postupu další práce a ujasniti si svoje úkoly v lidu a národě.

Byť se ukázalo ve sledování průběhu konference — souzeno také z počtu přítomných — že vytvoření hlavy nového hnutí — to jest soustředění inteligence — bude vyžadovati ještě dlouhé doby a že to konečně počká až na novou generaci, vyšlou z mladých našich akademických spolků, přece bylo jednání velice zajímavé a poučné. Jako v aforismech byly pronášeny myšlenky, které — uskutečněny v životě — učinily by nás a národ šťastnými.

Většina účastníků konference sešla se již dopoledne o 11. hodině v Katolickém domě. Na programu byla řeč universitního prof. z Prahy Msgra Dra Fr. Kordače na thema: „Inteligent a moderní kultura". Než když slovutný řečník omluviv se chorobou nepřijel, zahájil p. Dr. M. Hruban volnou debatu o vlastnostech české inteligence a o nutnosti získání její pro novou ideální činnost národní. Pronášel při tom otcovská slova k mladým: Kdo miluje svůj národ, musí příkladem a láskou získávati inteligenci, jež je z velké části vlažná a nespokojená. Nutno i na její cit působit. — Hledět svou osobu zdokonalit, býti trpělivými, skromnými, pokornými, působit svou osobou. Osobní kouzlo u prof. Masaryka působilo více než jeho filosofie.

Zvláště zapamatování hodná slova vší naší mládeži pronesl pan Dr. Fr. Nábělek: Ať studují, tím nabudou odvahy, když budou vidět, že něco vědí.

Pan prof. Dr. J. Kratochvil označil jako příčinu nevěrectví moderní inteligence nesprávný názor světový, nesprávnou filosofii a jako odpomoc navrhl zřízení stolice křesťanské filosofie na pražské universitě. K dosažení jejího žádal pomoci episkopátu a kruhů poslaneckých. Další debata však ukázala, že vláda by sice nedělala stolici křesťanské filosofie obtíží, ale profesorský sbor, a s této strany je jakákoli akce beznadějná. Proto se přimlouvali pražští akademici aspoň o zvláštní úpravu filosofie na theologické fakultě i pro laické posluchače. Byla o tom i odhlasována zvláštní resoluce. Ostatně celou tu otázku křesťanské filosofie převzala za svou „Č. L. A."

Odpoledne o 2½ hod. bylo pokračováno. Pan Dr. J. Bartoš, prof. z Vršovic, mluvil 35 minut na thema: „Postavení inteligenta katol. ve společnosti". Z debaty, která se po přednášce rozvinula, byl velevýznamný pokyn P. Fr. Světlíka, šéfredaktora „Našince": Pokatoličiti společenský život! Více než politickou a hospodářskou činností způsobíme pěstováním společenského života katolického. Společenský život podmiňuje vznik katolické literatury, umění, hudby. Úkolem našeho inteligenta je, postaviti se v čelo společenského života katolického. Jako se společenským životem probudil národ, tak také i tento společenský život musí být pákou probuzení katolického vědomí.

Po druhé přednášce p. Dra J. Kratochvila, prof. z Příbora: „Renesance křesťanství v moderním myšlení" (17 minut), mluvilo se mnoho o renesanci katolicismu ve veřejném životě. Mladí sice přijímali s velkou reservou, že se duch naší doby vrací k náboženství, ale p. redaktor P. Světlík poukázal na mravní sílu náboženství, z níž renesance katolicismu vyplývá a ukázal na Francii, kde vzniklo ono mlhavé novokřesťanství, že tam po něm následovalo skutečně katolické hnutí. Krásně z debaty vyplynulo ono p. Dra Hrubana: Optimismus, ale činný!

Konference pak byla ukončena dlouhou řečí (57 minut) p. L. Bartoše, učitele v Lipníku, „O postavení inteligenta katol. v životě veřejném".

V pondělí 20. července byl ustaven v sále Katolického domu „Kulturní svaz moravsko-slezský", který má v sobě sdružovati všechny katolické nepolitické sbory a korporace na Moravě a ve Slezsku. Ustavení jeho odůvodnil pan redaktor P. Světlík: Máme mnoho kulturních spolků, které rozvinují rozsáhlou činnost, a přece se o nich málo ví, nevědí ani jeden o druhém, každý pracuje na svou pěst, není žádného programu, žádné divise, žádného vrchního vedení, které by určovalo a rozdělovalo práci. V tom musí nastat změna. Je potřeba koncentrace činnosti našich kulturních spolků katolických, je potřeba centrály, která i kdyby nic jiného nedělala, než registrovala činnost těch spolků a informovala veřejnost, již by činila velmi mnoho. Proto soustředit kulturní spolky, aby se činnost specialisovala a representovala vůči veřejnosti.

V debatě vznikl spor o jméno svazu. Původně navrhované „Cyrilo-Metodějský" se vypustilo. Dojemná otevřenost mladých rozumně ustoupila politickému důmyslu starších.

Kéž má v sobě hodně života nový náš „Kulturní svaz moravsko-slezský" a kéž získá si úplného porozumění!

J. Lorenz.

Vědecký kurs o době husitské byl zahájen v úterý dne 21. července v 8 hodin mší sv. v kapli bl. Jana Sarkandra. Účastníci odebrali se do sálu v „Orlovně", kdež měl o 9. hodině první přednášku Dr. Martinů na thema: „Politické a církevní poměry před vystoupením Husovým v Evropě vůbec a v Čechách zvlášť". Přednáška, v níž uváděl mnohé citáty ze spisovatelů současných i pozdějších, byla vyslechnuta s velikým zájmem.

Druhou přednášku měl míti Dr. Sedlák o náboženském životě v Čechách v době předhusitské. Poněvadž však Dr. Martinů vylíčil již ve své přednášce náboženský život před Husem, změnil Dr. Sedlák své thema za úplného souhlasu všech účastníků a mluvil „O povaze Husově", podotknuv, že se o Husovi a jeho povaze mnoho mluví, ale málo ví. Přednáškou Dra Sedláka dosáhl kurs rázem svého vrcholu a každý cítil, že Dr. Sedlák je vůdcem kursu, jak to také krásnými slovy vyjádřil při jednom večírku v Katolickém domě Dr. Hruban.

Dr. Sedlák: O povaze Husově:

Dr. Sedlák potvrzuje Palackého soud o povaze Husově a uvádí, že soud Tomkův je horší. O význačných osobách třeba psáti stejně a dopomoci k vítězství historické pravdě.

Hus byl založen spíše citově nežli rozumově. K náboženství choval úctu, byl zbožný, avšak citově. Na zbožnost jeho měla vliv jeho matka. Jako student byl spíše formálně zbožný. Studium však ho nabádalo ke zbožnosti rozumové a zbožnost ta ho vedla ke stavu duchovnímu, ač rozhodovalo i dobré bydlo. Hus byl něžným ctitelem Panny Marie, měl velkou úctu k eucharistii a vystupoval proti pokrytectví a falešným zázrakům. Říká se, že Hus našel novou zbožnost a dle prof. Novotného prý vystupoval proti zevnějškovosti katolické církve. Hus nové zbožnosti nenašel, je člověkem úplně středověkým. Sloužil okázale mši sv., jak se sloužívala jinde, s okázalostí i pohřbíval, světil také svíce, jehnědy a j. Měl katolický smysl a zevnějškovost byla u něj prostředkem duchovního života. Prof. Novotný soudí o katolické církvi protestantsky.

Hus měl smysl pro mravnost. Dle Palackého byl bezúhonným knězem. Neporušil celibátu. Nebyl prý by přijal ani dispense od papeže. Není u něho lakoty.

Reformace u Husa vyplynula z potřeby duše, zevně ho k tomu nabádalo postavení kazatelské. Byl si vědom velikosti a důstojnosti stavu kněžského a proto horlil pro reformu kněžstva. Avšak měl všechny vady reformatorů. Byl pesimistou, všude viděl jen zkaženost. Zevšeobecňoval a při tom přestřeloval. Reformatoři rádi a k veliké oblibě vypravují klepy, a tak to činil též Hus v kapli betlémské. K tomu užívají reformatoři silných výrazů, Hus někdy až výrazů triviálních. Byl samolibým a neústupným. Samolibost jeho je pochopitelná z jeho kariéry universitní, obliby u lidu, přízně u arcibiskupa a krále. Oblibu u lidu si získal horlením proti duchovenstvu. Samolibost vedla ho k tomu, že neuposlechl, když mu bylo zakázáno kázati v kapli betlémské, a že nechtěl jíti do Říma, poněvadž prý by nemohl kázati. Vždyť byli i jiní kněží tehdy schopni. Samolibost a neústupnost vedla jej až na hranici. Odvolání vzhledem ku povaze jeho bylo nemožné. Avšak mučedníkem dle Palackého Hus nechtěl býti.

Hus přijal učení Viklefa — „evangelického doktora" — v bludech jeho hledal dobrý smysl, avšak nepromyslil a nedomyslil jeho zásad. Byl povahou receptivní. Hájil Viklefa, od r. 1408 byl vůdcem všeho hnutí viklefského; nauky jeho zašly dále než on sám. Na vedení byl slab. Povolil Jakoubkovi v učení o remanenci, avšak r. 1411 to papeži popřel. Pro Viklefa se dostal do sporu s arcibiskupem Zbyňkem, jejž vinil z kacířství. V kapli betlémské oznamoval z kazatelny

soukromé své rozmluvy s arcibiskupem, jmenoval i jiné své protivníky a štval proti nim, oznamoval, co se mu stalo a co sám zamýšlí. Pod vlivem jeho kázání vznikaly proti Zbyňkovi písně a pamflety. Dle převora Dolanského Hus arcibiskupa uštval. Hus byl obratným agitátorem, dovedl zvláště působiti na studentstvo, jež šířilo jeho nauky. Chudý klerus získal hlásáním chudoby.

Hus nebyl důsledným. O papeži kázával, že je antikrist, a v dopise jej nazývá „sanctissime pater"! V některých kázáních popíral o papeži to, co v dřívějších kázáních o něm tvrdil. Též Viklefa zapřel.

Obránci Husovi nám vytýkají, že upíráme Husovi všech dobrých vlastností. My však naopak dobré jeho vlastnosti uznáváme a jsme rádi, že naši nepřátelé zdůrazňují dobré vlastnosti alespoň u jednoho katolického kněze. Hus vždy se cítil dobrým katolickým knězem. A přeje-li kdo Husovi šťastnou věčnost, jsme to na prvním místě my.

Ke konci zdůrazňuje Dr. Sedlák ještě jednou, že charakteristika Husova u Palackého je dobrá.

Po hlučných projevech pochvaly a uspokojení nad krásnou a neobyčejně zajímavou přednáškou účastníci se rozešli. Odpoledne o 3. hod. přednášel

Dr. Kratochvil: „Filosofické proudy kolem roku 1400 a jejich ohlas na universitě pražské".

Probral filosofické směry před hnutím husitským a jako příčinu Husova poblouzení uvedl jeho nedostatečné vzdělání filosofické a nedostatek kritičnosti.

První programový den ukončil Dr. Kyselý prvním dílem své přednášky o obrození katolicismu počátkem novověku. Účastníci rozešli se v nejkrásnější náladě.

Ve středu přednášel o 9. hodině

Dr. Sedlák: Husovy snahy opravné.

V úvodě poznamenává, že reformací dlužno zde rozuměti útok na hlavní pravdy dogmatiky a zavrhuje název protireformace, jenž je pro nás hanbou a měl by býti z dějin odstraněn.

Husova činnost reformační byla dvojí: národní a náboženská Zásluh národních mu nikdo neupírá, avšak moderní kritika je zredukovala. Dr. Vraštil dokazuje, že recense Písma sv. ani první ani druhá nejsou od Husa. Myšlenka o opravě pravopisu diakritickými znaménky vyskytuje se již kolem r. 1400, tedy dříve nežli s ní přišel Hus. Hus nemá jasného rozdílu v pravopisu. Mnohem více se však mluví o jeho činnosti ve věcech náboženských a církevních.

Náboženská reforma Husova týkala se lidu, duchovenstva a církve.

Morální reformace byla v katolické církvi od počátku — na př. sv. František z Assisi. V době avignonské nebylo zvláštního úpadku. Byla jen uvolněnost mravů, jež vyplynula z blahobytu za Karla IV., a proti níž vystupovali reformátoři Konrád Waldhauser, Jan Milič z Kroměříže, Vojtěch Ranků a Matěj z Janova. Výsledkem reformační činnosti byla též kaple betlémská, v níž Hus kázal 10 roků. Oslavuje se u Husa jeho reformační činnost, avšak šlape se jeho činnost jako katolického kněze. Měl pevnou a živou víru v nejsvětější Trojici a Krista, jenž je základem života. Pravdu pronesl slovy: „Drž pravdu, braň pravdu, hledej pravdu". Svátosti vykonával ve smyslu úplně katolickém. Odkazem Husovým je nábožensko-mravní reforma českého lidu.

Co se týče reformy duchovenstva, měl Hus k ní příležitost na schůzích synodálních, kdež byl ustanoven kazatelem.

Než kázal proti duchovenstvu i v kapli betlémské a vykonavatelem svých oprav učinil lid. Roku 1411 podnikl Václav IV. na popud Husův visitaci far. Hus o sobě praví, že káral chyby duchovenstva a proto prý jde na hranici. Dle spisů a kázání Matouše z Krakova, dle úředních pramenů, soudních akt konsistoře pražské lze poznati, že v době tehdejší nebylo v duchovenstvu zvláštní zkaženosti.

V reformě církve nemá Hus programu. Vystupuje proti trojici papežské, jinak přijímá nauku o církvi od Viklefa. Proti němu píše Štěpán z Pálče hluboká díla theologická, na př. De ecclesia, Antihus. Kdyby dnes Hus žil, volal by k církvi a ne od církve.

V závěru podotýká Dr. Sedlák, že protestantismus a sociální demokracie dělají z Husa svého berana proti katolicismu. —

O 10. hod. přednášel Dr. Kyselý druhou část obrození katolicismu počátkem novověku a připojil k ní na žádost účastníků přednášku o protireformaci, jež byla chystána k zakončení kursu.

Odpoledne byla přednáška Dra Sedláka: „Hus a Viklef“:

Dr. Sedlák dokazuje naprostou závislost Husovu na Viklefovi. Poukazuje na vydání spisů Husových, jež vyšly latinsky v XVI. století v Norimberce, české byly vydány Erbenem, Flajšhansem a Akademií a uvádí vady jednotlivých vydání. Uvádí též některé spisy Viklefovy, jichž nejvíce Hus používal (Viklefovy Sermones — Husovy kázání o svatých). Nejsilnější vliv Viklefův na Husa byl v letech 1412—14. Hus hájil Viklefa, překládal jeho de simonia. Postila Husova je dle Viklefa; česká Postila je osmina Postily Viklefovy. Husovi, na něhož působil mimo jiné také Mikuláš Drážďanský, Viklef otevřel oči. Hus dosáhl toho, že arcibiskup musil dáti náhradu za spálené knihy Viklefovy. Hráze Viklefismu byly prorvány po odchodu německých mistrů z university pražské.

Dr. Sedlák poukazuje na svoje „Studie a texty“, v nichž dokazuje odvislost Husovu od Viklefa, jež se více jeví ve spisech českých než latinských.

Poslední přednáška Dra Sedláka byla ve čtvrtek o 9. hod. „Výpovědi svědků v Kostnici“:

Zmiňuje se stručně o životě Husově po jeho odchodu z Prahy. Hus žil na Kozím hradě, jenž snad, jak soudí farář Löfler, nebyl na Táborsku, nýbrž na Sedlčansku; tam kázával a sloužil mši svatou ve stodole, bez portatile. Později se uchýlil na Krakovec. Do Kostnice dal Sigmund Husovi gleit, jenž byl obyčejným průvodním listem. Hus ujednal asi se Sigmundem, že nebude uvězněn, dále veřejné slyšení a návrat, bude-li uznán nevinným. Sněm jednal s Husem dle jednání tehdy obvyklého: usvědčit — odvolat — nebo upálit. Sigmund podceňoval sněm. Hus byl v Kostnici nejprve volný, interdikt byl s něho sňat. Když však sloužil mši sv. a kázal, ač byl suspendován, byl na zakročení prokurátorů — mezi nimiž byl i Michal de Causis — dán do vězení. Vězení Husovo bylo obyčejným karcerem dominikánským. Když onemocněl, byl uvězněn v cele vedle refektáře. Po útěku Jana XXIII. bylo uloženo biskupovi kostnickému, aby se o Husa staral. Ten dal Husa na Gottlieben, kdež byl uvězněn později i Jan XXIII.

Vyšetřování s Husem dálo se akurátně. Vyšetřovány byly články Viklefovy a jeho vlastní články. Hus Viklefa zapřel. Odpovědi na články Viklefovy nebyly zaznamenány, odpovědi na články Husovy máme. Články Husovy zkoumal hlavně Štěpán z Pálče. Důležité byly výpovědi svědků z r. 1408 a články Michalovy. Podkladem vyšetřování byla žaloba arcibiskupa Zbyňka na Husa z roku 1408.

Dr. Sedlák zdůrazňuje, že jednání s Husem v Kostnici bylo mírné a že se dálo dle práva církevního.

Kurs ukončil Dr. Martinů přednáškou o trojím veřejném slyšení Husově a jeho upálení.

Uvedl některé zprávy o veřejném slyšení, jako jsou zprávy Mladenovicovy, české i latinské, zmínil se též o textu mikulovském, jenž oslavuje Husa a tupí sněm.

Husa přivedlo do Kostnice veřejné slyšení; to však bylo u něho těžké, poněvadž pohrdal církevními tresty. První veřejné slyšení, jemuž Hus nebyl přítomen, bylo v minoritském klášteře 5. června. Druhé veřejné slyšení bylo 7. června. Byla při něm projednávána hlavně nauka o remanenci. Sigmund byl přesvědčen o bludu Husově a proto jej napomínal, aby odvolal. Třetí výslech byl 8. června. Byla vyšetřována predestinace a nauka o církvi. Dne 9. června byla podána Husovi odvolací formule, jež byla velmi mírná. Hus ji odmítl. Sigmund tím byl roztrpčen a vybízel sněm k ráznému jednání, čímž proti sobě popudil Čechy. Dne 6. července po mši svaté a kázání byl nad Husem a jeho spisy vyřčen rozsudek. Degradace byla na něm vykonána dle tehdejších obřadů.

Ke konci poukázal Dr. Martinů k tomu, že — dle Petra Alliackého — sněm nemohl souditi dle svědomí, nýbrž dle svědků, a ač Jan z Chlumu prohlašoval, že za Husem stojí česká šlechta, dal jej jako kacíře upáliti.

P. Světlík poukázal při závěru kursu na význam Matice Cyrilo-Metodějské a její snahy o jasné poznání doby husitské. Byli jsme stále pod vlivem protestantských názorů na husitství a proto bylo třeba badatelů, kteří by úplně dobu tu osvětlili a dopomohli k vítězství historické pravdě.

Bouřná doba válečná upoutala mysl všech jinam. Pozdržela sice poněkud dílo Matice Cyrilo-Metodějské, avšak nezničí ho. Shledáme se možná brzy na druhém vědeckém kursu.

L. Matyáš.

Zprávy z jednot.

Z BRNA-CHRLIC.

Válečný rok přinesl nám změnu života. V srpnových dnech minulého roku, kdy z mnohých ústavů našeho hlavního města tvořily se nemocnice pro raněné a nemocné vojíny, změnil i náš alumnát svůj vnitřní prázdninový klid a opuštěnost v hluk a ruch vojenské nemocnice. Bylo již hned zpočátku velmi nepravděpodobno, že začneme pravidelně školní rok — zejména když jsme neměli budovy. A když se přiblížil 1. říjen, nebylo o školním roce ještě nic ustanoveno. Měli jsme různé pocity. Nejnepříznivější byl pocit obavy, že snad budeme nuceni prožít rok doma s velikými ztrátami pro vzdělání a duchovní život — a pro nás nejstarší že to bude oddálením tak toužených ordinací. Než v následujících dnech jsme zvěděli, že J. E. nejdůst. pan biskup snaží se nám získat nějakou budovu mimo Brno; byly jmenovány lázně na Moravci, Augustinianský dům v Luhačovicích, téměř všechny kláštery naší diecése . . . a tu ke každému tomu místu pojily se různé pocity dle toho, co kdo kde očekával a si představoval. Osobní zájem mísil se tu s velikými zájmy, které budily válečné události . . . a olupovaly o vnitřní klid. Než naším útočištěm měl býti biskupský zámek v Chrlicích, vzdálených od Brna asi půl druhé hodiny — však ne útočištěm všech, nýbrž jen bohoslovců IV. a I. ročníku. Kolegové II. a III. ročníku byli ponecháni doma s instrukcemi ke studiu a duchovnímu životu a se slíbem únorových zkoušek.

Když jsme se 27. října sešli většinou již v poledne do zámku-alumnátu, poznali jsme hned při prvním vstupu, že daleko jsme pohodlí brněnského svého života. Než těšila nás myšlenka, kterou nás přivítal pan spiritual P. Stork S. J., že s radostí jsme se vystěhovali ze svého velikého a krásného domu, abychom v něm učinili místo těm, kteří za nás v poli krev prolévali a že zaměnili jsme jej za „polní alumnát". Se zvláštní chutí upravovali jsme si každý svůj kout. Jak všechno bylo nezvyklé a malé! V Brně deset prostranných museí, zde dvě velká pro celé ročníky; v Brně sedm velkých spáren se zvláštními umývárnami, zde šest větších nebo menších světnic, do nichž se sotva vešly všem postele a noční stolky s lavory. Jaký rozdíl také v obydlí Krista Pána v Brně a zde. V Brně právě dokončili výzdobu kaple vsazením čtyř velkých uměleckých obrazů do nástěnných rámů, a nám nedopřáno se jimi povzbuzovati ke zbožnosti. Zde je sice kaple také nejmilejším útulkem z celého domu, ale prostrannost její je tak malá, že v ní mohla býti postavena jen klekátka. A co je nejtrapnější — musíme jí používat jako prů-

chodu do refektáře, jejž tvoří dvě klenuté světnice s otevřenými dveřmi. Nemocnici nemáme; pitná voda se přináší ze školy. Ke škole nás poutá i jiná vděčnost; zvláštní laskavostí místního pana řídícího F. Stýbla můžeme používati dvou tříd jako kolejí. Rozvrh přednášek máme upravený podle jízdního řádu železničního, poněvadž k nám páni profesoři přijíždějí z Brna. — Takové je naše obydlí. Bohu díky, že s námi jej obývá veliká spokojenost.

Jak již poznamenáno, je tu jen IV. a I. ročník = 20 + 24 bohoslovců, mezi nimi tři Němci. (Kolegové z II. a III. ročníku okusili zdejšího života jen po pět dní exercicií od 27. prosince do 2. ledna). Činnost, která bývala minulá léta zaznamenávána na tomto místě, není letos možná. Můžeme my starší jen vzpomínati na „Sušilovky". Čím kdo z nás měl větší podíl na nich a větší zájem o ně, tím více jich postrádá; poznáváme nyní v nedostatku jich jejich výchovnou cenu. — Přátelé, jakmile se vrátíte do obyčejných poměrů, obnovte je zase! Nemáme tu čítárny ani knihovny. Jen když jedeme do Brna do ústředních lázní, můžeme si zajít po svačině do knihoven. Jedinou naší starostí z veškeré činnosti „Růže Sušilovy" je nyní „Museum".

Také činnost „Feriálního tiskového kroužku R. S." nebyla o prázdninách z pochopitelných důvodů žádná. Zůstalo nám jeho jmění přes 200 K. Nemohli jsme s nimi jistě lépe naložit, než se stalo. 24. listopadu 1914 upsali jsme za všeobecného souhlasu a výslovného přání všech kolegů 200 K ze zmíněného jmění na válečnou rakousko-uherskou státní půjčku.

17. ledna zemřel v Brně u sester sv. Karla B. P. Arnošt K. Gřivnacký z řádu rajhradských benediktinů, bývalý profesor biblického studia N. Z. na našem ústavu. Zpráva nás došla již po uzávěrce čísla, proto můžeme ji zatím jen takto zaznamenati. — Requiem aeternam dona ei Domine!

Bratrský pozdrav Jednotám a všem kolegům z II. a III. ročníku.

JOS. LORENZ, předseda R. S.

Z PRAHY.

Dne 18. října byla první výborová schůze „Růže Sušilovy", na které nový předseda promluvil o svém programu pro nastávající činnost.

21. října byla I. řádná schůze s programem: 1. Jindřich Jindřich: „Chorál Čechů" (zpěvácký kroužek „Smetana"). 2. Řeč předsedova. 3. Pospíšil: „Krásný můj kraji" („Smetana"). — Předseda upozorniv ve své řeči na to, že nepřátelé nezapomínají na nastávající Husův rok, vybízel členstvo, aby rovněž nezapomínalo a snažilo se provésti to, čím již od loňska se chystá přispěti k obhájení naší katolické věci v nastávajícím Husově roce, t. j. sborníkem, v němž by byla vypracována

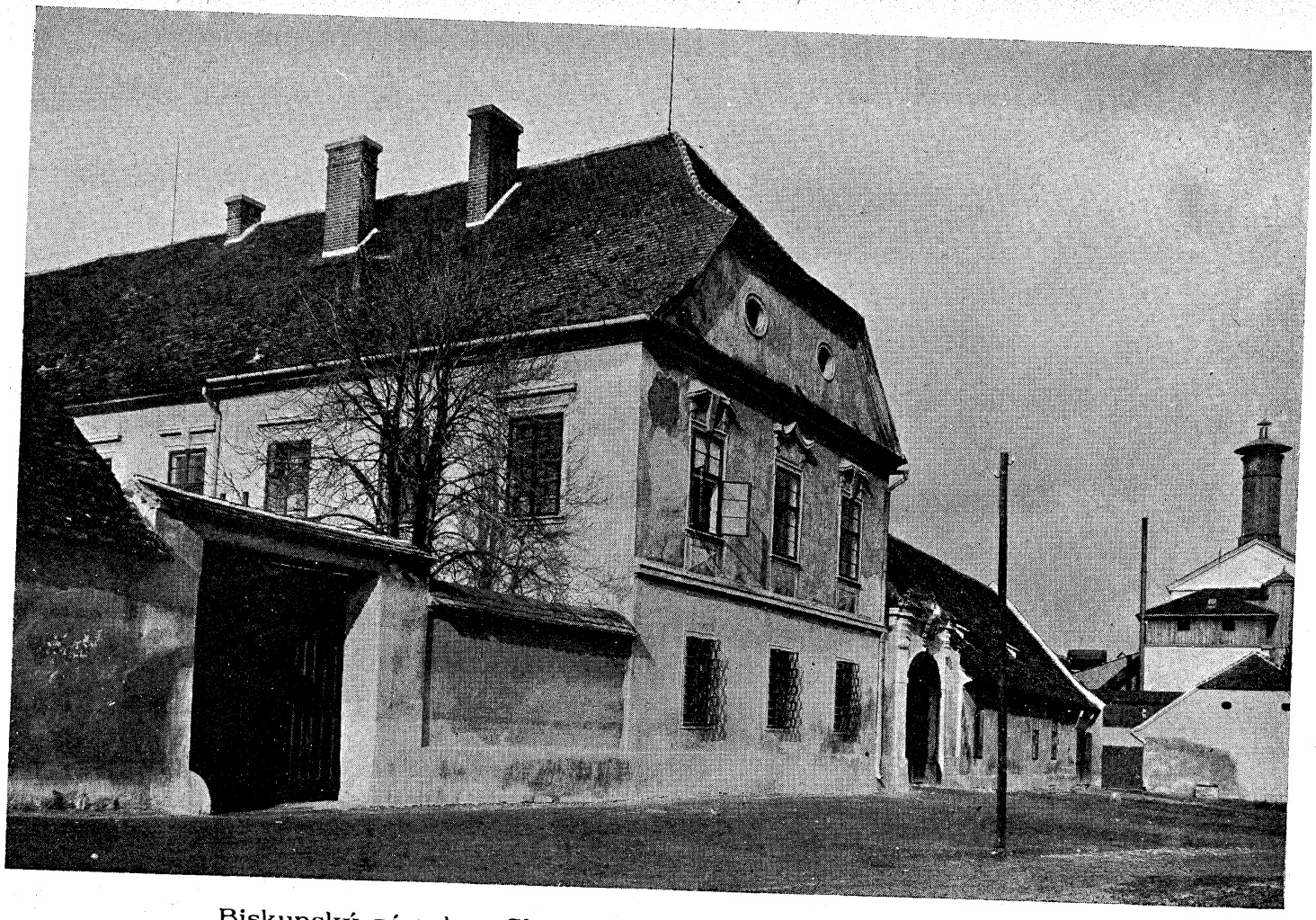

Biskupský zámek v Chrlicích — za války brněnský alumnát.

vhodná již vybraná themata objasňující a obhajující poměr církve k českému národu. Pak zdůraznil nutnost spolupůsobení s katol. akademiky, sdruženými v „České Lize Akademické", k němuž vzájemnými úmluvami položeny a vys. důst. našimi pp. představenými také schváleny byly základy již před prázdninami. Vybízel též k pomáhání v knihovně, na jejíž moderní úpravě stále se pracuje. S poukazem na to, že bohoslovci jsouce osvobozeni od vojenské služby mají proti studentům na světských fakultách daleko výhodnější podmínky k práci a studiu, vybízel členstvo k horlivější práci v „Růži". — Přítomný veledůst p. spirituál Bouzek ujal se pak slova a vybízel rovněž k svorné činnosti v „Růži", navázav na slova z „Chorálu Čechů": „Všechny věrné Čechy sdruž." — „Smetana" přednesl oba sbory krásně a s nadšením, jež ve všech vzbudilo pevnou důvěru v jeho budoucnost.

Druhá řádná schůze byla 29. října. Program: 1. Schubert: Král duchů. (Zpíval kol Příhonský II. r.). 2. Význam úcty sv. českých patronů pro moderní život. (Přednáška kol. Roháče IV. r.) Kol. Příhonský mohutným hlasem přednesl velmi krásně balladu „Král duchů". Potom kol. Roháč poukázal na ctnosti bl. Ivana, sv. Václava, sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepomuckého modernímu člověku tak potřebné. Z potřeby těch ctností plyne nutnost oživení úcty sv. patronů a přivádění lidu k jich následování. Na této schůzi byl zvolen za knihovníka pro I. ročník kol. Frant. Šebek.

Dne 1. listopadu pořádala „Růže" zakládající schůzi apologetického kroužku, na níž navrženy a schváleny stanovy, které pak byly vys. důst. p. ředitelem schváleny. Na této schůzi byl zvolen zároveň první výbor kroužku.

III. řádná schůze „Růže" byla dne 5. listopadu s programem: 1. Pospíšil: „Mateřská řeč". (Sbor „Smetany".) 2. Moderní divadlo a křesťanství (přednáška kol. Fritze II. r.). Kol. Fritz poukázal ve své přednášce zvláště na protikatolický ráz moderních divadelních her a na zarážející neznalost našeho náboženství v nich se jevící. Po programu podal předseda zprávu o založení „Apologetického kroužku", jehož poměr k „Růži" byl na to schválen.

Dne 8. listopadu byla II. výborová schůze, na níž usnesena koupě Palmieriho „Dogmatiky", Mansbach-Esserovy „Apologie" a jiných knih, dále usneseno informovati se o podmínkách členství ve „Velehradské Akademii", a byl přijat návrh na zapůjčení zakázané beletrie raněným vojínům.

IV. řádná schůze „Růže" byla dne 12. listopadu. Program: 1. Ernst: „Elegie" (housle kol. Zeman I. r.). 2. Důležitost idey cyrilo-metodějské zvláště pro bohoslovce. (Přednáška kol. Havelky III. r.) V kol. Zemanovi jsme poznali výborného houslistu. Kol. Havelka ve své

pěkné přednášce ukázal nám zejména, jak v Rusku nahlížejí nutnost církevní reformy a čekají ji od naší sv. církve.

Dne 14. listopadu pořádal „Včelařský kroužek" svou I. schůzi, na které byla přednesena zpráva o stavu včel, jich zazimování a zvolen nový jednatel.

V. řádná schůze „Růže" byla dne 19. listopadu. Program: 1. Fibich: „Nálada". (Piano kol. Rozmajzl II. r.) 2. Několik slov o novověkém zázraku in specie a jeho argumentaci. (Přednáška kol. Krainera II. r.) Po pěkně předneseném čísle kol. Rozmajzla ukázal kol. Krainer ve své řeči na uzdravení Petra de Rudder, jaké námitky v moderní době se kladou proti zázrakům (suggesce, skryté přírodní síly, samovolné urychlení léčebného procesu) a jak nutno proti nim si počínati. Schůzi poctil svou přítomností vys. důst. p. ředitel Mons. Říhánek.

VI. řádná schůze „Růže" byla dne 26. listopadu s programem: 1. Bendel: „Gondelfest in Verey". (Piano kol. Malátek III. r.) 2. Duch umění beuronského. (Přednáška kol. předsedy Červína IV. r.) Po výborně předneseném čísle osvědčeného dirigenta „Smetany" promluvil kol. Červín o umění beuronském, z něhož zírá k pozorovateli duch pokory a zbožnosti umělců beuronských, duch, v němž byly stavěny památky středověkého stavitelství, a jejž beuronští znovu v moderní době uvádějí v náboženské umění k jeho prospěchu.

Dne 3. prosince byla VII. řádná schůze „Růže" s programem: 1. Křížkovský: „Utonulá". (Sbor „Smetany".) 2. Sociální hnutí katolické na českém východě". (Přednáška kol. Stalmacha II. r.) Na „Utonulou" jsme se již všichni těšili a „Smetana" po svědomitých zkouškách naše očekávání v ničem nezklamal. Potom kol. Stalmach promluvil o sociálním působení kleru v králové-hradecké diecesi, z něhož můžeme čerpati poučení pro svou budoucí pastoraci.

VIII. řádná schůze „Růže" byla dne 10. prosince. Program: 1. Dvořák: „Slovanský tanec č. 16." (Piano kol. Malátek III. r. a Rozmajzl II. r.) 2. Goethovo božství. (Přednáška kol. Růžičky III. r.) 3. Dvořák: „Slovanský tanec č. 7." (Piano kol. Malátek III. r. a Rozmajzl II. r.) Kol. Růžička ukázal na Goethovi, jak falešná božstva hledá moderní svět a do jakých neuvěřitelností zabíhá takové zbožňování.

Účast členstva na schůzích byla z počátku velice slušná, pak poklesla, ale na stálé vybízení předsedovo návštěva na posledních schůzích předvánočních zase uspokojivě stoupla. Snad byl důvodem klesnutí účasti člonstva na schůzích poměrně brzký začátek schůzí (po tři čtvrtě na 1), jenž se stal nutným proto, abychom mohli býti s programem hotovi do ½2., kdy začíná společný odpolední pořádek.

Válka svým vlivem nezasáhla příliš do seminářského života, i zde jsou cítiti ovšem následky drahoty, ale vše jde svým normálním chodem. Abychom po ulicích nebudili zbytečnou pozornost, chodíme na procházky v menších skupinách, jichž je nyní dvakrát tolik jako jiná léta. Na procházky nechodíme denně, nýbrž ob den (skupiny jsou rozděleny na 2 oddíly, jež se střídají).

„Růže" byla podrobena letos zkoušce, v níž zatím obstála, neboť na žádost sesterské „České Ligy Akademické" sestavila řadu příspěvků pro „Studentskou Hlídku", jejíž mnozí přispívatelé byli nuceni jíti za svou vojenskou povinností, a rovněž se snažíme do „Musea" přispívati více než obyčejně. Zásluhu o to má čile si počínající „Apologetický kroužek", jehož hlavní starostí je zásobiti vhodnými thematy schůze „Růže" a chystati příspěvky pro „Stud. Hlídku" i pro „Museum". K chystaným přednáškám v „Lize" letos nedošlo, poněvadž počet ligistů válkou je značně ztenčen.

„Růže" projevila též blahopřání vzácnému svému příteli p. prof. Dru Čeňku Zíbrtovi k jeho padesátým narozeninám a přijala s povděkem projev, jejž ve schůzi „Literárního odboru družstva Vlast" učinil bývalý předseda pražské „Růže" veledůst. p. farář Hálek ve prospěch bohosloveckých jednot.

Místo obvyklých věnců, jejž „Růže" o Dušičkách kladla na hroby svých zemřelých přátel na vyšehradském hřbitově, věnováno bylo vybraných 24 K na dobročinné válečné účely nejd. k. a. konsistoři v Praze. Raněným vojínům na sousední německé fakultě bohoslovecké zapůjčila „Růže" zatím 50 zábavných knih a darovala 25 K na zakoupení náboženských knížek vydaných „Růžencovou výrobnou" pro naše raněné vojíny v pražských nemocnicích.

Výbor „Růže" sestaven je nyní takto: předsedou je Alois Červín, IV. ročník, jednatelem Karel Koděra, IV. r., pokladníkem Josef Karásek, III. r., zapisovatelem Frant. Valeš, II. r., knihovníkem-koadjutorem Jarosl. Kálal, II. r., knihovníky: Frant. Kopecký, IV. r., Václav Procházka, III. r., Josef Šafránek, II. r., Frant. Šebek, I. r., za „Včelařský kroužek" Vladimír Růžička, jednatel kroužku, za zpěvácký a hudební spolek „Smetana" Theofil Malátek, dirigent „Smetany".

Ve výboru „Včelařského kroužku" jsou: předseda Al. Červín, předseda „Růže Suš.", hospodář Alf. Karas, IV. r., jednatel Fr. Soukup, II. r., pokladník Fr. Bělař II. r.

Výbor. „Apol. kroužku" je složen takto: předsedou je Al. Červín, předseda „Růže Suš.", jednatelem Vladimír Růžička, III. r., zapisovatelem Jos. Hynek, I. ročník.

Ze 114 českých bohoslovců v našem semináři je jich 108 členy „Růže", „Včelařský kroužek" má 43 členů, „Apologetický kroužek" 30 členů.

Bratrským jednotám upřímný pozdrav.

PŘEDSEDA.

Z LITOMĚŘIC.

V neděli dne 7. června 1914 odpoledne pořádala „Jednota českých bohoslovců" uměleckou akademii ku poctě Bohorodičky. Slavnosti té súčastnili se vzácní hosté, po jichž uvítání zahájena byla akademie ouverturou ze Smetanovy opery „Libuše", mistrně sehranou vdp. ředitelem S. Rauberem a předsedou „Jednoty" p. Roštejnským. Následovala báseň „Matko bolesti", kterou přednesl kol. Novotný, po té klavírní koncert a variace na národní písně. Hlavní bod tvořila přednáška „Matka Boží u Slovanů"; řečník kol. Pražák. — Druhý díl slavnosti obsahoval čísla: melodram „Legenda o sv. Julii", přednesl kol. Mach, „Španělské tance" od Moszkowskiho a kol. Podobskýho báseň Improvisace od J. Rečka. Hudební program ukončen Boscovým lehkým „Valse lente". Po krátkém doslovu kol. předsedy zapěna něžná píseň „Matičko Boží, obětuj." Pozdravy zaslali bývalí členové „Jednoty".

Pro příští rok 1914—1915 zvolen za předsedu kol. Kapic O. Cist. a za jednatele kol. Novotný. Bohudíky přibylo nám opět několik bohoslovců českých, takže jest se nadíti, že činnost naší „Jednoty" se bude s prospěchem rozvíjeti dále.

Pozdrav všem Jednotám.

PŘEDSEDA.

* * *

Dopis amerického kolegy o českokatolických poměrech v Americe.

St. Paul.

Ctihodný Pane!

Dle Vašeho přání posílám několik řádků o poměrech amerických, jež by čtenáře „Musea" mohly zajímati.

Tyto dny obdržel jsem dopis z Texasu, La Porte. V tamnějším semináři studuje nyní 14 krajanů. Jsou sdruženi už po 3 léta ve spolku lit. „Čech". V posledním čísle katol. listu „Katolík" (Chicago) podávají delší zprávu o dosavadní činnosti. Dopsal jsem právě členům „Čecha" do semináře v La Porte žádaje o bližší a zevrubnější informace a zároveň jsem je upozornil na Váš časopis. Dle mého soudu bylo by velmi záslužným vybudovati organisaci českých bohoslovců, po seminářích amerických roztroušených. Význam by to mělo pro české bohoslovce, pokud dlí v seminářích, významným by to mohlo se státi i pro další život a působení kněžské po letech bohosloveckého studia. Pokud jsem informován, nestává

dosud žádné všeobecné organisace českých kněží. O blahodárnosti podobné organisace nemůže zajisté býti žádné pochybnosti. A v posledních letech ozvaly prý se už z několika stran hlasy, které poukazovaly na potřebu organisace. Organisací theologů mohl by býti učiněn dobrý počátek a sice od kořene.

Zde v Americe jest prý velký nedostatek českých kněží. Příčinou jest stálá immigrace, která přirozeně nepřináší sebou nejvýhodnější atmosféru pro kněžské povolání. Každou chvíli píší biskupové američtí do centrálních zdejších seminářů, zda by nemohli dostati několik českých theologů pro svou diecési. Jsem jist, kdyby se navázaly patřičným způsobem styky mezi českokatolickým životem zde v Americe a ve staré vlasti, kdyby správnými informacemi buzen byl zájem o osudy krajanů katolíků za mořem, že by se našlo dosti bohoslovců, dosti kněží se srdcem nadšeným a apoštolským, kteří by rádi přišli a prací svou činili čest jménu českého kléru. Mluvil jsem s jedním vynikajícím knězem krajanem, který myslil, že Amerika jest pro Čechy ztracena. Nemusila by býti ztracenou, mohla by tvořiti nový individuální článek českého katolického života vůbec — pesimisticky se dívat a vzdychat tu však nepomůže. Těch několik amerických našich kněží předáků, kteří přišli sem z Čech nebo Moravy a s poměry zde i ve vlasti jsou dobře obeznámeni, by mohli snad trochu přemýšlet o vhodných prostředcích k nápravě a též účinně přiložiti ruce k dílu. Proti nahodilosti měl by býti postaven dobře promyšlený system.

Z řádů, který výhradně pro český lid pracují, lze jmenovati pouze dva (o jiných aspoň jsem dosud ničeho neslyšel) — jsou to redemptoristé v New Yorku a benediktini v Chicagu. Když jsem přijel do Ameriky, navštívil jsem v New Yorku redemptoristy. Řekli mi, že by potřebovali hodně českých noviců. Prací jsou úplně přetíženi v New Yorku samém — nehledě k tomu, že misie a konferenční řeči jejich byly by velikým požehnáním i pro ostatní Čechy americké. Potřebu misií pociťují jak kněží, tak i uvědomělý zdejší lid katolický. Vyprávěl mi jeden kněz zdejší S. Paulské diecése, že přede dvěma roky při návštěvě staré vlasti obrátil se na řád jesuitský, tlumoče snažnou prosbu všech kněží krajanů zdejší diecése aspoň o dva misionáře na šest měsíců. Jeho prosbě nebylo vyhověno. Benediktini v Chicagu řídí českou kolej (naše české gymnasium), pracují na farách, založili mnohé jiné katolické ústavy, na př. velký sirotčinec, mají velkou tiskárnu, která jim umožňuje vydávání časových publikací a několik českých listů („Katolík", „Národ" a j.).

Přede dvěma týdny navštívil českou katol. obce v Chicagu president Taft, který se o životě Čechů-katolíků vyslovil velmi pochvalně. Jest to však v první řadě zásluha Otců benediktinů, že katolický živel český vybudován v Chicagu na důkladné, propracované basi a že už dnes naši krajané katolíci se representují před jinými národnostmi americkými způsobem v každém ohledu důstojným.

Několik slov o knihách, časopisech a listech vydávaných v Čechách a na Moravě. Napíši přímo, že katolická naše nakladatelství už ve vlastním materiálním zájmu by se měla více starati o Ameriku. Ale zdá se, že se vskutku o odbyt v Americe buď nestarají, neb postarati neumějí. Knihy a publikace měly by se po vyjití též recensovati a doporučiti ve zdejších katol. listech. To by byl aspoň jeden z mnohých jiných bohumilých prostředků, jímž by byla česká katolická veřejnost na nové cenné zjevy katolického písemnictví upozorněna.

Tyto dni měl zde v semináři přednášku jeden z kněží předáků o americkém hnutí abstinentním. Týž vyprávěl, jak krátký čas ztrávil též na jedné německo-české osadě své diecése. Když byl svým diecesánním biskupem odvolán, by působil na jiném místě, přišla velká deputace jeho bývalých osadníků, až 200 mil vzdálených k biskupovi, se snažnou prosbou, by jim byl i na dále ponechán. Kněží prý už měli několik, ale jenž by nepil, ještě ne . . . Členy zdejšího seminárního sdružení pro úplnou abstinenci je většina theologů. Konají se pravidelné přednášky a diskuse a zakupují směrodatné publikace. Členové zavazují se čestným slovem po 5 let po vysvěcení dáti úplnou výhost lihovým nápojům. Hnutí kněží abstinentů jest po celé Americe velmi rozšířeno a majíc za členy i mnohé kapacity biskupské stává se velmi populárním. Jest to ale opět smutný fakt, že kněží krajané, přicházející sem z vlasti, pro tyto obětivé snahy nových spolubratrů amerických neukazují dostatečného porozumění.

Konečně ale musím též skončiti. Venku je krásně a v prostranné seminární zahradě počínají kolegové opět s upřímným nadšením hráti v míč. Těším se už, až budeme opět pozváni dívati se na zápas sousední katolické vojenské koleje s kolejí protestantskou. K podobnému divadlu přichází sta a sta diváků z blízka i dáli, laikové i kněží. Dedikační slavnost ve voj. katol. koleji v minulém semestru přišel nadšenou řečí zahájiti i sám guvernér státu, ač vyznáním protestant. Zápasilo se za zvuku kolejní vojenské hudby a za velkého napětí diváků (i mezi kolegy theology konají se při takové příležitosti malé sázky) celé odpoledne. Zvítězila konečně katolická naše kolej.

V blízké době bude prý konán velký katolický sjezd česko-americký. Dr. Stojan prý už několikráte byl do Ameriky pozván, vždycky sliboval, ale tentokráte jest očekáván „na jisto". Kéž s Dr. Stojanem přijede i hodně ostatních kněží, po případě i několik bohoslovců, a kéž Bůh dá osvícení a sílu, by někteří zvolili novým domovem širé lány svobodné Ameriky, na nichž „messis quidem multa, operarii autem pauci."

Odporoučeje se do modliteb všech ct. pp. bratří v Kristu
zůstávám Váš

FRANK TOMÁNEK.

Sociální hlídka.

Povinnost účinné charity. Dnešní poměry skýtají hojnou příležitost k charitativním skutkům, ba, zdá se, jakoby byly zkouškou charity. Je člověk povinen a vázán ke skutkům charity? Celou církevní literaturou vine se myšlenka: že pravá láska zračiti se musí ve skutcích, které odpovídají vlastní zámožnosti a nouzi jiných. Čím větší je dle tohoto předpokladu osobní oběť a láska projevená bližnímu, tím větší jest i její mravní cena. Spasitel sám zdůrazňuje především život a skutek. Nejdéle učil svým příkladem a jako veřejný učitel působil více svými skutky než slovy. „Počal působiti a učiti." (Sk. ap. 1. 1.) A dokonal svůj život mocným skutkem se slovem: „Dokonáno jest." Jeho slova zněla velebně a mocně, plná byla života. Sám se nazývá životem a od svých stoupenců žádá rozhodné osvědčování života: „Na stolici Mojžíšově sedí zákonníci a fariseové. Všechno, co vám řeknou, pozorujte a čiňte, ale dle jejich skutků nejednejte. Neboť mluví, ale nečiní..." „Proč mi říkáte: Pane, Pane! a nečiníte, co vám pravím. Mými přátely jste, konáte-li, co vám pravím." „Čiň tak a živ budeš... Jdi a čiň podobně," jako milosrdný Samaritán. „Příklad jsem vám dal, abyste i vy činili, jak já jsem učinil vám..." „Každý dobrý strom dobré ovoce nese." „Tak sviť světlo vaše před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky..." K těmto skutkům patří především skutky lásky k bližnímu. Se stejnou rozhodností žádají apoštolé osvědčování vnitřního života dobrými skutky. Neboť křesťanství není mrtvou „moudrostí slovnou," není bezúčelným vědeckým mluvením lidské moudrosti, není věcí pouhé víry a citu, nýbrž je životem, duchem, silou; „ne ve slovech spočívá říše Boží, ale v síle." „Nemilujme slovy a jazykem, ale skutky a v pravdě." „Co prospívá, řekne-li někdo, moji bratři, že má víru, ale nemá skutků?"

Nejinak učila církev po apoštolech. Tak na př.:

„Každý učitel, který zvěstuje pravdu, ale nečiní, co mluví, je špatný učitel." Athenagoras předstírá pohanům ve svém obhajovacím spise c. 12: „U vás jsou největší ethikové mluvkové beze skutků, u nás jsou nejjednodušší dělníci mravními hrdiny zvláště co se týká lásky k bližnímu." Krátce a duchaplně praví Minucius Felix ke konci II. století: „Magna vivimus, non loquimur." Podobně Cyprián z Karth.: „Factis non verbis operandum." A Kommodian v polovici III. století napomíná: „S dobrodiním, ne s krasomluvou jen musíš navštěvovati chudé nemocné; pokrm chtějí, ne krásná slova." „Co pomůže chudým tvá soustrast, nepodáš-li jim pokrmu," praví Ambrož († 397). Ostrými slovy označují Otcové lakomce, kteří neudílejí ničeho strádajícím ze svého nadbytku; jmenují je zloději a vrahy chudých. Tyto jejich výroky opakují se později velmi často, zvláště v dekretě Gratianově (okolo r. 1140). Pokračování. —ský. Ol.

Studentská hlídka.

Dříve než jsme se rozjeli na prázdniny, byli jsme zdrceni zprávou, která jako blesk omráčila všechny obyvatele rakouské. Zbožný následník trůnu, vzorný katolík, naděje rakouských národů, najmě slovanských, padl vražednou rukou. Střelné rány ze Sarajeva rozlehly se celou Evropou — a než minul měsíc — milionová ozvěna zazabouřila celým světem. Tím ovšem byly všechny naše plány buď zmařeny nebo aspoň valně pozměněny. Z chystaných studentských sjezdů sešlo. Nebylo příležitosti více ukázati světu, zvláště světu katolickému, jak za rok vzrostly řady katolického studentstva. Mnozí, velmi mnozí se tu u nás chystali na krajinský sjezd do Třebíče. Nedošlo k tomu. — Běs válečný rozehnal rodiny. Otcové i starší bratří prolévají krev na bojištích za vlast a krále. Velmi mnozí akademičtí studenti musili také nastoupiti svoji vojenskou povinnost. Bylo by tedy dosti omluvitelné, kdyby utuchl na čas, po dobu války, život ve spolcích katolického stu-

dentstva. Ale nebylo tomu tak. Četná ohlášení v novinách, výzvy k akademické i středoškolské mládeži, aby pomáhala dle svých sil, kde se právě dá, ukazovala, jak rozumně jest organisace vedena a jak se snaží o sblížení s lidem. Z lidu vzešla většina katolického studentstva, tedy k němu i lne. A pokud víme, uposlechlo studentstvo hlasu povzbuzujícího. — Druhá pomocná akce, jíž se katolické studentstvo súčastnilo, byly sbírky pro Červený kříž. Akce není dosud ukončena. O konečném výsledku neopomeneme se zmíniti. — „Studentská Hlídka" začla vycházeti po Novém roce, věrna zůstávajíc osvědčeným tradicím. Slavná redakce se opravdu snaží, aby časopis katolického studentstva byl co nejlepší: nejodbornější i nejvšeobecnější. K další její pouti přejeme jí hojné milosti Boží, aby našla pravé porozumění v řadách čtenářů.

* * *

Na šk. rok 1914-15 vydalo Ústředí „Kalendář katolického studentstva". Je to poprvé, co se Ústředí odhodlalo k tomuto činu. Jistě je to znamením, že má katol. studentstvo akademické za sebou již pěknou řadu studentstva středoškolského. A v „Úvodním slově" se těší dr. Janda, že bude i tomuto podniku katol. studentstva přáti štěstí. Dej Bůh! — Po kalendariu a seznamu feriálních dní následuje praktický „kalendář dnů 19. a 20. století", tabulka mincí, přehled zemí rakouských, seznam středních škol. Pro abiturienty je napsána stať „Vysoké školství", v níž mohla býti věnována větší pozornost fakultě theologické, aby bylo patrno, že je i na této fakultě dosti látky k bedlivému a pilnému studiu. — Potom následuje řada článečků, majících úkolem upozorniti studentstvo na význam studentských organisací a povzbuzovati je ku všemu ušlechtilému, aby jednou se mohli státi vůdci a representanty katolického hnutí v zemích koruny Svatováclavské.

Řadu zahajuje p. JUC. Doležal: „Životní credo katolického studentstva". Proti snahám, chtějícím náboženství nahraditi vědou, proti intelektualismu, bylo nutno u studentstva českého vzbuditi hnutí, jež by na základě křesťanském zjednávalo rovnováhu mezi rozumem a mravní vyspělostí člověka. Hnutí studentské začalo ideou náboženskou a národnostní a dospělo k problémům sociálním. Vývojem chce dosáhnouti svého umění svérázného a pravé české politiky. Prozatím však ještě není prohloubena ani práce sociální; umění a politika jsou věcí budoucnosti. Cesty, jimiž se chtějí čeští katol. studenti ubírati ke svému cíli, vyvěrají z vnitřního charakteru českého: myšlenka náboženská a myšlenka národní jsou ony dvě cesty, vedoucí ke kýženému cíli. — Jedná se právě o to, aby tedy studentstvo nezbloudilo na těchto cestách. Informovati se o otázkách národních není tak těžké. Ale o otázkách náboženských je možno se poučiti jen z drahých odborných časopisů nebo děl (jež neodborníka sotva budou zajímati) nebo u zkušeného odborníka — kněze. Proto zvláště klademe na srdce našim akademikům, jež z celého srdce milujeme a jimž splnění všech jejich tužeb ušlechtilých přejeme, aby nezapomínali toho, že ve věcech duchovních, náboženských, nutně musí míti rádce a vůdce. Jinak by velice snadno, úplně nevědomky mohli se ocitnouti na nebezpečném scestí.

Druhý článek, p. L. Skalického „K vývoji českého studentstva", popisuje, kterak se od r. 1848 vyvíjelo studentské hnutí. Zmiňuje se, že bohoslovci ve svých „Literárních družinách" ujasňovali a ztělesňovali svoje plány. Vliv nově zřízené české university pražské byl znamenitý. Tehdy vlastně studentstvo začalo pracovati, snažiti se o pokrok. Začalo socialismem, jenž byl vystřídán individualismem. Zatím však stále patrněji se ukazovala prohlubeň mezi studentstvem katolickým a pokrokovým. První pokusy osamostatniti se ztroskotaly. Teprve r. 1906 zřízena „Česká Liga Akademická" v Praze, v Brně „Spolek českých akademiků" (nyní „Moravan"); ve Vídni od r. 1908 zdárně prospívá „Lípa". Největšího významu a rozpětí nabyl spolek pražský, nejčilejší, protože nejsilnější. „Studentskou Hlídkou" snaží se probouzeti a povzbuzovati studentstvo. Rozvoj a rozkvět spolku si vyžádal rozdělení práce, založení „Sociálních studentských sdružení", jimž jest nadřazeno „Ústředí".

Autor třetí stati „Kulturní poslání katolického studentstva“, pan Fr. Mezírka, nejprve objasňuje pojem „kulturní“ a oceňuje kulturu křesťanskou. Pak ukazuje, kterak se může katolický student uplatniti v proudech kulturního života. 1. V kultuře nábožensko-mravní může student velice působiti apoštolátem příkladu, slova, lásky. Zvláště působivý jest apoštolát příkladu: „exempla trahunt“. Apoštolát slova zahrnuje v sobě i rozšiřování dobrého tisku. Apoštolát lásky má široširé pole ve spolcích sv. Vincence i mimo ně. — 2. V kultuře vědecké má student míti první místo, zvláště student katolický, budující na filosofii, která dosud nebyla překonána. — 3. V kultuře estetické, jež jedná o umění, má se vždy vycházeti od Boha a vztahovati vše k Bohu, Kráse neskonalé. — 4. V kultuře hospodářsko-technické nabádá církev „sursum corda“. Pole se tu naskýtá velmi rozsáhlé, každému vhodné. — 5. Tělesnou kulturu nesmí katol. student zanedbávati, neboť „mens sana in corpore sano!“ — Práce kulturní by tedy bylo dosti, jen aby bylo dosti i nadšených pracovníků! Doufáme, že poučná a zajímavá tato stať mnohé povzbudila.

„Sociálnímu postavení našeho studentstva“ věnuje pozornost JUC. Hynek David. Autor řeší různé akutní otázky: studentské byty, akademický dům, mensa, svépomoc, podpůrný fond. Časem snad naleznou katoličtí studenti takové porozumění v lidu, že budou splněna všechna tato oprávněná přání. —

V další stati posuzuje známý pracovník dr. Václav Janda „Otázku slovanskou“. Doporučuje pěstování austroslavismu. Zvláště za nynější doby by se měl pěstovati austroslavismus. Nesmíme zapomínati, že Slované, kdyby byli svorni, mohli by ovládati celé Rakousko nejen politicky, ale i hospodářsky. Vždyť bydlejí v krajinách nejúrodnějších a nejbohatších. Ale to osudné „kdyby!“ Vždyť se dnes nemohou srovnati obyvatelé jedné vsi. Jak se tedy srovnají, spojí miliony?! Než — doufejme!

Pan J. Krpálek v nadšeném pojednání „Sociální poslání studentstva“ vybízí studentstvo k účasti na práci sociální. Ukazuje cesty, kterými se má student ubírati, aby překlenul propast mezi zaměstnavatelem a dělníkem, mezi boháčem a chuďasem. Stať tuto doplňuje p. J. Zvoníček úvahou „O sociálních studentských sdruženích“, jež programem svým právě sociální poslání studentstva plní.

Po řadě statí, jednajících o zdokonalení ducha, přicházíme na pojednání p. JUC. Lad. Daňka „Tělocvikem k ušlechtilosti tělesné a mravní“. Nadaný autor obratným slovem rozvíjí nám před očima obraz krásy a užitku tělocviku. Nyní, kdy se na ducha lidského kladou značné požadavky, je nutno, aby byla zjednávána rovnováha tělesnou prací, rozumným tancem, cestováním, sporty — zkrátka tělocvikem. A katolický student nemůže jinde tělocviku se věnovati tak jako v „Orlu“.

„O životním povolání“, o rozumné volbě stavu pojednává dle svých zkušeností vzácný příznivec katol. akademické mládeže, profesor dr. Kordač, Dává studentům, opouštějícím střední školu, cenné rady; ukazuje jim, k čemu mají přihlížeti při volbě svého stavu. Mimořádným způsobem bývá málokdo „povolán“ k nějakému stavu. Obyčejně dospívá jinoch obyčejným pochodem myšlenkovým k poznatku, že se hodí k tomu neb onomu povolání. Chce-li dobře voliti musí míti na mysli: 1. že jest stvořen ku práci; 2. svoje schopnosti rozumu a vůle, 3. své mravní zásady, náklonnosti a vášně; 4. musí býti věřícím, míti živou víru a pak 5. i světlo milosti Boží ho osvítí. O těch, kteří chtějí se věnovati stavu duchovnímu, platí slova Kristova: „Ne všichni chápají slovo to, nýbrž ti, jimž jest dáno.“ Dobře musí uvážiti, mají-li chuť a sílu zachovávati tři evangelické rady. — Volí-li jinoch dle těchto rad, jistě zvolí dobře. Naskytne-li se pak nějaká disharmonie, disonance, jest jenom přechodná, dočasná.

Řadu poučných statí zakončuje pojednání dra Ot. Taubera „Úkoly střední školy“. Důstojný p. autor chce upozorniti mládež, že úkolem středních škol není jen vpraviti do hlavy žákovy jistou míru věd, nýbrž že má všestranně vzdělávati a zušlechťovati ducha i tělo, rozum i cit. Musí ovšem vycházeti od pravdy, jež jest jen v křesťanství, v Bohu. Vštěpovati svěřencům pevné přesvěd-

čení ve víře. City náboženské budí se hlavně modlitbou, příklady, četbou, sv. přijímáním (jest přidán seznam vhodné četby). City mravní kotví v sebeúctě; smysl pro povinnost, svědomitost, vytrvalost, citlivost, čistota pohlavní mají býti květem výchovy středoškolské. City vlastenecké nejlépe by se budily ideou cyrilo-metodějskou. City estetické lze buditi návštěvami uměleckých sbírek, hudebních produkcí, krásných krajin. Střední škola má vychovati ku práci ve zdraví a ve ctnostech sociálních, aby se student státi mohl po letech cenným a ceněným členem lidské společnosti.

Adresář slov. akadem. spolků a zápisník vhodně ukončují kalendářík. Pěkná vazba a úhledná úprava jistě se všem studentům zamlouvala. Příští ročníky nás ovšem zase něčím novým překvapí. Přáli bychom si také nějaký článek asketický, na př. o významu studentských exercicií, o pěstování duchovního života nebo pod. Těšíme se již na nový ročník a přejeme mu největšího rozšíření.

*

Čilé a neúnavné „Ústředí" započalo před prázdninami vydávati „Knihovnu katolického studentstva". O tom, jak rozhodující vliv má četba na duševní vývoj člověka, bylo již mnohokráte mluveno a psáno. O četbě platí totéž co o společnosti: „Pověz mi, s kým obcuješ, a já ti povím, kdo jsi!" Nemůžeme tudíž dosti vynachváliti úmyslu „Ústředí", zaopatřiti katolickému studentstvu vhodnou, lacinou a pěknou četbu. Je a bude potřeba překonati různé obtíže, ale toho se naše „Ústředí" neleká. „Vždy dále — ku předu," stalo se jeho heslem „per aspera ad astra!" — Za první číslo zvolen spisek proslulého spisovatele dra Frant. Xav. Nováka, kněze řádu Nejsvět. Vykupitele, „V Máji Života". Je smutnou pravdou, že studentstvo nemůže býti vždy právě vzorem pohlavní zdrželivosti, ctnosti čistoty. Aby pak studentstvo poznalo význam této ctnosti, aby z úst zkušeného a učeného muže vyslechlo radu nejlepší, zvoleno právě toto dílko. Jen aby rozezvučelo jemné a jasné, zvonivé struny srdcí studentských, aby poznali, aby žili, aby jednali, jak Bůh káže, církev učí a jak se sluší na rozumem obdařeného tvora![1])

Spisek se dobře hodí pro akademiky, ba i pro gymnasisty a realisty posledních dvou, nanejvýše tří tříd. Ale pro sekundány, terciány, quartány se pro svoji vážnost a lapidárnost ještě nehodí. — S touhou očekáváme druhé číslo knihovny a další, jsouce přesvědčeni, že bude jedno lepší druhého.

*

O brněnském „Moravanu" konstatujeme, že se začíná probouzeti k životu... Snaží se, aspoň jak se nám zdá, vzbuditi u studentstva středoškolského zájem a pravé ponětí o katol. studentstvu, a tím si vychovati dorost. Můžeme snad prozraditi, že chce vydávati časopis „Probuzení". (My tvoření nového časopisu neschvalujeme; bylo by lépe zdokonalovati „Stud. hlídku".) Jen duchovního vůdce a rádce mají zapotřebí, muže zkušeného a nadšeného, který by je upozornil, kdykoliv chtějí snad i v maličkostech opustiti pole církve katolické. — Na všech skoro brněnských středních (i obecných) školách vyučuje se polodenně, je málo budov. Polovice jich totiž slouží účelům vojenským. — Na gymnasiích mívají denně čtyři hodiny školu (8—12, 2—6), v kteréžto době je pět vyučovacích „hodin". Nepovinné předměty zatím odpadly. K. Zháněl (Br.).

[1]) Obšírnější ocenění knihy viz na str. 116.

Nové knihy.

V Máji Života. Napsal Dr. Frant. Xav. Novák. Knihovny katol. studentstva č. 1. Cena 60 h. Nákladem „Ústředí Katol. Stud. Československého v Praze". Str. 48.

Jak z úvodu již patrno, určen je spisek předně studující mládeži akademické. V první části jedná autor o pudu pohlavním a dospívá k poznání, že „kvádr jest, ne kamének; kdo na tom kvádru nestaví, bude jím rozdrcen..." Ano, s kaménkem bylo by lze si zahrávati, ale s kvádrem nikoliv; kdo zbytečně a nedovoleně zneužívá vrozených pudů, již jest jimi zničen a rozdrcen. — S pudem pohlavním se obyčejně zaměňuje lásku. Co jest láska? táže se autor. „Milujeme, žijeme, rosteme duševně, když vycházíme z úzkých hranic sebevražedného egoismu do žírných, nepřehledných, nevyrovnaně krásných krajů všelidských. Láska jest nejčistší, ano jediný idealismus" (str. 14). Jest idealismus; ale „jest láska i síla a tvrdost, není jen slabošské cukrování, zbahnělé povrchní milkování". Láska a pud pohlavní se doplňují: „Jsou jako duše a tělo, od sebe odvislé, vzájemně na sebe působící; tělo smyslnější, povrchnější, bezprostřednější, duše hlubší, prozíravější a v pravdě vedoucí". — Poněvadž je pud pohlavní „slepá síla", bývá v lásce cosi tajemného, někdy katastrofálního. To katastrofální se však nehodí do života, nýbrž jen básníkům a spisovatelům...

Předmětem lásky v mládí bývá výhradně žena. A žena jest především člověkem, obrazem Božím. Nesprávné jest snižovati ji na pouhého tvora pohlavního. „Má pohlaví veliký význam v lásce, a jest povinností tvou voliti tak, aby budoucí družka tvá mladostí, krásou, půvabem pohlaví svého dovedla tě upoutati a oblažiti" (str. 22). Je však také třeba si uvědomiti, že „lidský rozvoj, lidské štěstí, lidský klid jest vlastně problém mravní." Jako starým Germánům byla žena „sanctum quid" — tak má býti i dnešní mládeži. Této mravní výše nabude jinoch jen tehdy, má-li, zachová-li si čisté srdce. Tu musí zvítěziti v mnohých bojích, v těžkých bojích. — Kdo si chce zachovati pravé životní štěstí, musí vypověděti boj všemu nectnému, všeliké mravní špíně: 1. dlouholeté známosti, lehkomyslné, nepoctivé nikdy nevedou k dobrým koncům. 2. Sebeprzeň, zhoubná, mámivá ničí tělo i ducha dle úsudku četných odborných lékařů. 3. Žena mravně pokleslá, nestoudná — vrchol všech běd. 4. Společnost mladíků, již jsou prosáklí duchem pornografickým — musí býti postrachem každému slušnému člověku. 5. Silnou brzdou čistého života je moderní veřejná schátralost mravní, praktická i theoretická. Egoismus se stal hybnou silou celého konání lidského. Literatura a umění skoro závodí, aby člověku vyrvaly nejsvětější statky, hlásajíce mravní bezuzdnost, velebíce prostopášnou nevázanost. — — Uvědomí-li si však ušlechtilý jinoch význam těchto pohlavních problémů v mládí, jejich ohromný vliv na budoucnost národa, rodiny, sebe — nevím, mohl-li by zůstati k nim lhostejným. Spíše každý chopí se zbraně. A ty zbraně: přesvědčení o hlubokém významu těchto problémů; osvojiti si vnitřní sebekázeň, zachovati vždy a všude náležitou vážnost; pevných zásad se nespouštěti; pevný charakter, vyplývající z vyššího poznání, ze silné vůle. — Charakter zoceluje milost Boží, která jest základem všech ctností. Upadl-li kdo, ať se zachová podobně jako ten, kdo těžce onemocněl. Jen se neoddati malomyslnosti!

Toť v krátkosti obsah poučného dílka. Pouhých čtyřicet osm stran! Ale co věta — to hluboká myšlenka. Proslulý, dobře známý autor „Pohledů do života bohoslovců a kněží", „Kněžských problémů" slohem vybraným, zajímavým, úsečným, jemu vlastním ve formě aforismů podal hrst myšlenek o nejchoulostivějších otázkách — ale také pro život nejdůležitějších. Neměli jsme dosud podobného dobrého díla o této otázce, jež by se mohlo dáti do rukou inteligentnímu jinochu. Jako na zavolanou přišla kniha, která má povzbuditi naši mládež k mravnému, šlechetnému životu. — Úprava je vkusná. Proto jistě se zalíbí našemu studentstvu a bude hojně čtena, jak je také žádoucno. A Bůh dej čtenářům svého požehnání! Doporučujeme proto knížečku tuto akademickému studentstvu a středoškolskému studentstvu posledních dvou tříd co nejsrdečněji. Zasloužilému autoru ať dopřeje Bůh síly a zdraví k brzkému dokončení slíbeného díla! (str. 9.)

Doufáme, že Ú. K. S. Č. bude v záslužné činnosti pokračovati; první číslo „Knihovny katol. studentstva" šťastně zahájilo, jak doufáme, řadu cenných knih, jež budou vyhovovati časovým potřebám našeho milého studentstva. V další práci Bůh jim spomoziž! K. Zháněl (Br.).

Jádro křesťanské sociologie. Napsal Dr. Fr. Reyl, sídelní kanovník a docent křesť. sociologie na bohosloveckém ústavě v Hradci Králové.

Nejen v katolické, nýbrž ani ve světské literatuře české není původního soustavného spisu, který by tak přehledně podával přehled obrovského materiálu sociologické vědy, jako zmíněná kniha Dra Reyla, jehož dřívější spisy „Reforma manželství" a „Jádro sociální politiky" jsou úplně rozebrány.

Reylův nový spis „Jádro křesťanské sociologie" obsahuje na 351 stránce čtyři části, z nichž prvá „Význam křesťanské sociologie" podává povšechné pojmy o sociologii vůbec a křesťanské zvláště, poukazujíc na důležitost studia nejnovější této vědy, ale netajíc se nikterak s nesnázemi, které studium sociologie provázejí právě pro neustálenost jejího obsahu a vědecké metody. Kritickým rozborem sociologických škol Comtovy, Spencerovy, Marxovy a Durkheimovy dospívá spisovatel k úsudku, že škola křesťanské sociologie má pro svou soustavu nejspolehlivější základ ve staleté, byť i podceňované filosofii křesťanské. — Ve druhé části „Individuum" sleduje spis historický vývoj hodnoty individua a probírá přehledně přirozená práva individuální: svobodu, rovnost, soukromý majetek, právo na existenci, sebeurčení a mravní rozvoj osobnosti. V tom hlavně shledáváme samostatnou metodu Dra Reyla, že, vycházeje ze základní myšlenky: „Jádrem sociologie je studium individua ve společenském celku," usiluje na rozdíl od četných škol sociologických vystihnouti podstatu a přirozenost jednotlivce, aby sestrojil si spolehlivou základnu pro hodnocení společenských jevů a útvarů. — Třetí část „Společnost" vykládá všeobecné pojmy o základech, podstatě i účelu společnosti a popisuje tři nejdůležitější útvary společenské: rodinu, stát a církev. — Čtvrtá část „Uskutečnění sociálního ideálu praktickou sociologií" věnována je praktické sociologii čili politice, pojednávajíc o dvou pochybených typech sociální politiky: individualismu a socialismu, a nalézajíc v křesťanském solidarismu jedině správný klíč k rozřešení palčivé sociální krise, která nezáleží jedině v nestejnoměrně rozdeleném majetku, ale hlavně v úpadku všech individuálních a sociálních ctností, které dříve blahodárně vyrovnávaly odvěké a nezměnitelné rozdíly společenské.

Spis Dra Reyla ve zhuštěném obsahu podává orientaci o rozsáhlém studiu sociologickém, vyhovuje svými četnými kritickými poznámkami a vědeckým aparátem přísným požadavkům vědeckým. Při tom psán je však slohem přístupným a namnoze i populárním, takže se hodí za četbu i pro začátečníky v sociologii. S povděkem bude zajisté přijato, že autor nevěnoval pozornost jen literatuře katolické, nýbrž použil své sečtělosti i ve světské české literatuře a uvádí na pravou míru moderní spisy k obhájení katolického stanoviska. Po této stránce je spis Reylův zdařilou apologií křesťanského názoru společenského proti modernímu ničivému subjektivismu. Bedlivý čtenář sezná, že ve spise uloženy jsou nejen theoretické poznatky, nýbrž i četné praktické zkušenosti, jichž autor při své 25leté činnosti na poli praktické sociologie si získal. Není nutno ani spis „Jádro křesťanské sociologie" mnohými slovy doporučovati, protože jméno autora a úspěch dřívějších jeho spisů jsou nejlepší reklamou.

Spis byl vydán nákladem Politického družstva tiskového, proto cena jeho 5 K zůstává v rámci levných publikací zmíněného družstva. Vázaný výtisk ve vkusné vazbě celoplátěné s ochranným kartonem stojí 7 K. Objednávky vyřizuje obratem Družstevní knihkupectví v Hradci Králové.

Světem k Bohu. Napsal Dr. Jos. Novotný. V důkladném spise tomto (na 470 stranách) autor poukazuje, jak novověké vážné studium přírodních věd vede mocně k poznání Boha Stvořitele. Kniha probírá postupně otázky o vzniku světa, objevy hvězdářské, nauku o vývoji naší zeměkoule, o postupu zemských vrstev, vzniku života na zemi. Vysvětluje velikou účelnost v říši rostlinné a živočišné, kon-

statuje nepřeklenutelný rozdíl mezi člověkem a zvířetem, odůvodňuje důmyslně jak podstatně se liší duše lidská od duše zvířecí, dokazuje možnost vzkříšení lidských těl, přesvědčuje, že všechno lidstvo pochází od jedněch prarodičů (Adama a Evy). Podrobně vysvětluje zprávu bible o stvoření světa a poukazuje, jak účelný jest její význam paedagogicko-náboženský. Uvádí doklady, jak moderní věda potvrzuje zprávu Písma sv. o stvoření světa. Spisovatel ke konci pojednává o poměru vědy a víry, uváděje doklady, že víra rozum nezotročuje, nýbrž velmi účinně doplňuje jeho mezery. Církev nestaví se na odpor vědě, nýbrž jen dobrodružným domněnkám, které každou chvíli mění rozmarně svoji tvářnost. Obmezujeme se zde jen na běžné poznámky o knize obsahu přebohatého, kterou by měl čísti každý katolík v době, kdy se snaží naši protivníci všemožnými vymyšleninami uváděti prostý lid v domnění, že skutečná věda odporuje víře.

Kniha, která probírá všecky nejčastější námitky proti článkům naší víry, jest psána slohem velice přístupným, způsobem populárním. Veliká její cena spočívá netoliko v účelu obranném, ale i v podrobném poučení o těch zjevech závažných, s nimiž se setkáváme každodenně; dává hluboce nahlédnouti do tajů přírodních, vzdělává rozum na základě nejnovějších výsledků přírodovědeckého studia.

Spis tolik důležitý, který jest hlavně pro kněze (kazatele a katechetu) nepostradatelný, vydán ve skvostné typografické úpravě (29 tiskových archů velké osmerky) nákladem Politického družstva tiskového v Hradci Králové. Cena brožovaného výtisku K 6·—, cena výtisku ve vkusné vazbě celoplátěné s ochranným kartonem 8 K. Objednávky vyřizuje obratem Družstevní knihkupectví v Hradci Králové, Adalbertinum.

Křesťanský názor světový II. díl „Zjevení Boží".

P. Josef Šmejkal, farář a spisovatel, obohatil zase českou knihovnu apologetickou novým krásným spisem. V roce 1912 vydal I. díl svého spisu „Rozumové základy víry", který ukazuje, že základy naší víry jsou pevné. V roce 1914 vydal II. díl „Zjevení Boží". Obsahem této knihy jest: Nic nového (dokázáno, že moderní nevěra jest v základě stará antická nevěra), Přirozené — nadpřirozené — mimopřirozené, Zjevení Boží (je to zajištěný fakt historický), Potřeba nadpřirozeného náboženství, Písmo svaté (objasněna správně a důkladně inspirace knih svatých), Církevní tradice, Zázrak, Prazjevení, Průprava na Vykupitele, Osoba Ježíše Krista, Bůh trojjediný, Duch svatý, Církev atd., pojednáno o všech nejdůležitějších pravdách křesťanských, o našem vykoupení a spasení, a dokázáno, že zjevené pravdy víry jsou rozumné, rozumu se zamlouvající, že není možno nic krásnějšího, nic velebnějšího, vznešenějšího a pravdivějšího než jest křesťanství postaviti.

Účelem spisovatelovým jest prohloubiti vědomosti náboženské, neboť z neznalosti povstávají odpor a nepřátelství proti víře; proto je dobře dáti knihu tuto k přečtení i laikům. Výklady pravd nejsou suchopárné, neboť spisovatel nejde cestou vyšlapanou, on hledí a se snaží doplniti to, co mnohdy zůstává nejasné. Pojednání jest psáno vědecky populárně, zajímavě, přece však ne až příliš populárně — totiž vulgárně. Autor zvláště dotýká se i moderní filosofie, aby ukázal i její vrátkost, ale zároveň upozornil na její zhoubný vliv. Píše apologii tuto z praktické potřeby, jak z praxe duchovní nejlépe poznal, aby výklady čelily hlavně proti námitkám moderním — apologii přesvědčivou, čtenáře však nikdy neunavující. Hlavní předností apologie jest, že spisovatel jest farář v duchovní správě, který dovede psáti, třebas nepříliš obšírně, přece srozumitelně dle potřeby přítomné nejen pro laický svět, nýbrž pro pomoc i kněze, aby měl knihu, z níž by čerpati mohl jak pro školu k výkladům, tak pro kázání, — proto autor volil tolik případných textů z Písma svatého.

Pro tyto důvody vezmi každý v nynější době renesance víry a důkladně přečti knihu far. Šmejkala „Zjevení Boží", abys snáze odrážeti mohl útoky proselytismu sektářského. Odstrčil Jan (Br.).

Ave Maria. Promluv cyklus třetí. Napsal P. Fr. Žák. T. J. 48 stran. Cena 50 h. První cyklus těchto promluv obsahoval třinácte řečí o tom, jak svatí následovali Srdce Páně. Je založený na příkladech ze života svatých. Proto

je zajímavý a lidu zvlášť se líbí. Druhý cyklus promluv jedná o sv. Písmě. Uvádí hlavní zásady, dle nichž dlužno na Písmo hleděti a je posuzovati, a promlouvá na jich základě o prvních hlavách první knihy Mojžíšovy. Do pojednání vetknuty jsou vhodně důležité otázky, týkající se stvoření světa a člověka, šestidenní, původu řeči a pod. Jsou to promluvy na výsost časové. Kniha hodí se také výborně jako četba, jelikož přesvědčivě vyvrací mnohé předsudky falešné vědy. První dva cykly jsou ukončeny. Ave Maria je první sešit třetího cyklu, patrně Mariánského. Obsahuje čtvero řečí o Neposkvrněném Početí P. Marie. Zvlášť přesvědčivý je důkaz z podání v promluvě třetí. Jak dlužno kázati, aby víra lidu nebyla povrchní citovostí, nýbrž měla pevný bohovědný základ. Těšíme se na další sešity.

„Vybraných rozhovorů filosofa Seneky“ od Dra Jos. Kratochvila znovu vyšlo 2. vydání nákladem Fr. Drdáckého v Příboře. Obsah prvního vydání zvětšen o novou stať úvah Senekových „o blaženém životě“.

Překlad od dra Jos. Kratochvila pořízený je vskutku místný a výstižný, důstojný obsahu rozhovorů slavného Seneky.

Část první jedná o duševním klidu.

Opravdový obraz lidského srdce, téměř po křesťansku vylíčený. Vnější čest, řečnická sláva — cizí úsudek, poživačnost, rozkoše, moc, to jsou jediné ideály valné většiny lidstva doby Senekovy a bohužel také doby naší. V cestu k dosažení jich však staví se tolik překážek! Ale lidstvo je na překážky tak nezvyklé. Sebe menší z nich otřese duší nezvyklou nárazům, a neděje-li se něco po přání, vrací se člověk k nečinnosti. Než potřeba práce vytrhne jej opět a vzpruží k novému snažení; hledá prostředků, jimiž by dospěl cíle, slávy, neboť touha po nich nedá mu usnouti. Nachází je v četbě a studiu. Než četbou cizích plodů ssají lidé i ducha cizího a opět jsou nespokojení; vždyť to není jejich sláva. Oddají se tajným snahám srdce, neboť nic je už netěší. A v zápětí jde opět omrzelost, kolísání duše, zármutek a bouře v duši; „stydíť se vyznati příčiny a ostýchavost v duši“ a touží, aby všichni zkáze propadli, ježto oni sami nemohli se poznati. Vydají se tudíž do ciziny. Procestují pevninu i moře; „prchajíc v cizinu, aby našlo sebe, prchá lidstvo od sebe.“ „Nutné však zkoumati nejprve sama sebe, potom zaměstnání, jež nastupujeme, posléze ty, pro něž a s nimiž pracujeme, a tam třeba se nakloniti, kam tě pudí mocně tvé nadání, neboť „špatně zajisté se rozvíjejí znásilnění geniové.“

Obyčejně soudíme, že více zmůžeme, než můžeme vskutku. Jeden v záhubu se přivádí přílišnou důvěrou v sebe, jiní pro svou stydlivost nehodí se pro úkoly veřejné, „jež vyžadují pevného čela“. Avšak dovede přec něco, obštastniti duši věrné přátelství. Do jeho srdce může vložiti každé tajemství, jehož mínění je dobrou radou, veselost smutek plaší, pohled již útěchu skýtá. Avšak za přátele volme jen lidi prosté vášně, nikoliv jen bohaté. Bohatství zle užívané — hlubokým je zdrojem lidských běd. Bohatým je, kdo je šetrný. — „Kdo se bojí smrti, ničeho nikdy neučiní pro život člověka; kdo však ví, že hned při početí mu to bylo stanoveno, žíti bude podle té zásady a s touž duchovní silou zároveň si zajistí, aby mu nic nepřišlo neočekávaně. Takovému „nemoc zajisté, zajetí, úpadek, požár — nic z toho není neočekávaným“. „Duch musí se především odtrhnouti od věcí a do sebe jíti.“ — A přece život ctnostný nejvíce má obtíží. Než pohleď na slavné muže; a byli-li oni statečni, „vzbuď touhu po jejich srdcích! Zhynuli-li zženštile a bázlivě, ničeho jsme v nich neztratili.“

Život přetvářných fariseů jest jen na ukázku. Co naproti tomu radosti v sobě chová nestrojená prostota, jež nezastírá svých mravů. Ovšem i takový život vydává se v nebezpečí posměchu.

Duši musíme popřáti časem i klidu; jest jejím pokrmem a posilou. Jest jí dopřáti i svobody. Avšak jako při víně, tak i při svobodě jest zdravá umírněnost. „Když zavrhla duše to, co jest obecného a obvyklého a ve svatém nadšení se povznesla výše, pak teprve dovede zapříti něco většího než lidská ústa.“

K dosažení životního cíle není třeba dlouhého života, nýbrž správného užívání života. Vždyť mnohým nelíbí se žádné životní povolání „až je ospale zívající zachvacuje smrt... Žili jen malou část svého života, neboť „ostatní veškerá doba není život, nýbrž pouhý čas“. Vášně a nepravosti tíží duchovní oči mnohých, ba

většiny lidí bráníce jim, by pozvedli se k poznání pravdy. — „Blednou pro stálé rozkoše.“ Lidstvo žije, jako by mělo věčně žíti; málokdy připadne mu na mysl jeho slabost, a než si ji uvědomí — umírá. Ve ctižádosti, lakotě, rozkoši a vínu se utápí a pro plodnou práci zamýšlí obětovati svůj život, — jehož se nedožije, a zmírajíc v nemoci ještě volá, „že blažen nebyl, že nežil a že by chtěl žíti v prázdni.“

Všichni hledají blaženosti, než zmýlí-li se kdo v cestě, tím více se od ní odchýlí, čím úsilovněji se po ní pouští... Pročež předložme si nejdříve, čeho chceme dosíci, pak se ohlédněme, jak bychom nejrychleji k tomu došli. Hledati nutno, co poskytuje blaženosti věčné, a nikoliv, co schvaluje dav — špatný vykladatel pravdy. A davem bývá „stejně chudě oděný jako korunovaný“. Pravdu rozlišuje jen dobro duševní. Často duch „oddechne-li si a vrátí se v sebe,“ rád přizná pravdu a utrápen řekne: „Co jsem dosud vykonal, viděl bych raději nevykonáno a o tom, co jsem řekl, němým často závidím.“ Počátkem každé blaženosti je ctnost. Z jejích kořenů vzrůstá to, co milujeme a po čem toužíme. — Rozkoš nacházíme právě u lidí nejnešlechetnějších, ctnost naprosto vylučuje špatný život. Kterak snese pohled na smrt, kterak bolesti života vydrží, kdo poddal se rozkoši? „Ctnost vpředu kráčej, pak bezpečný bude každý krok!“ Při ctnosti netřeba báti se upřílišnění, ježto sama v sobě chová míru. — „V uctivosti mějte ctnost! Věřte těm, kdož již dlouho se o ni snaží a kteří k nám volají, že spějí za něčím velikým, co den co den větším se jeví. Ctnost samu ctěte jako bohy a ty, kdož pro ni se rozhodli, jako její kněze...!“

Ondrušek (Br.).

Od téhož autora vyšlo v posledních dnech pěkné a přehledné dílo: **Věda a víra ve filosofii středního věku** jako LXI. svazek vzdělavací knihovny katolické. Těšíme se z každé nové práce našeho filosofa. Přítomná práce je pomůckou k poznání harmonie a jednoty světového názoru středověkého. Je v ní kus apologie proti nepravostem a bludům, které rozšířila renessance, reformace a moderní filosofie o myšlenkových snahách středověké filosofie, zvláště scholastiky.

Husitská šlechta. Pod tímto titulem dokazuje v nejnovějším (11.) čísle „Časových Úvah“ Jiří Sahula obrovský vliv šlechty ve hnutí mírných Husitův i Táboritův a vysvětluje, jaké příčiny v přední řadě vedly šlechtu v XV. stol. k podpoře nových náboženských proudů.

Byl Hus odsouzen jenom pro 30 článků z jeho spisů? Otázku tuto na základě pramenů rozebírá dr. Frant. Šulc v dalších číslech „Časových Úvah“. Ve 12. čísle osvětluje okolnosti, za kterých Hus do Kostnice přišel, dotýkaje se zvláště otázky jeho „glejtu“. Věci zajímavé a často přetřásané. Doporučujeme.

Ohlasy nitra. Písně duchovní. K oslavě Boží a ke cti Panny Marie napsal Dr. M. Kovář. V Praze 1914. Tiskla Československá Akciová Tiskárna. Nákladem vlastním. Cena K 2.50.

Právem mnozí vzdělanci odsuzovávali písně kostelní pro jejich obsahovou i formální nedokonalost. Vytýkali jim vady rytmu a rýmu a nedostatek poetického slova. Proto autor složil celou řadu nových písní duchovních snaže se zachovati ráz lidový. Úkol jeho byl nesnadnější, než by se na první pohled zdálo. Jest těžko intelligentu vžíti se v prostotu a lidovost. Je těžko Boha, bytost nejvznešenější neopěvovati vzrušenými hymny, nýbrž písničkami jasnými a neumělkovanými. Je těžko najíti i takové množství variantů, aby každá píseň jinak byla pojata, třebas ovšem lze čerpati z oněch tisíců již známých písní. Sbírka má tři díly: I. Písně ke mši svaté, II. Písně mešní na svátky Panny Marie, III. Ke cti a chvále Boží.

Řídké bývaly ve starších písních lidových výrazy příroda a vlast. Ve sbírce „Ohlasy nitra“ promítá autor často svůj obdiv a radost do přírody a chce, aby lesy, louky, kvítí, ptáci s ním slavili Boha. Té manýry nejčastěji jest užito v Gloria a Sanctus. Vyprošuje-li autor požehnání Boží, chce, aby ho účasten byl nejen lid mši svaté přítomný, ale i celý národ. Proto v částech zpívaných při požehnání stereotypně pěje v tento smysl:

Dej hojně požehnání, Pane,
všem, obci, vlasti milované,
všem národům a zemím světa!

Jinak v písních těch obsahově ovšem není nic nového, za to však vynikají velikou formální dokonalostí, striktní správností rytmu a zvučností rýmu. Hlavně na tuto formální stránku kladl autor důraz a jí věnoval největší péči, aby hudební skladatelé neměli při komponování nápěvů obtíží. Lze si pomysliti, že autoru tvořícímu písně tak lehké a plynné, vyhnuvšímu se úskalí triviality a všednosti, snad schází básnický vzlet a pravý poetický výraz. Stačí uvésti fakt, že v písních k Panně Marii jest jí přikládáno přes 80 různých epithet zdobících, kromě celé řady epithet stálých. Časté jesti užití přirovnání, anafor a jiných příkras.

Písně jsou všecky až na písně o utrpení Páně lyrické. Subjekt jejich je v singuláru i plurálu. Místo plurálního subjektu „my" užito často náhrady „lid"; ty písně ztrácejí mnoho na své lyričnosti. Většina čísel je úplně nová, některá jsou založena na starších písních duchovních, jiná jsou jich přebásněním, na př. „Narodil se Kristus Pán", „Nesem vám noviny".

Mnohé sice písně jsou složeny na staré nápěvy, ale ostatní čekají na hudební skladatele, ač některé byly už zhudebněny Jos. Omáčkou a V. Hlinomazem.
P. (Br.)

Jan Sandja: **Syn Člověka.** Básně. Nákladem vlastním. Vytištěno v měsíci prosinci 1914.

Autor prošedší peklem negace a moderní paralysy srdce, nenašedší však v ničem ukojení, co jeho „duše extremní a plná hrůzy, bolu" svým nitrem protavila, prudce zaplál touhou po Kristu-utěšiteli. Téměř dramatem jest jeho sbírka líčící převrat jeho nitra — převrat Huysmansův, jenž vrcholí zálibou v katolictví. Počáteční čísla jeho sbírky, vystihující rozvrat v duši básníkově, mají příšerně romantickou dekoraci, v dálejšku však již básník chladně analysuje a hodnotí svoje nitro: „a nelze neviděti ve tmě svůj vlastní hřích". Poznává svou hlubokou skleslost a bídu a zachvívá se elegickou retrospektivou na „ráje dětství — bez hříchu . . ." V básni „Julian Apostata" jest konečně rozřešen básníkův problém: Vicisti Galilaee! A kající básník hledá útočiště. Nalézá je v Kristu. Jas splynutí kalí jen vědomí, že nemůže dáti Kristu „svůj život na oltář, než svět jej pošlapal". — Básník hlásí se knihou svou k české dekadenci platě daň hlavně Antonínu Sovovi. P.

Jakou literaturu si vyžádala válka:

Všeobecnou pozornost vzbudily články spisovatele „Křesťanského názoru světového", vdp. faráře Jos. Šmejkala, v „Hlasu Lidu" o příčinách a následcích nynější světové války, s nadpisem: „Politické reflexe" uveřejňované. Články ty doplněny a nově upraveny otištěny jsou v brožuře právě vydané s nadpisem: **Světová válka ve světle pravdy;** uvažuje Jos. Šmejkal, s kapitolami: I. Povaha nynější války. II. Příčiny války. III. Překvapení. IV. Český národ. V. Kapitola o lidské hlouposti a zlobě. VI. Možné následky války. Cena brožury 16 h, poštou 20 h, při větších objednávkách veliké slevy. Menší obnosy zaslati lze v dopise v poštovních známkách, k větším zásilkám přiloží se složenka k bezplatnému zaslání peněz. Zasílá: Česká sekce diecésního komitétu v Č. Budějovicích. Pro neobyčejnou láci hodí se brožura k hromadnému šíření. Informuje výborně lid o nynější válce a o postavení českého národa, rozptylujíc mnohé nám škodící předsudky. Měl by ji čísti každý Čech.

„Feldbriefe" od Jindřicha Mohra: Nejen na vzdálených hranicích, nýbrž i doma máme bojiště se svými raněnými a mrtvými. I zde zuří boj bezohledný. I zde staví se nám v cestu tisíce nepřátel, rozmnožují naše nesnáze životní. Je to obtížná starost o nutný denní chléb, je to úzkost o život našich milých otců, manželů, bratří. Tisíce srdcí bolem krvácí. Nitro je rozbouřeno. A proto nyní musí obzvlášť chopiti se svého úkolu náboženství, musí štědře vlévati balsám útěchy a zmužilosti do nitra zoufajícího nad nekonečností bolu. A taková síla, útěcha prýští z dopisů

Mohrových. Vyšlo jich celkem 5: Ženám, matkám bojujících, hrdinům v poli, o našich mrtvých, raněným v lazaretech. Jak dobře zná autor myšlenky a hnutí nitra lidského, jak soucitně k nim promlouvá, aby je vedl k výšinám víry, pokoje, útěchy! Světící biskup Dr. Bedřich Justus Knecht z Frýburku pravil o těchto dopisech: „Dopisy Mohrovy plně vyhovují akutním požadavkům, dobře se hodí pro lid v této těžké době zkoušek a srdečnou řečí čtenáře útěchou a zmužilostí naplňují. Přeji jim rozšíření!" Totéž i my. J. Vaněk (Br.)

Modlitební knížky pro vojáky:

Nově vydán drem Kl. Žůrkem O. S. N. **„Vojínův přítel čili voják ve svém životě a modlitbě"** od Adolfa Honiga, c. a k. vojenského superiora. Vane z ní velká láska a porozumění, jaké chová autor k milým vojínům. Stran 306, cena 30 a 50 h.

Bojem k vítězství. Duchovní knížka pro vojíny. Napsal P. Fr. Žák T. J. Vydal V. Kotrba v Praze. Se 4 illustracemi. Str. 128. Cena brož. výt. 24 h, v tuhé vazbě 32 h, váz. v plátně 40 h. S poštovní zásilkou o 5 h více. Úprava pěkná. Knížka obsahuje vroucně psaná poučení, několik vhodných veršů, modlitby upravené dle žalmů a obvyklé modlitby křesťanů. Na konec je přidáno několik písní. Píseň z kancionálu k sv. Václavu v době války je s notami. Poučení týkají se vojína v kasárnách, v poli, v lazaretě a před smrtí.

Jako pomůcka vojínům ku vzbuzení dokonalé lítosti vydány letáčky P. A. Storka S. J.: **Důležitá rada pro každého vojína.**

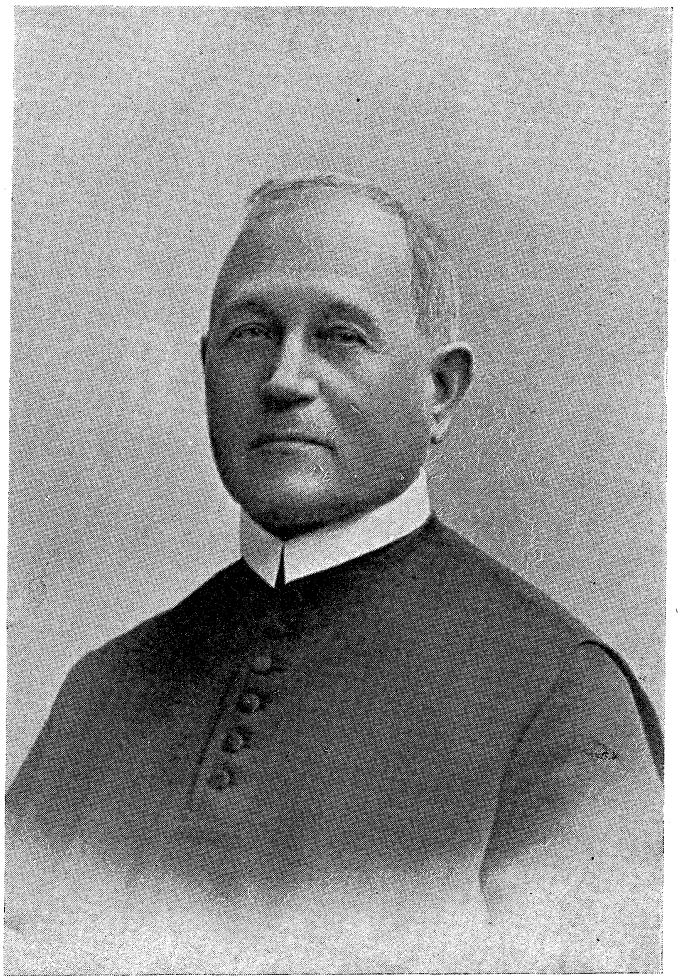

P. Arnošt Gřivnacký.

A. Stříž (Br.):

Za vdp. P. Arnoštem Gřivnackým O. S. B.

Bylo to 17. ledna, co vznesl se anděl smrti v klášterní celu stařičkého již vdp. P. Arnošta Gřivnackého u cth. sester sv. Karla Boromejského v Brně. Povolal ho, by po mnohých útrapách vezdejšího žití v chrámu věčného blaha dále oslavoval svého Tvůrce a Pána, jemuž vždy věrně po dobu kněžství svého tu sloužil. Již pátý měsíc kryje rov jeho drn — tělo jeho odpočívá v benediktinské hrobce na rajhradském hřbitově . . .

Zesnulý narodil se 8. října r. 1836 v Kolloredově u Místku na severových. Moravě. Byl synem měšťanských rodičů, otec jeho byl v Kolloredově bednářem. Když bylo Karlovi 13 let — tak totiž jmenoval se křestním jménem před přijetím jména řeholního — poslán byl na studia gymnasijní do Kroměříže. Po ukončených v té době šestitřídních studiích, která konal po všechna léta s prospěchem velmi dobrým, rozhodl se věnovati život svůj úplně službě Boží. Aby však nerušeně mohl pracovati též na svém vlastním zdokonalení, zatoužila šlechetná a zbožná duše jeho po zátiší klášterním. Následoval proto své krajany a příbuzné — Viktora Schlossara, tehdejšího opata rajhradského, Benedikta Richtra a Řehoře Volného — a zaslal zmíněnému právě opatu rajhradského kláštera Viktorovi žádost za přijetí, kterou uvádím v úplném znění, ježto dobře charakterisuje jeho opravdovou touhu a hluboké přesvědčení:

Reverendissime et amplissime Domine Abba et Prelate gratiosissime!

Observantia plenus subnotatus audet animo demisso orare ut in ordinem Sancti Benedicti recipiatur et putat suam addictissimam precem sequentibus argumentis adiuvare:

I. Singulas sex classes in gymnasio Cremsiriensi bonis progressibus factis absolvit.

II. Sentit se vocatum esse ad cultum Dei, nihilque ardentius cupit, quam ut ad statutum propositum secundum regulam s. patris Benedicti vivere possit.

III. Quia putat, se in hoe ordine facilius perfectionem assequi posse et quia in vita civili huic perfectioni assequendae multa obstant impedimenta, persuasus est, in hoc ordine, cum permulta documenta huius habeat, exoptatam perfectionem consequi posse.

Pollicetur quoque usque ad hoc tempus Deum omnipotentem sine intermissione orare, ut sibi gratiam perseverandi in suis bonis propositis, quae consulente Sancto Spiritu cepit, praebeat.

Reverendissime et amplissime, benignissime Domine ac intentissime excipias haec argumenta et subsignatum spe acceptionis in O. S. B. laetum reddas. Flexis genibus manus Tuas osculans permanet Reverendissimi ac amplissimi Domini indignus famulus

Carolus Gřiwnacký.

Zajisté s nelíčenou radostí přijal 1. srpna r. 1854 zprávu, že vroucí přání jeho splněno, že jest přijat. Již 10. září oblékl roucho řeholní a přijal jméno Arnošt. Bývalo tehdy zvykem v Rajhradě,

jakož i v některých jiných řeholích, že nově přijatý novic obdržel řeholní jméno právě současného papeže neb diecésního biskupa. Ježto tehdejší biskup brněnský, hrabě Ant. Arnošt Schaffgotsche byl velikým příznivcem kláštera, přijal náš Karel ku poctě jeho jméno Arnošt.

Po čtyřech letech, r. 1858 složil 20. srpna slavné sliby, 8. září pak, na svátek Narození P. Marie obdržel v domácí kapli biskupské residence subdiakonát. Příštího roku na Navštívení P. Marie 2. července posvěcen ve filiálním kostele brněnské katedrály, u sv. Michala na jáhna a 30. října na kněze.

P. A. Gřivnacký byl řeholníkem svědomitým — ve vykonávání svých kněžských a zvláště řeholních povinností přímo úzkostlivým. Reguli zachovával rád nejen v klášteře, ale pokud bylo možno i v letech pozdějších, když žil mimo klášter. Když totiž po smrti Dr. Fr. Sušila r. 1868 nebylo právě mezi světským klerem diecésním vhodného nástupce na uprázdněné místo pro studium Nového Zákona na theologickém ústavě brněnském, požádán P. Gřivnacký, by stolici tuto přijal. S povolením opata P. Günthera Kalivody opustil klášterní celu, by věnoval se úřadu profesorskému, v němž setrval až do r. 1907—8. Svojí milou a vlídnou povahou získal si přízeň všech svých posluchačů. Říkal jim „školáci" a měl je opravdu rád; byl o nich vždy přesvědčen, že svědomitě konají své povinnosti. Vždyť jako sám byl duše prostá a přímá, považoval také za takové všechny, s nimiž se stýkal. Když nebyli někdy bohoslovci se vší vážností v jeho přednáškách pozorni, jak toho jeho tichá a klidná povaha žádala, tu říkával s podivem: „Ubi est gravitas vestra sacerdotalis?" . . .

Vedle činnosti profesorské — za jejíž doby jmenován byl konsistorním a později i biskupským radou a též inspektorem náboženství na 1. a 2. něm. gymnasiu a ve vychovatelně císaře Frant. Josefa I., věnoval se P. Gřivnacký též práci literární. Napsal rozličná pojednání a kritiky do „Studien und Mitteilungen aus dem Benediktiner- und Cistercienser-Orden" a r. 1911 vydal tiskem vhodně upravenou látku pro biblické studium N. Z. „Hermeneutica biblica". Rád čítal časopisy anglické, v nichž sledoval literární novinky a dosti ovládal též jazyk italský a francouzský. Ač byl z rodiny německé, naučil se také česky.

Pravil jsem již, že P. A. Gřivnacký byl řeholníkem svědomitým. Jsa dobře sobě vědom, že jmění, jehož mnich spořivostí svojí našetří, jest majetkem kláštera, věnoval mnoho z ušetřeného jmění — na 6000 K — na pořízení oken v přízemní chodbě klášterní quadratury v Rajhradě, by takto více světla mohlo vnikati z nádvoří do tmavé dříve chodby. Mnoho věnoval též na knihy — zůstalo jich po něm na tři tisíce svazků. Za to však uskrovňoval se ve svých životních potřebách. Žil uprostřed Brna jako poustevník, sám a sám. Návštěv nepřijímal až na nutné, velmi řídké výjimky. Jedině s J. M. papežským protonotářem, prelátem J. Kapustou žil ve zvlášť

důvěrném, přátelském poměru. Chodíval k němu pravidelně skoro každý pátek na návštěvu. Do Rajhradu jezdíval každoročně na Zelený čtvrtek a na exercicie.

Zemřelý profesor byl také milovníkem zpěvu a kostelní hudby, v Rajhradě po jistou dobu zastával i úřad regenschoriho. Zvláště hlas varhan jej neobyčejně dojímal. Jednou přijel kamsi (bylo to snad ve Štýrském Hradci) a ubytoval se v blízkosti kostela, tak že mohl ve svém bytě varhany slyšeti. Když pak pochvaloval si tamnímu p. faráři jejich hlas, pravil tento s úsměvem: „To Vám tedy zahrajeme!" Druhého dne byl profesor Křivnacký překvapen. Jak zazněl zvonek u sakristie, spustily varhany a hrály po celou jeho mši sv. Rád a často vzpomínal upřímně dojat na tento okamžik, jejž mu laskavost spolubratra připravila. Doma též se vždy staral o náležitý zpěv. Jako zvláštnost uvádím, že žádal po cth. sestře, jež obstarávala v kapli klášterní hudbu, aby před započetím písně vždy „ťukla" tón, kterým píseň měla začíti. Odůvodňoval to takto: „Jako když vcházíme do pokoje k někomu, nevcházíme tam hned, nýbrž napřed zaklepeme, tak musíme napřed „ťuknout", aby lidé věděli, že a jak mají začíti.

Pořádku dbal dp. profesor ve všem svědomitě. Vstával denně již po čtvrté hodině. Když byl hotov s rozjímáním, sešel dolů do sakristie, kdež vytrval do šesti hodin ještě při modlitbě. Slova však s nikým nepromluvil; teprve po mši sv., kterou v poslední době sloužil pomaleji, a po díkůčinění dával odpovědi na dané otázky. Jednou nějak rozmrzelý prohodil po díkůčinění: „Ach, dnes po mně nic není!" Na starostlivou otázku, není-li snad churav, či mu něco chybí, odvětil: „Udělal jsem chybu, dnes jsem promluvil při oblékání se sestrou." Ptala se ho totiž cth. sestra v sakristii na mešní roucho a on jí odpověděl. O jeho úzkostlivé skoro přísnosti vůči sobě svědčí také následující vzpomínka. Jednou totiž zamával také rukou po mši sv. a praví: „Dnes po mně nic není, pil jsem do tří hodin víno." „Jak, do tří hodin?" divili se ostatní. „Ano," stěžoval si, „včera jsem byl na hostině a musel jsem ještě odpoledne o třetí hodině píti!" Stěží zadrželi přítomní úsměv a s překvapením a úctou patřili na něho. Jsou to zvláštnosti v jeho povaze, jež však zcela odpovídají jeho jemnému a něžnému svědomí. Vždyť byla to, jak říkají jeho přátelé, „a n i m a c a n d i d i s s i m a!"

Neobyčejně rád zaopatřoval nemocné. Jest totiž v asylu klášterním ošetřováno asi 40 ženských osob. Tyto často navštěvoval a v nemoci těšil. Sestrám přísně nařizoval, aby ho ihned probudily, kdyby se některé nemocné přitížilo.

V době, kterou strávil v pensi, modlíval se po snídaní až do ½10. hodiny brevíř, pak odcházel na procházku do úřednické čtvrti. Tam zastavil se někdy s cestařem a pohovořil s ním o jeho mnohých starostech, o rodině a domácích poměrech. Doma pak chválíval ho, jaký to zbožný, hodný a spořádaný člověk ten cestař, ten že jistě přijde za odměnu svého dobrého života do nebe.

S jídlem byl vždy spokojen — soli neb koření na stole nemíval. Stalo-li se někdy, že jídlo bylo méně slané neb přesolené, pak mohla býti kuchařka jista, že tentokráte pan profesor sní vše, aby se nezdálo, že mu nechutná. Když pak poznavši chybu se mu omlouvala, odbyl ji vždy: „Ale dobré to bylo, to se vám jen zdá!" Po obědě si poněkud odpočinul a odpoledne studoval, četl neb psal články. Po večeři již nepromluvil, chystal se k rannímu rozjímání a ke mši sv. Po osmé hodině ukládal se na lože.

Střídmým životem zachoval si čilost tělesnou i duševní až do pozdního stáří. Tak v klidu, modlitbě a práci plynul mu den za dnem, až povolal jej Pán. V nemoci jevil obdivuhodný klid. Brevíř, z něhož ještě z počátku nemoci se na loži modlil, na radu sestry ošetřovatelky, odložiti nechtěl. „Já nejsem přece těžce nemocen," říkal a modlil se dále. Teprve když lékař prohlásil, že ho modlitba brevíře unavuje, že prozatím musí ji opominouti, uposlechl bez odmlouvání.

Dojemnými slovy loučil se se svým nejvěrnějším přítelem a děkoval mu za věrné, vřelé přátelství. Když chtěl tento umírajícímu políbiti ruku, tu i on snažil se políbiti posvěcenou ruku přítele svého na rozloučenou. Šlechetné, vznešené to zápolení o projev úcty a přátelství!

Stálý úsměv na tváři umírajícího nedával ani tušiti, že za nějakou hodinu státi bude před soudem Spravedlivého. Po odchodu přítelově počaly se rysy obličeje měniti. Rychle povolán kurát z protější porodnice, by modlil se modlitby umírajících. A zatím, co pronášel slova: „Pane, já vždy jsem horlil o Tvoji čest a slávu, dopřej mi nyní na věčnosti Tvoji slávu a čest rozmnožovati . . ." v Pánu zemřel. Oči se zavřely, ústa naposled zašeptala: Ježíši, Maria, Josefe, Vám poroučím duši . . .

Bez bolesti a úzkosti — tak umírá duše čistá, Bohu zcela oddaná.

F. Z. (Ol.):

Adorace.

To byly chvíle nejtišší,
kdy vrhnul jsem se k Ježíši
té naší kaple v zátiší.

Přede mnou sladký Ježíš stál
a prosbám mojim naslouchal,
hlas Jeho mile vstříc mi vál :

„Přitul se ke mně, synu můj,
já Láska jsem a Bůh jsem tvůj,
své srdce jen mi podaruj !"

„Je, Pane, slabé, bídné tak...
a v poutech hříchu —, jatý pták...“
„Já pozvednu je do oblak.“

„Jest plné světa žádostí...“
„Já uzdravím je milostí,
svých dám mu zkusit radostí...“

„Zas klesne, Pane, pádem zlým,
povrhne milováním Tvým...“,
„já zas mu, synu, odpustím...“

„Nuž, Spasiteli, vezmi je,
nechť milost Tvá je obmyje
a pod Tvé lásky dotekem
se v růži ctností rozvije!“

Amen.

Fr. Havelka (Pr.):

Sv. Pavel na Areopagu.

(Výklad jeho řeči: Sk. ap. 17, 22—31.) (Dokončení.)

V. 26. mluví o jednotě a rozšíření pokolení lidského. Několika V. 26.
málo slovy nastínil zde sv. Pavel posluchačům pohanským základy velkolepé křesťanské dějinné filosofie. Dle ní pochází lidstvo z jednoho (ἐξ ἑνός jest třeba doplniti ἀνθρώπου) člověka, t. j. Adama.[1])

Tento jednotný původ celého pokolení lidského od jednoho společného praotce byl pohahům vůbec neznám. Ba naopak národové pohanští snili ve svých bájích o svém zvláštním vznešeném původu. Klamný tento názor vzbuzoval u nich velkou pýchu a hrdost národní, takže pohlíželi s opovržením na národy ostatní, jakoby nebyli s nimi stejné důstojnosti lidské; toto sebevědomí povýšenosti nad ostatními živilo jen vzájemnou nevraživost a nenávist mezi národy. Podobnou vadou trpěl i vysoce vzdělaný národ řecký a mezi ním zejména Atheňané, kteří se chlubili, že jsou εὐγενεῖς αὐτόχθονες (vznešení, urození tuzemci), opovrhujíce ostatními národy jako barbary.[2]) Jak asi cizím zdálo se jim učení Pavlovo o společném praotci celého pokolení lidského!

Bůh také způsobil, aby národové, ač všichni vyšli z jedné kolébky, se rozšířili po celé zemi. Prozřetelností jeho byla zároveň

[1]) Pozdější opisovači mají v textu k výrazu ἐξ ἑνός přidáno slovo αἵματος, krve (podobně jako jest u Jana 1, 13: οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων...). Avšak v kodexích ℵ A B, ve Vulg. a u Nestle schází.

[2]) Arist. vesp. 1071,, Cic. pr. Flacc. 26.

jednotlivým národům vykázána určitá místa k obývání, k jejich bytí a působení ustanoveny určité epochy časové, ve kterých mohli a měli pod vlivem různých klimatických a geografických poměrů osvědčiti a rozvinouti své přirozené dary a schopnosti a vyplniti tak své náboženské, sociální, kulturní a politické poslání.

Podobně praví Mojžíš v Deut. 32, 8, že „Bůh ustanovil meze národů"; a Job 12, 23 vece, že „Bůh rozmnožuje národy a hubí je a podvrácené k celosti navracuje". V témž smyslu se vyjadřují i Sk. ap. 13, 19.

Řecký výraz ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς značí přes to, že zde schází člen (který pozdější rukopisy připojily), nikoliv na každém povrchu (jakoby zde byla míněna každá krajina jako zvláštní πρόσωπον země), nýbrž všeobecně na celém povrchu země. Poněvadž jest jen jediné πρόσωπον τῆς γῆς, mohlo býti užito tohoto pojmu po způsobu jména vlastního, podobně jako ve Sk. ap. 2, 36: πᾶς οἶκος Ἰσραήλ, veškeren dům israelský.

Výraz προστεταγμένους καιρούς, uložené časy, vykládají někteří, jako Wendt, Lumby podle kap. 14, 16[1]) míníce tím pravidelně se střídající doby roční: jaro, léto, podzim a zimu. Avšak to obsaženo jest již (ve verši 25.) ve slovech καὶ τὰ πάντα, a všecko (ostatní). Výše uvedené vysvětlení jest přirozenější; jest také ve shodě s Luk. 21, 24, kde se praví: „Jerusalem bude šlapán od pohanů, dokavad se nenaplní čas pohahů",[2]) a s prorokem Danielem, kdež stanoveny jsou jednotlivým národům určité epochy časové.

Prozřetelnost Boží určila národům jediný vznešený úkol a cíl, který sv. Pavel vyjadřuje ve své řeči slovy: „Aby Boha hledali, zda by se ho snad domakali neb jej nalezli".[3]) V řeckém a latin-
V. 27a. ském znění jest infinitiv tak zvaný účelový: ζητεῖν, quaerere; často totiž klade se pouhý infinitiv za tím účelem, aby tím jasněji se vyjádřilo, čeho kdo chce dosáhnouti. Bůh chtěl dosíci toho, aby lidé ze všeho, co měli, z vhodného uspořádání světa pátrali po tom, kdo jest příčinou všeho toho, čili aby usuzovali ze skutků oněch na jejich původce. V knize Moudrosti čteme (Kap. 13, 1): „Marní zajisté jsou všichni lidé, v nichžto není známosti Boha a kteří z těch věcí dobrých, kteréž vidí, nemohli poznati toho, jenž jest, aniž skutků jeho pozorujíce vyrozuměli, kdo by byl jejich umělým učinitelem".

Už sama příroda poukazuje nám na svého tvůrce, pořadatele a vládce; byla tedy i pohahům dána možnost čísti v této knize přírody o jsoucnosti, moci a péči Boží. Pohané však přece opomenuli, co mohli a měli poznati; proto sv. Pavel správně připojuje slůvko:

[1]) οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους (s nebe dávaje deště i časy úrodné).

[2]) Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι οὗ πληρωθῶσιν καιροὶ ἐθνῶν . . . Luk. 21, 24.

[3]) ζητεῖν τὸν Θεὸν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν.

zda by (εἰ ἄραγε, si forte) uznávaje, že pokolení lidské se odchýlilo od svého cíle.

Povšimnutí zasluhuje apoštolem užité sloveso ψηλαφᾶν (ve Vulg. attrectare), domakati se, jímžto výborně jest zde naznačena jak blízkost Boha tak zároveň i skrytost jeho před našimi zraky. Rčení toto vhodně víže se ke slovesu ζητεῖν, hledati. Původní jeho význam jest: rukama jako ve tmách hmatati; zde však jest to řečeno obrazně a značí: s pomocí svých sil duševních jíti po stopě nějaké věci s úmyslem ji nalézti. Apoštol vyjadřuje tím myšlenku, že také pohané mohli pomocí své přirozené schopnosti poznávací z pozorování tvorstva dospěti k poznání Boha-Stvořitele.

Člověk tedy jest nucen takřka propracovati se k Bohu jako Stvořiteli pozorováním tvorů, v nichž „patří naň skrze zrcadlo" (I. Kor. 13, 12). Avšak nenachází-li ho, zasluhuje pohanění (Řím. 1, 19,[1]) Moudr. 13, 1), poněvadž Boha lze lehko nalézti. Neboť „není V. 27b.
daleko od jednoho každého z nás; neboť v něm žijeme a se hýbáme V. 28a.
i trváme".[2])

Blízkost Boha naznačuje apoštol nejprve všeobecně slovy: není daleko od jednoho každého z nás; potom vyjadřuje se o ní určitěji řka: v něm žijeme a se hýbáme i trváme.

V těchto třech slovech jest klimax, a to od zvláštnějšího k všeobecnějšímu: Bez Boha neměli bychom života, ani pohybu, ba vůbec existovati bychom nemohli. Apoštol naznačuje zde, že Bůh jest první a účinnou příčinou (causa prima et efficiens) našeho života a našeho bytí. „Vždyť z něho a skrze něho a k němu jsou všecky věci" (Řím. 11, 36). Zároveň také naznačuje zde nesmírnost Boží či nezávislost Boha od všech mezí prostoru. Dle ní jest Bůh přítomen na všech místech a ve všech věcech, které býti mohou nebo skutečně jsou, aniž by v nich byl uzavřen. V žalmu 138, 7 a násl. čteme: „Kam mohu jíti před tvým duchem? a kam mohu utéci před tvou tváří? Kdybych vystoupil na nebe, ty tam jsi; kdybych sestoupil do podsvětí, ty jsi přítomen. Kdybych zdvihl své perutě na úsvitě a šel přebývati na končiny moře, i tam vedla by mne tvá ruka a držela mne by tvá pravice". Nebo v Jerem. 23, 24: „Zdaliž nebe i země já nenaplňuji? dí Hospodin". Podobně i v Is. 40, 12 a v Kn. Moudr. 8, 1.

Theologové vykládajíce všudypřítomnost Boží drží se sv. Tomáše Akv., jenž praví, že Bůh jest ve všech věcech přítomen per potentiam, per praesentiam a per essentiam a sice: Bůh jest ve všem per potentiam, pokud všechno jeho moci jest podrobeno; jest ve všem per praesentiam, pokud vše zjevno a jasno jest očím jeho;

[1]) Řím. 1, 19 a 20: „Neboť vědomost o Bohu jest v nich zjevna; Bůh totiž ji zjevil jim; vždyť neviditelné vlastnosti Boží od stvoření světa se spatřují, jsouce poznávány z věcí stvořených, a to i jeho věčná moc i božství, takže nemají omluvy."

[2]) καίγε οὐ μακράν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Vulg.: in ipso enim vivimus et movemur, et sumus.

jest ve všem per essentiam, pokud dává bytí všemu, co jest a pokud vše zachovává.[1])

Z této přítomnosti Boží ve všech věcech plyne zase naopak, že také všechny věci jsou v Bohu majíce právě od něho, jako svého společného principu, své bytí a trvání.

Apoštol praví: „V něm"; tím vytýká nejužší a nejtěsnější spojení člověka s Bohem a naznačuje tak, že Bůh jest immanentním principem života našeho, že jest jakoby duší jeho, že od něho více závisíme než paprskové od slunce, zář od světla neb teplo od ohně. Sv. Jan Zlatoústý objasnil nám tuto pravdu obrazně řka: „Jako jest nemožno nepoznávati, že jest všude kolem nás rozšířen vzduch a že není daleko od jednoho každého z nás, ano že jest i v nás samých, právě tak i Stvořitel všehomíra".[2])

Podobně jako život, závisí i pohyb od Boha, takže bychom bez něho stáli ještě níže než ony věci, jež (jako na př. rostliny) nemají sice života animálního, ale přece mají pohyb. Ba bez něho neměli bychom vůbec žádného bytí. „Proto v Bohu", praví exegeta Cornelius a Lapide, „jako ve vzduchu nekonečném žijeme a se hýbáme, uvnitř něho trváme a bydlíme, On nás proniká svou bytností, proniká celé tělo naše, celou duši, všechny její záhyby a úkryty; v Bohu žijeme a z něho žijeme, tak že mimo něho nemůžeme žíti".[3])

Tak jest zde v klimaxu sestupném vylíčena závislost fysického života a bytí našeho na Bohu. Má sice i náš animální a intelektuální život svůj základ v Bohu; avšak sv. Pavel jistě by se byl přesněji vyjádřil, kdyby byl v řeči své měl na mysli tento život; proto jest pravděpodobnější, že myslil zde pouze na život fysický.

Spinoza a jiní pseudofilosofové vytýkali zde sv. Pavlovi pantheismus. Avšak pantheistický výklad tohoto místa jest vůbec vyloučen. Podle pantheismu jsou totiž všechny věci pouhými modifikacemi (pozměnami) samého Boha. Leč sv. Pavel rozeznává zcela jasně Boha-Stvořitele od věcí stvořených, neztotožňuje ho s nimi, jako to činí pantheisté. Vždyť již ve verši 24—26 představil nám Boha jako osobního stvořitele na nikom nezávislého, a ve verši 31. uvádí nám ho jako soudce z mrtvých vzkříšeného lidstva. To však odporuje zásadám pantheismu.

Slova ona můžeme bráti také ve smyslu nadpřirozeném. A obsahují vskutku v tomto smyslu podivuhodnou a vznešenou pravdu.

[1]) S. Thom. 1 q. 8. a. 3 in C: „Est in omnibus per potentiam, in quantum omnia eius potestati subduntur; est per praesentiam in omnibus, in quantum omnia nuda sunt et aperta oculis eius; est in omnibus per essentiam, in quantum adest omnibus ut causa essendi.

[2]) Chrys. Hom. 38. in Act. ap.: »ὥσπερ ἀδύνατον ἀγνοῆσαι τὸν ἀέρα πανταχοῦ κεχυμένον, καὶ οὐ μακράν ἀφ' ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ἡμῖν ὄντα, οὕτως δὴ καὶ τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν.«

[3]) Lap.: „In Deo ergo quasi in aethere infinito vivimus et movemur; intra illum stamus et habitamus; ille nos penetrat sua essentia, penetrat totum corpus, totam animam, omnes eius sinus, angulos et latebras; extra illum exire non possumus; in Deo vivimus et ex eo vivimus, ut extra eum vivere non possimus."

Neboť skrze milost posvěcující v Bohu žijeme a se hýbáme a trváme více než skrze pouhou přirozenost svou; v Bohu (Kristu) jsme jako ratolesti na jednom kmeni vinném, jako údy na jednom těle. Bůh pak (Kristus) jest v nás, aby nás oživoval, posvěcoval zde na zemi a potom oslavil na nebi. Pročež jest třeba, abychom se s ním v životě duchovním co nejdokonaleji a nejúžeji spojili; nechať jsou tedy všechny naše myšlenky, žádosti, slova a skutky skrze Boha, pro Boha a v Bohu (per Deum, in Deo, ad Deum); pomoc a sílu k tomu podává nám Kristus; neboť on jest cesta, pravda a život. Svatý Ambrož praví v jednom ze svých spisů: „Hýbáme se v Bohu jako na cestě; trváme jako v pravdě; žijeme jako v životě věčném".[1]) Sv. Cyprián pak podkládá slovům Pavlovým smysl ještě hlubší, an je vztahuje na tři božské osoby. Praví takto: „V Otci jsme, v Synu žijeme, v Duchu sv. se hýbáme a prospíváme".[2])

Že skutečně jsme v tak úzkém spojení s Bohem, podává o tom sv. Pavel důkaz, ovšem nikoliv z Písma sv., jehož autority vždy užíval ve svých kázáních k Židům, jehož však pohané vůbec neznali, nýbrž z výroku básníků řeckých řka: „Jakož i někteří z vašich básníků pravili: „Jeho zajisté i pokolení jsme."[3]) V. 28b.

Uvedený citát tvoří první polovici hexametru[4]) a pochází z Aratovy básně „O hvězdách",[5]) kde opěvován jest božský původ lidí a praotec jejich Juppiter. Složena jest v hexametrech. Básník Aratus pocházel ze Sol, města to v Sicilii blíže Tarsu; byl tedy krajanem Pavlovým. Žil v I. polovici III. století př. Kr. a byl horlivým stoupencem a žákem Zenonovým. — Podobná slova (a sice: ἐκ σοῦ γὰρ γένος ἐσμέν) čteme v zachovaném nám hymnu na Juppitera,[6]) jehož autorem byl Kleanthes z Assu v Mysii. Žil v téže době jako Aratus, jsa rovněž horlivým žákem Zenonovým, po němž stal se i hlavou filosofické školy stoické. Podobně vyjádřili se ještě mnozí jiní básníci řečtí.

U obou uvedených básníků mluví se o vztahu člověka k Jovovi; vztahuje se tedy Aratovo slůvko τοῦ a Kleanthovo σοῦ na Jova. Sv. Pavel však přihlíží toliko ke slovům, nikterak si nevšímaje, v jakém smyslu brali dotyčná slova básníci řečtí; možno, že Aratus mluví zde v pantheistickém smyslu o lidstvu co rodině boží. Sv. Pavel pak ukazuje jen, že v těchto slovech přiznali se pohané, třeba nevědomky, že jsou spřízněni s božstvím a že jsou obrazem jeho. Ovšem pohané rozuměli tomu ve smyslu nepravém domnívajíce se, že lidé byli tělesně zplozeni od některého boha. Apoštol však vzta-

[1]) S. Ambros., De bono mortis· cap. ult.: „Movemur in Deo, quasi in via; sumus quasi in veritate; vivimus quasi in vita aeterna."

[2]) S. Cypr., lib. de Bapt. Christ.: „In Patre sumus; in Filio vivimus; in Spiritu S. movemur et proficimus."

[3]) ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν· Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

[4]) Τοῦ řečeno jest básnicky, odpovídajíc obyčejnému τούτου. (Podobně Sophoc. Oidipus Král 1082 a jinde.)

[5]) Aratus „Phaenom. 5."

[6]) Hymnus in Jovem 5 (Kleanthes).

huje slova autorů pohanských na Boha pravého v tom smyslu, že člověk jest dítkem Božím, ježto stvořen byl od Boha k obrazu a podobenství jeho a ježto jest tvorem rozumným. Uvedeným výrokem básnickým odůvodnil tedy sv. Pavel své tvrzení, že Bůh není daleko od nás, nýbrž že jako dítky jeho v něm žijeme, se hýbáme a trváme.

Z tohoto místa usuzovali někteří exegeté, že sv. Pavel byl dobře obeznámen s básnickou literaturou řeckou a odvolávali se ještě na dvě jiná místa z řeckých básníků uvedená a sv. Pavlem citovaná a sice: I. Kor. 15, 33, kde jest citován iambický trimetr z řeckého básníka Menandra z jeho spisu Thais[1]) a na Tit. 1, 12, kde jest uveden hexametr z krétského básníka Epimenida[2]) o špatných mravech Kréťaňů, a poukazují dále na jeho řecký sloh. Avšak slova Aratova, jakož i Menandrova a Epimenidova byla prý všeobecně rozšířena a jako přísloví známa; mohla tedy býti jako taková známa i sv. Pavlovi. A řecký sloh jeho není přece slohem řecky vzdělaného Filona neb Josefa Flavia, nýbrž vzat jest z obyčejné řečtiny lidové a obchodní. A pak kromě těchto tří citátů není již nikde u sv. Pavla, ba ani v celém Novém Zákoně místa citovaného ze spisovatelů pohanských. Jest tedy nesprávno usuzovati z těchto tří krátkých citátů na dobrou Pavlovu znalost filosofie a literatury řecké. Nelze ovšem pochybovati, že sv. Pavel byl aspoň poněkud obeznámen s filosofií a literaturou řeckou. Avšak znalosti té nezjednal si, jak někteří se mylně domnívají, ve škole — neboť farisejské zásady, jichž se drželi rodiče Pavlovi, bránily zajisté otci, aby posílal syna svého do škol pohanských — nýbrž vlastním pozorováním života řeckého, styky s jinými a četbou soukromou, a to zvláště v oné době asi dvou nebo tří roků, kterou pobyl ve svém rodišti již jako křesťan po své návštěvě u sv. Petra v Jerusalemě, když již věděl, k jakému úřadu jest povolán.

Dokázav vznešený původ lidstva a podobnost jeho s Bohem varuje apoštol posluchače před ztotožňováním Boha s neživými
V. 29. věcmi neb výtvory lidskými řka: „Jsouce tedy pokolením Božím, nemáme se domnívati, že božství podobno jest zlatu neb stříbru neb kameni, výrazu to lidského umění neb důmyslu".[3])

Usuzuje takto: Jestliže my lidé, kteří máme v sobě život a rozum, jsme syny Božími, a fortiori obdařen jest životem a rozumem Bůh, který jest naším otcem a tvůrcem; proto nikterak nemůže býti ztotožňován s němými a bezduchými předměty ze zlata, stříbra neb kamene, z nichž obyčejně důmysl lidský zhotovuje sochy a

[1]) Menandros „Thaïs": φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί (špatné společnosti kazí dobré mravy).

[2]) Epimenides (v 6. stol. př. Kr.): κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί (Kréťané jsou vždycky lháři, zlá zvěř, břicha lenivá).

[3]) Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον.

obrazy. Kdo by však přes to shledával Boha v předmětech takových, zneuctíval by tím nejen Boha, nýbrž i sebe sama.

Jest to velice pádný argument proti modloslužbě vůbec a proti všem, kdož si představují Boha způsobem anthropomorfickým jako něco tělesného. Pohanství, které zpodobňuje božství s takovými výtvory lidskými, ukazuje tím jen svou neznalost pravého Boha.

Obdivuhodna jest opět mírnost a laskavost Pavlova, an praví v 1. osobě plur.: ‚nesmíme se domnívati', jakoby i sebe sama počítal mezi posluchače, chtěje je tak tím spíše pro sebe získati, a zároveň přísnost a ráznost, s jakou odmítá a vyvrací předsudky jejich.

Uvedená slova Pavlova vztahují se však pouze na část posluchačů,[1]) totiž na obecný lid. Neboť filosofové a jiní vzdělaní mužové řečtí se již vyzuli z hrubého anthropomorfismu pohanského, lid obecný však se ho stále ještě držel.

V řeckém textu slovo γένος (pokolení) jest pro větší důraz položeno na první místo a odděleno od slova τοῦ Θεοῦ (boží), k němuž patří. Apoštol užil abstraktního slova: božství, τὸ θεῖον, ježto výraz ten nejlépe přiléhá k představám pohahů o bohu. Slova χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ znamenají zlato a stříbro jako látku, χρυσίον a ἀργύριον pak věc ze zlata nebo stříbra zhotovenou. Poněvadž pak na místě našem se jedná o výtvory představující bohy, jak ukazuje i přístavka: χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου,[2]) byly by poslední výrazy vhodnější. Blass také je skutečně přijal do textu podle hěkterých rukopisů, na př. sinajského (ℵ), který má rovněž χρυσίῳ. Možno však, že bylo označení pouhé látky na našem místě užito úmyslně, aby tím více vynikl kontrast mrtvé hmoty proti živému a mocnému Bohu. Neboť vše, co podobno[3]) jest takovým výtvorům zhotoveným z mrtvé látky uměním lidským, jest již povahou svou konečné a omezené a nemůže tedy býti Bohem, tvůrcem všehomíra. Tím sv. Pavel nikterak netupí uměleckých výtvorů řeckých, nýbrž vytýká tím jen nevědomost a zaslepenost pohahů, kteří výtvory ony ztotožňovali s bytostí božskou, jak již i v knize Moudrosti 13, 10 řečeno jest: „Nešťastní jsou a mezi mrtvými jest naděje těch, kteří bohy nazývají díla rukou lidských, zlato a stříbro, nálezek umění". Podobně vyjadřuje se kniha Moudrosti i v kap. 15, 15.[4])

[1]) Sv. Pavel mluví totiž nejen ke stoikům a epikurejcům, nýbrž i k velkému zástupu obecného lidu, který se na Areopag sběhl ze zvědavosti.

[2]) Výrazu to lidského umění neb důmyslu.

[3]) Srv. Řím. 1, 23: »ἐν ὁμοιώματι« εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, (zaměnili slávu neporušitelného Boha), za „podobu" obrazu porušitelného člověka (a ptactva i čtvernožců a plazů).

[4]) Moudr. 15, 15: „Nebo všecky modly národů pokládají nemoudří za bohy, kteréž ani očí neužívají k hledění, ani chřípí k přitahování povětří, ani uší k slyšení, ani prstů u rukou k omakání, též i nohy jejich nehybné jsou k chození. Nebo člověk udělal je: a ten, kterýž ducha vypůjčeného má, ulepil je. Žádný zajisté člověk ani sobě podobného boha utvořiti nemůže; nebo smrtelný jsa, mrtvou věc dělá rukama nepravýma. Lepší zajisté jest on nežli ti, kteréž ctí, poněvadž on zajisté živ jest a jest smrtelný, ale oni nikdy nebyli živi."

Tak soudili pohané ve své nevědomosti. Byla to pokuta a trest od Boha za to, že nechtěli sloužiti jemu, svrchovanému tvůrci;[1]) nechal je tedy sloužiti podlým tvorům, jež stojí hluboko pod nimi v důstojnosti. Tak byla pýcha lidská nejvíce potrestána.

Dokázav zvrácenost představ pohanských o Bohu a nicotnost modloslužby, připravil si tak apoštol cestu k zvěstování pravého evangelia; pokračuje tedy takto: „Časy té nevědomosti Bůh pře-
V. 30. hlédnuv nyní ohlašuje lidem, aby všichni všudy činili pokání".[2])

Obdivuhodna jest opět opatrnost sv. Pavla, an nazývá kult nepravých bohů a velice zkažené mravy pohanů šetrně pouhou nevědomostí, chtěje tak své posluchače tím spíše pro sebe získati; ostrá výtka byla by zajisté posluchače athenské hrubě urazila a rozhořčila. Avšak i užitím slova „nevědomost" projevil sv. Pavel velkou odvahu před svými posluchači, uvážíme-li, že se tak vyslovil v městě, které bylo pokládáno všeobecně za sídlo moudrosti, věd a umění, a jehož obyvatelstvo velice si zakládalo na této důstojnosti.

Než sv. Pavel míní zde nevědomost ve věcech náboženských a naznačuje tím, že v otázkách týkajících se posledního cíle lidstva a cesty, jak ho dosáhnouti, jest třeba lidstvu světla positivního zjevení.

Časy nevědomosti a bloudění pohanstva přehlédal Bůh až dosud, poněvadž to byly skutečně časy nevědomosti, takže tím vina pohahů jest menší.[3]) Řecké slovo ὑπεριδών (přehlédnuv) znamená obyčejně v Písmě sv. nepřátelské opomíjení někoho neb opovrhování,[4]) na našem místě však značí: milostivě přehlédnouti, opomenouti, tvářiti se tak, jakoby neviděl, čemuž v řeckém odpovídá slovo παριδών, které také Blass přijal podle rukopisu kembrižského (D) do svých textů.[5]) Vulgata překládá nepřesně slovem: despiciens.

Bůh přehlédl časy nevědomosti a nechal pohahy kráčeti jejich vlastními cestami.[6]) To však neznačí, že jich vůbec netrestal, jak dokazuje nám i list k Římanům 1, 24,[7]) nýbrž že je netrestal ta-

[1]) Řím. 1, 25: „Neboť zaměnili pravdu Boží za lež a ctili i klaněli se tvorstvu místo Tvůrci, jenž jest požehnaný na věky; proto Bůh je vydal v náruživosti ohavné."

[2]) Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν. (V nejstarším znění v rukopisu sinajského (ℵ*), v rukop. vatikánském a ještě několika jiných méně významných rukopisech jest místo: παραγγέλλει výraz: ἀπαγγέλλει.)

[3]) Srv. Luk. 12, 48: „Ten, kdo nepoznal vůle pána svého a dělal věci hodné ran, dostane ran málo; od každého pak, jemuž mnoho bylo dáno, bude se pohledávati mnoho. Podobně i Sk. ap. 3, 17.

[4]) Na př. Ž. 26, 9: „Spomocníkem mým buď, neopouštěj mne, aniž zhrzejž mnou, Bože, spasiteli můj." Ž. 54, 2: „Vyslyš, Bože, modlitbu mou, a nepohrdej prosbou mou."

[5]) Srv. Řím. 3, 25: διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, tím, že hříchy dříve spáchané opomíjel (trestati).

[6]) Sk. ap. 14, 15: „Který za předešlých věků nechával všecky národy choditi po cestách jejich." Podobně Řím. 3, 25.

[7]) Řím. 1, 24 a násl.: „Proto (pro modloslužbu) Bůh je vydal v žádostech srdce jejich v nečistotu, takže hanobili těla svá na sobě samých; neboť zaměnili

kovým způsobem, jak toho zasluhovali vzhledem k těžkému hříchu modloslužby, totiž definitivním jejich vyloučením ze spásy, definitivním jejich odsouzením. Zasluhovali toho, neboť mohli, jak sv. Pavel již dříve podotkl a jak šířeji o tom vykládá v listě svém k Římanům, pomocí svých přirozených duševních schopností propracovati se k poznání pravého Boha a jemu odpovídajícímu způsobu života.

Avšak nyní[1]) — a slovy těmi přechází sv. Pavel ve svém kázání z části anthropologické ke christologické — nadešla doba k duševnímu obrácení, k zanechání nicotného modlářství, k návratu k pravému Bohu a ctnosti. Neboť nyní ohlašuje Bůh skrze své vyslance lidem, aby všichni všudy činili pokání. V řeckém znění: μετανοεῖν činiti pokání značí totéž jako v kap. 14, 15 šířeji rozvinuté: ἐπιστρέφειν ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπὶ θεὸν ζῶντα, obrátiti se od těchto (bohů) nicotných k Bohu živému.

Pohané tedy mají se káti ze hříchů svých a zcela se obrátiti k pravému Bohu, aby „pravda Boží nebyla již více zdržována nespravedlností jejich" (Řím. 1, 18),[2]) nýbrž tím lépe vynikla a oni poznali jim dosud neznámého pravého Boha. Πάντας πανταχοῦ, všichni všudy jest řečeno hyperbolicky, podobně jako v listě ke Kolosským 1, 6, kde praví sv. Pavel, že evangelium hlásáno jest ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ (po celém světě) a ve verši 23. téže kapitoly: ἐν πάσῃ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν (ve všem tvorstvu pod nebem). Apoštol praví důrazně: všichni všudy, pokládaje pokání za nevyhnutelnou podmínku pravého a úplného obrácení. Podobně zdůrazňuje potřebu pokání sv. Jan Křtitel ve svých kázáních na poušti judské, řka: „Čiňte pokání, neboť přiblížilo se království nebeské" (Mat. 3, 2). Týmiž slovy započal veřejnou činnost svou i Kristus (Mat. 4, 17). Petr v kázání svém o letnicích volá: „Čiňte pokání, a pokřtěn buď jedenkaždý z vás ve jménu Ježíše Krista na odpuštění hříchů svých" (Sk. ap. 2, 38); a v kap. 3, 19 praví: „Protož čiňte pokání a obraťte se, aby shlazeni byli hříchové vaši". Sv. Pavel pak ještě na mnoha jiných místech poukazuje na důležitost a potřebu pokání. Pokání však bylo v přímém odporu s názory epikurejskými; u stoiků pak udušen byl cit zodpovědnosti vírou ve slepou nutnost — fatum.

Toto pokání a obrácení pohanstva jest nutné, „poněvadž", jak

pravdu Boží za lež a ctili i klaněli se tvorstvu místo Tvůrci, jenž jest požehnaný na věky. Proto Bůh je vydal v náruživosti ohavné... A poněvadž nevážili toho, aby měli poznání Boha, vydal je Bůh ve smysl nevážný, takže činili věci neslušné, jsouce naplněni všelikou nepravostí, nešlechetností, smilstvem, lakotou, špatností, plni závisti, vraždy, sváru, lsti, zlovolnosti, jsouce pomlouvači, utrhači, nenávidci Boha, hanliví, pyšní, domýšliví, vynalézaví věcí zlých, rodičů neposlušní, nemoudří, věrolomní, bezcitní, nesmířliví, nemilosrdní; neboť ač poznali ustanovení Boží, že smrti hodni jsou ti, kteří takové věci páší, netoliko je činí, nýbrž i přisvědčují těm, kteří je páší."

[1]) V řec. τὰ νῦν, podobně jako 4, 29.

[2]) Řím. 1, 18: „Zjevuje se zajisté s nebe hněv Boží proti každé bezbožnosti a nespravedlnosti těch lidí, kteří pravdu Boží zdržují nespravedlností."

praví dále apoštol, Bůh již „ustanovil den, ve kterém bude souditi svět podle spravedlnosti skrze muže, kterého (k tomu) zřídil, dávaje
V. 31. všem víru tím, že ho vzkřísil z mrtvých".[1])

Souvislost tohoto verše s předcházejícím jest takováto: Pohané musí změniti své smýšlení, upustiti od modloslužby, ctíti pravého Boha, neboť jinak neobstojí před soudem Božím, a stihne je trest co nejpřísnější. Neboť svět bude souzen podle spravedlnosti, ἐν δικαιοσύνῃ, a za velké provinění (jímž se zde míní setrvání při modloslužbě) bude tedy následovati i velký trest. Apoštol vyhrožuje hněvem Božím, podobně jako v listě svém k Řím. 1, 18, kde praví: „Zjevujeť se zajisté s nebe hněv Boží proti každé bezbožnosti a nespravedlnosti těch lidí, kteří pravdu Boží zdržují nespravedlností".

Den tohoto soudu jest již pevně stanoven; i soudce jest již od Boha ustanoven. Jest to sám Kristus.[2]) Apoštol praví, že Bůh bude souditi svět skrze muže, t. j. skrze člověka; neboť soudcem bude Kristus, Syn to člověka, jenž zajisté jako takový nejlépe se hodí k souzení pokolení lidského, ježto zná dobře lidskou povahu i s jejími slabostmi a křehkostmi.[3])

Ke slovům: skrze muže, kterého zřídil (v řec. ἐν ἀνδρὶ, ᾧ ὥρισεν) jest třeba doplniti slovo: k tomu, t. j. k tomu úřadu soudcovskému.[4]) Předložka ἐν naznačuje zde zprostředkování neb zastoupení nějakou osobou, podobně jako v I. Kor. 2, 6, kde praví sv. Pavel: „Mezi vámi souzen bude svět (ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κοσμός), t. j. ve vašem sedění, před vámi jako v soudci, a tedy i „od vás", jak se často překládá.

Sv. Pavel nemohl a také nechtěl mluviti hned na počátku o vyšší přirozenosti Kristově, poněvadž posluchači jeho neměli smyslu pro věci nadpřirozené. Proto ani nejmenuje Krista a praví pouze: v muži, jejž k tomu zřídil.

Aby všichni lidé mohli věřiti v božské ustanovení Krista za budoucího soudce pokolení lidského, dal jim Bůh veliké znamení[5]) tím, že ho vzkřísil z mrtvých;[6]) ukázav tak na slavné jeho vítězství nad smrtí, jíž všichni lidé jsou podrobeni, dokázal, že Kristus jest něčím více než pouhým člověkem.

Slavné zmrtvýchvstání Kristovo, tak často dokazované[7]) od sv.

[1]) καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

[2]) Srv. 10, 42 Sk. ap.: „I přikázal nám, abychom hlásali lidu a svědčili, že on jest ten, jenž byl od Boha ustanoven soudcem živých i mrtvých."

[3]) Jan 5, 27: „A dal mu moc konati soud, poněvadž jest Syn člověka."

[4]) ᾧ řečeno per attractionem místo ὅν, podobně jako 2, 22: σημείοις, οἷς ἐποίησεν ὁ θεός, zázraky, které činil Bůh.

[5]) Srv. Jan 2, 18.

[6]) Srv. Řím. 1, 4: „Podle ducha svatosti však osvědčen byl zmrtvýchvstáním jako Syn Boží v moci."

[7]) Na př. Sk. ap. 2, 32: „Tohoto Ježíše vzkřísil Bůh, my všichni jsme toho svědky." (Petr o letnicích.) 3, 15: „Původce života jste zabili, ale Bůh vzkřísil

Pavla a ostatních apoštolů, jest jako největší div a zázrak svrchovaným důkazem pravosti veškerého učení křesťanského; bez něho marnou by bývala byla veškera námaha apoštolů, jak ukazuje na mnoha místech sv. Pavel. „Nevstal li Kristus z mrtvých", praví na př. v I. listě ke Kor. 15, 14, „marné jest kázání naše, marná i víra vaše". Jest tedy zmrtvýchvstání Kristovo též důkazem správnosti učení křesťanského o tom, že Kristus byl od Boha Otce vyvolen a ustanoven za soudce lidského pokolení při posledním soudu. Mohou tedy a mají lidé na základě takového osvědčení s pevnou vírou jej uznati za svého budoucího soudce. „K tomu konci zajisté", praví sv. Pavel v listě k Řím. 14, 9, „Kristus zemřel a oživnul, aby panoval i nad mrtvými i nad živými".[1])

Sv. Pavel chtěl bez pochyby nyní jmenovati jménem onoho budoucího soudce světa a obšírněji poučiti své posluchače o mesiánském úkolu Kristově a o vzkříšení z mrtvých vůbec. Když však Řekové slyšeli ho mluviti o vzkříšení z mrtvých a když apoštol dokonce uvedl případ takového vzkříšení, přerušili jeho řeč. Zdáloť se jim vůbec nemožným, aby kdo vstal z mrtvých.[2]) Proto jedni, asi epikurejci, se mu posmívali,[3]) druzí, snad stoikové, zdvořile ho odbývajíce, pravili: Poslechneme tě o tom ještě jednou, projevujíce tak velice nepatrný zájem pro jeho učení. Podobným způsobem odbyl sv. Pavla i vladař Festus; když totiž uslyšel o vzkříšení z mrtvých, zvolal: „Ty blázníš, Pavle! Mnoho studií přivádí tě k bláznovství."[4])

Za takových okolností[5]) vyšel sv. Pavel ze shromáždění posluchačů athenských s pevným úmyslem, že opustí co nejdříve Atheny, kde se jevilo tak málo smyslu a porozumění pro věci nadpřirozené přes všechnu pověst o moudrosti a zbožnosti jejich obyvatelstva. Než přece nebyla práce jeho v Athenách marná. Někteří přidali se k němu, uvěřili a stali se křesťany,[5]) mezi nimi Dionysius Areopagita[6]) a jedna žena jmenem Damaris.[5])

ho z mrtvých, a my jsme toho svědky." (3. řeč Petrova.) 10, 40: „Toho Bůh vzkřísil třetího dne a dal mu, aby se ukázal viditelně, nikoli všemu lidu, nýbrž svědkům od Boha předzřízeným, totiž nám, kteří jsme s ním jedli a pili po jeho zmrtvýchvstání." (Petr u Kornelia.) Sk. ap. 13, 30: „Ale Bůh vzkřísil ho z mrtvých třetího dne, a on ukazoval se po mnoho dní těm, kteří s ním byli vstoupili z Galileje do Jerusalema, a kteří nyní jsou jeho svědky před lidem." (Sv. Pavel v Antiochii pisidské.) Podobně vyjadřuje se I. Kor. 15, 20 a mnoho jiných míst.

[1]) Kdo tedy má dobrou vůli, uvěří v Krista a dosáhne tak jisté spásy. Zračí se tedy i v kázání Pavlově na Areopagu obě důležité součástky apoštolského učení: o pokání (μετάνοια) a víře (πίστις), na něž tak často kladli důraz apoštolové ve svých kázáních. (Srv. Sk. ap. 2, 38; 3, 19; 10, 43; 13, 38; 20, 21 a j.

[2]) Srv. Sk. ap. 4, 2.

[3]) Srv. Sk. ap. 2, 13 (o letnicích): „Ale jiní posmívajíce se, pravili: Jsou plni sladkého vína."

[4]) Sk. ap. 26, 24.

[5]) O výsledku řeči Pavlovy na Areopagu zmiňují se Skut. ap. takto: „Uslyševše však o vzkříšení z mrtvých, jedni se posmívali, jiní řekli: poslechneme tě o tom ještě jednou. Tak vyšel Pavel ze shromáždění jejich. Ale někteří muži přidrževše se ho uvěřili; mezi nimi též Dionysius Areopagita a žena jménem Damaris

Řeč sv. Pavla na Areopagu jest takřka první apologetickou a didaktickou řečí o pravém náboženství. Teprve v novější době dostává se jí spravedlivé kritiky a náležitého ocenění. Weizsäcker upírá sice historickou cenu vypravování o činnosti Pavlově v Athénách a pokládá uvedená jména Dionysia a Damaridy za jména osob ze 2. století po Kristu, avšak nad řečí na Areopagu vyjadřuje svůj plný obdiv neupíraje jí nikterak správnosti.[1]) V tomto po-

a jiní s nimi." (Sk. ap. k. 17, v. 32—34.) Těmito slovy zakončuje sv. Lukáš svou zprávu o vystoupení Pavlově v Athénách.

[6]) Dionysius, Areopagitou zvaný na rozdíl od ostatních Dionysiů své doby na křesťanství obrácených, pocházel ze vznešeného rodu a byl též členem nejvyššího soudu na Areopagu. Dle svědectví Dionysia, biskupa korintského (u Eusebia H. E. 3, 4; 4, 23) stal se prvním biskupem v Athénách, kteréžto hodnosti se mu prý dostalo od samého sv. Pavla (Constit. ap. 7, 46, 2), Zde prý za císaře Domitiana zemřel smrtí mučednickou (Niceph. 3, 11). V řeckém menologiu slaví se památka jeho co mučedníka 3. října (Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἱερομάρτυρος), v římském martyrologiu 9. října.

Pozdější legenda ztotožňovala ho se sv. Dionysiem, který v 2. pol. 3. stol. přišel z Říma do Gallie a zemřel v Paříži smrtí mučednickou (Montmartre) jako první biskup tohoto města. (Srv. Acta SS. Oct. 4, 696—855.) I martyrologium římské ho ztotožňuje s tímto biskupem pařížským, udávajíc blíže, že umučen byl za Feseennina.

Všeobecně zavrženo jest nyní mínění, že náš Dionysius byl autorem pod jménem Dion. Areopagity známých a nám zachovaných theologických spisů a listů. Spisy tyto pocházejí až z doby pozdější, asi ze 4. stol po Kr. Jeví ráz novoplatonicko-křesťanský a mystický a jsou psány řečí úmyslně zatemnělou a nejasnou. Z počátku byly od církve zavrženy; brzy však se velice rozšířily a našly později všeobecného uznání u scholastiků a mystiků; měly tedy po celý středověk velký vliv na křesťanskou literaturu. Jsou to na př. 4 větší pojednání: περὶ θείων ὀνομάτων, περὶ μυστικῆς θεολογίας, περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, a 10 krátkých listů.

Z žen obrátila se i Damaris. Někteří čtou podle lat. palimpsestu Fleurického (et mulier nomine Damalis) Damalis, což prý bylo běžným a oblíbeným jménem u Řeků. Jest sice pravda, že λ a ρ dost často se zaměňují; jelikož však nacházíme jména mužská, jako Damarion, Damares, Damaretus, a ženské jméno Damarete, není vyloučeno, že existovalo i takové jméno jako Damaris. Ostatně nelze žádati, aby při tak velkém množství a různosti jmen vlastních bylo každé přesně zjištěno a dokázáno.

Nic bližšího není o ní známo, Že ji sv. Lukáš výslovně uvedl mezi několika málo nově obrácenými křesťany, lze z toho pravděpodobně souditi, že to byla paní vznešená a velice vážená. Někteří sv. Otcové, jako sv. Ambrož (ep. ad Vercell. I. 63), Jan Zlatoústý (De sacerdotio 4, 7), Asterius (Orat. 8 in ss. Petrum et Paulum), Augustin a j. pokládali ji za manželku Dionysia Areopagity. Mínění toto jest však nesprávné. Neboť Lukáš označuje ji zde pouze jako paní (γυνή); kdyby byl chtěl ji označiti jako ženu Dionysiovu, byl by zajisté připojil ke slovu γυνή slovo αὐτοῦ neb aspoň člen ἡ. — Obšírně o tom vykládají Acta S. S. Oct. 4, p. 771. Řecká církev slaví její památku 4. října.

O těch, kteří se obrátili zároveň s Dionysiem a Damaridou, víme pouze, že jich bylo jen několik. Záhy však rozkvetlo v Athénách křesťanství tou měrou, že Origenes (3. stol.) kladl je za vzor ostatním obcím křesťanským.

Silas a Timotheus, jimž byl Pavel (v. 15) poručil, aby se k němu co nejrychleji dostavili, přišli skutečně k němu do Athén; avšak Pavel je brzy zase poslal zpět do Macedonie, a sice Timothea do Thessaloniky, aby — jak praví se v I. Thessal. 3, 1—2 — utvrdil a povzbudil bratry ve víře a Silu poslal pravděpodobně do Beree neb Filipp. Později opět se připojili k Pavlovi v Korintě (Sk. ap. 18, 5).

[1]) Weizsäcker, Apostolisches Zeitalter 255. — I Hilgenfeld popírá Lukášovu

sledním shodují se s Weizsäckerem i ostatní theologové protestantští; nesdílejí však s ním mínění o historickém původu celého vypravování Lukášova. Zajímavá jsou o tom slova na př. theologa Zöcklera; praví takto[1]): „Právě poznámka o Dionysiovi Areopagitovi a Damaridě podává nám nejpatrnější důkaz o historickém původu tohoto místa a vylučuje vůbec každé podezření o libovolné smyšlence jeho. Třebas byly tyto dvě prvotiny křesťanské obce athénské obestřeny později nimbem báječným: jsou přece v prosté jednoduchosti, s jakou zde jsou uvedeny, právě tak konkretními a historickými postavami jako Lydie a žalářník ve Filippech, Jason v Thessalonice a Krispus v Korintě".

Někteří (jako Curtius, Ramsay) tvrdí, že sv. Pavel nekázal na Areopagu, nýbrž v tak zvané síni královské na jižní straně náměstí, kde měl svou úřadovnu výbor Areopagitů obstarávající dozor nad mravy občanů a nad náměstím. Tomu však odporuje, jak správně poukazuje Belser, již oslovení posluchačů: ἄνδρες Ἀθηναῖοι, mužové athénští, které vztahuje se zajisté na velké shromáždění lidu, a dále, což je nejdůležitější, užití výrazu: ὁ Ἄρειος πάγος (vrch Areopag); soudní dvůr Areopagitů zove se totiž řecky: ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλή, kteréhožto označení byl by zajisté pečlivý Lukáš užil, kdyby byl měl na mysli onen úřad. Autor chtěl krátce obeznámiti čtenáře s místy, kde Pavel v Athénách rozvinul svou činnost apoštolskou: se synagogou, náměstím a Areopagem.

Vystoupení Pavlovo v Athénách potvrdilo opět pravdivost výroku jeho (I. Kor. 9, 20), že pro židy stal se židem, pro pohany pohanem, aby všechny získal Kristu. Obdivuhodna jest jeho moudrost a opatrnost, s jakou dovedl podávati pravdy křesťanské a zároveň vyvraceti základní bludy pohanské, aniž by urazil národní ješitnost řeckou.

Neujde zajisté pozornému čtenáři, že sv. Pavel s ohledem na situaci nezmiňuje se o specificky křesťanských bodech svého učení. Přes to však jsou zde základní pravdy zřejmě vysloveny a zdůrazněny. Pavel mluví o živém Bohu, stvořiteli nebe, země a všeho, co jest na zemi; toto však právě bylo důležitou součástkou apoštolských kázání. Nezmínil se sice o seslání Syna Božího s nebe, o jeho vtělení a přijetí přirozenosti lidské z pokolení Davidova (Sk. ap.

zprávu o obrácení Dionysiově a Damaridině a vylučuje z textu verš 34., jenž onu zprávu obsahuje; odvolává se na to, že v následující kapitole (18, 1) není vůbec zmínky o onom nepatrném výsledku kázání Pavlova v Athénách, a na to, že v I. Kor. 16, 15 jmenován jest prvotinou Achaie (ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας) Štěpán a nikoliv Dionysius a Damaris, proto prý i sám Pavel usvědčuje tak Lukáše z nesprávnosti. Mínění Hilgenfeldovo zavrhuje však i sám Wendt, tvrdě, že není nikterak nutno z této pouze zdánlivé diference Lukášovy s Pavlem pochybovati o pravosti celé této poznámky a ji z textu vylučovati. — Ostatně nikoliv Štěpán sám, jak myslí Hilgenfeld, nýbrž celý jeho dům, celá rodina jeho jest jmenována prvotinou Achaie. Na našem místě však neděje se zmínka o žádné rodině, nýbrž pouze o několika málo jednotlivcích.

[1]) Die Apg. s. 269.

13, 23) a o pokřtění jeho sv. Janem, avšak s důrazem vyslovil a poukázal na vzkříšení z mrtvých, jakož i na příchod Kristův k poslednímu soudu. Pavel ovšem neužil k vyjádření této pravdy týchž slov jako Petr (Sk. ap. 10, 42)[1]) a jakých i sám užil na jiném místě, (II. Tim. 4, 1), totiž: μέλλει κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς, bude souditi živé i mrtvé, nýbrž: μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην, bude souditi svět. Jest to však odchylka odůvodněná a nám zcela pochopitelná; chtělť před pohanskými posluchači výslovně zdůrazniti, že i pohané budou od Ježíše Krista souzeni.

Pavlova řeč na Areopagu jest vskutku vzhledem k čisté formální své stránce mistrovským výkonem umění řečnického; a vzhledem k své stránce obsahové bude vždy skýtat poučení hlasatelům víry Kristovy, jak postupovati mají v hlásání evangelických pravd s ohledem na náboženské smýšlení a kulturní vzdělání svých posluchačů.

Co se týká pramene, z něhož čerpal Lukáš své zprávy o vystoupení Pavlově v Athénách a zejména obsah řeči na Areopagu, byla od některých vyslovena domněnka, že Dionysius brzy po svém obrácení zaznamenal si písemně řeč Pavlovu a později záznamy své odevzdal Lukášovi, horlivě všude po pramenech pátrajícímu. Nicméně přece zdá se býti správnějším mínění, že sv. Pavel sám učinil Lukášovi příslušná sdělení o své činnosti v Athénách.

Na konec uvedu ještě zajímavý posudek o vystoupení Pavlově v Athénách z úst slavného historika a proslulého archeologa Arnošta Curtia, bratra to známého filologa G. Curtia. Tento považoval vždy Pavlův pobyt v Athénách za zvláštní epochu v dějinách lidstva, jejíž správné posouzení a ocenění zasluhuje interesu filologů, historiků i theologů. S velkým zápalem a rozhodností hájil též pravosti řeči Pavlovy a hodnověrnosti vůbec celého místa Lukášova, jednajícího o činnosti Pavlově v Athénách. — Ve své studii „Pavel v Athénách"[2]) praví tedy takto:

„Kdo si bez předsudku přečte tuto zprávu ze Skutků apoštolských a rovněž tak nechá na sebe působiti slova její, neubrání se dle mého přesvědčení dojmu, že zde líčí celou událost člověk velice dobře s ní zpravený, a to věrně tak, jak se skutečně stala. — Jaká hojnost látky historické obsažena jest v těch 16. verších textových, jaká to výrazná, živá a charakteristická mluva! Všechno tak přirozené a prosté, nic umělého, šablonovitého. Takovým dojmem zajisté by na nás nepůsobilo nějaké vypravování smyšlené". Studii svou končí charakteristickými slovy:

„Kdo popírá historickou cenu Lukášovy zprávy o činnosti Pavlově v Athénách, vytrhává tím jeden z nejdůležitějších listů z dějin pokolení lidského".

---

[1]) Sk. ap. 10, 42: ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν.

[2]) Ernst Curtius „Paulus in Athen", Sitzungsberichte der kgl. preuß. Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Jahrg. 1893, 1. 925—938.

V. R. (Pr.):

Helenský synkretismus a jeho vliv na křesťanství.

Studie historicko-psychologická.

Racionalisticko-theologická historie snaží se dokázati, že vše, co týká se vzniku křesťanství a jeho Božského zakladatele, jest pouhým výsledkem vývoje myšlení lidského. Dle evolucionistické teorie jest lidstvo podrobeno „věčným zákonům vývoje" nejen po stránce tělesného organismu, nýbrž i v kultuře. Celá pokolení vystřídala se na této duševní práci, než dospěli lidé k náležitému pojímání svého života a svých povinností, než vykrystalisoval se v myslích lidstva ideál člověka, majestát Syna Božího, obraz Kristův, jak nám jej kreslí Nový zákon. Tento vývoj duševní uspíšen byl v posledních letech před Kristem, kdy intensivní duševní práce, metafysické spekulace a různé filosofické směry pozvedly značně kulturu. Kromě toho napomáhalo tomu procesu též sbratření západních a východních národů pod žezlem Alexandra Velikého, jenž přivedl svá vítězná vojska až k břehům Eufratu a Indu. Vítězstvími velikého vojevůdce rozšířil se značně obzor vzdělání Řeků; jejich poesie i filosofie staly se přístupny celému tehdejšímu vzdělanému světu. S řeckými hordami hrnuli se na východ i řečtí učenci, aby uplatnili tu svá učení a své poznatky, aneb aby nových načerpali. Nastalo duševní splynutí východu a západu.

Veliké politické i sociální změny této doby měly za následek obrat ve vědách spekulativních, hlavně pokud se týče člověka samého. Ještě Aristoteles radil svým chovancům, aby vládli nad Řeky hegemonicky, nad barbary však despoticky; ony aby považovali za své přátele, těchto aby užívali jako zvířat a rostlin ke svému prospěchu. V této době však mizí rozdíl mezi pánem a otrokem. Řecký duch vzrostl nad nacionální hranice a poznal, že všichni lidé jsou si rovni. K tomu názoru dospěli stoikové; ti neznali rozdílu mezi Řekem a barbarem, mužem a ženou, pánem a otrokem. Jedině ten jest svobodný, kdo prost jest všech vášní, i kdyby okovy byl spoután. Kdo však slouží vášním, jest otrokem, byť i purpurem se odíval. Tento názor měl veliký význam sociální. S otroky bylo šetrně zacházeno, vedl k povznesení mravů, jednotlivec považován byl za osobu, ne za pouhý článek státu.

I na poli náboženském nastal obrat. Homérský svět bohů byl myslícímu již dávno kamenem úrazu. Již v V. století stavěli se ionští filosofové proti názoru polytheistickému. Tak Eleat Henofanes († 484 př. Kr.) popřel, že bohové jsou lidem podobni a poukazoval na to, že provádějí zlodějství a nemravnosti; uznával monotheismus. Heraklitz Efesu († 475) zavrhl Homéra a Hesioda pro jejich představy o bozích. Rovněž Plato zakazoval svým žákům čísti Homéra.

Ovšem světová říše, kterou založil geniální Macedoňan zanikla, avšak símě, jež zasil, vyhnalo kořeny veliké. R. 323 padá v hrob moc i říše i sláva jeho, avšak zbylo tu po něm množství vysokých škol, které založeny ve větších městech, stále zůstaly dítkami toho idealismu, jenž odduševňoval řecký svět za poslední éry. Takovými zůstaly ony školy i tehdy, když římský orel rozpjal křídla svá k vítěznému dobytí orientu. Římané zvítězili, dobyli východu na Řecích, avšak vítězstvím tím padla jejich individuální kultura.

Již v saloně Scipionově, jenž zničil mocné Karthago, vládl řecký duch a užíváno řeckého jazyka. Celá římská literatura přestala býti originální. Čerpala mimovolně z kulturní vyspělosti řecké. Římané ovládali své poddané pouze ve vnějším životě svými zákony, v životě duševním byli i oni ovládáni Řeky. K výši velkých filosofů, básníků a řečníků ovšem nikdo se již nepovznesl. Plato a Aristoteles, Sofokles, Euripides, Aristofanes, Demosthenes a Thukidides byli aristokrati ducha, kteří stavěli. Jejich žáci pouze napodobovali.

V době, kdy tito stáli v zenitu své tvůrčí síly, zabývala se filosofie podstatou všech věcí, luštila všechny záhady jsoucna i lidského života, probádala svět fysický i duchovní, ano ani Bůh neunikl jejímu zkoumání a kritickému studiu. Když však zmizeli výše jmenovaní velikáni, zapadla s nimi též tvůrčí smělost a odvaha filosofie. Tato již neprobírá nejvážnější problémy vesmíru, nýbrž spokojuje se, když ukazuje pouze cestu tímto životem. Pozbývá tvořivé síly, přestává býti světovou moudrostí a přechází v pouhé poučování o dokonalém životě. Z metafysiky stala se etika.

Tento životní názor, jenž postrádal prohloubení, nemohl uspokojiti hlouběji založené povahy, které lačněly po pravdě. Závažné otázky životní zůstávaly nepovšimnuty, ze žádné strany nedostávalo se na ně odpovědi. Takové poměry vedly nutně k pesimismu, k znechucení života, k jeho negaci a útěku ze světa neb přemrštěné askesi.

Tu císař Augustus projevil se jako výborný znatel své doby. Poznav nebezpečí své doby, podjal se reformy státního náboženství. Ovšem nepočítal tuze s danými poměry a jeho reforma přivodila ještě větší duševní anarchii. Nebyla to reforma vnitřního života, jež sama by v důsledku přivodila prohloubení života, nýbrž týkala se opět jen zevních věcí, jako na př. ustavení kněžského kolegia, obnovení starých ritů a svátků, zvýšení lesku a nádhery při ceremoniích, což působilo mocně na fantasii a mysl lidu. Taková ovšem reforma vedla k ještě větší povrchnosti, neboť povznesla jen vnější život, kdežto život vnitřní ještě více trpěl a upadal.

V příhodné době přišla pomoc z orientu. Byly to mysterie, jež slibovaly právě to, čeho neposkytovalo státní náboženství, jako čistotu, sbratření lidstva, zkrátka duchovní vyrovnání na tomto světě a sladkou naději v život posmrtný. Staré náboženství ctilo bohy člověku navždy nedostupné; v mysteriích vcházelo božstvo

a lidstvo v těsné spojení a tak skýtalo útěchy pro strasti a utrpení. vezdejšího života, jemuž pravá blaženost kyne teprve po smrti. Duch lidský, který nořil se v taje mysterií, nalézal v nich hojně potravy. Tomu velice napomáhaly fantastické průvody, zpěvy, hudba, tance, scénická představení, jež fantasii velmi dráždila a mocně působila na hlubší povahy.

Smíšením národa řeckého s kmeny orientálními získaly obě strany. Oba proudy západní i východní měly na sebe mocný vliv. Řecká filosofie, nepřeberný poklad exaktní vědy a řecké umění splývalo s tajuplnými mysteriemi východu. Smíšení národů mělo za výsledek smíšení a vyrovnání kultury a náboženství. Řekové poznávali nová a nová náboženství různých útvarů. Oni byli pány národů, nad nimiž vládli neznámí, ale přece mocní bohové. Pověrčiví Řekové úzkostlivě se chránili, aby tyto bohy neurazili a tak hněvu jejich na sobě nezakusili. Proto si jich vážili, ano ctili je; a tak dostává Olymp stále nové obyvatele. Aby pak žádný Bůh nebyl opomenut, zavedena úcta „všech bohů" neb „bohů neznámých".

Ano tomuto skrupulantství vděčí kult Césarův, jenž ujal se zvláště v době císařské v Římě, kde byli ctěni nejen věhlasní mužové jako Augustus a Trajan, nýbrž i divé šelmy, jako Nero a Domician. Jestliže takoví lidé byli poctěni kultem božským, čím spíše náboženství s tak ideálním zakladatelem, jakým byl Kristus. Jeho nauka poskytovala to, po čem toužili, co tušili nejšlechetnější synové doby. Kristus nejen přinesl vznešený názor světový, nýbrž on sám byl ztělesněným ideálem. Tak tedy zcela přirozeným zákonem vývoje vzniklo křesťanství, jehož zakladatel jako každý jiný genius povýšen byl mezi lidem za boha.

Ovšem pouhý helenismus nikdy by nebyl s to, aby vytvořil tak vznešenou ideu, jakou jest křesťanství. K tomu musil nutně přistoupiti prvek jiný, který svými názory byl bližší křesťanství; a tím bylo ž i d o v s t v í. Proto věnujme mu zde více pozornosti.

Veliký jest rozdíl mezi židovstvím před vyhnanstvím a po něm. Ve vyhnanství někteří odpadli, jiní těsněji přimkli se k svému Bohu; oběti modlám úplně přestaly a israelité snažili se dokonale poznati zákon a jej plniti. Tak povstali zákoníci. Když však po zániku říše perské a po brzké smrti Alexandra Velikého Palestina přešla střídavě pod moc ptolemejců a seleukovců, vnikl hlavně obchodem do Palestiny i helenismus. Řekové měli tam své kolonie a byli v čilém styku se židy. S obchodem vnesena byla v národ i řecká kultura, jež získala zejména vyšší stavy. Přinášely sice Jahvovi dále oběti, ale počaly se styděti za svůj židovský původ a jméno. Z Ježíše stal se Jason, z Menachem Menelaus, z Eliakim Alcimus, ano někteří užívali místo Jahve jména Zeus. Kněží opouštěli svá povolání, aby se súčastňovali her gymnastických a mládež horlivě pěstila řecký tělesný výcvik.

Tento proces chtěl urychliti syrský král A n t i o c h u s IV. E p i f a n e s (175—164) vyhlazením židovského náboženství. Než

tím právě poznali židé nebezpečenství, a vítězné povstání za vedení Makkabejců ukázalo, že víra v lidu dosud neuhasla. Když pak za dynastie Hasmoneovců postavilo se náboženství do služby politiky, povstali fariseové, aby hájili duchovního svého dědictví a tak sílili lid proti vlivu pohanství. Lid pak tento vliv úplně zdolal. Helenismus pronikl pouze vrstvy aristokratické, zejména kněžské.

Palestinští židé byli uchráněni tedy vlivu helenismu. Jiný však byl poměr jeho k židům v diaspoře. Židé záhy stěhovali se ze své otčiny a usídlili se téměř po celém tehdejším známém světě. Všude požívali úcty a vážnosti. Římský zákon je chránil, měli svou jurisdikci, byli osvobozeni od služby válečné, měli úplnou svobodu. V Egyptě svojí chytrostí dostali se až ke dvoru vladařskému a zaujímali i ve vojsku i ve státě vyšší postavení.

Tak přijímali židé též kulturu, v jejíž středu žili. Znali řecky, přeložili zákon (LXX) a překladu užíváno i při bohoslužbě a byl čten i od pohanů. Vzdělaní židé četli řecké historiky a básníky, studovali řecké filosofy. Na tomto poli filosofie shledáváme smíšení ducha helenského s vírou židovskou. Plato a Aristoteles, stoa a novopythagoreismus byli židovským filosofům základy jejich systémů. Vliv ovšem byl různý. Nejznámější jest alexandrinismus. Povstal asi ve 3. stol. př. Kr. Pod jeho vlivem stál též učený žid, vrstevník Kristův, který však o Kristu asi nic nevěděl — Filo. Dle jeho názoru jest Bůh tak vzdálen světa, že s ním nic společného nemá. Lidstvo tuší pouze jeho jsoucnost, nikdy však nemůže poznati, co jest. Bůh jest poslední příčina všeho. Mezi Bohem a lidmi stojí Logos, jakýsi druhý bůh, nestvořený, prostřednictvím jehož stvořil Bůh svět. V něm pozorujeme rysy biblické víry v anděly a řecké víry v démony spojeny s názorem o světové duši u Platona a se stoickým pojetím emanace božství. Je-li to osoba, či nikoliv, sám neřekl. Zlo jest látkou (materia), z níž Logos utvořil svět; tento dualismus uznával i u člověka, tvrdě, že tělo jest hrobem již před utvořením těla existující duše a jest pramenem všeho zla. Jeho etika vyžadovala umrtvování se.

Chtěl srovnati Písmo sv. a filosofii pomocí alegorie; tak viděl ve zprávě o stvoření ideu Platonovu, čtyry řeky v ráji pokládal za symbol čtyř kardinálních ctností stoických.

S Filonem stála židovská filosofie na výši; po něm upadala a na rozhraní 1. a 2. století mizí úplně. I v diaspoře převládl v této době živel farizejského nadšení pro víru a vliv helenismu na židovství stal se pouhou historickou episodou. Tak velká byla síla židovského vědomí, že i v diaspoře zůstali věrnými syny Abrahamovými. Ovšem toto uvědomění stalo se až po Kristu. V době Kristově byl vliv helenismu na židy mocný.

Nyní teprve lze přejíti k vlastnímu tématu. Z uvedeného jest patrno, že Kristus žil v době intensivní duševní práce, v době všeobecné tříbenosti různých názorů, v době zápasu mocných kultur: západní a východní. Helenismus, židovství a orientalismus spojuje

se v novou kulturu, jež zove se případně synkretismem. Doposud mluví i píše se o vlivu helenismu, poněvadž přezralá kultura řecká hledala na východě obrození, poněvadž helenismus šel na východě svým duchem, svou kulturou, svou zbraní; ale východ daroval více, než získal; on sám vtiskl helenismu svůj čistě orientální charakter.

Nyní zastavujeme se před dnešním problémem srovnávací vědy náboženské: nevzniklo křesťanství sloučením prvků řeckých a orientálních? Není mrtvým produktem své doby, beze všeho vyššího faktoru? (Stanovisko modernismu a liberální theologie, Pfleiderer.) Není mezi křesťanstvím a antickými náboženstvími rozdíl pouze graduální? Vždyť každý člověk, jsa dítkem své doby, má právo, aby čerpal z kultury svého okolí. Nejen že má každý jednotlivec plné právo na osvojení si plodů lidské kultury své doby, nýbrž každý nutně více méně podléhá vlivu své doby.

Je tedy palčivou otázkou: co dala Kristu jeho doba, jak dalece jest odvislý od ní, čím jí vděčí. Moderní theologie mluví o „předkřesťanském Kristu", jenž dávno již existoval v myslích lidstva jako ideál člověka dokonalého, jímž se lidstvo stále zabývalo.

Nedá se upříti, že výroky Kristovy dle evangelií jsou velmi podobné s řeckou hlavně stoickou filosofií, ano mnohdy (myšlenka humanity, askese) stejné. Kristus, chtěl-li, aby jeho náboženství se ujalo, musil navázati na svoji dobu (Mat. 5, 17). Tím však není nikterak dotčena podstata křesťanství: „Jedno slovo není ještě důkazem a z analogie nelze hned souditi na vliv . . . Podobnost nevyžaduje nutné napodobení . . ." (Cumont: Die orientalischen Religionen im Römischen Heidentum 1910.)

Rovněž o helenismu sv. Pavla mnoho se psalo. Tento chtěje vyjádřiti své myšlenky a zjevení, čerpal významy pro ně přirozeně v řeči svého okolí.

Od staletí má lidstvo náboženství. Mělo prastará podání, přetvořovalo je, stavělo nové náboženské názory. Nejhorší muž i nejvzdělanější duch súčastnili se této práce. Rozum a fantasie, svědomí i vášeň stavěly neb bořily. Nové systémy zatlačovaly staré názory, staré myšlenky nabývaly nových forem.

Tentýž Bůh, jenž stvořil lidskou přirozenost, dal i zjevení. Mnoho již z toho, co rozum pochopil a svědomí káže, odkrývá též zjevení. Ano lidstvo alespoň tušilo mnohá tajemství, jež rozum ani znáti ani pochopiti nemůže. Nemůže tedy býti podobnost mezi křesťanstvím a náboženstvími před ním existujícími zjevem překvapujícím. Absolutní náboženství musí přece obsahovati v sobě celou pravdu. Mnoho z ní již lidstvo samo bez zjevení odkrylo, neboť takové poznání plyne z nejhlubšího bytí duše, je to něco samozřejmého, přirozeného.

Byli tedy vždy mužové, kteří hledali pravdu, kteří snažili se propracovati se z temnot bezútěšného pohanství k jistému stupni

mravní svobody. Avšak i tito musili své náboženské myšlenky a city odíti slovem. Slova, jež hledali pro své názory, nebyla obyčejná, denní, známá i prostému lidu. Ona slova, zřídka užívaná, zjevovala náboženské dějiny rozumu a srdce; systému myšlenek odpovídal systém slov a obrazů a tyto řady slov i obrazů tvořily logicky, přirozeně příbuzné tahy, kde vždy takoví lidé na stejné kulturní výši myslili, cítili a mluvili.

Toť psychologický proces, jehož všude musí býti šetřeno při správném pojímání práce. Shledáváme-li tedy u sv. Pavla neb Jana celé skupiny slov neb obrazů stejné neb jen podobné s helenskými představami, nelze hned předpokládat vnitřní příbuznosti. Vždyť oba psali lidem, kteří prodchnuti byli řeckou kulturou a jejím duchem. Chtěl-li, aby se mu rozumělo, nutně musil bráti výrazy pro své myšlenky z pokladu vzdělanosti své doby. Čím obecnějších forem užívá, tím spíše mu bude porozuměno.

Misionáři, kteří zvěstovati chtějí evangelium cizím národům, vyhledávají z literatury a řeči vhodné výrazy, srozumitelné a obyčejné, musí nutně přihlížeti k lidovým obyčejům a názorům, musí studovati slova i obraty, jichž užívá lid pro vyjádření svých pojmů, a z nich čerpati. Tyto výrazy nebudou míti nikdy vlivu na ony misionáře. Neskýtá-li dostatečných výrazů pro svaté pravdy mluva běžná, jest nutno bráti zřetel k literaturám starším, ale přece národním. St. Borkowski S. J. uvádí tento příklad: Jistý misionář píše dopisy nověobrácenému Japonci v jeho mateřštině. My nevíme nic o jeho pobytu a jeho studiích na dálném východě. Čteme jeho dopisy a hledíme pochopiti úplně myšlenku jeho. Kdybychom řídili se moderní metodou, objevilo by se nám zjaponisované křesťanství, zvláště tehdy, kdyby pisatel byl Japoncem a ovládal úplně ducha své doby.

Jiný příklad ještě uvádí výše jmenovaná autorita: Indický asketa, jenž dokonale ovládá teorii a praxi své brahminské moudrosti, obrátí se zcela ke křesťanství. Ve svém srdci přechovává křesťanské učení a rozumí mu. Nyní píše ve své mateřštině svým bývalým souvěrcům. Tehdy ještě, než poznal křesťanství, byl cele oddán svému náboženství. Zavřel se světu, bičoval se neúnavně, putoval od jedné svatyně ke druhé, pěstoval mystické vise a tajuplné splynutí s božstvem. Byl přesvědčen o jednotě vesmíru, toužil víc a více po svobodě. A nyní nalezl Boha křesťanského, hříchu zbaven, vášně přemoženy, zakusil klid duše po znovuzrození — nyní spojen s Bohem — píše. Celou řadu výrazů, jež znal z pohanství od prvního sebepřemožení až ke splynutí s Bohem přejal i zde, aby jasně a srozumitelně vylíčil nový proces. A přece jak rozdílný je tu obsah! Vnější výrazy podobné, ale význam zcela jiný. Jak nesmyslné by tedy bylo bráti tyto výrazy přejaté z pohanství za východisko, jímž vysvětlit bychom chtěli křesťanské ideje! A přec vysvětluje tímto způsobem moderní theologie způsob vyjadřování sv. Pavla.

On nepotřeboval doplňovati své učení fantastickými mysteriemi, neboť „věděl, co věří". Ovšem nověobrácený nikdy nezbaví se rázem starých názorů. Proti vůli proniká minulé stále, zjevuje se náhle v nějaké myšlence neb obraze, udává vysvětlení některého obratu. Tento psychologický zákon platí vždycky i tam, kde jest inspirace. Proto stál i sv. Pavel nutně pod vlivem svého dřívějšího života, dřívějších židovských forem a řecké kultury. Jeho víra byla mladá, vlivy jeho života před obrácením hluboké. Kdyby tedy v čistých vodách křesťanství, jimiž přetékají jeho dopisy, nebyl naprosto žádný potůček helenismu, to přesahovalo by lidské síly. Všichni — i Kristus i apoštolové zprostředkujíce lidem zjevení Boží, měli ohled na vzdělání své doby, a tak i kultura helenismu, jíž prodchnut byl celý tehdejší svět, přizpůsobena názoru křesťanskému.

Takový byl vliv helenismu na křesťanství; žádný historik nesmí jej popříti; ale také každý historik musí uznati, že podstata křesťanského učení zůstala nedotknuta.

Malou touto studií podán pouze přehled dnešního problému na poli srovnávací vědy, je to resumé výsledku, kamž došli učenci, kteří věnovali této otázce své životní síly. Mladá jest srovnávací věda a dlouho bude ještě trvati, než ukáže celému světu vznešenost, krásu, ale též čistotu a božský původ křesťanství na základě kritických výzkumů vědeckých.

J. Čonka (Ol.):

Náboženská skepse.

Kristus — Pilát. Světlo — tma; pravda — lež; křesťanská víra — skepse. Hle, toť protivy všech časů zosobněné! Onen dí: „Přišel jsem dát svědectví pravdě." Heslo toho ironické: „Co jest pravda?"

Kristus, pravda sama, snesl se s blankytného jasu na černou hroudu, svědectví dát pravdě svou božskou autoritou. Kristus zastupuje nám zde lidstvo, jehož řeč jest: „Ano — ne," část lidstva věřícího, pravdu uznávajícího.

Pilát zklamán jsa odporujícími si výsledky helenské filosofie, jež mu nemohla poskytnouti vyššího poznání, nechce viděti v prostém

Prameny:
Dr. Fr. Hettinger: Apologie des Christentums. Freiburg in Br. 1900. Herdersche Verlagshandlung. — Herausgegeben von Dr. Eugen Müller. (VIII. Auflage.)
Albert Maria Weiß: Lebens- und Gewissensfragen der Gegenwart. Freiburg in Br. 1911. Herdersche Verlagshandlung.
Dr. Jos. Kratochvil: Úvod do filosofie. V Olomouci 1912. R. Promberger.
Fr. Neliba: Schiller a jeho náboženská skepse. „Vychovatel" 1905.
Fr. Duilhé de saint Projet: Apol. scientifique de la foi chret. Toulouse 1885.
Willems: Institutiones philosophicae. Treveris ex officina ad s. Paulinum 1906.

rouše Galilejského pravdy, proto odpovídá s trpkou ironií: „Co jest pravda?“ Pilát pochybující o poznání pravdy, představuje nám bohužel četnou část lidstva nerozhodného, polovičatého, náboženských skeptiků.

Nepopírají rozhodně křesťanské pravdy, avšak tím méně jsou jejími nezvratnými vyznavači. Uznávají sice nestrannicky velký význam křesťanství pro všestranný vývoj lidstva v jednotlivostech i v celku, avšak poslední a nejhlubší důvod, pevnou skálu, na níž stojí křesťanství neotřeseno se všemi nutnými, neuprosnými důsledky pro poznání teoretické i praktické, pro život, — toho všeho nechtějí uznati, nechtějí slyšeti, o tom pochybují. Stojí před problémem, avšak problémem zastřeným mlžinami vlastních předsudků, sebeklamů a různých chimer, jež vybájila zkažená fantasie, jež vsugerovala jim špatná společnost, poloviční vzdělanci. — Ano, stojí před hádankou, hned se tázajíce, hned se opět odpovědi zříkajíce. Rozum tápe ve tmách, srdce věsí se na cetky tohoto světa, nikde nenalézají pokoje, vůle jejich je hříčkou citu.

Vnitřní stav skeptiků líčí nám výtečně Lamenais[1]): „Duše, která odhodila víru, padá, padá níž a níže, s sebou strhuje v propast svou inteligenci. Na vše se zoufale věsí, co potká na cestě v hloub, brzy se nervosně rozčiluje, brzy se raduje smíchem šílence. Avšak stále jsouc soužena neukojitelnou touhou, žízní po životě, vrhá se šíleně v náruč hmotě, marně se pokoušejíc ji oživiti, ji zbožňovati, hned opět letí vstříc prázdným abstrakcím, matným stínům své obrazotvornosti. Láska jest jí více zvřecím pudem, než vznešeným citem. Vše vyšší, co tvoří v člověku vnitřní, duševní svět, říši mravů, vše odumírá — větev odťatá od kmene. Jeho nitro se trhá, jeho duše žízní dále. Co má začíti? Nemá pro ni nápoje. Co si počíti? Zabíjí svou duši, by déle netrpěla, nežíznila. On trpí, poněvadž nepadl ještě dosti hluboko. — Klesej, klesej vždy hlouběji, klesni až k zvířeti! Rozšlápni rozum, rozdrásej srdce, odhoď smysly! Však to nemůže, i lidskou přirozenost béře v tůň zvířecích vášní.“ Hle, obraz moderního, náboženského skeptika.

Málo lidí viděl svět tak ideálních, jak byl Schiller. A patřme, jak hluboko v materii strhla ho náboženská skepse! Sám píše: „Nesnesu již déle toho zápasu, toho hrozného zápasu povinností. Jestliže nemůžeš utlumiti pečlivě kvašení v srdci mém, ó ctnosti, nežádej na mně této oběti! Zde tvá koruna, nechť je navždy pro mne ztracena, vezmi ji a nech mě padnouti!“ K tomu připojuje: „Po dvanáct dní nosil jsem již v sobě rozhodnutí odejíti s toho světa.“ Jinde opět: „Zanikla ona slunce, která ozařovala stezku mého mládí. Rozplynul se onen ideální svět, který plnil kdysi nadšeně srdce mé. Prchla má něžná víra, která zplodila mi sny tak krásné, božské.“ To, co nám vypravuje, vychvaluje Schiller na starém Řecku, to nejsou jeho báje, ale jeho volná morálka, volný kult, smyslné omyly.

[1]) Discussions critiques et pensées diverses sur la religion et la philosophie p. 22.

Odkud tento hrozný stav, kde příčiny toho moderního moru duševního? Je vůbec možno pochybovati o pravdivosti křesťanství, o božském původu církve té, jež zastiňuje celý svět, jež národy odchovala na svých prsou pro život vyšší? Národové přišli a odešli, církev stála nad jejich kolébkou, církev stála nad jejich hrobem — nezanikla. Nastaly nové časy, přišly nové generace, — zanikly, církev stojí. Kolikrát již nepřátelé kopali domněle zsinalé mrtvole křesťanství hrob, však ona vždy znovu povstala, očištěna pochodněmi Neronovými, znova povstala v plné slávě.

První příčinou náboženské skepse jest neznalost podstaty, základů vědy. Moderní svět je totiž většinou přívržencem progresismu, sní o absolutním vědění, poznání skoro adekvátním. Jak rozumí taký progresista vědě? — Vše poznatelné poznati demonstrativně, totiž vše poznati a zároveň dokázati. „Vše dokázati," toť heslem absolutní vědy. Principem, z něhož se při každé vědě vychází, má býti naprostá, všeobecná skepse, — věda bez předpokladů, věda bez axiomat, bez postulátů, bez bezprostřední evidence. Vše dokázati a tak postupovati ku předu! Skepse jest jim tedy základem, na němž budují, ale zároveň též metodickým nástrojem v rukou silné, troufalé snahy po pravdě. Užívají pochybování k tomu, aby našli nepochybné. — Náboženství jest též věda, ergo i v náboženství jest začíti od všeobecné skepse, odhoditi víru v Boha, v nesmrtelnost duše — vše znovu dokázati.

O nesprávnosti této metody není pochyby, poukázáno budiž pouze na vnitřní odpor v této metodě. Dokazovati znamená: z jistých pravd odvozovati pravdy jiné. Při důkazu je třeba principů materiálních a formálních. K důkazu je tedy nutná jistota dvou premis (principů mat.) a za druhé jistota zákonů myšlení. Nemíti ani prvého ani druhého a chtíti něco dokazovati je contradictio in terminis, holý nesmysl. Případně praví Balmes:[1]) „Jistota je conditio, sine qua non, pro užívání každé síly." „První potřebou rozumné bytosti jest jistota jistých pravd."

Na těchto jistých, evidentních pravdách staví dále ostatní vědy, ovšem různými směry. Odhodí-li ovšem vědcové základní principy, jež nám poskytuje nejvyšší věda, filosofie, a staví své obory vědecké na úplné skepsi, pak stavějí na písku, na vodě. Jednou se jim vše rozplyne jako pára.

Ovšem tato první příčina, je-li sama, činí z lidí ještě ty vznešenější skeptiky. Je vlastně svedla přemrštěná touha po vědění; proto můžeme v pravdě doufati, že dojdou jednou ku pravdě; neboť dí Goethe ve svém Faustovi: „Wer immer strebend sich bemüht, den können wir noch erlösen." — Však bohužel tato příčina bývá jen málokdy osamocena, jsouť hlubší clony, jež brání proniknouti mlhy skepse.

Jednou také clonou jest lhostejnost ku všemu vyš-

[1]) Fundamental-Philosophie. (Podle Hettingera citováno.)

šímu, hrozná ignorance v hlubších otázkách filosofických a náboženských. „Mnohým", praví Fenelon, „neschází jen mnoho na náboženství, nýbrž mnohem více na rozumu." — Snad měl mnohý z mládí jakýs ideální směr, mocným echem ozývala se v jeho duši slova: „Bůh, pravda, nesmrtelnost." Však běda! dříve než dostudoval, dříve než nabyl jaksi zaokrouhleného, nezvratného názoru na náboženství, na život, dolehl naň život se všemi svými požadavky, omezil jeho činnost na úzký okruh nejbližšího, užitečného, nutného. Z ideálů setřen pel; povolání, stav omezil úplně rozhled mladého muže, soustřeďuje jeho pozornost jedním směrem; povinnost a práce zaberou všechen čas, co zbude, o to se hlásí zábava, požitek, snad vášeň. Ano, rozum jeho může se časem tak zatemniti, že člověk zásadně nenávidí vědění, vše vyšší. Taký člověk má 30, 40 roků, a jeho náboženské vědění zůstalo na úrovni malého studentíka, zasypáno, zapomenuto v prachu denního života. Všechny vlohy, mohutnosti se vyvinuly souměrně, zmohutněly, jen náboženský smysl zakrněl; všechny lány ducha jsou pěstovány, bují zelení, životem, jen největší, nejúrodnější lán leží ladem, zanedbán, pokryt hustou vrstvou prachu, — zde pusto a prázdno. — Na široké silnici života, kde se vše žene horempádem, jeden přes mrtvolu druhého za majetkem a požitkem, zde nejméně jich má chuť věnovati několik minut vnitřnímu životu; v tomto pachtění duše klesá, stárne, kéž by mohla umříti! Duše taká žije v praktickém atheismu, žije jen požitku a hmotě, o Boha se nestará. — Co činí však člověk taký, přijde-li jednou mimovolně do chrámu Páně a slyší o Bohu, o nesmrtelnosti duše, o křesťanské pravdě, co činí, čte-li jednou o něčem, co přesahuje hmotu, požitek, co činí? — Pochybuje, kolísá, nemá jistoty, nemá jasnoty. Velmi dobře se to dá vysvětliti z jeho duševního stavu, je to výsledek jeho lhostejnosti. Na jedné straně čte taký moderní, praktický atheista sta novin a knih, slyší sta přednášek, v nichž se jen tupí, zesměšňuje křesťanská pravda, jichž heslem jest boj proti Římu, boj proti vyššímu, ušlechtilejšímu, jichž úkolem jest drzou slinou pokáliti každý vyšší ideál, žije ve společnosti, kde se katolická církev jen napadá. To na jedné straně, — na druhé straně několik zaprášených ideálů, snad tu a tam nějaký nuzný, zmatený poznatek o Bohu. Hle, tento vrak snad lepší minulosti, v bouřném oceánu nevěry, pochybností má mu zodpovídati tolik námitek. Ký div, že pochybuje.

Jest nám promluviti ještě o nejhlavnější příčině náboženské skepse. Je to vášeň ve špatném slova smyslu. Stal-li se člověk jednou jejím otrokem, pak srdce jeho nenalezne nikdy klidu, v hustější vždy závoj halí se oko vnitřního člověka, konečně udusí se poslední světélko pravdy, duše stává se kolbištěm, na němž se divoké vášně, odpoutané to bestie, navzájem drásají. „Neboť," dí Plato, „kdo se oddává vášni a hněvu, bude míti pouze smrtelné myšlenky, kdo z lásky však touží nesmrtelné mysliti, dojde nesmrtelnosti." Nežádá se k poznání křesťanské pravdy naprostý klid duše,

úplná harmonie, jež jest údělem jen málo propracovaných mužů, nýbrž stačí pro jasné poznání, aby člověk neodporoval pravdě, by to myslil upřímně se svým duševním osvobozením, neboť pouze pravda může člověka učiniti skutečně svobodným, aby se člověk nikdy bez rozumu neoddával temným mocnostem, jež člověka táhnou v bahno hmoty. Člověk nemá, jak dí sv. Pavel duchaplně, pravdy poutati v nespravedlnosti, nýbrž v čistém srdci.

Proč čistém srdce? Jak může srdce, vůle působiti tak vlivně na čisté rozumové poznání?

Srdce a vůle působí tiše a skrytě, ale tím mocněji na ducha, na rozumové poznání, takže spletou i nejbystřejší rozum, zkalí i nejjasnější úsudek. Případně dí filosof Ulrici[1]): „Der Wille des Menschen greift unmittelbar und principiell in alles Wissen und Erkennen ein. Denn der Wille ist in letzter Instanz eben diese Selbstbestimmung des Denkens. Will ich nicht erkennen, will ich nicht meinem notwendigen Denken folgen und dem notwendigen Gedanken gemäß mein eigenes Wesen erfassen, so werde ich auch nimmer zur Erkenntnis gelangen.“ Krátce vystihuje věc Bacon Veruláms ký: „Lidský rozum není světlo čisté, nýbrž jest zatemňován vůlí a city, proto pokládá často za pravdu to, o čem si přeje, aby to byla pravda.“ Není tedy možno děliti poznání člověka od jeho mravního cítění. „Pozoruj se,“ dí Bacon, „a poznáš, že mezi deseti případy v devíti jsou morální a nemorální motivy hybným pérem, jež uvádí v pohyb tvůj rozum.“ „Systém našeho poznání je pouze dějinami našeho srdce,“ tak praví Fichte[2]).

Vůle určuje ducha ku poznání, volí předmět, jehož pozorováním se má duch obírati, vůle jest v jistém smyslu vyšší, mocnější, universálnější rozumu. Proto se duch zabývá tím, co vůle chce, k čemu má člověk náklonnost, odvrací se rozum od toho, co se příčí náklonnosti, zvykům, libůstkám člověka. Mravně špatný člověk napne všechny své síly, svou bystrost, aby našel co nejvíce námitek proti náboženství a víře, aby pil toužebně jed skepse. Stokrát můžeme námitky jeho vyvrátiti, konečně přijde s nimi opět. Duch by snad uznal nicotnost námitek, ale vůle je jednou pro vždy zaujata proti křesťanskému náboženství, proto čím více budete mu vyvraceti jeho námitky, tím více přijde k tomu přesvědčení, že jeho námitky jsou jasnější, pádnější, přesvědčivější jen právě proto, že jsou to názory jeho, poněvadž chce, aby byly právoplatné. Zkrátka, co rád chci, to rád věřím, čeho se bojím, to nechci věřiti. Nechce-li tedy člověk býti křesťanem, pak nechce věřiti, nevěří, chce pochybovati, pochybuje.

Přišli jsme tedy k tomu výsledku, že poznání rozumové má základ v etice, jinak by vzdělaní nekonečně předstihovali nevzdělané v poznání dobra a zla. Tak tomu ovšem není. Nerozhoduje vzdě-

[1]) Grundprinzip der Philosophie I. 73.
[2]) Die Bestimmung des Menschen. Werke II. 253.

lání, nýbrž vnitřní jakost člověka, jeho morální niveau. Výtečně praví Goethe: „Wie einer ist, so ist sein Gott, darum ward Gott, so oft zum Spott," anebo „All ihr Leugnen und ihr Zweifeln, Freunde wiss't, nur der Abglanz ihres schwarzen Herzens ist." Je-li člověk morálně dobrý, pak jest jeho náboženské poznání čisté, jasné, jisté, přesvědčivé, duch jde jen za pravdou, svým adekvátním předmětem, vůle mu nepřekáží. Čistá touha, mravný, zdravý život vedou ke křesťanské pravdě, ta opět duši a všechny duševní mohutnosti povznáší, zušlechťuje, čistí. Je-li člověk mravně špatný, vůle brání mu dojíti ku pravdě, poznání náboženské jest bludné, člověk nemá jasnosti, pochybuje. — Morální blud má v zápětí blud intelektuální.

Kde budeme hledati hlavní příčinu nynější skepse? — ve vůli, tedy ve špatném charakteru, hlavně v pýše, ve zvířecí smyslnosti a v nerozumném egoismu. Ano moderní, zkažený svět nechce býti křesťanským, proč? bojí se morálky, ano bojí se morálky vůbec. Krásně vystihuje De Bonald ve svém spisu „Demonstration philosophique", strach moderního světa před morálkou: „On demandera peutêtre, pourquoi il y a tant d'incrédules et d'ennemis de la religion, si elle est pronvée á la fois par la raison et par l'autorité. La reponse est facile: „Il y a longtemps qu' on a dit que, s'il resultait quelque obligation morale de la proposition géométrique que les trois angles d'un triangle sont egaux à deux angles droits, cette proposition serait combattue et sa certitude mise en problême."[1]) Moderní svět bojí se všeho, co zavání morálkou, zvláště katolickou. Ano, pro přísnou morálku nenávidí křesťanství, nechce, nechce věřiti, pochybuje.

Znajíce nyní příčiny náboženské skepse, zmíníme se krátce o tom, jak hleděti na náboženskou skepsi se stanoviska katol. morálky. — Skepse druhu prvého je rozhodně morální zlo, poněvadž každý rozumný člověk soudě nepředpojatě a upřímně touže po pravdě, uzná, že právě tak, jak jest nanejvýš nerozumno, vycházeti ve filosofii principielně z pochybování, odpadem od filosofie, odpadem od rozumu, jest právě tak směšno, vycházeti v theologii (s Hermerem), ve vědě a víře o Bohu, odpadem od Boha, od víry.

I skepsi zaviněnou lhostejností každý z morálního stanoviska odsoudí jako velké zlo. Je-li člověk stvořen, aby Boha poznával, miloval a ctil, a tak svou duši spasil, pak lhostejnost k těmto nejvyšším statkům jest šílenstvím, hazardování s duší.

Smrtelným hříchem jest skepse druhu třetího. Má základ ve zkaženém srdci, příčinou její jest hřích. Tím jest již souzena. — V etice hledíme na skepsi náboženskou, jako na skutek dobrovolný,

[1]) Lehko by se snad někdo zeptal, proč jest tolik nevěrců a nepřátel náboženství, je-li jednou rozumem dokázáno, autoritou dosvědčeno. Odpověď lehká: Již dávno kdosi řekl, že, kdyby z geometrické poučky: 3 úhly trojúhelníka rovnají se dvěma úhlům rovným, následoval nějaký morální závazek, že by tato poučka byla popíraná a o její jistotě by se silně pochybovalo.

— ne náhoda, nýbrž vlastní volba, vlastní čin. Právem, skepse má kořen v zatemnění rozumu, toto je zapříčiněno zkažeností srdce, odvrácením od Boha.

I Písmo sv. odsuzuje skepsi jako morální zlo: „Nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire, ut possent aestimare saeculum: quomodo huius Dominum non facilius invenerunt?[1]) — „Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea, quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, et divinitas, ita ut sint inexcusabiles."[2])

Jedině omluvitelnou můžeme nazvati skepsi jinověrce, který poctivou prací a čistým duchem touží poznati křesťanskou pravdu. U něho jest skepse náboženská jen přechodným stavem, který ho vede v náruč křesťanské pravdy.

Duch člověka jest určen jen pro pravdu, může spočinouti klidně jen v pravdě. Skepse může býti jen stavem přechodným, nutícím ducha k jistotě. Žíti tedy spokojeně v náboženské skepsi jest zločinem proti přírodě, proti určení ducha, svědčí o nízkém duchu. Pěkně se pochybuje mladíku, jenž má ustláno na růžích v každém ohledu. Smrt připadá mu tak dalece vzdálena, že není třeba na ni mysliti. Když zaburácí však nad hlavou muže hrom smrti, rána stíhá jej za ránou, tu nemůže ho uspokojiti skepse, vylhaná jistota, zde třeba jisté pravdy; skepse stává se mu hrozným stavem, stavem zoufalým. Člověk volá po pravdě, často ovšem již marně.

A je konečně skepse něčím imponujícím, geniálním, vezmeme-li ji čistě rozumově? Jeví se v ní snad důvtip, hluboká propracovanost? — Nikoli, pochybnost je úplně lehká, všední věc. Není třeba mnoho mysliti, není třeba ani jednoho důkazu. Je to úplně pohodlné. Proč však mají mužové pochybující o křesťanské pravdě často slavné jméno, ač jsou v křesťanské theologii idioty? Toť opět zkaženost srdce; moderní publikum chce býti proti křesťanské pravdě; proto, kdo napíše nějakou knihu proti křesťanské pravdě, plnou lží a slohově vysokých, ale obsahem prázdných frází, ten jest slavný. Proč se nestal věhlasným někdo tím, že, ač jsa idiotem, pochyboval o některé poučce matematické, neb o nějakém zákonu fysickém? Ano, pouze v oboru náboženském, který zaujímá v sobě výsledky všeho vědění a výkvět všeho lidského vzdělání, pokouší se drze vždy ještě ignorantia, hříšná lhostejnost, zlomyslnost haliti se v roucho filosofie.

Nyní ještě několik pohledů do všeobecné historie! — Přehlédneme-li zhruba vývoj lidského myšlení ve hlavních rysech a fásích, seznáme ve vývoji tomto několik period. Nápadno je, že ke konci každé větší epochy v tomto vývoji objevuje se skepse náboženská. Pravidelně všechny systémy řešící velkou hádanku světovou, názor správný o světě, ať jsou to různé druhy polytheismu, pantheismu, idealismu, positivismu, konečně zvrhnou se všechny, ne-li hned, aspoň v následcích, v materialismus. Však duch lidský nenajde na vždy

[1]) Sap. 13, 8.—9. — [2]) Rom. 1, 20.

uspokojení v úzkých, nízkých, kalem zprzněných uličkách materialismu, — zde teprv v tom bahně kloak vchází duch člověka do sebe, tu se ozve rozhodné: stůj noho, ni krok! duch poznává své ponížení, zdeptání, zahození se, poznává, že materie je pro ducha něco nedůstojného, že materie mu nikdy nerozřeší vznešenou hádanku života. Všemi systémy prošed, zklamán počíná duch pochybovati, zda možno pravdu vůbec poznati, stává se skeptikem. Pochybovačnost vzmáhá se silně, — žíravý jed — vždy hlouběji proniká, jen ničí, odhazuje. Brzy jsou základy logiky, metafysiky, filosofie podkopány, nezbývá ze světa intelektuálního nic, než poznatky náboženské, to nejvyšší, co člověk má. Ano, i ty zkalí skepse svou drzou slinou, nic není jí dosti svato. Padá víra v existenci Boží, ta tam je nesmrtelnost duše. Tím hroutí se řád morální, sociální i politický, s oním těsně souvisící. Člověk klesá na úroveň zvířete, věří pouze smyslovému poznání. O poznání rozumové se silno pochybuje. Brzy však i věci rukou chapatelné stávají se pochybnými, hrozí mu zmizeti pod rukama, ano blázen člověk již nevěří ani ve své „já", své „bytí". — Hle, skepse nejhrubšího zrna všemi hroznými následky pro řád morální, sociální, politický, ve stadiu přechodném k agnosticismu, poslední to části periody, někdy i k zoufalství, totiž u jednotlivců. Zajímavo jest, že už několikrát se vrhlo lidstvo z nejhrubšího skepticismu v náruč křesťanství, jediného východiště ze spletitého labyrintu skepse.

Jen některé momenty z historie na důkaz. Konec starověku — všeobecný skepticismus, náboženský skepticismus, jak na východě, tak na západě. Pochybovalo se o všem, nic nebylo jistého. Tu lidstvo rozdrásané v duši, zoufalé, vší filosofií zklamané a opuštěné, našlo své útočiště jistě řízením Božím v křesťanství, které brzy zacelilo balsámem své víry hluboké rány starověku.

I středověký nominalismus přešel ke konci v positivismus a skepticismus. Ano, opět to byl kříž Galilejského, jenž uklidnil rozbouřená srdce skeptického světa.

A kde stojíme dnes ? V čem vrcholí směs protichůdných systémů nové doby ? Prožíváme dobu skrz na skrz prosáklou duchem skepse. Moderní skepse předčí všechny ostatní svou chytrostí, účelností. Pokračuje mnohem taktičtěji, než dřívější, nejprve podkopala základy pravé filosofie, autority, pak obrátila všechnu svou rozvratnou činnost proti křesťanství, jedinou to skálu v bouřném moři skepse, dobře vědoma, že křesťanství podalo i starověku i středověku spásnou ruku v močálech skepse. Moderní skepse je podstatně náboženská; cílem jejím jest uvésti křesťanství v pochybnost, potom je odhoditi co nepohodlnou četbu. Moderní skepse přechází dnes silně v atheismus. Jména náboženská, víra, morálka, svědomí, čítají se dnes mezi velké konventionální lži lidstva.

Poznali jsme v pojednání nepřirozenost, nízkost, hříšnost náboženské skepse, přesvědčili jsme se o její rozvratné činnosti v životě náboženském, sociálním, politickém. Záhubnost skepse uznali velcí

mužové. Plato dí ke svým žákům: „Poněvadž jsem již obcoval s mnoha skeptiky, chci vám říci, že žádný, který pochyboval z mládí o bozích, nevytrval v pochybnostech až do svého stáří.“ Doznává to i Schelling: „Když člověk zná, zač tak mnozí dávají v šanc tolik pokladů moudrosti v Kristu skrytých, maně vzpomíná krále, o němž vypráví Sancho Pansa, že prodal království, aby si obstaral stádo hus.[1])

Ano, skepse okrádá člověka o poklady moudrosti, okrádá o velké činy. Pochybovač je podoben bažině. Na bažinaté půdě nebylo nic velkého vystavěno, v srdci skeptika nerodí se velké myšlenky, velké skutky, není jistoty, není nadšení. — Jako rozvzteklená hyena drásá skepse srdce člověka, nic není jí svato, ani náboženství, ani mrav, ani věda. Boří, jen boří, boří stále, nezná mezí, boří, však nestaví. — Tma, zoufalost, smrt, toť danajské dary skepse!

O, s jakou radostí, s jakou vřele vášnivou touhou tiskneme se na prsa naší sv. víry; hle, toť slunce, které osvěcuje temno pozemského bytí, hle, matka těší zarmoucené srdce, suší slzy sirotka, hle, toť zelená lučina, v níž se rodí velké činy, vznešené myšlenky, hle, Boží anděl, jenž nás vede ku prazdroji vší pravdy, k Bohu. Jen úžeji tiskněme se k dobré máteři! — Pak budeme míti již v žvotě dosti velkých myšlenek a nebudeme teprv umírajíce volati s Herderem, snad již pozdě: „Dejte mi velké myšlenky!“

E. Slávek (Br.):

Vrby.

Hrbí se, hrbí
u vody vrby . . .
Jádro jim vyhnilo — dutina v kmeni.
Do nitra sáhneš : — tož tlení a tlení.
Myslí si zima :
Nemá už života krbál ten dutý.
V lednu sic vrba si nad vodou klímá,
z jara jí — nality mízou — zryšaví pruty.
Z jednoho výhonu píšťalku uklepu sobě.
K zoufalcům píšťalka ze rtů mých ostře ať hude :
I když je prohnilo v srdci jak v hrobě,
třeba jen dočkati jara, až bude —
popelec !
Z duše se vyřine míza kajících slz . . .

[1]) Zhoubnost skepse ve Francii líčí nám jasnými črtami F. Duilhé ve své Apologii křesťanství, str. 6.: „Nikdy ještě nestihla děsnější pohroma pokolení lidské. Nikdy nebylo hroznější katastrofy, kterouž může nyní předvídati každý, kdo patří v budoucnost, onať blíží se jak potopa, zkalená tím, co byla zničila, neodolatelná ve své síle, vyvracejíc z kořene naše naděje, pohlcujíc nejdrahocennější články naší víry, pohřbívajíc vše, co žití naše má nejvznešenějšího, v trosky hrozné spousty.“ Dějiny Francie dosvědčují jeho slova.

J. Konůpek (Pr.):

Význam soboty u Židů.

Jest přirozeno člověku, že hledí věnovati určitou část majetku a času svému Tvůrci, od něhož pochází. Uznávaje svou závislost na bytosti nejvyšší, ustanovil si člověk určitý čas, který by jí mohl výhradně věnovati. Tak shledáváme u všech národů dny pravidelně se opakující zasvěcené službě Boží. Dnem takovým jest u Židů sobota. Účel její jest náboženský: jest den modlitby a vzpomínky na Boha.

Poněvadž pak práce nedovoluje člověku, aby cele a klidně se oddal modlitbě, jest zapovězeno v sobotu pracovati. Tím stala se sobota též výhodným zařízením společenským. Byla odpočinkem nejen Israelitům, nýbrž i otrokům, pánům i sluhům. V hospodářství znamenala nové vzpružení sil u zvířat, která, konající těžkou polní práci, potřebovala pravidelného odpočinku.

Zákon světiti sobotu byl slavně vyhlášen na Sinai a tvoří v dekalogu třetí přikázání: „Pomni, abys den sobotní světil. Šest dní budeš pracovati a dělati všecka díla svá. Sedmého pak dne sobota Hospodina Boha tvého jest. Nebudeš dělati žádného díla v něm, ty, i syn tvůj, i dcera tvá, služebník tvůj, i služka tvá, hovado tvé i příchozí, který jest v branách tvých" (Ex. XX. 8—10.).

Zákon mojžíšský přikazuje positivně: „Světiti budeš sobotu." Z toho vyplývá i zákaz negativní, kterým se nedovoluje těžká práce, jakožto překážka svěcení soboty.

Sobota byla na rozdíl od ostatních všedních dní dobou radostné modlitby, proniknuté vděčností nad láskou, kterou Bůh jevil k svému lidu. Počínala vždy při objevení první hvězdy v pátek večer a trvala do slunce západu v sobotu. Den před sobotou byl dnem přípravy (παρασκευή, parasceve). Připravovalo se totiž všecko, čeho bylo potřebí v sobotu. Lampy musily být vyčištěny, jídla uvařena, stůl prostřen, aby pokud možno nejméně práce zbylo na příští, slavnostní den. Otec rodiny jakožto představený bděl, aby včas byly přípravy hotovy.

Příchod soboty byl ohlašován s cimbuří chrámu trojím zatroubením. Při prvním znamení musil každý ustati v práci, při druhém zavříti všecky dílny a obchody. Když zazněl zvuk trub po třetí, nastala sobota. V příbytcích shromažďovali se členové rodiny k modlitbě při rozžetých lampách, jimiž byl charakterisován slavnostní ráz hebrejské soboty. Lampy tyto měly rozžíti ženy;

Prameny, jichž bylo použito:
Dictionnaire de la bible, publié par F. Vigouroux. Mišna, díl II.
J. Jahn, Archaeologia biblica.
Philon, De septennario, Vita Moisi.
J. Flavius, Contra Apionem, L. II.: Antiquitates Jud.
Schürrer, Geschichte des jüdischen Volkes. Díl II.

za přesné, radostné plnění toho zvyku slibovala prostonárodní tradice spokojenost a dlouhý věk.

V sobotu ráno začaly v chrámě významné obřady, vyjadřující radostnou náladu nad milosrdenstvím Boha, jenž dobrotivě plnil zaslíbení praotcům daná a svou ochrannou ruku nad osudy jejich potomků vznášel. Časně z rána obětovali kněží dva beránky roční bez poskvrny, jako oběť zápalnou a oběť nekrvavou, totiž dva desátky mouky, olejem pokropené (Num. XXVIII, 9.). Ve starší době byli v chrámu jen kněží, kteří konali oběti a modlili se za celý národ. Po zajetí babylonském však bylo potřebí veřejného projevu sobotní oslavy, aby se Židé odlišili od pohanů. Tehdy shromažďovali se do synagog ráno i odpoledne. Ranní pobožnost záležela v modlitbě (שְׁמַע, Deut. VI, 4—9.), ve čtení zákona, proroků a ve výkladu přečtených míst. Na konec udělil kněz požehnání. Odpoledne bylo předčítáno a vykládáno některé místo ze zákona.

Oslava sobotní měla ohromný vliv na život občanský. Po dnech všedních starostí a práce nadcházela jako den klidu, věnovaný jen oslavě Boží, radostným díkům, že od nejstarších časů chránil lid svůj vyvolený. Cit národní hrdosti smísil se zde s nejvznešenějším majetkem každého národa, s náboženstvím, a obě složky — národnost a náboženství — našly vznešený výraz v rázu soboty: Práce byla zakázána. Páni, služebníci, zvířata, vše odpočívalo cítíc zvláštní náladu „dne Páně". Srdce lidské z přirozené radosti neslo se vzhůru k Bohu, důvěra v něho rostla, duše lidu zachvívala se v ten den čistým blahem a vroucněji než ve všední dny vysílala modlitbu k tomu, jenž tak krásný den lidu svému daroval. Dnem rozkoší nazývá sobotu Isaiáš (LVIII, 13), a tím jest vystižen její radostný ráz. Židé oblékali nejlepší šat, a třikrát v sobotu se shledali členové domu u společné hostiny, u bohatších hojnější, u chudých prosté. Tyto hostiny, pořádané ne veřejně, nýbrž v úzkém kruhu rodinném, působily k utužení vespolné lásky v domácím životě. Byly prosyceny tichou radostí, vyvěrající z náboženství, takže spokojenost při nich byla příslovečná, jsouc předobrazem „hodů věčných" v říši Boží. (Prov. XV, 15.) Při prvním jídle z rána obětoval hospodář pohár vína, při čemž — jako při každém jídle — se modlil. Druhé jídlo bylo v poledne, když se všichni navrátili ze synagogy. Při třetím jídle, na večer, zakončil otec slavnostně posvátný čas modlitbou. Den Páně minul, a večer mohly býti provozovány obyčejné práce.

Negativně nedovolil zákon práce, která by překážela posvátným úkonům sobotním. Jest jisto, že již předpříchodem k Sinai slavili Židé sobotu zdržením se od práce. Písmo sv. zakazuje v Ex. XVI, 23. vaření pokrmu, a v XVI. kapitole jest prohlášeno, že „sobota jest den Hospodinův", ve kterém nesmí žádný sbírati mannu a konati cesty. Úplný výpočet zakázaných prací v Písmě

sv. není obsažen. Jen příležitosthě upozorňovali kněží nebo proroci lid, konal-li práci proti zákonu a tak rozsuzovali v nahodilých případech o dovolenosti nebo zákazu prací.

Sobotní klid byl v některé době zachováván přísně, někdy pak byl zákon vykládán volněji; mnohdy však byla sobota znesvěcována těžkou prací. Na poušti bylo znesvěcení soboty prací jen malou trestáno smrtí. (Num. XV. 32.) Když se Židé usadili v Palestině, zachovávali zákon věrně, neboť ve starých knihách prorockých nenacházíme proti nim výtky v tomto ohledu. Za časů Amosových (Amos VIII. 5.) se neodvážili lichvu a obchod provozovati v sobotu, nýbrž s dychtivostí očekávali, až nastane všední den a oni budou moci otevříti své obchody. Isaiáš (LVI. 2, 6.) blahoslaví lidi, kteří ostříhají soboty a dbají, aby jí neposkvrnili. Z těchto zmínek možno uzavírati, že nebylo přestupků, neboť proroci by je jistě kárali.

Jinak bylo v zajetí asyrském a po něm. Židé se rozptýlili mezi národy cizí, poznali jejich zvyky a byli nuceni se přizpůsobiti. Když pak se vrátili ze zajetí, nedbali již zákona o klidu a znesvěcovali sobotu i těžkou prací. U Ezechiele trpce si stěžuje Bůh (XX. 13.), že poskvrnili jeho soboty. Proroci té doby často a energicky vystoupili proti veřejnému zneuctění svatého dne. Židé nosili branami Jerusalema v sobotu břemena (Jerem. XVII. 21—27.) a konali těžké práce. „Svěťte den sobotní, jakž jsem přikázal otcům vašim," vyzývá je ústy prorokovými Bůh, než s výčitkou doznává: „Ale zatvrdili šíji svou, aby neuposlechli mne a nepřijali kázně". Výčitky tyto jsou stupňovány u Oseáše v kap. II.. Israel byl nevěstou Jahve, zasnoubenou dávnou úmluvou, avšak nevěsta vzbouřila se proti jeho vůli. Proto „konec učiní Bůh vší radosti její a slavnosti její, novoměsícům jejím, sobotám jejím a všechněm svátečním časům jejím."

Bylo-li přikázání sobotní po zajetí asyrském málo respektováno, byl stav ještě horší, když Židé byli odvedeni do Babylona. Po návratu ze zajetí konali v sobotu těžké práce na polích a vinicích, a ani obchod neustal. Nehemiáš zakročil proti tomu bezohledně. Poručil v sobotu zavříti brány jerusalemské a u bran rozestavil hlídače; ti nesměli vpustiti tyrské obchodníky, kteří přiváželi v posvátný den fíky a víno na prodej. (II. Esdr. XIII. 15—22.)

Při všeobecné lhostejnosti k zákonu Božímu nastal úpadek života náboženského, který dosáhl vrcholu na počátku doby Makkabejské. Antiochus Epifanes zakázal Židům pod přísnými tresty svěcení soboty (I. Makk. I. 48.) a mnozí z israelitů se zřekli zákona Mojžíšského. Zákaz tento však vzbudil reakci. Pravověřící Židé jej pokládali za trest, kterým Jahve hrozil u Oseáše (II. 11.). S neobyčejnou horlivostí postavili se vážní Israelité na odpor. Zástupy zbožných byly vyburcovány z dosavadní pasivnosti a slavně slibovaly, že zachovají věrnost zákonům Jahve a soboty neznesvětí. V čele ohromného zástupu uchýlil se Matta-

t y á š se svými syny na poušť, kde chtěli Boha odprositi a pohnouti k smilování. Touha po absolutním klidu sobotním stupňovala jejich vůli k heroismu. Část těch, kteří se vystěhovali na poušť, byla jednou v sobotu napadena syrským vojskem. Domnívajíce se, že by bojem porušili sobotní klid, nekladli žádného odporu, takže jich bylo pobito množství do tisíců. (I. Makk. II.) Útrapy Židů byly nesmírné. Hlouček jich sešel se tajně v jeskyni, kde chtěl modlitbou světiti sobotu. Byli však vypátráni a všichni pobiti, při čemž žádný rukou k obraně nepozdvihl z obavy, aby neporušil zákon (II. Mak., VI. 11.). Toho často využitkovali nepřátelé, a vědouce, že v sobotu Židé nebojují, sváděli s nimi právě v sobotu boj a tak si byli vítězstvím jisti (II. Mak. V. 25.).

Náboženské nadšení nebylo marným. Sebrav vojsko ze všech, kterým byl zákon drahým, porazil Mattatyáš vojska syrská. V následujících bojích dobyl Juda Makkabejský opět svobodu náboženství. Král Demetrius pak, chtěje si Židy nakloniti, dal jim právo světiti všecky své slavnosti a soboty (I. Mak. X. 34.).

Minulá pronásledování mocným dojmem utkvěla Židům v mysli. Pokládajíce je za trest Boží za to, že jejich předkové soboty znesvěcovali, hleděli všemožně zameziti rušení klidu v den zasvěcený Pánu. Jejich přísnost, vycházející z dobré snahy byla příčinou pozdějších výkladů, které nehledíce na ducha zákona, utonuly v podrobnostech, takže zachování sobotního klidu bylo v praktickém životě nemožným a tísnilo národ jako břímě nesnesitelné.

V době, kdy na náboženství židovské měl veliký vliv formalismus Fariseů, stal se zákon o svěcení soboty předmětem podrobného zkoumání a tak se množily předpisy malicherné, nesvědčící o pravém náboženském duchu vykladačů. Ve školách byla otázka sobotního klidu hojně přetřásána, čímž povstalo množství předpisů formálních. Sobotní klid, jenž byl stanoven jako prostředek ke svěcení dne Božího, stal se sám o sobě cílem zákona. Literní výklad zabíhal do nemožných krajností, takže v praxi bylo nemožno říditi se dle přísných zákazů fariseů. Vždyť jenom jejich poznání vyžadovalo dlouhého studia. Náboženský stav Židů se tímto rigorismem nezlepšil. Nahodilé jednotlivosti byly příliš akcentovány a duch náboženský unikal.

Výpočtem nedovolených prací a pojednáváním o nich zabývá se Mišna v knize מוֹעֵד, v traktátech שַׁבָּת (I.), עֵירוּבִין (II.) a בֵּיצָה (VII.). V dlouhých článcích probírá se zákon, tak prostými slovy v dekalogu vyjádřený: „Pomni, abys den sváteční světil".

Oddíl שַׁבָּת v VII. kap. udává 39 prací hlavních, (אֲבוֹת מְלָאכוֹת) v sobotu zakázaných: 1. síti; 2. obdělávati pole; 3. žíti (nebo sbírati, ať obilí, ať plody stromů); 4. obilí vázati ve snopy; 5. mlátiti; 6. čistiti obilí věječkou; 7. zrní (plody vůbec) přebírati a od nečistoty čistiti, ať by se to dělo rukou nebo řešetem; 8. mlíti mouku;

9. mouku přebírati; 10. mouku v těsto hnísti; 11. péci a vařiti; 12. vlnu stříhati; 13. mýti vlny; 14. vlnu kartáčem neb holí vyklepávati; 15. vlnu barviti; 16. přísti; 17. a 18. pracovati na předenu a tkáti; 19. dvě vlákna spřísti; 20. dvě vlákna ve stavu navléknouti; 21. zavázati uzel; 22. uzel rozvázati; 23. zašíti 2 stehy; 24. látku roztrhnouti tak mnoho, že nemůže být dvěma stehy sešita; 25. zvěř loviti; 26. zvířata zabíjeti; 27. kůži stahovati; 28. kůži nasoliti (aby se nezkazila); 29. kůži vydělávati; 30. kůži čistiti; 31. řemeny dělati; 32. dvě písmeny napsati; 33. dvě písmeny vymazati; 34. stavěti; 35. stavbu bourati; 36. oheň hasiti; 37. oheň roznítiti; 38. kladivem tlouci; 39. nositi břemena.

Z těch plynuly práce vedlejší jako dítky ze svých rodičů. Každá práce dávala příležitost ke dlouhému vysvětlování a četným výjimkám, při čemž byly vypočítávány všecky v praxi možné i nemožné případy. (Zákaz psaní, Sabbat, XII. 2—6.) Ačkoli zákon tento byl tak přísný, že nemožno bylo se dle něho říditi v obecném životě, přece snažili se Židé jej zachovati. Philon ve spise „Vita Mosis", II. 4. dosvědčuje, že Židé světí „posvátný den vracející se po týdnu, "ač je tak přísný, že „nedovoluje ani větev nebo list utrhnouti."

Ze zákazu byly vyňaty úkony liturgické a práce při obětování ve chrámu, a takové skutky, jež poroučí zákon přirozený. Než i dovolení prací bylo dáváno s pečlivou malicherností. Poranil-li se někdo v sobotu, nesměl přiložiti studený obklad na ránu. Kněz, který měl ve chrámu službu, mohl si poranění obvázati i obvaz sejmouti; neměl-li služby, nebylo mu to dovoleno. V případě, kde hrozila citelná škoda, bylo dovoleno zákaz sobotní přestoupiti. Upadlo-li zvíře do studnice nebo do jámy, smělo býti vytaženo jen tenkráte, když hrozilo nebezpečí, že zahyne. Nebylo-li takového nebezpečí, bylo dovoleno jen hoditi mu potravu — vysvobozeno mohlo býti až ve všední den. Rovněž bylo dovoleno vésti dobytče k napajedlu a načerpati mu vodu, ale vodu nositi bylo zakázáno.

V době, kdy duch soboty i celého náboženství se ztrácel ve formálních předpisech fariseů, vystoupil Kristus. Ve svém veřejném působení důsledně vystupoval proti násilným výkladům sobotního zákona. Často v sobotu učil shromážděné v synagogách (Marc. I. 21; VI. 2; Luc. XIII. 10;). Když pak se mu naskytla příležitost, poukazoval na zbytečnost vnějších předpisů, jež nebyly v zákoně. Pro něho nebyl dán sobotní zákon, On byl pánem soboty jakožto nejvyšší zákonodárce. Množství příkazů o zachovávání klidu bylo vymyšleno od učitelů, jak jim vytkl: (Marc. VII. 9.) „Zcela rušíte přikázání Boží, abyste ustanovení svá zachovali." Zřetelně stanovil pravý výklad na místech u Mat. XIII. 1—8; Marc. II. 23—28; Luc. VI. 1—6. Apoštolé, jdouce v sobotu kolem pole, trhali klasy a jedli zrní, což bylo v Deut. XXIII. 25. dovoleno. Avšak dle názoru fariseů přestupovali zákon sobotní, neboť zakázáno bylo obilí

trhati (což bylo u nich jako žíti) a čistiti je — třeba v malém. Kristus ospravedlnil své učeníky ukazuje, že trhání klasů k ukojení hladu není prací těžkou, nepodléhá tudíž zákonu. Přednější jest přirozený zákon, který dovoluje hlad ukojiti, než ustanovení liturgická: Vždyť David v čas nouze nehleděl na předpisy obřadné a jedl chleby posvátné, určené jen kněžím. Sobota byla učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu. Jsou tedy dovoleny práce nutné a lehké, jimiž se klid neruší.

Sám v sobotu uzdravoval, neboť činy lásky k bližnímu jsou cennější než liturgické úkony. Poručiv uzdravenému (Joan. V. 8—10.) aby odnesl své lůžko, zdůvodnil svůj skutek tím, že zákon sobotní musí ustoupiti tam, kde se jedná o účel vznešenější — o slávu Boží a o to, aby On potvrdil své poslání jako Mesiáš.

Kristovy názory obnovovaly ducha zákona Mojžíšova, jenž špatným pochopením se ztratil ve vnějších obřadech. Liturgické předpisy byly zaměněny s náboženskými přikázaními a pro své množství staly se tyranem všech zbožných, kteří je chtěli svědomitě plniti. Kristus přinesl reformu, stanoviv za princip náboženství lásku k Bohu a bližnímu, z níž plyne čistá, klidná radost dítek Božích. Ale názory jeho nenalezly u většiny Židů porozumění. Zatím co duch zákona mojžíšského doplněn a zdokonalen přešel do křesťanství, byl sobotní zákon u Židů tak zveličen, že svědomité jeho plnění jest nemožným.

F. Z. (Ol.):

Naděje.

Byť všechny moje touhy, sny
přikryly závěje,
Ty přece se mnou zůstaneš
a křídla znovu rozepneš,
má svatá naděje!

Ať chmurný obzor života
mým nitrem zachvěje,
ty jasným leskem budeš plát,
co strážný anděl u mne stát,
má svatá naděje!

Ať oči moje orosí
lítosti krůpěje,
ty v zármutku mne pohladíš
a soucitným mi hlasem díš:
Jsem tvoje naděje!

J. Bělohlávek (Br.):

Několik časových úvah.

I.

Válka — hrozné to slovo tak z nenadání rozneslo se před několika měsíci celou Evropou a celým světem. Moderní lidstvo zvyklo si žít v době míru namlouvajíc si, že je téměř nemožno, aby bylo jinak. Mír byl pro ně věcí samozřejmou. Myslelo, že moderní kultura učiní válku nemožnou, že jen smlouvami a rozhodčími soudy budou urovnávány vzniklé snad spory. Postavilo si „palác míru" a mnozí idealisté snad byli pevně přesvědčeni, že navždy uhostil se mír v moderním lidstvu. Lidstvo spoléhající se na svoji kulturu a honosící se humanitou a mezinárodním bratrstvím považovalo za nemožné, by sáhlo kdy k tak barbarským prostředkům jako je válka. Než jak se zklamalo! Válka, souhrn neštěstí, ukrutností, surovostí, běd, bolu i nouze dolehla na ně celou svojí tíhou.

Kultura moderní lidstvo tedy zklamala. Přeceňovalo ji. Nejlepší duchové již dříve pochybovali o tom, že by moderní protikřesťanská a protikatolická kultura mohla lidstvo uspokojit. Vždyť byla nezdravou.

Člověk moderní doby provedl skutečně velkolepé věci. Rozvoj moderní industrie, hospodářského a sociálně-politického života jest toho výmluvným svědectvím. Člověk však stal se otrokem této kultury. Zvlášť veliký rozvoj hospodářského života k tomu značně přispěl. Příroda ovládána lidským duchem, všeho skýtá čeho třeba, by země stala se pro člověka rájem. Proto boj, závodění a bezměrná snaha po pozemských statcích. Netušená podnikavost, jež mnohdy celé jmění na jedinou kartu v sázku sází, ovládá svět. Kde nestačí síly jednotlivce, zakládají se společnosti. Vše slouží tomuto hospodářskému životu. Vše jest jím ovládáno a řízeno: věda a duševní práce, dopravnictví, sociální život, politický život; i vojenství a námořnictví podléhá tomuto vlivu. Člověk však nepřiveden na přiměřenou výši lidskou. Vzděláván rozum a zanedbáno vzdělání srdce. Kultura prohlášena za soběstačnou. Proto voláno: pryč s nadpřirozeným, proto hlásán boj proti křesťanství.

A to zbožnění kultury strhlo lidstvo do propasti. Potvrzení došla stará pravda, že kultura rozumu a rozmach hospodářský je kletbou lidstva, neprovází-li je zároveň kultura srdce. Lidstvo zapomnělo, že mravnost je základem pravé kultury. Proto ta moderní kultura vychovala v člověku bestii. Nastalo zhmotnění života, neslýchané sobectví a požitkářství, pohodlné bezvěří. Rozežrán život veřejný, politický, literární, učený i umělecký. Vše ovládá titěrná ubohost, malicherná osobní zášť, nepoctivé, slepé stranictví.

Ve středu lidstva oblaženého moderní kulturou zvedá se hrozná obluda, jež ohrožuje bytí celého lidstva. Sociální otázka napíná všechny duchy.

Všude, kamkoli pohledneme, zuří boj. Lidská společnost roztržena ve veliké politické a sociální strany, organisovaní stojí proti sobě odpůrci. Poměr mezi prací a kapitálem je nepřátelský. Tím je pokojný rozvoj kultury naší ano i další trvání našeho života ohroženo. Hrozný strach jímá všechny střízlivě myslící duchy před věcmi, které přijíti mají. „Kníže na svém trůně a boháč ve svém jídelním saloně musí se báti nespokojenosti lidu, onoho mladého lva, který denně cítí, jak jeho svaly sílí a po kořisti lační. Z ulice ozývá se vždy hlasitěji hrozivé volání sociální demokracie a anarchie všech zemí, která hlásá den účtování a chce míti podíl na pozemském štěstí". (Dr. Josef Samsour: „Papežové v dějinách", str. 253.). — „Jen tak dále, a uvidíme, zda po desíti, dvaceti letech věda, umění, kultura a celá ta civilisace nebude pochována. A nejen u nás, všude. Bude to nekonečný řetěz hrozných událostí . . . Lidstvo nastoupilo cestu, jež celá jeho přirozenosti se protiví . . . Jest na čase, aby Bůh svět zřídil a nový důkaz svého bytí podal". (Sienkiewicz).

Nespokojenost všech stavů způsobovala v celém veřejném životě zvláště v poslední době jakési napětí, které nebylo možno trvale snésti. Míra byla dovršena a bylo potřebí jen malé kapky, aby nádoba přetekla. Sociální revoluce hrozila vypuknouti každou chvíli. Přítomná válka, jež je řízením Prozřetelnosti Boží, tomu zabránila.

II.

V jakém poměru jest válka a křesťanství? Nezdá se vám, že tyto dva pojmy k sobě nenáleží? Že se příčí duchu náboženství zabíjení lidí, ať v souboji, ať ve válce? Že slovo: „Nezabiješ!" za bouře a blesku pronesené se Sinaje navždy proklíná ruku, jež vztáhla se na člověka? Vždyť křesťanství války se hrozí. Stále a stále prosí katolický křesťan v litaniích: „Od moru, hladu a války, vysvoboď nás, Pane!" A z hloubi duše volá zajisté každý k této invokaci upřímné a vroucí: Amen — Staň se. Může se tedy křesťanství, jež hlásá lásku k nepřátelům, smířiti s válkou?

Všimněme si nejdříve Písma sv. Starého Zákona. Z různých míst plyne, že válka je dovolena. Jest trestem a prostředkem k nápravě. A jak jest v Zákoně Novém? Jaké stanovisko k válce zaujal Kristus? Kristus nikde výslovně války neschválil ani ji výslovně nezavrhl.

Důvod toho spočívá předně ve všeobecné situaci tehdejší doby. Doba, kdy evangelium bylo hlásáno a napsáno, byla dobou míru. Bylo tehdy po krvavých válkách. Po celé říši římské uhostil se tolik toužený a vzácný mír. Když Kristus započal svoji veřejnou činnost, situace v Palestině vůbec nedovolovala, by učinil nějakých výroků o válce. Palestina, země vyvolená, po ukončení slavných bojů za Makkabeovců dostala se v područí Římanů. Národ židovský nemile nesl toto jho a jsa popleten ve svých názorech o Mesiáši a jeho království, očekával s příchodem Mesiáše shození nemilého jha římského a vybudování veliké a mocné říše židovské. Římský vladař

sídlil v zemi, obyčejně v Cesarei Přímořské a toliko o svátcích, kdy bylo možno obávati se povstání fanatických židů — v Jerusalemě. Na hradě Antonii, odkud bylo možno pozorovati všechen život na nádvoří chrámovém, byla římská posádka a hlídky neustále bděly na stráži. Doba taková nebyla vhodnou k nějakým úvahám nebo výrokům o válce.

Též vlastní účel evangelia vysvětluje nám ono mlčení. Kristus sestoupil s nebe, aby lidstvu ukázal cestu k nebi. Zachraň svoji duši před hříchem a věčným zatracením. Toť hlavní obsah jeho učení.

V Novém Zákoně velice často se vyskytující obrazy a přirovnání z vojenského života nasvědčují dobrému smýšlení o stavu vojenském. Tolik však je jisto, že Kristus, jenž přinesl pokoj duším, jenž přinesl útěchu i léky pro všechny neduhy všech věků — válek nechtěl. Avšak příliš dobře znal lidskou přirozenost a proto věděl a také jasně předpověděl, že války nepřestanou.

Bylo to v době před utrpením. Kristus stojí nad Jerusalemem a předpovídá budoucí jeho osud. Jeho oči hledí v tajemství budoucích věků. A tento obraz věků budoucích vyvolal slova největšího, ale i nejžalostnějšího proroctví: „Budete slyšeti boje a pověsti o bojích. Hleďte, ať se nepolekáte; neboť musí to nastati, ale ještě není konec. Neboť povstane národ proti národu a království proti království, a bude mor a hlad a zemětřesení po místech. Ale toto všecko jest jen počátkem bolestí". (Matouš 24, 6—8).

Kristus tedy věděl, že války nepřestanou. Lidé hlásící se k jeho učení jenom zmírní jich krutost. Zmírní osud raněných, zajatých, poraněných, ale válek nebude konce, protože vždy bude táž k hříchu nakloněná lidská přirozenost, vždy bude mnoho tvrdých a sobeckých myslí. Ano, pokoj přináší blahobyt a bohatství. Zpupnost vyvolává válku. Válka přináší strasti a nutí lidi k pokoře. Pokora připravuje cestu k míru. To je stálý koloběh lidských osudů. Na tomto kolotoči se pohybují lidské dějiny.

III.

V jakém poměru jest k válce moderní věda? Přírodní vědy slaví triumfy. Co bylo vymyšleno a zhotoveno v technických dílnách, chemických laboratořích a prozkoumáno v lékařských síních, to vše uplatňuje se nyní doma i na bojišti v míře dosud neslýchané. Povrchnímu pozorovateli se zdá, že dnes lidstvo jiné starosti nemá, než jak by nepřítele co nejsnáze a nejdříve poranilo, k boji neschopným učinilo a rány, jež samo utrpělo, co nejdříve a nejlépe zahojilo.

Ve vědách kulturních, zvláště pak ve filosofii způsobila válka úplný bankrot. Ta duševní elita, která budovala spoustu filosofických systémů a na všechny otázky kulturní měla vždy jistou a neomylnou odpověď, stojí nyní bezradna nad sutinami svých fantasií a — mlčí. Moderní filosofie neví si rady, jak by uspokojivě

odpověděla na otázky, jež válka přinesla. Materialismus praví: válka jest pro lidstvo dobou utrpení a nic více. Tím válku dostatečně nevysvětluje. Pyšný pantheismus, jenž spatřoval ve všem božství, nemůže vysvětlit utrpení, jež válka s sebou přináší. Jak to může být dobrým, co ve svém nitru utrpení a bol chová? Ani pesimismus nedává dostatečné odpovědi. Všechna vysvětlení moderní filosofie jsou bezútěšna a neudržitelna. Jen křesťanství dává určitou upokojující odpověď.

Moderní filosofové chlubívali se lepší morálkou, než jaké učí církev. Učili mezinárodnímu bratrství, humanitě, byli povzneseni nad ohrady národnosti a zatím válka ukázala, že vše to jest jen pouhá fráze, že pravý opak je pravdou. Ano opak, a tak hrozný, že sv. Otec ve své encyklice, ve které mistrně charakterisuje současnou dobu, musil zvolat: „Nikdy se neřečnilo tolik o lidském bratrství jako dnes; ba tvrdí se dokonce (bez ohledu na slova Písma svatého a na působení Kristovo a jeho církve), že tato horlivost bratrství prý je převzácnou vymožeností moderní civilisace. Pravda však jest, že nikdy tak nebratrsky se nejednalo, jako za dnů našich. Plemenná zášť dosáhla vrcholu; více nežli hranicemi jsou lidé od sebe rozděleni hněvem; uprostřed téhož národa a ve zdích téhož města hoří různé třídy občanů vzájemnou závistí, a jednotlivci povýšili sobectví na nejvyšší zákon, kterému vše podléhá". (První okružní list Benedikta XV. 1. listopadu 1914. Olomouc, Našinec. Strana 11.).

Vůdčí duchové stojí tu nyní bezmocni vůči lidem chtějícím válku útočnou. Nemají vlivu na diplomaty, žurnalisty a na jejich práci. Vymlouvají se úlisně, že nyní jest abnormální stav. Než ta vytáčka nepomůže. K čemu jest ta pyšná kultura moderního člověka, když právě v tak těžké době, v tak těžké krisi, jakou válka způsobila, stojí tu bezradna?! Válka jest boj států. A život jednotlivce jest neustálý boj. Jakou cenu má tedy filosofie, jež právě v tomto boji nedovede uspokojit? Duševní kultura neuplatňuje se jen v salonech a universitních síních, nýbrž ukazuje svoji cenu v trudných a těžkých okamžicích života. V tomto smyslu válka zasadila smrtelnou ránu té pyšné moderní kultuře, odpoutané od církve. Dnes moderní filosofie zřetelně ukázala svoje slabiny a lidé, kteří byli dosud horlivými jejími stoupenci, neznabožskou kulturu opouštějí a přikloňují se k Bohu. Nastává náboženské obrození.

„Náboženství jest věcí soukromou", hlásáno od jisté části lidí před válkou. A sotvaže nastala válka, již skutkem uvedeno náboženství v souvislost s celým veřejným i státním životem. Císař Vilém na počátku války vyzývá své poddané k modlitbě a k veřejným bohoslužbám za vítězství zbraní.[1]) A v Rakousku zasvěcení celé říše Božskému Srdci Pána Ježíše v těchto trudných dobách

[1]) Otto Zimmermann S. J.: Der Gottesbeweis des Weltkrieges. Münster 1914. 3. Aufl. S. 9—10.

je nezvratným důkazem, že veřejný život je produševněn náboženstvím. Soulad mezi církví a státem jeví se dnes přirozeným, požehnání plným a nepostrádatelným.

Mnozí posmívají se tomuto náboženskému obrození, mluví o atavismu, o abnormálním duševním životě, podmíněném abnormálními okolnostmi. Než zbožnost není abnormální, nýbrž skepse. Plato, Sokrates, Aristoteles vynikali zbožností. Sám Goethe doznává, že veliké epochy dějin jsou epochy náboženství, kdežto epochy skepse vyznačují se neplodností. Též Tolstoj viděl rozkvět kultury v náboženství.

Nejdokonalejšího stupně dosáhlo náboženství v křesťanství a nejdokonalejším rozvojem křesťanství je katolicismus, jenž již tisíciletí trvá a k němuž největší duchové lidstva se hlásí. Dnes touha po náboženství vane celým světem kulturním. Všichni lidé touží po náboženství. Z toho patrno, jak Prozřetelnost Boží působí válkou na lidstvo, jak stará se Bůh o církev svou, jíž slíbil trvání až do konce a vítězství nad mocí pekla. Proto možno očekávati po válce nový rozmach katolicismu.

IV.

Velikých obětí po nás válka žádá. Musíme snášeti ty svízele a útrapy, které se nám ukládají a po nás se ještě žádati budou. Trpíme za své lidské vady, chyby a hříchy. Lidstvo, nedbající přikázání Božích, přicházelo navzájem do konfliktu, stav postavil se proti stavu, národ proti národu, všechny ovládla touha po zničení druhých. Snahy a tužby navzájem si odporující vyvolaly tuto strašnou válku, jež ničí ovoce staleté práce, boří neúprosně štěstí rodin i národů a ohrožuje vše, co během staletí vybudovala kultura křesťanstvím prodchnutá. A dosud není naděje na skončení . . .

Než oběti, které přinášíme, nejsou marny. Osud náš spočívá v rukou Božích. Bůh vše řídí k našemu dobru: naše vítězství i úspěchy, i naše trampoty a nepříjemnosti. Čím vyšších pak cílů máme dosáhnouti, tím větších obětí musíme přinésti.

Prozřetelnost Boží působí válkou výchovně na lidstvo. Válka odstraňuje národní rozdíly. Všichni národové bez rozdílu podávají si svorně ruce ke společné práci na poli vlastenectví, milosrdenství i lásky k bližnímu. Válka přináší i poslušnost a úctu k autoritě, budí v lidstvu obětavost, posiluje abstinenci a střídmost, nabádá k šetrnosti; všude patrno zdomácnění. I zbožnost posílena v míře nebývalé.

A v tom právě patrný jest veliký politický a sociální význam nynější války pro starobylé Rakousko. Sjednocením všech národů rakouských a všech společenských tříd a stavů překonán neblahý systém třídní nenávisti, třídního boje, i systém národní nevraživosti, jenž před válkou byl u nás v plném rozkvětu. To úspěch v pravdě veliký. Slované, Němci i Maďaři společně bojují proti společnému nepříteli, i doma společně stejné oběti

přinášejí, stejně povinnosti ke státu plní, proto nedivno, že nadějí se v budoucnosti i stejných práv. Ano, Rakousko po válce nemůže nic jiného chtít, než život, právo, spokojenost a mír všech svých národů.[1])

V.

Žijeme v době, jíž velikosti dobře ani nechápeme. Doba přítomná jest rozhraním. Po válce budou jiné poměry politické i kulturní, než jaké byly dosud. Proto i jiné cíle naší práce, jiné směry. Ano, veliké úkoly očekávají nás po uzavření míru. Musíme se již nyní na ně připravit. Nemůžeme jich dosud přesně určit, přes to však mnohé jsou již patrny.

Válka ukázala na dobré jádro lidu. Náboženské smýšlení v širokých vrstvách probuzeno a všeobecné platnosti nabývá zásada, že kultura bez mravnosti a náboženství jest nemožna. Náboženství uznává se za složku kulturní spolu s momentem národním a sociálním. I autorita papežství září za našich dnů leskem nebývalým.

Než nedejme se tím másti. Stůjme na stráži. Nebezpečí, jež hrozí lidstvu po válce, jest veliké a musíme proto býti si ho vědomi. Značná část tisku, podléhající vlivu lidí neznabožských a tím již zároveň také nevlasteneckých a správněji řečeno vlasti nepřátelských, zahájí po válce po uvolnění censury svoji „blahodárnou" činnost ve „prospěch" lidu. Ďábelské rozsévání koukole do zdravých zásad lidu neslo by hojný užitek, kdybychom nedovedli mařiti nekalé plány již v samých počátcích.

Proto vigilate et orate! Nemylme se! Katolíci budou mít po válce ve veřejném životě tolik vlivu a tolik moci, kolik si jí uhájí a dobudou.

V naší moci jest překonati všecka nebezpečí. Náboženské nadšení vojínů udržujme a oživujme a na své okolí působme, pokud to komu možno svým předcházejícím příkladem. Modleme se k Bohu, neboť válku nerozhodnou pouze zbraně, nýbrž i modlitba a síla ducha. Katolické spolky dobře činí, konají-li, pokud to ovšem možno, i nyní v době válečné schůze a přednášky, podobně jak to činí s dobrým výsledkem katolické spolky německé. Chceme-li, by v naší vlasti vlastenecký a náboženský duch zůstal zachován, musíme dbáti, by býchova dítek byla skutečně náboženskou. Náboženskou výchovou dítek musíme působiti již nyní do budoucnosti. Jest sice nemožno z každého jednotlivce učiniti vzorného člověka, vždy však můžeme vychovati dobrého člověka.

Buďme hrdi na velikost doby, jíž prožíváme, osvědčme se hodnými takové doby a upevněme velikost říše i národa povznesením se k Bohu!

---

[1]) Dr. Richard v. Kralik v „Reichspost" 4. dubna 1915, č. 157.

J. M. Horkov:

Vám, bratří!

Již tenkrát, tenkrát jsem vás miloval . . .
To bylo dávno, dávno — to byl máj . . .
To vůně tekly z růží v krůpějích,
nach kalicha jich žhavě květem plál
a na mne kýval svůdně, vypít zval . . .
Ach, tenkrát první rosa máje déšť
v mou duši lila — v její ranní hloub',
by svlažila ji k lásky modlitbám . . .
To ticho bylo v duši . . . Tajemství
mých cílů žití se v život vtělilo — — —
Mír sladký příchod Pána v duši vdech'
a oheň vroucích tužeb v srdci vzňal —
mých tužeb: láskou podmanit si svět . . .
V mém srdci pochodně jich vzhořely
a teplem víry zvaly k hodům vše,
co láskou plálo, touhou radostnou:
svým žitím vztýčit světu lásky Kříž . . .
— — — — — — — — — — — — — —
Již tenkrát jsem vás vroucně miloval,
již tenkrát — protož, bratří, pojďme již
svým kněžstvím vztýčit světu lásky kříž . . .

K. Zháněl (Br.):

Několik dopisů kněží spisovatelů.

Bylo to v oktávě po vánocích. Profesor češtiny K. H. dosti důkladně nám vyložil význam Kosmákův v české literatuře. Příští hodinu vkročiv do třídy, ještě ani nezapsal do třídní knihy látku, když začal zkoušeti: „No, povězte nám něco o Kosmákovi, třeba — — M.!" Spolužák M . . . . . vymrštil se jako struna a udiveně pohlédl na profesora, kopl kolegu po pravici, levicí ne příliš něžně drcl svého předáka a začal odpovídati k dané otázce polohlasitě: „Napovídej!" Zmateně slepoval úryvky, jež mu zůstaly v hlavě z přednášky. Okolí pracovalo plnou parou; tlumený sykot chvěl se učírnou. Profesor však nejevil uspokojení. Náhle rozčileně vstal, postavil se na samý kraj stupně a provázeje řeč svou rázným posuňkem, pravil: „Sedněte! Minule jsem to vyložil; ale vy si myslíte, že o něm nesmíte nic věděti, když to byl farář . . ."

Mnoho lidí dnes smýšlí podobně jako onen student. Práci kněží nerádi věnují pozornost sebe menší. Obrátí-li se kdo k jejich dílu, málokdy nestranně posuzuje. Necítí tak, jak cítil autor. Pohlédněme

třeba do některých novějších dějin literatury! Kdo by usuzoval dle knih, dle učebnic, řekl by, že u nás katolické literatury není. A přece je pěkná řada zdařilých děl katolických spisovatelů.

Srovnávaje v alumnátní knihovně knihy po † vsdp. kanovníku Msgr. Ant. Adamcovi, našel jsem mezi korespondencí několik dopisů našich národních pracovníků z řad kněžských. Poněvadž mohou zajímati i širší veřejnost, osmělil jsem se některé vybrati a váženým čtenářům předložiti.

* * *

1. Jan Soukop, farář v Doubravici, Matěji Procházkovi, starostovi „Dědictví sv. Cyrila a Metoděje".

Vysoce důstojný pane Starosto!

Mile jsa poctěn převzácným listem 18./10., nemohu ovšem zapříti, že ohlášku knihy: „Kř. muž"[1]) skutečně jsem zpáchal a mohu toliko litovati, neocenil-li jsem dílo tak důkladné tou měrou, jakby zasluhovalo. Netoliko laikové, nýbrž zláště kněží budou Vaší Veledůstojnosti náramně povděčni za knihu, kterou bych nazval sbírkou nejdůmyslnějších řečí konferenčních, hlavité zásady života křesťanského na dno vyčerpávající. Zaplať tedy Pán Bůh jménem kněžstva i lidu našeho.

Co jsem při té příležitosti na obranu Výboru Děd. napsal, není ovšem nic neznámého, avšak nebylo tuším se škodou, této věci na novo dotknouti se, aby se osočovatelům ústa zavřela, aspoň těm, kdož nikoli ze zlé vůle, nýbrž z neznalosti poměrů proti Výboru rýpají; bohužel jsou to i — kněži!

Stran vydání knihy poutnické pamatuji se, že už před mnoha — mnoha léty Výbor touž myšlenkou se zanášel. Měla pak tuto knihu obsahovati, nemýlím-li se, netoliko pobožnosti, nýbrž i stručný popis i historii všech znamenitějších poutních míst, ježto náš československý lid ode dávna navštěvuje. Myšlenka ovšem krásná, avšak nikoli snadná, aby se náležitě provedla, najmě pokud se týka stránky písničkářské. — Písně poutnické, ponejvíce tuším kramáři a staršími bratry-vůdci poutníků slátané, ač obsahem i formou, jak se říka „pode vší kritikou" stojí, přece již tak hluboko do lidu se zakořenily, že to bude obrovskou prací, jiné správné písně na místo nich postaviti. A jaká to úloha, písně takové do formy slušné přelívati!

Pochybuji, žeby práce taková asi v půlroce provésti se dala důkladně, aby kniha na přesrok tímto časem již tištěna byla. Pravím důkladně, přesvědčen jsa, žeby se to se ctí ústavu našeho málo srovnávalo, abychom lecjakou sběrbu písniček době naší pokročilé nikterak nevyhovujících vydati chtěli. Netroufal-li si Výbor za živobytí Otce Sušila obnovu kancionálu na ten čas důstojně provésti,

[1]) Jedná se o podíl Dědictví sv. Cyrila a Metoděje č. 21. na rok 1875: Matěj Procházka: „Křesťanský muž" od Marchala. Vydán byl ve 12.000 výtisků.

nevím, zdaž naše nynější skromné síly dostačovati budou, aby se třeba jen poutní kniha ve smyslu reformy Sušilovy podniknouti mohla. Já aspoň, jakkoli bych si to kladl za čest i zásluhu v redakci písní se uvázati, nedůvěřuji si, že bych při své nynější rozsáhlé a veleobtížné duchovní správě (abych o jiném pomlčel) tolik času ušetřil, bych do určité lhůty úloze té dostál. Usnese-li se však sl Výbor přes to vše na vydání řečené knihy, nejsem od toho — pokud čas a zdraví dovolí — dp. prof. Šťastného všemožně při práci té podporovati, ve kterémžto případu neobešli bychom se bez důkladné vespolné porady. Dále uvažiti slušno stejnou měrou i hudební stránku písní. Co platen sebe krásnější text, nenahradí-li se staré pohoršlivé kramářské nápěvy jinými církevními? A kdo nám je obstará? Bez not však písně poutnické lidu do ruky podati, byloby po mém soudu tolik, co na poloviční cestě se zastaviti a tedy kýženého záměru nedosáhnouti. Spracování písní i nápěvů nepůjde nižádným způsobem tak spěšně, jak by se pozdávalo. A proto, pak-li vůbec sl. Výbor od vydání knihy poutnické neupustí, byl bych tu ovšem nerozhodnou radou: aby aspoň pro příští rok ještě nějaké jiné dílo místo ní se vydalo. Dojde-li pak na konečné vydání, nabízím pro část prosaickou své: „Slovo o poutěch", jež otištěno v čele: Poutní knihy Velehradské vydané pprof. Šmídkem tuším r. 1863.[1])

Prose, abyste slovútný pane Starosto tento můj osobní náhled laskavě na vědomost vzíti ráčil, podpisuji se v nejhlubší úctě Vaší Veledůstojnosti

nejoddanější ctitel

V Doubravici 23./10. 75. Jan Soukop[2]).

*

2. Jos Vykydal, farář a děkan velehradský Matěji Procházkovi.

Adresa: Veledůstojný, slovutní pán Matěj Procházka, starosta „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda", gymnasiální profesor atd. Brno.

[1]) „Poutní kniha Velehradská. Vydal Karel Šmídek, redaktor „Hlasu". S povolením veledůstojné brněnské konsistoře dto. 7. května 1863. — Druhé opravené a rozmnožené vydání. V Brně, 1863. Nákladem Ant. Nitsche. Tiskem Viléma Foustky". V proslově čteme: „Poutní tato kniha Velehradská potkala se u vel. duchovenstva i u našeho nábožného lidu s takovým úspěchem, že během asi tří neděl celé prvé vydání úplně bylo rozebráno. Jestiť nám to milým dosvědčením, že jsme vydáním knížky této v ústrety vešli neodkladné potřebě a vyplnili podle možnosti a na kolik kvap času dovoloval, slušné žádosti zbožných poutníkův. Shovívavé toto přijetí se strany ctěného obecenstva jakož i důležitost věci samé kázaly nám, abychom všemožnou píli přičinili ke druhému tomuto vydání..." — Soukopova stať „Slovo o poutích" dělí se ve dvě části: I. Poutě vůbec a pouť Velehradská zvlášť. II. Mravní prospěšnost poutí.

[2]) Poutní kniha, díl první, vyšla nákladem Dědictví r. 1887 a 1888. Obsahuje pojednání K. Eichlera o poutních místech. Díl II. „Modlitby a písně" vyšel až r. 1893. Sestavili ho bratří František a Dr. Tomáš Korcové. Ostatek viz předmluvu této knihy.

L. J. Ch! Ave!

Veledůstojný slovutný pane starosto!

Přání Vašnostino jest mi rozkazem. Pokusím se sepsati žádaný proslov k zamýšlené „poutní knize". Pošlu též svým časem některé ty data o poutích Velehradských. Přemýšlím často a čudím se, jak to možno bylo, že dva bratří Solunští sv. Cyrill a Method celé národy získali Christu a čím to jest, že my jejich učeníci, jichž je na sta ba na tisíce sotva dovedeme uchrániti předrahé dědictví sv. apostolů našich. Jestiť v pravdě úsilovné práce nás všech a především požehnání Božího třeba abychom zachránili drahocený poklad sv. víry národu. Ožebračiti nás chce ta bezbožná, nespravedlivá vší cti prázdná rota duševně i hmotně, aby na hrobech Slovanů prováděti mohla své huronské tance. To bohdá se těm katanům nepodáří. Ještě žije Svrchovaný, jenž řídí osudy národu, jenž povstavá v čas a ujímá se těch, kteří se Jej bojí a v Něho se důvěřují, sed praestat motos animae componere fluctus! Náplň všeho dobra přeje z té duše

Vašnostin vroucí ctitel
Vykydal.

Na posv. Velehradě v I. ned. adventní 1875.[1])

*

3. Antonín Dudík, farář vyškovský, Matěji Procházkovi.

Vysoce důstojný Pane!
Vysocevážený Příteli!

Dne 5. srpna t. r. dojel dr. Svoboda z Marianských lázní, já pak nemeškal, hned 6. Srpna ho navštiviti, bych mu dědičnou záležitosť přednesl. Vše příznivě dopadlo a pan dr. Svoboda béře na sebe příjemnou úlohu, že co nejdříve oněch 20 zl. ku prospěchu dědictví Cyr. Meth. Vašnosti odešle. Tím věc, o kterouž jste mne v ctěném a mi na nejvýš milém listě dto 21. čce t. r. žádati ráčil, výborně a k náležitému uspokojení provedena.

Za druhé nejvřelejší mou díku vzdávám Vašnosti Vysocedůstojný Pane! za přání k faře Vyškovské. Podotýkám toliko, by mi milý P. Bůh síly, zdraví a vytrvalosti v té nejhojnější míře popříti ráčil. Svatý pokoj, pánem býti času, pořádek a zevní čistota jak v domě farsk. tak i v domě božím ach! jak vzácný to poklad! Ale rozervanost poměrů, vůbec stáje Augiáše toť věru velmi nemilá situace! Pročež jen síly a pak plný — měšec!

Za třetí dovoluji sobě nepatrnou toliko učiniti zmínku, zdabyste schváliti neráčil můj návrh strany onoho „Puntera", o němžto co o literní mé práci jste třebas již něco byl slyšel. Totiž sepsal jsem quasi román, v němžto Vyntíř hlavní jest osobou. Ms. byl již při

[1]) Poštovní razítko v Uh. Hradišti má datum 1./12., v Brně 2./12. 75.

zkoušce, vady vytknuty; já tyto vady dle možnosti odstránil, toliko třeba, byste vysloviti ráčil, zdaby se to nehodilo pro dědictví a já bych to quoad examen odeslal. — Spolu chovám takměř dohotovený v Ms. cestopis po Švedsku a Italii, (Sever a Jih) kterouž práci na základě listin mého bratra Bedy dokonávám. Kdyby to snad bylo vhod, mohlbych býti k službám. Račtež mě několika řádky poctíti.

Ostatně vše dobré a blahé Vám Veledůstojný Pane! na P. Bohu žádaje, volám z plna srdce vřelé S Bohem.

Vašnostin věrný přítel a horlivý ctitel

Anton Dudík, tar.

Vyškov 7/8 1876.

*

4. Listy Kosmákovy o I. a II. dílu „Kukátka".

a)

Adresa: Blahorodý, veledůstojný pán a pán P. Matěj Procházka, konsist. rada, profesor c. k. gymnasia, starosta dědictví Cyril. Metodějského atd. a t. d.

v Brně.
Bytem v klášteře Minoritském.

Veledůstojný pane starosto!

Vašnostin pro mne velmi čestný list jsem obdržel a neodpověděl na něj hned, chtěje raději ústně s Vašností o té zálžitostí promluviti. Byl jsem též za tou příležitostí dne 4. t. m. v Brně, v den však neštastný, an Jste právě neráčil býti doma. Že by však neslušno bylo, déle s odpovědí otáleti, uvoluji se tímto v sepsání té knihy pro dědictví. Látku již mám a čas, ač dáli pán Bůh zdraví, dodržím. Bližší dovolím si ústně Vašnosti sděliti, až do Brna dojedu, což bude brzo.

Tím se odporučuji do Vašnostiny přízně

a znamenám se se vší úctou

Václ. Kosmák.

V Moutnicích dne 12. srpna 1875.

*

b)

Adresa: Blahorodý, veledůstojný pán a pán Matěj Procházka, konsistoriální rada, starosta Cyrilo-Metodějského dědictví, věhlasný učenec a spisovatel, profesor na c. k. gymnásiu

v Brně.
Bytem u Minoritů.

Vaše Velebnosti!
velectěný pane!

Přede vším jest mi srdečné díky vzdáti za honorář mi vyplacený, jakož za Vašnostinu ke mně laskavost.

S radostí přijímám rozhodnutí slavného výboru Cyrillo Metodějského, aby se na rok ve vydávání Kukátka pokračovalo. Smím-li do té kníhy vzíti též povídky z kalendářů, pak jest má uloha takřka již hotova. Mám kukátek doma asi dvacet, několik jích zbyde v Brně, z povídek v kalendářích vydaných bude asi 5 archů, a kdybych k tomu dal „cestu do Prahy", bylo by tuším látky teď již dosti.

Chci však též nějakou novou povídku do budoucí knihy dáti a tu snad do vánoc přece nějakou vystrouhnu, abych mohl Vašností k štědrému večeru podati práci hotovou.

Slib můj není těžko vyplníti, proto račte býti bez starosti a zachovejte v přízni mi nad jiné vzácnější

Vašnostem oddaného a vděčného

Václava Kosmáka.

V Moutnicích in festo

S. Petri in vinculis.[1])

Já jsem mým slibem též in vinculis!

*

c)

Veledůstojný pane Kanovníku!

Jsa zahrnut mnohými nezbytnými pracemi, návštěvami atd. nemohl jsem nikterak dříve něco pro II. kukátko připsati. Zde Vašnostem posýlám zatím dva kousky, budoucí neděli pošlu po P. Mathonovi ještě čtyry.

S nejhlubší úctou Vašnostem oddaný

Václ. Kosmák.[2])

V Tvarožné dne 6. srpna 1878.

*

5. List kanovníka Kuldy Antonínu Adamcovi.

† Veledůstojný Pane Rado!

Právě dal jsem sobě předčítati Vaší Slovutnosti překrásný životopis † výtečníka Jakuba Procházky.[3])

Celé půlstoletí oživlo mi na paměti věrné a radostí mimořádnou naplnila se duše má. Znal jsem jej jako spolubohoslovce jen o rok staršího; a nikdy nevymizel mi obraz jeho skromnosti, učenosti a svatosti z paměti; a obraz ten ráčil jste nakresliti pérem mistrným. Chvátám rozradostněn, abych Vaší Slovutnosti uctivé díky vzdal za práci tu důkladnou a pro Moravu na výsost důležitou. Nejmladší kněží na Moravě a v Čechách pomalu již nebudou znáti požehnanou činnost bývalé nejbližší družiny sušilovské, avšak děkuji za to Bohu,

[1]) Datum poštovního razítka v Brně 3/8 1876

[2]) Kukátko I. vyšlo nákladem Dědictví r. 1876. Díl II. vyšel r. 1878.

[3]) „Jakub Procházka. Životopisný nástin. Sestavil Antonín Adamec, regens bisk. bohosl. ústavu v Brně. V Brně, 1894. Tiskem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně."

že veškero kněžstvo na Moravě i v Čechách působí v duchu Sušilově, jak jste ráčil dobře vysloviti a „Růži Sušilovou" dovoditi. Ano, z té duše své opětuji díky za dar ten velevzácný.

Spolu s roztomilým životopisem dodán mi také vázaný výtisk „Blah. Anežka" a prosím, Vaše Veledůstojnost račiž laskavě přijati do pokladny Dědictví Cyrillo-Methodějského 5 zl., kteréž současně zasílám poukázkou.

Poručena se činí přízni Vaší Slovutnosti oddaný ctitel

B. M. Kulda.[1])

Na Vyšehradě 6. února 1895.

*

6. Tomáš Hájek, farář v Záhlenicích Mátěji Procházkovi.

a)

Veledůstojný Pane!

Posílám tuto dílo své „Katolická mravouka" k láskavému přehlednutí a posouzení. Byl jsem v udaný čas hotov a dal jsem se hned do díla druhého, jak v druhé polovici knihy poslané viděti budete. Neudávám prameny, z kterých jsem čerpal; sám, jakož i veledůstojní pani soudcové, poznáte, že mnohý material jesm k ruce míti musel, než do díla sám jsem se dal. Neuvádím autory, kterých jsem použil, jelikož v tom dle mého náhledu jakási chlubivost jest, aby totiž každý věděl, co všecko jsem přečtl a které autory jsem prodělal. Často však bývá, že ten, jenž mnoho autorů uvádí, ani dva—tři neprostudoval. Nejvíce příkladů jsem bral z písma sv. a ze života svatých, a hleděl jsem co možná všechno příklady objasniti; taktéž jsem dbal slohu plynného a popularního.

Ostatek ponechávám všechno úsudku panů soudců; tito nech rozhodnou dle uvážení svého.

To jedinké si vyžádám, aby časem svým rukopis se mi vratil. Zatím budu pracovat pro sebe dále.

Písmo svaté, kterého jsem se držel, jest Pražské vydání z roku 1851. Račtež Veledůstojný Pane, i pořátek mých katechesí prohlednouti a svůj usudek mi udati. Pište otevřeně, bez ostýchu; nejsem marnivý mladík, nýbrž stařec 56letý, nehledám chlouby, nýbrž cílem mým jest čest cirkve svaté a mravní povznešení mého národa.

Vaší Důstojnosti oddaný

duchovní Tomáš Hájek.

V Záhlinicích dne 11. dubna 1880.

Kaňu račte láskavě odpustiti; bylo mi na spěch, neb posel již čeká.

[1]) Dopis tento byl stařičkým Kuldou diktován; psán je rukou ženskou. Proto jsme též pravopisné chyby v tomto dopise opravili. Pod dopisem je vlastnoruční podpis Kuldův.

b)

Veledůstojný Pane!

Obdržel jsem jako vyznamenání letošní podíl z Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v lepším vydání. Ovšem mohu říci: vůle má pro dobro milého mi dědictví byla vždycky ochotna, ale síly nestačily. Jenom šelma dělá více, nežli může. Chci i na dále činiti, seč budu, a přijměte zase ochotnou vůli mou, kde skutek nevystačí. Vám, Veledůstojný Pane, zláště a srdečně děkuji za poctu, které se mi posláním té knihy dostalo. Soudím, a mám za to, nikoliv neprávě, že k Vašnostinu návrhu se tak stalo. Vroucí díky vzdávám i Slavnému Výboru Dědictví sv. Cyrilla a Methoda a přeji sobě, bych vyznamenání toho aspon hodným se stal.

Račtež, Veledůstojný Pane, o to prosím, toto mé vyjádření Slavnému Výboru příležitostně sděliti. Vděčného uznání přízně mi velkomyslně prokázané nesmím a nechci zapříti.

Neníli mé knihy „Křesťanská mravouka" tam již nutně zapotřebí, račtež mi ji zpět poslati. Nastávají podzimní dny, kde mnoho vycházeti nemohu, a tedy bych u vepsání v ní započatém pokračoval. Žádalli by si jí Slavný Výbor, v lednu bych ji zase Vašnosti poslal; jinak si ji podržím a později jisté panské rodině doručím.

Vaší Důstojnosti oddaný

Tomáš Hájek,
duchovní.[1])

V Záhlinicích (pošta Hulín) dne 25. září 1880.

J. Lukovský (Ol.):

Jarní ráno.

Jarní ráno. Skřivan jásá.
Trilky z hrdélka se řinou
s hůry jako proud se linou —
perly zpěvu na zem střásá.
Padají jak rosa vlažná
v srdce lidská, pilná, snažná.

Na polích je všude živo.
Sedlák vesel notí písně.
Zapřáh'. Vlas si rukou sčísne,
hold Ti vzdává, tvůrčí Sílo.
Vyjel — — — Hrčí zvučně pluh,
kolem dýchá lehce luh.

---

[1]) V Záhlinicích byl tehdy starostou známý Frant. Skopalík. Jak zkvetly Záhlinice v této době, pěkně vylíčil Jan Herben v „Moravských obrázcích" (Ottova laciná knihovna národní č. 91.) ve stati „Vzorná obec" (str. 313.).

A. Neumann O. S. A. (Br.):

Z literární pozůstalosti P. Jana Pleskáče.

Farář Jan Nep. Pleskáč jest osoba dosud málo známá, jako mnohý jiný kněz buditel, který pracoval na poli národa sice velmi pilně, ale potichu a stranou od světa. Nedávno nalezená divadelní hra, jím složená a tolik krásných myšlenek mající, mne nutí, abych se o něm šíře rozepsal.

P. Pleskáč pocházel z měšťanské rodiny v Třebíči. Otec jeho byl tkalcem. Narodil se dne 15. května r. 1797. Za dob chlapeckých byl mu velmi nápomocen (jako mnohým jiným jeho spolurodákům) třebíčský kapucín P. František. Ten vyučoval Pleskáče v němčině, umožniv mu tak přijetí na piaristské gymnasium v Jihlavě. Odbyv si šest tříd s výborným prospěchem, odešel do Brna studovati na filosofickém ústavě.

Avšak nežli tam přišel, stala se s ním velká změna — stal se uvědomělým Čechem. Přítel jeho Chmela seznámil se v Praze s Klicperou a Turinským, kteří s ním toho léta přijeli do Třebíče na prázdniny. S nimi seznámil se i Pleskáč, až do té doby pod vlivem německé výchovy národně neuvědomělý. Jednoho večera, když dle zvyku tamějších studentů seděli „u Profantů" na pivě, dal si Chmela předzpěvovati písně od hospodského dcery. Zpívala ukolébavku: Nynej — a tu Chmela byl až k slzám pohnut. Obrátiv se k Pleskáčovi, tázal se ho: „Ach, jak krásná je ta řeč naše mateřská — co pak ty tomu říkáš a o tom soudíš, rodáku třebíčský — odrodilý Brněne?" Tato otázka působila tak mocně na Pleskáče, že od té doby počínal již vlastenecky smýšleti.[1])

Přišed do Brna, stal se miláčkem vlasteneckého profesora, piaristy Kinského pro své vynikající nadání v oboru dějepisu. Na konci studií chtěl mu Kinský dopomoci k profesorskému místu ve Znojmě. On ale nabídku nepřijal a šel do theologie.[2])

Pro nedospělost věku bylo mu celý rok čekati na svěcení. Jako jáhen byl na faře ve Starči (1819—20). Byv vysvěcen, kaplanoval v Želetavě, v Kučerově, pak byl administrátorem v Bohdalicích, načež asi sedm let byl kaplanem v Netíně; odtud se dostal za administrátora do Uhřinova. Tam však působil jen krátkou dobu. Stal se farářem (lokalistou) ve Lhotě u Jimramova.

Jak se dá souditi ze zachovaného jednoho dopisu, vzdělával se tehdy (1832—34) pilně četbou českých knih, které mu kupovali studenti v Praze.[3])

[1]) Viz Museum XLVI, 197, Z pozůstalosti kněze buditele, čís. IV. Dopis ten sloužil za podklad Soukopova nekrologu v „Hlasu" r. 1873. čís. 34., str. 272—273.

[2]) „Hlas" 1873.

[3]) Pražský student Karel Polák v listu datovaném v Sedlci 14. čvc. 1833 píše: Aumysl jest svá studia ve Lvově pronásledovat . . . k vůli slovanskej literatuře . . .

V roce 1834 byl instalován na faru v Olešnici. Počátek jeho byl velmi krušný. Nedlouho před příchodem jeho za velkého požáru r. 1827 shořela fara i s kostelem. Štěstí pro něho bylo, že tehdejší pán kunštátský, baron Honrichs byl mu nápomocen.

V rušném roce 1848 súčastnil se také čile života. Naplněn jsa radostí nad prohlášením konstituce, zval vřelými slovy místní obecní výbor ke slavnostním bohoslužbám. V červnu přispěl dosti značným peněžitým obnosem (10 zl. konv. m.) na účel místní gardy. Za nedlouho pak jí posvětil prapor za účasti letovických gardistů a mnohého obecenstva.[1])

Když se toho léta ustavila v Brně Katolická jednota, hned po jejím vzoru založil r. 1852 jednotu v Olešnici. Referoval o ní na sjezdech r. 1852, 1853 a 1854. Činně se též súčastnil založení spolku divadelních ochotníků r. 1859 v Olešnici. K prvnímu představení složil básnický proslov a později několik divadelních představení. Ani v době velikých oslav cyrilometodějských (1863) nelenil, nýbrž vypravil celý zvláštní vlak ze své farnosti.

V pokročilém věku dostavil se těžký neduh oční. Dal se sice operovati, ale zrak mu stále více slábl, až konečně úplně oslepl. Zemřel klidně dne 20. července r. 1873.

Knězem byl velmi horlivým a vycházel se všemi bez rozdílu náboženství. Byl však vůdcem svých farníků netoliko po stránce duchovní, nýbrž i ve věcech politicko-národních. Několikráte byl předsedou volební komise a měl veliký vliv na své farníky při každé volbě. Katolíci i protestanté svorně volili dle jeho rady a tak se stalo, že hlavně jeho přičiněním byl zvolen poslancem pozdější ministr baron Pražák.

Činnost spisovatelská. První známá skladba Pleskáčova jest Kantáta, kterou složil roku 1829 k abrahamovinám svého faráře P. Přikryla v Netíně. Psána jest německy. Roku 1859, jak zmíněno, složil veršovaný proslov k prvnímu divadelnímu představení v Olešnici.

Zřízení místního divadla mělo na jeho činnost velký vliv. Chtěje, aby lid byl divadlem veden k dobrému a ušlechtilému, počal sám skládati hry. Neznáme bohužel všechny, ale byla jich celá řada. Mezi první patří veselohra o třech jednáních „Hrb a srdce", na tomto místě otištěná. Z ostatních jsou známy jen dle jména: „Zklamaný ženich" a dva historické, bohužel pro chorobu

(pojedu) s poiskau šlechtau, která pojede nazpátek z lázních Karlovarských... V Praze jsem byl a na ten rostlinář u doctora Presla se tázajíce, za odpověd jsem obdržel, že již 40 svazků vyšlo s rytýma bylinama, každý po 1 fr. 30 x. šajnu, tehdy by bylo nejlépe, kdyby ráčili si tehdy, budou-li chtít, ten domácí lékař jenom kaupiti anebo starý herbarium od Veleslavína roku 1552. vydaný, který za 10 aneb na nejvejš za 12 fr. v stříbře by dostali. Ten domácí lékař koštuje celý 4 fr. 18 x., jestli by ho ráčili chtít, jenom mi vzkážau, já jestli (bych)... nejel a pěšky šel... jim ho přinesl sám. Ten herbarium má ieden antiquární obchodník v Praze a předlé řečenou cenu za něj žádá.

[1]) Akta olešnické gardy.

již nedokončené kusy: „Oldřich a Božena“ a „Pád říše velkomoravské.“

Kromě toho sepsal, tuším, že r. 1859, německé pojednání politického obsahu „Der Papst und Kongres“ (anonymně).

Pleskáč na sklonku svého života říkával: „Až zemru, tak mne pochovejte zrovna u brány hřbitovní; tam jako žebrák u cesty budu vás prosit o almužnu, o modlitbu.“ A vskutku ještě dnes leckterý z posledních jeho farníků se zastaví u jeho hrobu a věnuje mu zbožnou vzpomínku. Trvalou památkou na tohoto kněze-buditele bude vydání jeho divadelních kusů, které měl před čtyryceti lety na programu jeho synovec farář Soukop, k němuž však bohužel nedošlo. Proto činím tak nyní v tomto časopise a doufám, že vzbudí zájem interesentů.

* * *

Kus až do nedávna zachoval se ve dvou exemplářích na papíře (17 : 20·5). První, dnes již ztracený, byl majetkem divadelních ochotníků v Olešnici. Na titulním listě tohoto sešitu bylo napsáno věnování spolku ochotníků. Exemplář však nebyl již celý.

Druhý rukopis, z něhož se text otiskuje, chová se v rodině s Pleskáčem spřízněné. Jest úplně dobře a cele zachován. Popsán jest velmi hustě a po obou stranách. Na některých místech jsou pozdější, červeně psané korektury. Psal totiž Pleskáč ještě úplně starým pravopisem. Na poslední straně pak jest úřední povolení okresního úřadu v Kunštátě stran provozovacího práva.

Do bas epsání. Právě zmíněné povolení má datum: „18. januara 1861“. V roce 1859 zabýval se Pleskáč, jak již zmíněno, politickou prací, tedy nade vši pochybu pochází jeho veselohra z r. 1860.

Látka, ze které čerpal, dá se rozděliti na dvě skupiny. Do první skupiny náleží události skutečné, jako na př. vypravování starostovo o Ondráčkovi a Nahlíkovi. Podobně dobrá znalost a můžeme říci studium povahy našeho lidu bylo pramenem těch výborných, výstižných charakteristik jednotlivých osob. Do druhé skupiny přináležejí děje čerpané z vlastní obrazotvornosti. Mimo vši pochybu jest jejím výplodem onen slovenský šlechtic, uprchlý z Uher v roce 1848.

* * *

Obsah:

I. jednání. Chudý košikář Vojtěch Březinka rozmlouvá v zahradě se svou dcerou Růženkou. Rozmlouvá s ní o Bohu, rodičech a dětech; vzpomíná při tom na svou zesnulou manželku, jak byla pilná, pracovitá. Na stará léta úplně osaměl, jenom dceruška je mu potěchou a radostí. Tu Růženka se přivine k němu a vřelými slovy projevuje svému otci lásku a vděčnost. Zatím co takto rozmlouvají, objeví se na obloze mračna, na zemi počínají dopadati krůpěje vody, již i blesky se ukazují a za nedlouho již zuří prudká bouře. Oba se rychle uchýlí domů a z oken chaty vyhlížejí ven, litujíce každého, kdo byl bouří zastižen v poli. A opravdu. Co tak mluví, spatří pojednou malého, hrbatého člověka, jenž do kůže promočen chvátá do městečka. Když pak se bouře utiší, přiběhne k nim příbuzná, vdova Voršilka. Prý se u ní schoval malý, hrbatý člověk. Ani ji neřekl kým, nebo čím jest, ale na

první pohled působí dojmem velmi příznivým. Její domek se mu tak zalíbil, že ji požádal, zda by se mohl u ní ubytovat. O ostatní se prý již postará, aby jí nebyl na obtíž. Když sezná, jak živě se příbuzní o hosta zajímají, pošle ho k nim. V rozhovoru seznají košikářovic, že s ním darmo nesympatisovali. Je to hodný a obratný člověk — a vlastenec. Vojtíšek si mu stěžuje na spozdilou módu. Kdo chce býti pánem, je nucen jíti do města a tam především jest mu zahoditi svou mateřštinu. „Němčina dělá ze sprosťáka pána.“ Vilím, tak se cizinec jmenuje, plně souhlasí, a proto pantáta má takovou radost, když přece se potká s pánem z města, který cítí s českým lidem. Když si již dosti pohovořili, rozloučí se uctivě a odejde. Za nedlouho přijde bohatá mlynářka. Chce, aby si Růžena vzala jejího syna Martinka. Vojtíšek nedá se zlákati vypravováním, jak jsou v mlýně bohatí, nechávaje rozhodnutí dceři. Ona však chce, by pantáta nabídku přijal i proti vůli Růženy. Když se tak nestane, odejde mlynářka se zlostí pryč. Po ní brzy přijde Martinek. Nejprve se prudce utká s Vilímem, o kterém již tuší, že jest jeho sokem. Potom jde za Růženkou. Počíná si tak nejapně a dotěravě, že pořídí ještě hůře nežli jeho matka. Brzy na to přichází Vilím. Vojtěcha není doma. Za jeho nepřítomnosti dá se do srdečného hovoru s Růženkou, jehož výsledkem jest, že potom požádá starého otce o její ruku. Mimo nadání jej pantáta prudce zamítne s podotknutím, ať již se neopováží překročiti práh jeho domku. Vilím odchází do ciziny a slibuje Růženě, že do roka a do dne se vrátí.

II. jednání. Po odchodu hrbáčkově roznesou se přičiněním klevetivé Dorotky nejrozmanitější pověsti o jeho osobě. Prý je čarodějníkem, špehounem, komediantem a co ještě všechno. Zcela jistě prý „udělal“ Růžence, která zamítla bohatého Martinka, davši přednost jemu.

III. jednání. Růženě nastala po odchodu Vilímově zlá doba. Přicházejí noví nápadníci. Nejprve místní hospodský. Před ním přišla Dorotka, poukazujíc, jaké štěstí by udělala, kdyby se dostala na tak dobrý hostinec. Dostalo se jí za odpověď: Já si hospodu neberu. A jak odešla ona, s takovou odchází i hostinský. Po něm přichází nový nápadník, mladý kupec. I on dostane košíček. Starý Březinka tím nabývá přesvědčení, že jedině chudý Vilím může učiniti dcerku šťastnou a v duchu touží, kdyby se tak vrátil. Ten jedná dle slibu daného Růženě. Právě rok od svého odchodu přijde, vroucně vítán otcem i dcerou. Vše je smluveno. Svatba se má konati právě v den, kdy do městečka má přijíti nová vrchnost. Odmrštění sokové již se těší, co se nasmějí, až skroucený hrbáček si povede štíhlou Růženu k oltáři. V ustanovený den sejde se na náměstí místní honorace, školní dítky a hudba k přivítání nové vrchnosti. Z dálky již je slyšet hrčení kočáru. Všichni zvědavě očekávají nové panstvo. Zatím k velikému smíchu všech sedí na voze hrbáček s nevěstou. Všechny posměšky však rázem ustanou. Vilím povstává ve voze a k velikému úžasu všech, i Růženky samotné, představuje se jako jejich nový pán. Vypravuje, kterak byl před rokem 1848 statkářem v Uhrách; za revoluce bylo mu prchnouti. Zachránil si pouze své klenoty, schovav je ve skřínce na zádech. Odtud vypadalo, jako by měl hrb. Přišel úmyslně do bratrské země, „aby pojal dceru slovanskou za manželku — nebo slovan slovanské srdce miluje.“

* * *

Cena spisu. Předně spočívá v jednotě děje, který jde pěkně vpřed, bez značných kolisí. Pouze na počátku prvého jednání jest děj — můžeme-li tak vůbec říci — dosti suchopárný pod vlivem dlouhého rozhovoru Vojtíškova s Růženkou o poměru dětí k rodičům. Není-li však děj působivým na venek, za to mocně působí krásné myšlenky a vřelá slova obou osob. Příchodem Vilímovým počíná zauzlení. Krom něho uchází se i Martinek o ruku košikářovy dcery. V druhém jednání přichází třetí a čtvrtý nápadník, děj dostupuje k vrcholu svého zauzlení. Nevěsta však rázem

učiní všemu konec; odmítne tři nepohodlné nápadníky a zůstává jediný Vilím. Pak spěje hra klidně k svému konci.

K pěknému postupu děje druží se velmi přiléhavé charakterisování osob. Dvěma rysy nám úplně vylíčil maloměstskou klevetnici v osobě Dorotky. Ta přináší zprávu o Vilímovi, prý je čarodějníkem a prosí, aby o tom nikomu neříkali, prý je to tajemství, při tom ale zcela klidně praví, že za chvíli toho bude plná dědina. Na druhé straně znázorňuje v ní typ tehdejší nedůvěřivé venkovanky, která nemajíc ani zdání o vynálezích doby, spatřuje v dalekohledu čarodějnický nástroj. Naproti tomu radní, města znalý (bývalý theolog) mluví zcela opačně. To prý jenom na venkově jsou lidé tak hloupí a věří ještě v čáry, ale ve městech jest již strašidlům dávno konec. Spolu s ostatními členy představenstva dovedl si zjednati respektu, vypravuje, jaké těžkosti jsou s těmi úřady a nic za to; dříve rychtářství vynášelo, ze starostování člověk neztloustne, ale za to pracují pro vlast a v tom je všecko.

Tak charakterisovati dovedl jen dobrý znalec našeho lidu, a tím zajisté byl v první řadě farář, tehdy (1860) již skoro půl století na venkově působící.

Cenu sesilují ještě více četné krásné myšlenky nábožensko-mravní i vlastenecké, rčení a narážky na časové poměry. Uvádím některé doslovně:

Duch matek je dítkám vždy přítomný, kdyby jen dítky na ně často vzpomínaly, tu by od mnohých poklesků ochráněny byly. (Vojtěch, I. jednání, 1. výstup.)

Chudoba je těžká, ale předc Bohu milá, sic by ji pan Bůh dobrotivý neudělil tak hojně. (Růžena, I. jednání, výst. 4.)

Když vám našinec do těch měst přijde a se na někoho poptá, tu se mu odpoví: ‚To je pán,‘ třeba — z Nemanic. Nedávno chtěl jsem tam navštívit Františka Kaňhala, jenž nedlouho se tam od nás usadil a dlouho ho najít nemohl, až mi to teprv jeden pán vysvětlil: Kaňhal! to se nedovíte, jistě jste Čech, neb Moravec a němčinu neznáte. Ne pane, odpověděl jsem, ale nestydím se vám přiznat, že jsem Slovan. Kaňhal, to bude jistě po německu: Kainhols, pan mistr ševcovský. Otec jeho, řekl jsem, se jmenoval pouze Kaňhal v naší dědině. To nedělá nic, jak se jmenoval otec v dědině, v městech to jináč. Dobře, poděkoval jsem se a šel dále. Kdo jen do města přičuchne, chce již býti pánem, to je Němcem, třeba německy mluvit neumí. Němčina hned udělá ze sprosťáka pána — to mi předc v hlavu nejde. (Vojtíšek, I. jednání, 7. výst.)

... dokavadž mezi národem naším slovanským upřímnost a prostosrdečnost panovala, byly to zlatý časy, jak ale se ta nádhernost vloudila, místo přátelů ve společnosti samí páni nastali a národnost klesla. (Vojtíšek, tamtéž.)

Dobrý a upřímný to člověk v tak bídném těle, dobrá čistá duše. Perle je taky skrytá ve skořepině a zlato v zemi — kdo ho ale zná,

váží sobě již tu hrudu, neodkopne ji, protože je v ní skryté zlato, nepohrdne skořepinou, v níž skryta perla. (Vojtěch, tamtéž, výst. 10.)

K štěstí manželskému jen jedna cesta vede, po té oba kráčet musí, kde jsou od sebe rozptýlení manželé, nikdy toho štěstí nedosáhnou. (Vojtěch, tamtéž, výst. 18.)

Šlechetné srdce zdá se mi býti ten základní kámen, na němž štěstí pravé se staví — statek ale předc není k zavržení — líčí ještě tu stavbu — je užitečný přídavek. (Růžena, tamtéž, výst. 19.)

... to srdce nemá žádný zámek a proto se tak lehko otvírá. (Růžena, tamtéž, výst. 20.)

Lehko kárat, kdo při tom netrpí. (Hospodský, II. jednání, výst. 4.)

Nejlépe by bylo, aby ženské o ničem nevěděly; rada má bejt tajná a proto se ženské do rady (t. j. obecní) nevolají .(Starosta, tamtéž, výst. 6.)

To byla jistě knížka německá, v městech vám ti učení nečtou česky — ale tam vám všady němčina platí — já taky když jsem do města přišel, hned jsem zahodil český knížky, které mi maminka koupila a koupil si německý, aby to na mne žádný nepoznal, že jsem z lontu. (Greslička, tamtéž, výst. 9.)

Jděte mi s vaší poctivostí o městách, tam je každý poctivý, když umí dobře lhát a má k tomu pěkný kabát. (Dorotka, tamtéž, ke konci.)

Poctivost, to ovšem za našich časů již vetché zboží — na to nyní malý odbit a malou cenou platí, říkávalo se za starých časů: S poctivostí nejdále přijde, ale nyní již ne, ani ta stará přísloví neplatí, co starého, všechno sejde z módy. (Vojtěch, III. jednání, výst. 5.)

Šajnu je nyní taky dosti, každý na ně žehrá a předc je má každý rád a jimi nepohrdne a naposledy předc se jich ještě nedostává. (Hospodský, tamtéž, výst. 7.)

... tak šťastně dostal (jsem) se na Moravu mezi národ můj slovanský, chtěje ... na půdě slovanské jedenkráte odpočívati ... pojal (jsem) i dceru slovanskou za manželku — nebo slovan, slovanské srdce miluje. A nyní ... budeme slovanskými plesy se radovati. (Vilím, konec proměny.)

Zamyslíme-li se nad těmito myšlenkami, nad výstižnými charakteristikami, pak úplně přikloníme se k úsudku Soukopově, který jeho dramatická díla takto ocenil: „Pleskáč psal velmi lehounko a rychle, kreslil charaktery vždy věrně na základě bohaté zkušenosti, zvláště mistrovskou rukou dovedl dotýkati se nejjemnějších strun lidského srdce, takže spisy jeho neodolatelným kouzlem city vnášejí.“[1])

* * *

[1]) „Hlas“ 1873., čís. 34., str. 273.

Hrb a srdce.

Veselohra ve 3 jednání(ch).
Dle vypravování z dob revoluci francouzské
od
Jana Třebického. (1)[1])

OSOBY:

Vojtěch Březina, vdovec, košíčkář.
Růženka, jeho dcera.
Vilím, cizinec — hrbatý.
Marianka Wotrubova, mlynářka.
Martinek, její syn.
Vincinek Bryndálek, hospodský.
Bětuška, jeho děvečka.
Kašpar Greslička, kramář.
Majdalena, jeho matka.
Woršilka, vdova. } domkařky.
Dorotka Klevetova, panna }
Starosta, radní.
Pan Slavikovský, řiditel statku.
Učitel obce.
Druženky a obecní lid. (2).

I. Jednání.

(Světnice na venkově čistě uspořádaná.)

1. Výstup.

Vojtěch a Růženka.

Růženka: Milý otče — všechno jsem vám do besídky již připravila, vedro slunce již nepálí, na čerstvém povětří se zdraví sílí, celé tělo a všechno okřívá v té krásné přírodě Boží. Vy budete košíčky plésti a já pančochy. Jaká mi to radost po vašem boku pracovat, milý otče, když na vás jen hledím, tu nevím ani, že pracuji.

Vojtěch. I, jsi milá Růženko dobré dítě a proto mé jediné potěšení na tom světě, tyto moje ochromené, sedrané ruce vždy nové síly nabývají, nebo pracují pro tebe, pro vděčné dítě.

Růž. (Políbí mu ruku.) O, můj dobrý otče, kterak mi možno vaši lásku odměnit?

Voj t. Tvou dětinskou láskou. Milován býti od dítěte, jediná to odplata rodičům, která srdce jejich blaží.

Růž. (Obejme otce.) O otče můj, já vás srdečně miluji — jsem vaše, přináležím vám a pro vás chci jedině žíti.

Voj t. Znám tvé dobré srdce a tvou dětinskou lásku, ale nemůže to tak vždy na světě býti, jak sobě přejeme — jedenkráte přijde předc naše loučení. Jsem starý.

[1]) Číslice v textu označují strany původního spisovatelova rukopisu.

R ů ž. (Utírá sobě oči.) Otče, vy mne velice zarmucujete. Chci se přičinit, a vás všemožně obsluhovat a stražit, aby jediný neduh k vám přístup neměl, budu se denně modlit, aby vám Bůh vaše živobytí prodloužil.

V o j t. Bůh vyslyší vroucnou modlitbu ze srdce vděčného dítěte, ano i dítkám dobrým své požehnání zaslíbil. Důvěřuji se, že budeš i bez otce šťastna.

R ů ž. Cítím se již s vámi tak velice šťastnou, že sobě většího štěstí ani přáti, ani žádati nemohu. (3)

V o j t. Milé dítě, povolání ženského pohlaví je velice důležité pro společnost lidskou. Bůh ho vzácnými ctnostmi a šlechetnými vnady nadal a hojně obdařil, by společnost lidskou blažili. Jeho lásce je odkázáno pro ni tělesné i duševní odchování člověčenstva, ta laskou mateřskou vedená ruka má vložit do outlého srdce to božské semínko náboženství, aby pod mateřskou ochranou se vyvinulo a duši květem spanilých ctností krášlilo a ovoce blahé neslo a tak blaho své a blaho potomstvu založilo.

R ů ž. Rozumím vám, milý otče, jak vy o mně smejšlíte.

V o j t. Ano, mé dítě, mé smejšlení je dobré a přál bych sobě tebe zaopatřenou vidět a vidět, že jsem dobrou dceru vychoval. Pro pěstujícího zahradníka radost, když pěstovaný stromek se ujímá a rozkvétá, ale dvojnásobná radost a rozkoš, když ovoce vydává.

R ů ž. Přičiním se ráda vaši péči vděčně odměnit, neb jste můj dobrotivý otec.

V o j t. Pokládám se za šťastného otce. Miloval jsem tvou matku vroucně, Bůh mě ji odloučil, ale zanechal mně poklad za dědictví tebe — jsi milované matce podobna, ano i rovna, proto žiji opět v tobě tvé dobré matce. Bůh odejmul jednu částku mého blaha, ale mi druhou zanechal. Tak, mé dítě, když se líbiti bude Pánu mne povolati, udělí tobě za náhradu jiné srdce, jenž tebe milovati bude. Bůh dětinskou lásku bez odměny nenechá.

R ů ž . (Utírá sobě oči.) Ach, má dobrá matka, jak mne milovala a srdečně při každém dobrém napomínání líbala, cítím až dosavade to každé vřelé, mateřské políbení na mých ústech, kdykoliv na ni vzpomínám a zdá se mi, jakoby každým pohybováním větříčka její duch okolo mne vanul a mi do uší její mateřský hlas se ozýval a lásku šeptal. (4)

V o j t. Duch matek je dítkám vždy přítomný, kdyby jen dítky na ně často vzpomínaly, tu by od mnohých poklesků ochráněny byly.

R ů ž. Já denně na ni vzpomínám, ačkoliv jsem byla jen malé dítě, předc ji živě mám před očima a kdyby jich nyní na sta před očima mýma stálo, předc by mé srdce tu pravou matku ukázalo a k ní táhlo.

V o j t. Je tomu již devět let, polovice věku tvého stáří, co nás ten bolestný osud rozloučil a zejtra ten nejsmutnější den mého života.

Růž. Mám ho dobře v paměti a proto jsem vaši práci dnes v zahradě pro vás připravila. První růže vykvétají, vy budete pracovat a já uviji věneček a vložím na hrob matky, lampičku postavím uprostřed, na důkaz, že její odloučení, jako ten trn bolestně mé srdce bodá, ale v něm má láska předc, jako růže kvete.

Vojt. Já upletu košíček z proutí rozmanitých barev, obvinu hrob milované choti, že její památku vděčně v srdci nosím. Radostně tehdy do práce, tenkráte nás veliká mzda očekává. Mne láska věrné manželky a tebe láska dobré matky. (Přistoupí k oknu.) Kdo by se toho byl nadal, sluníčko svými paprsky, jakoby oheň na zem sypalo a všechno spálit chtělo a okamžitě za ním černá mračna vystupují, jako hory, chvátají za ním, aby jeho prudkost ukrotili. Tak mé dítě je to na světě. Člověk ohřívá se v paprskách radosti, štěstí mu zakvítá a okamžitě mračna plna neštěstí za ním se valí. (Pohledne opět k oknu.) Bude to strašná bouřka. Běda, koho na cestě zastihne. (Hřímání slyšet.)

Růž. Ubohý pocestný — já se velice bouřky straším, je to předc hrůzy plný úkaz.

Vojt. A předc i užitečný. Otřásá strašně zemí, ale činí ji kyprou a povolnou. Moudře řídí všechno Prozřetelnost boží. Neštěstí jsou člověku taky prospěšny, činí srdce povolné k dobrému. Poj(ď)me, dítě, seber proutí, aby nezmoklo, budeme ve světni(č)ce pracovat, nerad bych zahálel, až bouřka přejde. (5)

Růž. Nám je dobře, my se můžeme ukrýt, ale koho pod širým nebem zastihne, ten se nemůže ukrýt. (Pohledne k oknu.) Tatínku, hleďte, předc se tu ještě nějaký ubohý cestou do naší dědinky ubírá, má mnoho nésti, ale předc při tom statečně vykračuje.

Vojt. (Pohledne k oknu.) Ba věru, ten těžce nese, chudák má notný hrb.

Růž. Hrb, snad se mejlíte, otče, snad je to jenom nějaký vak.

Vojt. Nosí-li se vak pod kabátem, pak možná. (Zasměje se.)

Růž. I to by bylo věčná škoda toho mladíka, zdá se býti slušný.

Vojt. (se zasměje).

Růž. Snad se mu nesmijete, mně by to bylo předc tuze líto. Hleďte jen otče, až dosavad to nemohu uvěřit, že by byl hrbatým, nebo rovno a rychle kráčí, snad má zelený ranec, jako jeho kabát, že to není rozeznat.

Vojt. (Se usměje). Nu, Růženko, mně se zdá, že to stranu toho rance, nebo hrbu nerozhodneme, ale abys se uspokojila, já se nesmál a nesměji se jeho hrbu, nýbrž prostotě tvého srdce. Jdi dívčinko, zase uklidit, co jsi marně přichystala a přines raděj do světnice tu mou práci. (Růženka odejde.)

2. Výstup.

Vojt. Byl jsem šťastný manžel a nyní jsem šťastný otec. Dobrá manželko, tys mi po sobě zanechala velký poklad, který mé

otcovské srdce obohacuje. Mně nebylo třeba zase hledati srdce, aby mne milovalo, mám srdce dítěte, které lásku ke mně od matky zdědilo. Dobře dítě, kéž ti možná do srdce otce nahlédnout. Láska rodičů je veliká, je nesmírná. Nikdy zlá vůle, ale ta přílišná láska mnohé rodiče tak zaslepuje, že ani chybami dítek odolati nedá.

3. Výstup.

Růženka, Vojtěch.

Růž. Milý otče, nebe se nám zase vyjasnilo, bouře stranou táhla, myslím, že vám to nebude škodit, když sobě trochu odpočinete, po bouřce všechno na venkově okřeje, já vás potom doprovodím a bude nám práce tím rychleji od rukou. (6)

Voj t. Po bouři bývá zase jasno. Růženko, jaká to útěcha pro srdce lidské, jenž tak častokráte na tom světě bouří metáno bývá. Bouře veliké mému srdci utonutím hrozily — po bouři bývá jasno — ale zde ne na vždy, zase nový mračna náhle vystupují. Přál bych sobě jedenkráte k tomu pravému břehu pokoje tiše doplaviti. Jediná ještě starost o tebe, milé dítě, mé srdce tíží. Nemáš již v celé obci žádného jiného přítele, krom jediného otce a děvče ve tvém stáří sobě zanechané nachází se ve veliké bouři. Růženko, mám velikou starost o tebe.

Růž. Mám dobrého veslaře v mém srdci a ten mně utonouti nedá a milého otce. (Obejme ho.)

Voj t. Slabé to veslo, slabá podpora, jenž vetchá brzy se zlomit může. Přál bych tobě silnější zaopatřit, rád bych tebe zaopatřenou a šťastnou požehnal, než za matkou putovati budu; ze všech stran se o tvou ruku uchází, rád bych byl tvým rádcem, bych poznal, kterého tvé srdce zvolilo.

Růž. Na to, otče, nepomyslila jsem až dosavade. Miluji vás vroucně a na tom mi dosti, po více netoužím.

4. Výstup.

Voršilka a předešlí.

Voršilka. Musím se předc k vám podívat milý Vojtíšku, jak se vám vede, co děláte, jste-li zdráv, a vaše Růženka.

Voj t. Chvála Bohu, ale jde to se mnou již dosti bídně.

Vorš. Stáří nepřidá, cítím to sama na sobě, zato Růženka tím krásnějc kvete, my staří jdeme denně dolů, a ti mladí bujně ještě vzhůru. Máte předc radost nad Růženkou, je to dobré dítě, já ale již nemám žádného, jediné upomínku, že půjdu brzy za mým Václavkem. Vy máte Růženku a můžete se s ní těšit. Ale předc se vám pochlubit musím, že již taky nejsem sama.

Voj t. Inu tak vám taky nebude smutno.

Vorš. Přišel sem pocestný v tom největším lijavci, a prosil u mne o byt. Ubožátko je hrbatý, a bledý, musil jistě mnoho zakusit. (7) Zdá se mi velice dobrý, měla jsem outrpnost nad ním, a přijala ho do chaloupky.

V o j t. Udělala jste milosrdný skutek, máte tu malou světničku bez toho prázdnou nebude vám snad v ní překážet.

V o r š. To ne. On mi sice sliboval, že mi slušně byt zaplatí, ale ubožátko nemá jistě na zbyt, celé jeho zboží v malém uzlíčku nesl.

R ů ž. Pán Bůh vám za něj odplatí, chudoba je těžká, ale předc Bohu milá, sic by ji pán Bůh dobrotivý neudělal tak hojně.

V o r š. Tak jsem mu to taky řekla. On mi odpověděl, že se spoléhá na Boha — jenž mu udělil hlavu a ruce, které ho obživí. V naší ale dědině řekla jsem jemu, málo práce pro hlavu, zámek sice je zde, ale pustý bez pánů — a ruce vaše slabé pro vesnickou práci.

R ů ž. Ubožátko mi je ho líto.

V o r š. Vidíte, odpověděl mi, až budu docela zdráv, všechno mi půjde dobře.

R ů ž. Tak je ještě nemocný.

V o j t. Hrb jistě málo zdraví a síly přidá.

V o r š. Zdá se mi ale při tom hrbu, býti čerstvý a obratný jako ryba. Zde je čisté povětří řekl mi vesele, budu pilně psát, a zaskočím si do města, a předc tolik přinesu, co potřebovat budu, že nebudu vám milá hospodyňko, aniž žádnému obtížným.

V o j t. Poctivý to musí býti člověk, a jistě zkušený — prošel jsem já na ty vojně taky kus světa, bude mi milo časem s ním pohovořit. Navštivte milá Voršilko častěji mou Růženku, když nebudu doma. Musím se po práci ohlédnout. Kdo se nepřičiní, vede se mu potom zle. (Odejde s Voršilkou.)

5. V ý s t u p.

R ů ž e n k a.

Kdo se nepřičiní vede se mu zle — dobře má můj otec. Zahálka je zlá věc, tu rozličné myšlénky napadají, a z dlouhé chvíle bývá člověk sám nad sebou mrzutý — neb zajde si na rozličná místa, aby se z té mrzutosti vyrazil, a to nebývá vždy dobré. [8] Růženko, ty nesmíš nikdy zahálet. Budu plésti punčochy otci, a radost mu zpusobím, každá i ta maličká práce vždy užitek a radost přináší. (Jde k oknu.) Zase se mračí, ubohý otče, že jsem ho odejít nechala, nedá sobě odpočinouti, nepřeje odechnutí, a to pro mne; — raduje se, když nějaký krejcar uložit může — když mu zbraňuji: Člověk nemá nikdy zahálet odpověděl mi, nikdy nemá nazbyt. Dobrý to otec, mám strachu, aby ten lijavec ho nezastihl, je beztoho churavý — jen jen na spuštění, přichystám mu honem suché prádlo, aby se nenachladil.

6. V ý s t u p.

R ů ž e n k a, V o j t ě c h a V i l í m.

V o j t. Jen za mnou pane (vstupují do portničky). Buď Bohu chvála, již jsme na místě a v suchu, šťastni že nás ten lijavec nestihl.

Vil. Hodně by nás to vypralo, ale nekdy vyprání člověku neškodí má mnoho skvrn ten bídný člověk na sobě, děkuji vám ale předc srdečně, že jste mě pod střechu vaši přijal.

Voj t. Nic nemáte co děkovat, vykonal jsem svatou povinnost, za tu žádné díky nezasluhuji. Posaďte se, odpočiňte sobě, hodně jsme se unavili, abychom té přichystané lázni ušli.

Růž. Měla jsem již velký strach a starost o vás můj otče.

Voj t. Vím, jak jsi o mne starostliva, a proto jsem pospíchal — není-li pravda — jak jsme oba umetali.

Růž. Vždyť mám jen jednoho otce (utírá oči).

Voj t. Růženko přines tu láhev vína, kterou jsem z města donesl, abychme se po tom strachu posilnili. (Růženka odejde.)

7. Výstup.

Vojtěch a Vilím.

Voj t. Posaďme se, nebo já rád sobě pohovořím, nejdu do hospody nikdy, a rád se s mým dítětem bavím.

Vil. Radostné ovšem bavení, míti dobré dítě.

Voj t. Nemám nikdy naříkati na dlouhou chvíli. Ale nevím pane, jak vás mám jmenovati, abych vás neurazil. [9]

Vil. Mně říkají Vilím.

Voj t. To krátké — ale dosti mi na tom, nejsem všetečný. Ovšem velcí páni mívají dlouhá jména, a více taky jmen spojených, že si to člověk ani pamatovat nemůže. Když vám našinec do těch měst přijde, a se na někoho poptá, tu se mu odpoví To je pan třeba z Nemanic — Nedávno chtěl jsem tam navštivit Františka Kaňhala jenž nedlouho se od nás tam usadil. a dlouho ho najít nemohl, až mi to teprv jeden pán vysvětlil Kaňhal, to se nedivte, jistě jste Čech nebo Moravec, a němčinu neznáte. Ne pane, odpověděl jsem, ale nestydím se vám přiznat, že jsem slovan. Kaňhal, to bude jistě po německu Kainholte, pan mistr ševcovský. Otec jeho řekl jsem se jmenoval pouze Kaňhal v naší dědině. To nedělá nic, jak se jmenoval otec v dědině, v městech to jináč. Dobře poděkoval jsem se, a šel dále. Kdo jen do města přičuchne, chce již býti pánem, to je němcem, třeba německy mluvit neumí. Němčina hned udělá ze sprosťáka pána — to mi předc v hlavu nejde. U nás zeptá-li se kdo na Vojtíška, každé dítě mu poví, že Vojtíšek je košíkář. Tedy vy jste pan Vilím.

Vil. Tak mne u nás vždy jmenovali, a všichni znali, třeba i bez toho přídavku pan. Já nejsem až dosaváde pán.

Voj t. Máte dobře, to je tak nejupřimněji, dokavadž mezi národem našim slovanským upřimnost a prostosrdečnost panovala, byly to zlaté časy, jak ale se ta nádhernost vloudila, místo přátelů ve společnosti samí páni nastali, a národnost klesla.

Vil. Libuji sobě i já tu upřimnost, a proto se mně na venkově líbí, kde ještě srdečnost docela nevyhynula.

8. Výstup.

Růženka a předešlí.

Růž. (Přinese víno, chléb a čerstvé máslo, postaví na stůl.) Přála bych, aby vám od mne chutnalo, neb lepším posloužit nemohu ani nemám.

Vil. Tuze děkuji, vína nikdy nepiji, ale božím dárkem pohrdat nebudu.

Vojt. Tehdy dýmkou vám posloužím, taky sobě rád někdy zabafnu, byl jsem na vojně, a víte tam to jináč nejde. [10]

Vil. Musím opět děkovat, tabák se mi nezdá prospěšný.

Růž. Otče, smím-li odejít, více to dnes nepřestane, vezmu šátek přes[1]) hlavu, vždyť nejsem z cukru.

Vojt. Jdi s Pánem Bohem k svým dítkám, vím, že nemáš pokoje, přijď ale před soumrakem nazpátek.

Růž. S Bohem otče a pane Vilíme. (Odejde).

9. Výstup.

Vilím. Vojtěch.

Vil. Kdo by si to pomyslil, že vaše dcera již vdaná, ba již matkou několik dítek.

Vojt. (se zasměje). Vdaná, moje dcera vdaná, co vás to napadá.

Vil. Vždyť jste pravil, jdi k svým dítkám.

Vojt. To je mezi námi malý žert, který vám musím vysvětlit. Růženka šla ke své tetě, která má svou sestru na živu. Růženka k nim každý den dochází, ale nikdy s prázdným, poví jim rozmanité věci, zazpívá jim, pomodlí se s nimi, a lůžko jim připraví.

Vil. Dobře jste to řekl, jdi k dítkám svým. Stáří je druhé dětinství — a dítky v lásce pěstovat jest svatá povinnost.

Vojt. Proto ji nechávám rád tam chodit, již ji nerad oželím, zvláštně večer. Je vám to outrpná duše. Jde-li chudé dítě hladové, otrhané, nemyté, nečesané okolo, zavede ho do světničky, a slibuje mu mléka a chleba, dá-li se bez křiku umýt a vyčesat. Každý kousek plátynka neb jiné látky pro dítky zužitkuje. Vidíte, jak málo je třeba k dobročinosti, i chudý může chudým pomoci, když jen chce.

Vil. Máte to ve vašem stáří utěšené živobytí. Dovolte mi taky, bych vás častěji navštíviti směl, rád se i já s vámi potěším, jen prosím vás, žádnou dýmku, a žádné víno, mám slabá prsa, oboje mi škodí.

Vojt. Mne bude vaše návštěva vždy těšit (podá mu ruku, Vilím odejde). [11]

10. Výstup.

Vojtěch.

Dobrý a upřímný to člověk — v tak bídném těle, dobrá čistá duše. Perle je taky skryta v skořepině, a zlato v zemi — kdo ho

[1]) na (pozdější korektura).

ale má, váží sobě již tu hrudu, neodkopne ji, protože je v ní skryté zlato, nepohrdne skořepinou, v níž skryta perla. Ubohý člověk, nemá žádný s ním pohrdat, ale hledět, aby ho napřed lépe poznal.

11. Výstup.

Vojtěch a mlynářka.

Voj t. (ji uvítá). To jsou k nám vzácní hosti.

Mlyn. Těší mne, že vám třeba nevzácná, aspoň snad v nehod nepřicházím.

Voj t. Bůh uchovej. Těšilo by mne velice, kdybych vám sloužit mohl, jaká náhoda vás ke mně přivedla, co dobrého mně přinášíte.

Mlyn. Jak to vezmem, může to být dobré prospěšné, jestli ne nám již starým, třeba mladým, aspoň předc podíl nad tím míti můžeme.

Voj t. Já vám nerozumím, znáte Vojtíška, mluvte bez okolků.

Mlyn. Inu — dyť jste otec, milujete dítě, a já jsem matka, a ta miluje ještě více a vřeleji nežli otec.

Voj t. (kroutí hlavou). Myslím, že oba dítě stejně milují, neb milovat mají.

Mlyn. Oba aspoň své dítky šťastné učinit touží.

Voj t. Na tom nepochybuji.

Mlyn. Předc ale matka ta se všady nastrčí, ta musí všecko na sebe přijmout, — musí okopávat, aby štěstí dítěti zvedlo a vykvést mohlo.

Voj t. Vím to o vás, že jste pečlivá a starostlivá matka.

Mlyn. Tak mi to za zlé míti nebudete, že přicházím napřed cestu dítěti okopat a urovnat. Slyšte můj Martinek miluje vaši Růženku, a víte že bude dědic našeho mlýna, a to předc nechci se chlubit, není maličkost, není k zahození. Každé děvče celé obce, by sobě to za veliké štěstí pokládalo — býti [12] mlynářkou horní — Martinek ale nechce žádnou, jen Růženku. Růženka je sice hezké děvče, ale ta trocha krásy, jistě krásný mlýn za ni stojí. Ale co neučiní, a neobětuje matka dítěti.

Voj t. Já necením žádnou krásu, ale ctnosti, a Růženka je ctnostné dítě.

Mlyn. Inu nepochybuji na tom. Doufám, že mně bude vděčna a poslušna, sice bych ani prosbě Martinka, ačkoliv ho velice miluji, nesvolila.

Voj t. Děkuji Vám za vaše dobré smýšlení o mém dítěti.

Mlyn. Tehdy doufám o vašem svolení.

Voj t. Na mém svolení není dosti — já netoužím ani býti mlynářem, ani se ženit nebudu, to záleží na těch jenž se vzíti mají, jestli oba svolejí.

Mlyn. Můj Martinek mne tak prosil, že jsem dále odporovat nemohla, ačkoliv mně to lidé vymlouvají, co myslím na takový mlýn ta nejbohatší nevěsta by se ráda na něj usedla — ale víte matka má velmi měkké srdce.

Voj t. Věřím vám paní mlynářko — ale co tomu říká moje Růženka — ta se mi docela o tom ani nezmínila.

Mlyn. Děvče se nemusí ani zmínit, musí brát, kdy štěstí přijde. Jste otec, musíte poručit. Víte, že jsem byla taky hezké děvče, a nazývali mne vůbec krásnou Marijánkou — otec můj a matka stáli na tom, abych zanechala chudého krejčího Františka, ačkoliv jsem ho ráda měla, a pro něj plakala, musela jsem si předc vzít bohatého mlynáře a jsem nyní předc — bohatou mlynářkou.

Voj t. Já ale dítě mé předc nikdy nutit nebudu. Vzal jsem si jen chudou mou Bůh ji oslav, a žili jsme spolu šťastně. Manželství nucené nebývá požehnané a šťastné, proto se říká, že manželství šťastné bývá v nebi uzavřeno, když ne jen tělo, ale duše spolu souhlasí. Proto nechám volit mému dítěti, chci radit, ale zanechám jí vůli svobodnou. Ať se napřed domluví Martinek s Růženkou já žádnému zabraňovat nebudu.

Mlyn. Máte dobře, ale rozvažte, že se tu jedná o velkém štěstí vašeho dítěte. [13]

Voj t. Ovšem — ale manželství je velmi důležitý a rozhodný krok pro celé živobytí, a proto se ze žádné strany přenáhlit nemá.

Mlyn. Štěstí nepřichází vám dvakrát, jak se jedenkráte pustí a vyklouzne z rukou — to tam, nebo jak u nás mlynářů se říká: Dokud voda, má se mlet — a železo kut, dokud horké. (Odejde.)

12. Výstup.

Vojtěch a Vilím.

Voj t. Propadeně, že jsem kus práce promeškal.

Vil. (vkročí). Pilný, velice pilný Vojtíšku.

Voj t. Když potřeba nutí — člověk má vždy co dělat, když jen chce, ustavičně se mu práce poskytuje a nabízí. Ale nechtěl byste mi nějakou lásku proukázat, a pro Růženku dojít, mám zejtra košíček umluvený odvést, a je ještě mnoho na něm dodělávat. Růženka mi dlouho nejde.

Vil. Jsem vždy hotov k vašim službám (vezme klobouk a rychle odejde).

Voj t. Tenť je hbitý, běží si jakoby ani hrbu neměl. K smíchu to chlapík, ale dobrý, dobrý jako má Růženka. Jinému bych ji nesvěřil, věru ani hrbáčkovi, kdyby tak poctivý nebyl (prochází po světnici).

13. Výstup.

Růženka a Vojtěch.

Růž. (rychle přiběhne). Tu jsem milý otče, stejskalo se vám jistě již po mně.

Voj t. Dlouho jsi meškala, snad se mi to tak dlouho zdálo po tobě.

Růž. Mně bývá taky smutno po vás, když někam odejdete, a zdá se mi dlouho, velmi dlouho.

Voj t. Zase je dobře, já půjdu po své práci.

Růž. A já s vámi, pomůžu vám.

Vojt. Nepotřebuji, zatím svou práci obstarej. [14]

Růž. Přichystám vám něco chutného, ale nepovím napřed, abych vás překvapila, bude-li vám to chutnat.

Vojt. Z tvé ruky mi všechno milé, co tvé srdce otci věnuje. (Odejdou.)

14. Výstup.

Vilím, potom Martinek.

Vil. (vstoupí). Žádný doma.

Mart. (vstoupí s kytkou za ňadry, hrdě kráčí po světnici a Vilím se mu pokloní). Vy zde, toho jsem se nenadál vás zde natrefit, myslil jsem najít ružičku, ne ale bodlák ha ha ha.

Vil. Pane, kdo jste, nechť jste kdo chcete, jste velmi nezdvořilý a opovážlivý.

Mart. Ha ha ha.

Vil. Nemylte se, vizte že vaši urážku nezasluhuji, a trpět nebudu.

Mart. No no, jen se tak nedurděte, myslíte, že bych vás zde tak lehko trpěl, kdyby ten hrb vás nechránil, kdybyste tak notný štít na zádech nenosil ha ha ha.

Vil. Ať vám ten štít není nebezpečný, vy nestydatý hrubiáne, (pohrozí mu pěstí) my se jinde uhlídáme, poznáte, jak sobě poctivý člověk ví svou čest hájit.

Mart. Vy mně ještě hrozíte — vy bídný ubožátko ha ha ha.

Vil. To není k vydržení s tím surovcem. Ano, ale ne pouze vám hrozit, ale dokáži vám, že vaši urážku trpět nemohu, a že zasloužíte potrestání.

Mart. Vy mne potrestat ha ha ha, již dávno bych vás byl v mém potoku zanechal, když okolo jdete, kdyby ten nešťastný hrb vás nechránil, ten hrb je ještě vaše štěstí — jiný bez hrbu by jistě tak holou kůži z mých rukou nevyvázl — kdyby se jen osmělil s mou Růženkou hrdě si vyšlapovat. Víte to.

Vil. (smutně) s vaši Růženkou.

Mart. Ano, to se rozumí, Růženka je má.

Vil. Ruženka vaše.

Mart. Ano tak to je, s tělem i duší je má, a já s tělem i duší její. [15]

Vil. (smutně) Ubohá Růženka.

Mart. Tak tehdy již víte kdo já jsem (hrdě vyšlapuje po světnici).

Vil. Až dosavade ještě nevím kdo jste, ale co na vás vidím, to mi malou vážnost o vás podává.

Mart. Co mi po vaší vážnosti — na ty mi málo záleží, málo o ni dbám, když jen Růženka bude mne si vážit a milovat.

Vil. O tom bych měl pochybovat.

Mart. (uraženě). Vy pochybovat. Nevíte, kdo jsem, že Růženka musí si mne vzít, a mne milovat, takového ženicha nenajdete nikde v celé obci.

V i l. Na tom nepochybuji.

M a r t. A taky žádný v celé dědině — kdo zná Martinka, a vidět ten krásný mlýn.[1])

V i l. Vy jste zdejší mlynář.

M a r t. (se hrdě před něj postaví). Toť jsem mlynář, a ten krásný mlýn, co okolo chodíváte bude a je již můj — maminka mně ho přislíbila. Nu, co vy nyní tomu říkáte — nemusí mně Růženka milovat — toho bohatého mlynáře.

V i l. To já rozhodnout nemůžu, mlýn je pěkný, klec pěkná, a do pěkné klece přísluší kanárek, a ne vrabec.

M a r t. Tak krásný mlýn jste jistě neviděl, myslím že jste s vaším rancem pěkný kus světa proběhl. Ani v té nádherné Praze, ani v tom krásném Brně jistě takového mlýna nebude. Nebyl jsem sice ještě nikde z naší vesničky. Má maminka se velice o mne bojí, abych někde k ourazu nepřišel.

V i l. Maminka má dobře, že se o vás bojí, jistě byste byl již dávno s notným ourazem na zádech se navrátil, (pro sebe) raději odejdu, nebo bych s tím surovým hloupákem do rozpaků přijít mohl, a je to předc v domě Růženky, nerad bych ji snad zarmoutil. Ubohá Růženka. (Chce odejít).

M l y n á ř. Počkejte jen, mám s vámi mnoho ještě mluvit, a to o Růžence, vím že jste s ní trochu známý, mohl byste mi předc posloužit, a o ní vypravovat, ja to rád slyším.

V i l. Já vám posloužit, v čem, to nevím. [16]

M a r t. Zdarma vás nežádám, jsem bohatý mlynář, můžete se mnou si vejít do hospody, já za vás rád zaplatím, jak to mnohým dělám.

V í l. Já toho nejsem žádostiv a do hospody nechodím.

M á r. Tak vás pozvu na svatbu, takové ještě v dědině nikdy nebylo.

V i l. Co tedy od mne žádáte za službu?

M a r t. Když mou Růženku doprovázíte někdy k tetě její, vidíte, jinému bych to ani nedovolil, a netrpěl, draho by mu to přišlo, ale jen pro ten hrb vám to ještě prominu, povězte mi — nezmínila se vám nikdy Růženka o svém Martinku — neukázala vám ten velký mlýn, a nepochlubila se vám, že tam bude brzy mlynářkou.

V i l. O tom se mi nikdy ani slovem nezmínila.

M a r t. Je tuze stydlivá, a nechce se s takovým štěstím chlubit.

V i l. Myslím, že ani nemá příčinu se chlubit.

M a r t. Vy tomu ovšem nerozumíte, jistě jste nebyl nikdy v takovém mlýně, leda snad po cestě za dveři, a v bohatých mlýnech jako je náš, se to vyplatí, matinka má, když je jen trochu v dobré chuti, žádného s prázdna nepustí.

V i l. (hněvivě) Já snad žebrat.

[1]) Myslím, že se vyplní naše přísloví: „Dívčí srdce, to je vřelé — kdo spíš přijde, spíše mele". (Pozdější doplněk.)

Mart. Nestyďte se, váš ranec to vyzrazuje, a člověk takový se předc našincům ponížit musí, aby od něho něco dostal.

Vil. Já se mám takovému hloupému hrubiánu ponížit, to je již příliš mnoho — kdyby nebylo mi líto ty dobry Růženky, zle by to jistě s vámi vypadlo (opovrženě) tulipáne, dosti času, ještě poznáš hrbáčka. (Odejde.)

15. Výstup.

Martinek.

Ha ha ha, vidíte jak se napínal ten hrbáček, ale zašla mu kuráž, jak poznal Martinka, že je bohatý mlynář, hned měl jiný respect — Martinek již nebyl [17] mu sprosták, táhl naspátek, a jenom mne nazýval tulipán. Tulipán je předc krásné kvítko, a co já nejsem taky krásný (tváře si hladí) tvářička moje červená — maminka mi ovšem říká jako růžičky — ale to je jedno, tulipán jako růže — obojí kvítka krásná, a červená. Saprment brzy bych byl zapomněl na mou krásnou kytičku, není-li pomačkána, ten bidák by za to nestál, bych k vůli němu mou krásnou kytičku pomačkal, na tu jsem docela zapomněl, a to je všechno vinen ten hrbáček. (vytáhne kytku z ňader) Štěstí, nic se jí nestalo, čerstvá jakoby ji z vody vytáhl. Dyť je a přináleží Růžence (vloží prst na čelo) jaký to chytrý nápad, Martinek není tak hloupý, jak si někdo myslí, dyť je mlynář a bohatý, ten ani nesmí být hloupý (prohlíží kytku) ta krásná růžička jakoby se nyní teprv rozvila, a ten červený tulipánek podle ní, a uprostřed zelený rozmarýnek — to bude mít Růženka radost, až jí tu kytku podám, a vysvětlím, že to nejni jen, ale mnohem více než obyčejná kvítka. Dalo mi to přemýšlení, celou noc jsem nespal, a ustavičně špekulíroval, a dobře mi to vypadlo. Martinek když jen chce, je předc ferina, že mu není ve vsi roven (prochází se). Ale propadené děvče, že ještě nejde — ona jistě neví, že Martinek je zde, sice by jako holubička, na perutěch lásky přiletěla k svému holoubkovi, jenž pro ni vrká. To je již mrzuté, aby jen ta krásná kvítečka spíše než přijde neuvadla. (Růženka vstoupí.)

16. Výstup.

Martinek, Růženka.

Mart. (jde jí naproti). Růženko má, dlouho nejdete, necháte mne tak dlouho čekat, tak dlouho se trápit — láska je vám propadena, netrpěliva, nevěděla jste, že Martínek vás tak toužebně očekává.

Růž. Já jsem nic nevěděla že jste zde. [18]

Mart. Tak vám to odpustím, sice bych se byl málem na vás hněval.

Růž. Já bych ale za to nemohla.

Mart. Dyť já se nehněvám. Víte jak je Martinek hodný a dobrý.

Růž. Nepochybuji.

Mart. Obzvláště na Růženku, to není tak ku každému.

Růž. Nežádám a nechci vaše srdce skoumat, a nemám ani k tomu kdy — musím odejít do zahrádky za otcem, neb mne volal (chce odejít).

Mart. Ne tak, to nejde, vy musíte zde zůstat se mnou.

Růž. Nemusím a nechci — nemohu, nezdržujte mne prosím.

Mart. (zastoupí ji dvéře). Mám s vámi něco důležitého promluvit.

Růž. Tak pojďte se mnou, můžete mi to v zahrádce říct, je tam otec a na mne již čeká.

Mart. Dyť jsem vám řekl, že ne s otcem, ale s vámi mluvit chci.

Růž. To je jedno, co mi řeknete, může to taky otec slyšet, já žádné tajnosti nemiluji a nemám a nechci.

Mart. Otec váš to již ví — maminka mu to povídala, ale vy to ještě nevíte, budete mít velkou radost nad tím, co já vám mám sám říci.

Růž. Ha ha, radost — tak s tím jen ven, já nemám kdy s vámi se meškat.

Mart. Podívejte se napřed na mne, jak se vám dnes líbím.

Růž. Jste dnes nafyknutý, jako by byl váš svátek.

Mart. A předc není, je jen všední den, tak se jen vystrojím, když jdu do kostela, a k vám, a to všechno k vůli Růžence.

Růž. To bylo zbytečné, já každého ráda i ve všedním šatu vidím, jen když je šlechetný, a můj otec taky nehledí na šaty. Musím ale nyní již jít za otcem, prosím, nezdržujte mne, nebo zavolám otce, aby se na mne nehněval.

Mart. Ten se jistě hněvat nebude, bude mít radost nad námi.

Růž. Nad mnou jistě ne, že tak dlouho meškám.

Mart. Hned to bude, jen malou chvilku strpení. (Pro sebe) [19] Nevím jak to mám začít, celou noc jsem si to opakoval. Ten propadený hrbáček, byl ho ďas sem dlužen, ten mne celého zmátl (prst vloží na čelo) dobrá již to vím. (Vezme kytku.) Tuto krásnou kytičku podávám vám, je tak krásná, jako vy Růženko.

Růž. (vezme kytku, upravuje ji.) Krásná kytička, ale jak umíte pochlebovat Martinku, třeba se jmenuji Růženka, předci nejsem proto žádnou růží.

Mart. A ta kytečka je ze zahrádky mého srdce, ta růžička vykvetla na mém srdci.

Růž. To není pravda, vy máte zahrádku u mlýna, tam, ale ne na vašem srdci kvítí kvetou (dá se do smíchu).

Mart. Vidíte Růženko, vy to nerozumíte, tam rostou jiné růže, ale tato — tato vyrostla na mém srdci, a proto je ze zahrádky tohoto — mého srdce.

Růž. (zasměje se). Ať si vyrostla kde chtěla, jsou to předc kvítí — a pěkně vám děkuji. (Chce odejít.)

Mart. Jen se ještě lepší na ně podívejte. Pěkně červená růženka, a vedle ní pěkný červený tulipánek, a v prostředku pěkný

zelený rozmarýnek je spojuje — víte co to znamená, ten zelený rozmarýnek v prostředku, to jsem já — tak schvalně udělal.

Růž. To jste si vzal velkou práci s tou kytičkou, a proto vám za ni děkuji.

Mart. Celou noc jsem přemýšlel, ani mi to spánku nedalo, a naše Pepina, znáte-li tu chytrou děvečku, ta se vám zběhla, ta mně taky ještě radila.

Růž. Líto je mi vás velice — nebylo toho třeba, já mám každé kvítko ráda.

Mart. Pro vás mi nic obtížného, třeba ani nespat.

Růž. Abyste věděl, jak mám kvítka ráda, dám kvítka do sklínky do vody, aby nezvadla, a vám ještě jednou děkuji (chce odejít). [20]

Mart. A to ještě není všechno, ještě je něco více, a lepšího pro vás za tou kytkou.

Růž. (prohlíží, obrací kytku). Já za ní nic nenacházím a nevidím a proto jsem již s ní spokojena.

Mart. (vesele se usmívá) hahaha tam ovšem za ní nic není — ale ta kytička byla napřed zde (ukazuje na srdce) a tam je něco lepšího pro vás skovaný — tam mám mé srdéčko, a to vám ještě k tomu podávám — ano — toto mé srdéčko.

Růž. Nechci, nechte si vaše srdce, kdybyste mi ho dal, neměl byste potom žádné sám — a víte bez srdce nemůže být žádný člověk živ.

Mart. Já nepotřebuji žádné srdce, když budu mít jen Růženku, jen si vemte to mé srdce.

Růž. Co bych s ním dělala, mám své dosti, a nepotřebuji dvě, jen si ho nechte Martínku, já vám ho přeji.

Mart. (pro sebe). Ona mně nerozumí, jak pak to mám dále vyvésti, aby mně rozuměla, — zlopověstná ta Pepina, že není zde, aby mně dále pomohla a poradila, na to jsem se ji zeptat zapomněl. (Sáhne na čelo). Moudrý nepotřebuje žádné rady, vím to sám — (k Růžence) Růženko víte, vy si mne máte vzít, to já chci.

Růž. A já nechci.

Mart. Ale já chci a vy musíte.

Růž. A když já nechci, kdo mne může nutit.

Mart. Já, já — protože vás mám rád.

Růž. Já ale vás nemám ráda.

Mart. To nic nedělá, vy mne taky musíte mít ráda, když vás já rád mám.

Růž. (Dá se do smíchu).

Mart. Vidíte, že jsem hezký a pěkný, maminka mi tak říká.

Růž. Pro toho komu se líbíte.

Mart. A jsem Martinek mlynář.

Růž. To vím. [21]

Mart. Ten velký a krásný mlýn je můj — vašeho Martinka, víte jak je to pěkné stavení, nejpěknější v celé dědině.

Růž. Pěkný mlýn.

M a r t. Jsem ten nejbohatší chasník v celé dědině, že se mi žádný nevyrovná.

R ů ž. V bohatství jistě ne.

M a r t. Tak si mne vzít musíte.

R ů ž. Proto všechno, i kdyby celá vesnice vaše byla, si vás předc nevezmu a nechci.

M a r t. To bych se na to podíval, ve mlýně mne všechny poslouchají, když něco od nich chci, i Pepina je tvrdošíjná, jak ji maminka nazývá, a když já chci, potom řekne dycky. Ano Martinku.

R ů ž. Já ale řeknu vám a řekla jsem již že ne— a ne — já vás nechci.

M a r t. To mi ještě žádná neřekla, všecky by mne v celé obci chtěly kdybych jen —, každá to ví, že mám mlýn, a že nejsem prázdný.

R ů ž. Tak jim to ——, a vemte si kterou chcete, a která vás chce já vás ale nechci.

M a r t. Maminka mně povídala, že jste dcera jen košíkáře, že to pro vás neslýchané štěstí, když já si vás vezmu, já to ale předc udělám.

R ů ž. Nebuďte urážlivý, jsem dcera košíkáře, za to se nestydím, a vidíte, ta dcera košíkáře, dá vám předc košíček, a vás nechci.

M a r t. Vidíte žádný vás nevyprovází k té chudé tetě, jen ten hrbatý poběhlec, ten žebrák, jaká to hanba pro vás — jaká to bude čest, když si pyšně s Martinkem vykračovat budete.

R ů ž. To si zapovídám, abyste v mé přítomnosti žádného netupil,[1]) (když ho ani neznáte).

M a r t. Neznám, ale vidím, že má notný hrb, hahaha.

R ů ž. Za to on nemůže, a je ctnostný — Vy jste hloupý, a při tom ještě pyšný a hrubý, a za to můžete.

M l y n. On má hrb, a já mlýn, co pak je lepší, mlýn nebo hrb, ha k čímu srdci sáhnete.

R ů ž. Šlechetná duše, a hrbaté tělo, je předc lepší než vaše hloupá nadutá hlava, s celým tím velkým mlýnem — a nyní dejte mi již pokoj, a jdite s Bohem. [22]

M a r t. Ten propadený hrbáček, ten vám musil mnoho o svém hrbu nafoukat, však od mne dostal, jak ale jsem mu povidal, že jsem pan mlynář, váš ženich, tu hned ze svým rancem se ubíral, — sice by mu byl Martinek mlynář notně jich na záda namlel, a hrbek trochu narovnal. Vydíte jak vás mám rád.

R ů ž. Vy jste hrubián.

M a r t. Na vás nebudu, vás budu dycky objímat a hladit, a vy si mne nyní ráda vezmete (chce ji obejmout, Růženka ho odstrčí).

R ů ž. Pryč ode mne nestydatý hlupáku, jděte mi z očí — (vystrčí ho ven).

M a r t. (ve dveřích) Však si mne vzít musíte, já to povím mamince.

[1]) tím méně Vilíma.

17. Výstup.

Růženka.

Já sobě vzít takového hlupáka a surovce, ne — to se nikdy nestane, a státi nemůže. Můj otec je dobrý, on mne miluje, on mne jistě nutit nebude, nepřipustí, by mne velice nešťastnou neučinil. Ten mlýn by byl mně žalář, v něm bych se utrápit musela, a raděj do žaláře tmavého, aspoň o samotě bych se tam trápila, než přikována býti k žížale, jenž by ustavičně mé srdce bodala. Bože, že jsem měla tu trpělivost tak dlouho toho hlupáka poslouchat, a ho raději hned nevystrčila.

18. Výstup.

Vojtěch a Růženka.

Voj t. Růženko, nemůžu se tebe dočkat, musel jsem sám všechno v zahrádce uklidit, abych se ještě na pole podívat mohl. Co pak je tobě, přicházíš mi celá jako pomatena.

Růž. Odpusťte otče, nemohla jsem odejít, měla jsem hosta, a nemohla se ho zbavit, až jsem ho z domu vystrčit musila.

Voj t. To musel být ovšem nemilý host.

Růž. Nemilý a při tom velice dorážlivý.

Voj t. Kdo pak.

Růž. Martinek z mlýna.

Voj t. Co pak u nás hledal.

Růž. Nevím co mu to napadlo, on se chce ženit. [23]

Voj t. A přišel se pochlubit že má nevěstu.

Růž. Která ho ale nechce.

Voj t. To ovšem chyba pro něj veliká, má ale pěkný mlýn.

Růž. Tak mi to taky povídal.

Voj t. Je bohatý.

Růž. Ale při tom velký hlupák.

Voj t. Zapotřeba bylo by pro každé děvče, která by s ním měla trpělivost, ostatně je dobrý chlapík a říci by sobě dal, že by svým časem příjemnějším se státi mohl. Zvyk je mocný, a nepříjemné věci, když ne docela milé, předc snesitelné nám činí a obzvláštně ale když prospěšné nám bývají. Co o tom myslíš má Růženko. Předc dobré zaopatření.

Růž. Pro mne by to žádné zaopatření nebylo, káznice je taky zaopatření, ale jen pro zločince. Co ale uleví bolestem věznému, a v žaláři bídnému studu uvykne, že se těší vždy nadějí jeho vysvobození — ale když je navždy upoután, jednou očekává smrt, která ho vyprostí, a tento poslední osud, byl by osud mého života. Otče můj dobrý otče, doufám, že své dítě na smrt upoutat nechcete (padne mu okolo krku).

Voj t. To jistě ne mé dítě, víš, že tebe miluji. Ovšem zaopatření zdálo by se mi dobré — spolu ale aby bylo pro tebe šťastné, to si sama rozhodnout můžeš. K štěstí manželskému jen jedna

cesta vede, po té oba kráčet musí, kde jsou od sebe rozptýleni manželé, nikdy to štěstí nedosáhnou. Povždy tobě vůli svobodnou zanechávám toužím jedině abys byla šťastna.

Růž. (Políbí mu ruku). Vím, že mám dobrotivého otce.

Voj t. Musím prohlídnout pole, zatím ty košíčky urovnej, rád bych se brzy do města podíval. (Odejde).

19. Výstup.

Růženka a Vilím.

Vil. Kde pak je váš milý otec, neviděl jsem ho dlouho.

Růž. Je vidět jak o nás dbáte pane Vilím, bylo nám smutno po vás, posaďte se, otec nebude dlouho meškat (chce odejít). [24]

Vil. Růženko, dnes vás v nemilém rozpaku nalezám, nepřišel jsem vám vhod, neb jsem vám obtížným, rád svou návštěvu odložím.

Růž. Nikterak pane Vilíme, jste nám vždy milý — ale odpusťte, že jsem nyní jako zmatená, nemůžu se až dosaváde vzpamatovat, měla jsem hosta.

Vil. Vím o tom dobře, měl jsem tu čest ho poznat.

Růž. Vy ho znáte, koho pak míníte.

Vil. Vašeho ženicha a již zasnoubence.

Růž. Já zasnoubena, aj to sobě někdo s vámi žert udělal,[1]) nebo o tom bych já taky něco vědět musila.

Vil. A to jistě spíše nežli já. Ani bych se to byl ještě nezvěděl, kdyby náhoda mi to byla nevyjevila, nebo se nečiním vaší důvěry hoden, abych státi mohl oučastníkem vaší důvěry.

Růž. Tu vy mi něco docela nového povídáte, o čemž skutečně já sama nic nevím, ačkoliv se to mne týkati má.

Vil. A předc mi na tom pochybovati nelze, když jsem to z úst vašeho zasnoubence slyšel.

Růž. Podivná věc, když jiní zasnubují, já myslím, že se stává zasnoubení mezi ženichem a nevěstou, a já nejsem ani nevěsta a ženicha nemám — zasnoubení bez nevěsty, to musí být nová moda, ale snad jen v městech, ne u nás. Vypravujte, abych předc mého ženicha poznala.

Vil. Chtěl jsem vás navštívit, a žádný nebyl ve světnici, vy z domu, otec v zahrádce, přišel za mnou mladík, poptával se netrpělivě po vás — dělal sobě urážlivý posměch ze mne, a když jsem ho chtěl za to pokárat, odvolal se mi, že je ženich a zasnoubenec Růženky.

Růž. Jistě to byl Martinek mlynářů.

Vil. Ano tak se mi honosil.

Růž. O ten hlupák, ten můj ženich.

Vil. Tak mi to jistil, že s otcem zasnoubení vyjednáno, a Růženku již svou nazýval.

Růž. (se zasměje). Zdaž jste na něm nepoznal, že je sprosťák.

[1]) „zažertoval“, opravil spisovatel.

V i l. To ovšem, ale je prý bohatý a majitel velkého mlýna.

R ů ž. To všechno pravda. [25]

V i l. Bohatství ale nynějšího času obzvláštně, zaslepuje — zlato stříbra je neprohlídlé, že se dole za něj vidět může.

R ů ž. A proto již mnoho do neštěstí uvedlo, že za něj dole neviděli. Šlechetné srdce zdá se mi býti ten základní kámen, na němž štěstí pravé se staví — statek ale předc není k zavržení — líčí ještě tu stavbu — je užitečný přídavek.

V i l. Ale šlechetné srdce a bídné tělo, to ovšem špatný a smutný přídavek, na ten častokráte příroda zapomněla. Pohlédnite na mne dobrá Růženko, každý mnou povrhuje, tropí žerty sobě ze mně. Smutný to osud nešťastných mých spoludruhů. Takový nešťastník buď docela nenávidí a zanevře na pokolení lidské, a stává se nepřítel lidský, neb sám snižuje své člověčenství a podává se za nástroj žertům, pro vyražení jiným. To mne velice bolí.

R ů ž. Mýlíte se velice, kdo zná vaše šlechetné srdce, každý vás ctíti a sobě vážiti musí.

V i l. To ale chyba, že srdce mé žádný nevidí, ale vidí hrb, tu smutnou tíž, kterou na zádech nosím. Kdyby to aspoň byla kasa, zlatem stříbrem naplněná, jistě by tak nevadila, a neurazila by oko žádného — já ale jsem k tomu chudý — mne jistě žádný nemiluje.

R ů ž. Jste velice na omylu, nepřesvědčil jste se, jak můj otec vás miluje a sobě váží — a já —

V i l. Vy drahá a krásná Růženko, každý bohatý a sličný o vaši — a vy byste mým srdcem nepohrdla.

R ů ž. Jistě ne, s vámi žíti bych sobě přála, váš obchod mne vás vážného a milého činí.

V i l. (Políbí ji ruku, Růženka trhne rukou). Outrpná duše, bídákovi z outrpnosti byste se obětovala.

R ů ž. Žádnému bídákovi, ale šlechetnému muži.

V i l. Vy byste učinila z bídáka, nejšťastnějšího člověka na světě. Ale obávám se, co by tomu váš starostlivý otec řekl, jeho vůle je svatá.

R ů ž. Svatá mi navždy — ale můj otec šlechetně smejšlí, tak jsem se přesvědčila, když jsem Martinka odbyla, vyznal mi, že mne nikdy nutit nebude, a mne šťastnou viděti touží. [26]

V i l. Moje ruce jsou zdrávy, můžou pracovat a tolik jsem se naučil, že chléb vezdejší vydělat umím, obzvláště když pro vás za odměnu vaší lásky pracovat budu. Jen ještě jediná moje péče, aby dobrý otec mé šlechetné smejšlení poznal.

R ů ž. O tom nepochybuji, že vás lépe pozná. On je ale velice rozvážlivý, nebo často říkává, když slýchává, že přišel bohatý ženich z cizí osady k nám pro dívku, a její rodiče dělají hned námluvy, že náhlý dešť vždy nepřináší ourodu.

V i l. A má skutečně dobře — žádným způsobem nežádám přenáhlení, chci trpělivě můj osud oceňovat. A vy dobrá Růženko

máte taky času, srdce vaše zpytovat, jestli vás jen pouhý cit outrpnosti nepřemohl.

Růž. Nikterak milý Vilíme, doufám, že vy také Růženku lépe poznáte. Ale vidíte, jak jsem se s vámi velice zapomněla — otec přijde, a já ještě nic neupořádala, nerada bych ho mou nedbanlivostí zarmoutila.

Vil. Já mu budu vstříc, a v rozmluvě se jistě zadržíme, tehdy s Bohem, již dosti mi dnes tak velkého štěstí. (Podá ruku, odejde.)

20. Výstup.

Růženka.

Já jsem se zase trochu přenáhlila, tak slabé jsme my ženské, že náš cit dlouho v srdci uzavřít nemůžeme. Ovšem to srdce nemá žádný zámek, a proto jen tak lehko se otvírá. Ale Vilím je poctivý a šlechetný, on jistě mou upřimnost nebude zle posuzovat. Je slíčný až milo se na něj podívat, a vzdělaný, že mu není zde žádný roven — radost s ním rozmloupat a zacházet, sám otec můj jeho způsoby nejen chválí, ale obdivuje. Ovšem ten hrb, ale on za něj nemůže. Dyť žádný mužský není docela bez vady. On má hrb na zádech a ten mu neškodí, nepřekáží; a neškodí žádnému, ale jiní mají větší hrb a to v srdci neb v hlavě, a ten více škodí a tlačí, když ho potom musí žena snášet, a ji samou tíží. Nechybyla jsem předc — on se mi skutečně líbí, a jeho dobré srdce, když se mnou k nemocné tetě přišel, jak on ji těšil, obsluhoval, že se vždy na jeho návštěvu těší, po tajmu jistě ji podporuje, ačkoliv sám mnoho nemá, nebo od koho ty tajné příspěvky a ledasjaké pochoutky — jak od něho — žádný jiný z obce si jí nevšímá, a cizí ji nezná. Je to jistě dobré srdce a to klamat nemůže. (Odejde.) [27]

21. Výstup.

Vojtěch, potom Vilím a Růženka.

Voj t. Nemyslil jsem to do toho hrbáčka — nezdal se mi nebezpečný — ale jeho návštěva se mi již nelíbí — každý již na něj mi ukazuje. to by byl ovšem malý vejhled s dítětem.

Vil. (vstoupí). Jak se máte milý Vojtíšku (Vojtěch neodpoví).'

Vil. (lekne se). Je vám smutno po Růžence — já pro ni půjdu.

Voj t. Ušetřte si práci, nač pro ni chodit, ona sama k otci trefí —

Vil. (stojí omámený).

Voj t. Vy jste tuze s mou dcerou spřátelený, ve vsi si to rozličně již vykládají, že vždy pospolu býváte.

Vil. Kéž bychom brzy na vždy spolu býti mohli.

Voj t. Oho, co že — co to bylo.

Vil. Prosba má k otci.

Voj t. O mou dceru.

V i l. Ano, otče.

V o j t. Posloužit můžu vám, ale košíčkem, ne dcerou.

V i l. Domníval jsem se, že mi za zlé mou prosbu pokládat nebudete.

V o j t. Nejdříve mně dovolte nějaké otázky. Odkud pak jste, a co a kdo jste.

V i l. Až posud poctivý člověk.

V o j t. A co máte, jmění ovšem.

V i l. Hrb můj a srdce mé.

V o j t. Srdce má každý zamilovaný, a za přídavek co nejpěkněji děkuji — krásný přídavek. Mlynářů syn má taky srdce, a přídavek mlýn.

V i l. A Růženka snad svobodnou vůli, volit milý otče.

R ů ž e n k a (vstoupí.)

V o j t. Růženka je ještě nerozumné dítě, a vy pane tak moudrý jděte s Bohem, a nemáte mně více přes práh kročit — sice

V i l. Buďte zde s Bohem, a vy dobrá Růženko ve vaše srdce se důvěřuji, v roce se jistě šťastně shledáme.

R ů ž e n k a (podá mu ruku). Bůh s vámi, cestujte s Bohem a zdráv.

V i l. Tisíc díků za tuto útěchu dobrá dívko, od dneska za rok se opět shledáme, nezapomeňte, že Vilím žije vám. [28]

(Opona spadne.)

(Pokračování příště.)

K. Zháněl (Br.):

Život vojenský v národních písních.

Ten neví, jak milý jest pokoj,
kdo nezakusil vojny:
(České přísloví.)

Bude vojna, bude,
kdo pak na ňu půjde?
která má milého
sobě upřímného,
ta naříkat bude. (Utonulá.)

Abychom poznali příčinu nářku, podívejme se, jak se líčí v našich národních písních celý život vojenský. Je sice rozdíl mezi dobou minulou a přítomnou, ale dojem, který působí v duši, se nemění. Dnes snad každý rád si přečte, jaký názor má náš lid na vojnu. Ke chmurnému názoru přispíval nemálo již způsob odvodu.

I. „Když verbujó — budó brát.“

Odvod býval nenadále: Ani som nevedzěl
až dneska týždeň,

že já už vojáčkem,
vojáčkem budzem (Bartoš II. 1170).

Pokud možno potichu brali jednoho po druhém; už chodí „úřady" po vsi a

„Ti Tučapščí pacholci
o tom nic nevědí,
že pan radní s pudmistrem
po dědině chodí.' (B. II. 1129.)

Každý chce známého upozorniti na hrozné nebezpečí. Naskytuje se vhodná příležitost osvědčiti upřímné přátelství. Proto vyčítá odvedený chasník dívce:

„Jak sa, milá, jak sa máš?
Ty sa mně falešná zdáš!"

Dívka však se brání:

„Já falešná nic nejsem,
já upřimná panna jsem."

Ale mladík dokazuje:

Dybys byla upřimná,
byla bys pověděla,
jaks výbory s radníma
pod oknem stát viděla.
Výbory i s radníma
i myslivce s kordama;
ti mně púta dávali,
na vojnu ňa lapali. (B. 1137.)

Jinde:

1. Starosta bubnuje: do hromady — že maj' jít otcové ze synami; syn povídá, že nepůjde: — „Běžte tam, tatíčku, co tam bude!"
2. Bude tam, bude tam, synu milý, — že sa máš dostavit k rychtářovi, od rychtáře na kancelář — dostaneš koníčka i patrontáš (B. 1128).

To se ovšem chasníkům nelíbí. Napomínají se proto v takové době zpěvem:

Edem, chlapci, vesele,
dajte pozor na sebe,
aby nás fortáši[1]) nezebrali
a potom do Brna nezadali. (B. 1134.)

Ukáže-li se někde šohaj, nastane hon; honí ho, až ho dopadnou:

„Na dolinách pod lipami
chytajú tam radní páni,
chytajú tam hajdúši,
pýtajú sa: Odkud si?"

Obávané dráby mají za pomocníky. Ti vyplní každý rozkaz:

„Vemte, drábi, vemte puta,
udajte ho za legrúta,

[1]) fortáši n. portéši — lidoví četníci na Valaších (r. 1829 zrušeni) (Bartoš II.).

dajte ho do šerhovně,
nechť nechodí slobodně (B. 1135.)

Některý se velmi brání, ze všech sil; i šaty na něm roztrhali v zápase; sám vypravuje:

Neverbuval som sa, na silu ma zali,
ej šetku košulenku na mne roztrhali (77 b).

Aby více mladíků polapili, chodívají „úřady" někdy v noci, při měsíčku. Chycený se táže:

„Čo som vám urobyl,
rychtáričku strýčku,
ked ste vy ma dáli chytat
v noci pri mesíčku." (B. 1142 b.)

Ale je si dobře vědom, že není rychtář sám vždy vinen chytáním. Ví, že o tom rozhodovala v první řadě vrchnost. Proto také pěje:

1. Dal ňa na tú vojnu, dal, dal,
ten Strážnicky milosťpán;
provazy ňa zvázal,
ešče ke mně vartu dal.

2. A tá varta u mňa stála
od večera do rána,
a jak Pámbů dňa dal,
hned ňa vedli do Brna. (B. 1138.)

Takový měla vrchnost strach, aby jim polapený poddaný neutekl! Jinde si ho zabezpečili ještě tím, že kromě provazů i řetězem ho spoutali:

Ten severanské milosťpán,
ten mě na tu vojnu dál,
provazy mě svázal,
řetězy mě sepjál,
ešče ke mně vartu dál. (B. 1212 b.)

Někdy se lov tak podařil, že už ani pout nebylo pro polapené; proto šuhaj dělá hrdinu a posmívá se pánům:

Vy vsetínščí páni — málo želez máte,
já sa vás nebojím, — že ňa do nich dáte. (B. II. 1139.)

Koho chytili, u toho nedbali na nějaký rok:

Ješče sem nevyrost, už sem voják,
a když mě odvedli, co mám dělat? (1128.)

Násilí se používalo jen tehdy, když se dobrovolně na vojnu přihlásilo málo mladých mužů (a to bývalo velice často). Našli se ovšem mladíci, kterým se život vojenský zamlouval. Ti se při dobré příležitosti dali svésti sliby:

„Poďte chlapci na vojnu,
dostanete svobodu,
i koníčka vraného,
pěkný čabrak na něho." (B. 1141.)

Takových nesvazovali ani provazy ani řetězy. Při odvodu jim připili vínem a dali jim nějaký peníz jako závdavek. Domácí obyčejně se příliš netěšili z úmyslu mladíkova. Těšil je:

Neplač, děvče, o mne,
šak mne nechytali
ani nevázali.
Šel jsem dobrovolně. (Suš. str. 587.)

Tehdy bývalo v hospodě, v níž verbovali, velice veselo. Vojáci hráli, „lekruti" zpívali, vínko pili a veselí byli:

V městě Praze verbujó,
na dva bubny bubnujó,
na vojnu beró. (B. 1125.)

Jinde to bývalo ještě slavnější; nejen „tamboři bubnujó", ale i „trumpétři tróbijó":

Na vojnu ho verbovali,
na dva bubny bubnovali,
na dvě trúby trúbili. (B. 1126.)

Dobrovolně se mohl dáti každý, i bohatý, kterého páni při odvodu násilném šetřili. Páni výboři při schůzi se o tom totiž radili a dospěli k úsudku:

1. Noveveščí úřadkové tvrdého srdéčka,
dali oni sobě nalét starého vínečka.
2. Jak sa oni podnapili, tak sa poradili,
kterého by šohajíčka do vojny chytili.
3. Bohatého bude škoda, ten nech robí doma,
ten chudobný, ten ubohý, mosí ít do vojny. (1130 b, 1142 b.)

Obstál-li potom u přehlídky, byl odveden a zařazen do vojska. Příliš si ho u odvodu neprohlíželi. Píseň z Líšně pěkně líčí odvod v Brně:

„Pan arc[1]) ke mně přistupuje
a pod míro mně richtuje.
Porád se mne veptávají,
so-li jako reba zdravé.
So šohajek jako kvítí,
mohl bech hneď na marš híti." (1132.)

Odvod býval obyčejně ve všední den (ve Vídni v ulici pochytali chuapců ve středu s půlnoci. Suš. str. 572.) Byl-li odvod v neděli, bylo to zlé znamení. Proto chlapce v neděli chyceného všichni litovali. Dle domnění lidu byl jinoch v neděli odvedený špatným vojákem a proto se mu na vojně také zle vedlo. Jiní si nestěžovali tolik, když na život vojenský uvykli. Ale ti, kteří byli v neděli odvedeni, nemohli a nemohli vojně přivyknouti:

„Na tu svatú Kateřinu v nedělu
verbovali mia husaři na vojnu.

[1]) lékař.

Všecí lidé zaplakali,
že Janoška zverbovali
v nedělu.
Nač ste vy mia zverbovali v nedělu?
a nač ste vy nečekali na chvílu?
Bude ze mňa mrcha voják,
já vám budu uskakovat
za milú.

Ale vojáci si umějí poraditi:

Dyž budeš uskakovat za milú,
budú tobě dva kapráli za sluhu.
Vynesú ti dvě stolice,
vypráší ti nohavice
za chvílu!"

Kdo pak má chut dáti si vyprašovati nohavice, maje kalhoty na sobě? Kdo by se tedy divil, že se na vojnu šohaj jen nerad chystá a s bolestí se loučí s celou rodinou, má-li již odejíti. Dojemné bývalo loučení s rodiči. Vděčnost synovská a láska k drahým rodičům teprve tehdy se velmi jasně ukázala. Syn s láskou a uznalostí vzpomínal, co práce dala výchova rodičům, jež má nyní opustiti:

1. Co ste, maměnko, se mnó vystály,
z ručenky na ručenku napřekládaly.
2. Ledva dorostám, mám být vojákem,
ani jsem nepočal být chvilku sedlákem.
3. A už já musím pryč mašírovat
a mý starý rodiče tady zanechat.
4. A mý rodiče starý, rozmilý,
jak mě pro vás velice mé srdce bolí. (Suš. 577.)

Ve vzpomínkách rodičů také se vynořují minulá léta a otec s těžkým srdcem připomíná synovi: „Ei synu, synu milý, já jsem tě těžko choval. (Suš. 578.)

Šohajům je smutno, slzy jim kanou:

Okolo Hradišča teče voda kolem,
Šardiččí pacholci sedijú za stolem.
Za stolem sedijú, dobré vínko pijú,
svojima slzama vínko dolévajú. (Suš. 572.)

Rodiče by chtěli pomoci; už je zle; pokud byl syn doma, mohli ho ukrýti snad před slídivými zraky, ale nyní? Když ho snad chytili a spoutali, tu šohaj sám tvrdí:

Už je, má milá, už je zle,
už je pútečko na noze. (B. 1159.)

II. „Loučení, loučení, což je to těžká věc!"

Loučení bývalo vždy smutné. Dal-li se šohaj dobrovolně na vojnu, míval k tomu svou příčinu. Nejčastěji ho k tomu dohnala nešťastná

láska. Někdy rozbroje v rodině; jindy konečně se mu zalíbil život vojenský. Dle toho také bylo loučení dojemnější nebo žalostnější. Chytili-li chlapce v noci a odvezli-li ho hned ráno do města do kasárny — bylo po loučení. To přišla matka za synem do kasárny. Dal-li se chlapec odvésti dobrovolně, musil se dostaviti v určitý čas na určité místo. Tehdy ovšem zbývalo na rozloučenou více času. Někdy také došla otci od úřadu „cedulenka", „psaní od císaře pána", že syn má jíti na vojnu. Syn věda, že nepůjde-li dobrovolně, chytí ho násilím, šel; byl-li u odvodu přijat, mohl se doma ještě rozloučiti; pustili ho na chvilku domů. Nebylo potřebí užíti násilí, neboť synek naznal, že někdo u vojska sloužiti musí. Když pak se loučil s rodiči, příbuznými, přáteli, bývala to mnohdy nejdojemnější chvíle jeho života. Proto také ze všech vojenských písní jsou písně o loučení nejkrásnější.

Zvláště matka nebývala k potěšení:

Kedy má mamička najvěčší žal?
Keď sa jí synáček na vojnu bral;
na koňa sedá, šabla mu hrká
a milej mamičce srdce puká.

Zarmoucený syn matku těší jak může. Na vojně pobude sice řadu let, ale, dá-li Pán Bůh, přece se vrátí. I když do pole půjde, může se vrátit; všichni jistě v boji nezahynou:

Neplačte, mamičko, za svým synem,
šak já vám na vojně nezahynem.
Za rok, za dva, za jeden týdeň,
šak já vám, mamičko, domů prídem.

Má šohaj sám těžké srdce, ale přece nechce dopustit, aby někdo jiný trpěl pro něho. Jde raději trochu do hostince (aby toho smutku aspoň neviděl); tam již sedí kamarádi smutní, zarmoucení.

Za stolem sedijú, goralenku pijú
a svýma slzama sklénky dolevajú. (B. 1150.)

Je-li tam muzika, raději obětuje dolar, aby mu zahráli; chce vyhnati smutné myšlenky z hlavy. Vždyť

„Té šabličke vojanské
každé se hi bojí." (Suš. 575.)

Zvláště smutno je synečkovi, jenž nemá rodičů a nemá komu si postěžovati:

1. Rodičové moji, proč tak tvrdo spíte?
Syna na vojnu berú, vy o tom nevíte!
2. Vy o tom nevíte, vědět nebudete,
dyž už na vašem hrobě gonvalia květe.
3. Gonvalia květe, žlutý karafiát,
ej, škoda vás, rodiče, škoda vás nastokrát (B. 1156.)

Jediná nevěsta by mohla ho potěšiti, ale ani ta nemůže. Lítostí zbledla, že musí ženich na vojnu a ona musí ho opustiti:

1. Travičko zelená, vyrostla's z kořene,
pověz ty ně, má milá, proč nejsi červená.
2. Červená mám býti, dyž musím plakati,
tebe na vojnu berú, co budu dělati? (B. 1156.)

Dobré rodiče těší syn před odchodem; matičce slibuje, že na vojně bude věrně a udatně sloužiti císaři a vlasti; syn bude povýšen ve vojsku a matce dojde pochvala od císaře pána:

1. Má stará mamičko, to je vaše chvála,
že ste vychovali do vojny šohaja.
2. Do vojny šohaja a z vojny kaprála,
budete chválena od císaře pána. (B. 1148.)

Málo však potěší matku tato útěcha; což teprve, když ji syn utěšuje:

Má mamičko, proč pláčete?
Šak vy se mnú nepůjdete!
půjde se mnú koníček,
na koníčku syneček.

Chudák, jistě již všechny důvody matce uvedl, ale nadarmo; nemohl upokojiti milé, ustarané matičky. Málokdy se stává, že otec dá syna na vojnu, a že se ho pak zdrcený syn táže:

„Proč vy mňa, tatíčku, neradi máte,
dyž vy mňa na vojnu preč vyháňáte?" (B. 1155.)

Přibližuje se rychle poslední okamžik; šohaj sedá na koně, aby nastoupil k vojsku, nebo nastupuje do řad, aby odmašíroval. Muzikanti hrají, aby synkovi loučení ulehčili: „Trumbaři trúbili, kapera hrála, Janko mašeroval." (B. 1170.) Rodiče udílejí odcházejícímu synovi požehnání chvějící rukou; syn prosí za častou vzpomínku při modlitbách. (B. 1151.) Všem podává ruku na rozchodnou. — Když se loučí s nevěstou hořce plačící, dává mu naposledy „pérko" — za čáku rozmarýn:

Byélý ručnýk v hrsci má,
čierné oči ucierá,
rozmarýnčok, strom zelený,
za čáko dává. (B. 1199.)

Do ruky mu vtiskne na památku bílý šátek:

Bílý šátek v ruce má,
černé oči utírá.
A ten šátek dávám tobě,
abys ty si vzpomněl na mě,
až pak budeš na vojně. (B. 1200.)

„Troubí marš," synek musí nastoupiti.

„Tambor bubnuje,
šohaj mašíruje." (B. 1168.)

Úkradkem se ohlédne ještě za sebe, kde skupina milých za ním hledí. Rodiče se slzami v očích pohlížejí za mizícím synem . . .

III. Život v kasárnách.

Zaplakaly děvčata
u skalickej brány,
že jim jejich galánů
na vojnu zebrali. (B. 1175.)

Doma vzpomínají. Voják sedí v kasárně, z domu nesmí a vzpomíná:

„Dva vojáci s kvérama
stojijó pod oknama.
Dva vojáci s kvérama
sósedi s laterňama,
šelma rychtář s drábami,
ti mně póta dávali.“ (B. 1209.)

Doma si vyšel, volně pracoval v přírodě; v neděli šel do kostela, pobavil se se známými. Večer šel na besedu. — — Kam ho nyní zavedli? Do kasárny.

Lid si představuje v písních kasárnu pěkně malovanou. Voják ji poznal zblízka, ví tedy, jak je malovaná:

„Ta Brodská kasárňa
pěkně malovaná,
co ju malovali
vojáci šablama.
Vojáci šablama,
mamičky slzama;
ta Brodská kasárňa
pěkně malovaná.“

Při kasárně bývá veliký dvůr na cvičení. Synek se po něm prochází:

„Prešpurská kasárňa
široký dvůr,
po něm se prochází
syneček můj,
všecek ztrápený,
mysli zbavený.“ (B. 1225.)

Má těžkou službu:

„Vojáčku, vojáčku, těžká služba tvoja;
a keď tambor zabubnuje,
hned vojáček mašíruje.“ (B. 1225.)
Jednu noc mi trefí varta,
druhou noc trefí piketa,
třetí noc jít na orbait;
ráno, jak z orbaitu přijdu,
kaprál mi nese novinu,
že mám execírovat.
Jak na execírku přijdu,

tu se postavím do glidu;
nechť hrom bije nebo prší,
voják tam stát přece musí,
nesmí na to kór nic dbát. (B. 1226.)

Na vojně je opravdu zle; ani se voják nevyspí:

„Ještě sem neusnul, vstávat musím,
na trumpetu alarm troubit slyším,
už je konec mému spaní. (B. 1128.)

Některý voják to nese s klidnou myslí, ale jiný trpce si stěžuje; sám se nikdy neprobudí:

„Ach, Bože môj, Prebože môj dobrý,
čo ja buďem robievať,
keď já musím skoro ráno vstávať,
kdož ma bude zobúdzať? (B. 1206 b.)

Zvláště:

„Dyš musí tu vartu stáč
v noci při měsíčku. (Suš. 594.);

to není žádný špás!

Stojí voják na vartě
v roztrhaném kabátě;
od večera do rána
rosa naňho padala. (1224.)

Ráno musí na execírku:

„Kdo zná execírku,
tomu je dobře.
Ale já jí neznám,
musím se učit,
nejednú zapláčú
mé černé oči. (Suš. 593.)

I „šarže" mají mnoho práce, musí-li ráno brzy vyraziti:

„Kaprálové, felbéblové
mosá moc vystát,
dyž majú ze svojím mustvem
ven vyrukovat;
oni mosá skoro vstát,
na své vojsko pozor dat,
aby mohli skoro ráno
vymašírovat." (B. 1242.)

Jinak se mají vyšší a starší vojáci lépe než nováček. Ten musí všechnu práci udělat, ale ven z kasárny nesmí:

Jeden vodu nese,
druhé koně češe,
třetí za stolečkem
smeknutým klobóčkem
psaníčko mi píše. (B. 94.)

Komu píše? Rodičům, milé; uvažuje:

„ani na hodinu
nesmím ít domů.“ (B. 1231.)

Napíše tedy psaníčko, aby jeho milí přišli za ním. Matka přijde, aby syna potěšila; syn jí vypravuje, jak ho dovedli do kasáren:

„Jak ňa do Brna dovédl'i, varta stojí u dverí.
Otvírajte vráta, vezem vám l'égruta
od Strážnického pána.“ (B. 1138.)

Vzpomínají, jak žili doma; mladý voják vzpomíná, že se chystal ke svatbě; teď má po ní. Nastane-li válka, bude míti svatbu, veselku hroznou, daleko, velmi daleko, „na tom černém moři.“

„Ty morský ráčkové, to sú my družbové,
ty morské rybičky, ty sú my družičky.
Ta na mori pena — to je má perina,
moja mylá žena — šabla od remena.“ (B. 1194.)

Ale matka smutně zavzdychne: „Jaká pak to svatba, když na ní přízeň není?“ A syn přizvukuje:

„Já už sem sa oženil,
smutně, nevesele,
ja moja žena visí — v kasárni na stěně;
když na ňu vzpomenu — slze ňa polejú.“ (B. 1197.)

„Žena má studená, šablenka ocelová;
keď ju budem v krvi máčat,
ona bude se mnú kráčat, ona ma vyseká.“ (B. 1202.)

Porozprávějí si s matkou, matka odejde; doma vyřizuje všem pozdravení, i nevěstě; i ta zatouží po vzdáleném ženichovi. Uleví si písní:

1. Kdybych byla ptáčkem, tém malém ptáčíčkem,
zatočila bych se nad nečím domečkem.
2. Nad nečím domečkem — nad městem kasárňó,
podívala bych se, co chlapci dělajó! (B. 94. 1203.)

Touha ji pudí stále do města; proto jakmile má jen trochu pokdy, běží do města, vzkáže ženichovi, že na něho čeká, aby poprosil desátníka o dovolení a vyšel za ní ven. Prosil tedy, ale marně:

Pan kaprhal: „Milé bracho,
tohle nemůže býti,
te seš ješčě mladé voják,
na špacír nesmíš híti.“ — (B. 1232.)

Co dělati? Smutně jde do kasárny a dívá se aspoň z okna:

1. Šel sem zpátky do kasáren — a hleděl jsem z okna ven,
zdali ide moje milá — abych vyšel za ní ven.
2. Nedaleko chvíle malá — vidím jíti cestičkou;
zdali je to moje milá — s tou nejmladší sestřičkou?

A byla to skutečně ona; popovídali si tedy aspoň u okna a pak u dveří kasárny:

1. Vítám já tě, moje milá, žes mne přišla navštívit,
   žes mně přišla zarmoucené — srdce moje potěšit.
2. Kdybys nebyla snad přišla — byl bych nosil zármutek,
   nic bych sobě nebyl myslil — leda na ten pryč útěk. (B. 1182.)

Z počátku je mladíkovi na vojně zle. Když se ho někdo táže: „Co tam budeš, můj synečku, jídať?" — odpovídá teskně: „Chléb komisní, vodičkú zapíjať." — A dále: Kde tam budeš, můj synečku, léhať? — V polu léhať, zbrojú sa přikrývať." (Suš. 590.)

Brzy však zvykne. Pozná, že hladu trpět nebude. Pak i jiným dodává mysli:

1. Nebůjte se, chlapci,
   u císaře hladu,
   už se u Břeclavy
   žita zelenajú.
2. U Břeclavy žita,
   u Telnice oves,
   nebůjte se, chlapci,
   budete mět co jest. (Suš. 590.)

Když pak zkusil vojenského lože, jistě se vícekráte neptal, když viděl:

Přeletěl ptáček přes javorniček,
škubal mech.
Komu to, ptáčku? — Tobě, vojáčku,
na pelech. (Suš. 592.)

Kdyby se stalo a neurodilo se na Moravě, je dosti obilí jinde:

Nebojte se, chlapci, u císaře hladu,
dyť se za Dunajem žita zelenajú.
Nebojte se hladu ani žádné núze,
dyť za námi vezú na vozi peníze. (B. 1236.)

Peníze tedy také má; vykoná-li v kasárnách uloženou práci, má potom prázdno; může jíti na procházku:

1. On tam nic nedělá,
   on se tam dobře má,
   napojí svého koníčka
   z nového vokova.
2. Dyž koně napojil,
   sám sebe přistrojil,
   připjal palaš a ostruhy,
   po špacírách chodil. (B. 1203.)

Někdy si okrášlí koně:

„Pantličky kupuje, koníčka širuje,
že do vojny pojede." (B. 1209.)

Nebyl by tedy život v kasárnách tak zlý. Nesmí si ho ovšem voják sám ztrpčovati. Je-li nepořádný, chodí-li do hospody, ztropí tam výtržnost, pak je zle! Tu druhý den naříká:

1. Na té vojně není hojně — chleba málo, peněz málo, bití hojně.
2. Na té vojně nechcu býti — na vojně je safraportský živobytí.
3. Vyjdu-li já hde ze žbánem — vyvalujo na mě oči, že su kmánem.
4. Vyjdu-li já do hospody — tu kaprál'ů jako ďáblů za mnó stojí.
5. Jeden praví: hybaj domů — nepudeš-li, pošlu já ti pro patrólu.
6. Patróla de, co to bude? Tenkrát se mi, má panenko, zle povede.
7. Ta patróla, když tam přišla, jak mě pere, tak mě pere před obršta atd. (B. 1234.)

IV. „Malovaný děti".

Říkává se, že rakouský voják vypadá ze všech vojáků nejelegantněji. To poznal i lid, že uniforma, „dvojí sukno" našim vojákům pěkně sluší. Na prvním místě ovšem byla postava mladíkova; musil býti „šohaj jako kvítí", urostlý, souměrný, štíhlý. Když si takový oblékl „mundur", byla radost na něho se podívati. Na svou žalost lidé zapomínali, když viděli pěkného vojáka:

„Holky, nermuťte se,
poďte, dívejte se,
jak se ten císařský lid
pěkně nese!" (B. 1231).

Je zvláštní, že v písních se jedná většinou o vojsko jízdní: husary, hulány, dragouny; služba u pěchoty se našemu lidu nelíbí; každý voják chce míti koně, věrného přítele, který by ho z boje vynesl. Proto pěje píseň:

1. „Poď, synku, domu,
berú na vojnu.
2. Berú velice,
to pod myslivce.
3. Dyby na koňa,
těšilo by ňa.
4. Ale tá pěší,
tá mňa netěší". (B. 1158).

V mysliveckém šatě není šohaj k poznání:

„Co pak mne neznáte
v tom plavým kabátě?
dyť so já myslivec,
císařské mládenec." (B. 1216).

Již u těch kanonýrů je to lepší; mají lepší uniformu:

„Červené výložky,
jak pak jest to hezky,
za klobúčkem péro
po kanonýrsku". (B. 1231).

Jako si doma chodil šuhaj v pěkném, malebném kroji, chce i na vojně míti pestrý šat. Proto se mu nejlépe líbí u husarů nebo u hulánů.

Košili mají všichni vojáci stejnou. Před odjezdem synů šijí matky se slzami v očích synům košile:

„Mamičky, mamičky,
dycky ste veselé
pokáď nešijete
vojanske košele.

Jak budete žíti,
budete plakati,
keď sa vám poděli
vaše drobné děti. (B. 1146).

Jiné košile ušije vojákovi jeho nevěsta:

Seděla má milá pod zeleným hájem,
šila košulenku červeným hedbávem.
Komu ty, milunká, košulenku šiješ?
To tobě, synečku, až pomašíruješ.
Nedělaj, milunká, nedělaj si škody,
skovej košulenku, až já přídu z vojny.
To já neudělám, mně by mamka lála,
že sem ti košulenky do vojny nedala.
Esli ťa poraňá, budeš mět na rány,
esli ťa zabijú, budeš mět do jamy. (B. 1188).

Dostane sice voják komisní košili (B. II. 154), ale ta se nevyrovná košili, co šila nevěsta zeleným hedbávem (Suš. 584) a již „zhůru na přiramku" (Suš. 583) pěkně vyšila. Košile od ní je

„Košulenka tenká
šitá dolů krajem". (B. 1189).

Jen že voják nedává košili každý týden do prádla; nemá mu ji kdo vyprat; proto se o ní mluví jako o černé košili (B. 1185, 1186, 1187). To není šohajovi vhod; proto vybízí nevěstu, aby šla s ním na vojnu, že mu bude prádlo práti:

Keď já puojdem, povandrujem,
puojdeš, má milá, se mnú,
opereš mi košelenku,
keď budu ju mat čiernú.
Opereš ju, naškrobíš ju,
by bola pekná bijelá. (B. 1186).

Aby „švarný vojáček" (B. 103) pružněji vyhlížel, musí se šněrovati: „Šňoruje se hedbávnú šňórečkú (B. 1206). Císař pán se stará dobře o jejich pěkný zevnějšek:

„Dostanem koníčky, pěkné šaty,
a budú z nás na vojně hezcí chlapci" (B. 1134).

Různé druhy vojska měly oděv různé barvy, jež se časem měnila. Do let padesátých minulého století převládala barva bílá. Některé druhy vojska měly celý oděv bílý. Odvedený dostal celý šat nový: Odvedú ťa do Pešťu,
tam dostaneš nový kabát aj vestu. (B. 1160).

Na tom kabátě budou červené výložky:

Neplač o mně, moje potěšení,
šijú na mě v Brně šaty nový,

v Brně šaty nový,
výložky červený,
neplač o mně moje potěšení. (B. 1195).

Takový mundur se synečkovi líbí; s chutí se do něho oblékne:

Okolo koníčka
vojáci stojí,
švarnyho synečka
do šatů strojí.

A jak ho nastrojí,
on si vyskočí,
červeným šátečkem
třikrát zatočí. (B. 1211).

Bílý kabát dostane, šedý plášť: „Okolo mňa bílý pás" (B. 1227). „Mám já karabínku za pásem" (B. 1217). „Palaš u remena, čižmy vyksované" (B. 405). „Šablenku my dali pre potešený, vojáček musím být, to jináč neny" (B. 421). „Šabla bude ocelová a ta bude žena moja" (B. 559).

„Šavlička broušená
to je moje žena,
ona mne vyseká,
když bude potřeba." (B. 1142).

Pojedu „na pěkným vraným koni,
šablička mi zazvoní" (B. 526 b);
„vlásky my strihnú, líčka mi blednú" (B. 421).
„Dyž ma na radní dům védli,
moje vlasy střihali" (B. 1204).

Co může mladík moudřejšího udělati, než že si zazpívá?

„Co sa stalo, už je staté,
už sú moje vlásky zaté.
Ten kamarád, co jich strihal,
moje vlásky nelutoval". (B. 1140).

Dříve, když měli vojáci ještě copy, bílou nebo černou pentličkou je svazovali (Suš.). Některý voják má „širáček premovaný" (B. 1227); jiný mu ho závidí, touží po něm; proto si stěžuje :

„Šak já dobre vyém . . .
že já mosím čierné čáko nosit,
čierné čáko, šablu polla boku,
čo mi dali od nového rohu.
Čierné čáko a čiervené kvastle". (B. 1196). Na nohy ještě „dostanem čizmičky s ostrožkama". (B. 1155).

Jiný oddíl byl zase celý černý; synek vypravuje:

„mňa budú v Kroměříži — v černých šatech oblékat.
Černé gatě, černý kabát — a košulu komisní,
a šablenku ocelovú — to budu mět ženku svú." (B. 154.)

Oddíl ten byli asi obávaní „černí husaři". Měl-li se voják k takovým dostati, jistě zpíval smutně:

Počkaj, milá, šak ty budeš plakat,
až já budu na koníčka skákat;

na koníčka skákat, ostrožkama břinkat,
počkaj, milá, šak ty budeš plakat. (B. 536.)

Husar černý jede též na černém koni:

Jede, jede, von to jede, na svým vraným koničko;
von sobě připíná na levé bok šabličko." (B. 388).

Černý „od vojákóv kapitán" je vede. Vyhlíželi hrozně; nedivno, že se jich v boji i ostatní vojáci báli.

Kdyby byl voják doma, byl by hospodářem; na vojně mu hledí ztrátu nahraditi, ovšem po vojensku:

„na místě domu mého — mám koně vraného,
a palášek, karabinu, sednu si na něho. (B. 1237).

Jiný toho vypočítává ještě více:

„Dostali mundury, kvéry, šable, patrontaše." (B. 1128).

Při tom mají dobrý plat; jeden si libuje:

„Sem, šohajek, sem, sem, sem,
štere groše mám na deň,
šterja dvacet na tédeň." (B. 1217).

V pozdější době má tolik, že rozdává:

Vojáčkovi dobře je,
nic nerobí, leň pije,
šest grejcarů na deň má,
ešče z toho milé dá. (B. 1229).

Není tedy na vojně zle: „Vojáci, vojáci,
to sú samý pány." (B. 1192).

Nejoblíbenější jsou husaři. „Husaři jedou, pěkně si vedou", proto jsou tak oblíbeni.

V. Touhy a snahy vojenské.

Jediný dobrý živý společník a pomocník vojákův je jeho věrný kůň. Ten ho neopustí, ani když v poli padne:

Krev mu z obú boků běží,
vraný kůň stojí u něho,
hrabe nožkú, lituje ho,
že už pozbyl pána svého,
co mu dával oves, seno. (Štúr str. 31).

V srbských písních věrný kůň králevice Marka, Šarac, pláče, tuše blízkou smrt svého pána. Kozácký kůň tak truchlí pro svého padlého pána, že zármutkem sám hyne. (Štúr str. 30.). V českých písních se kůň třese před bitvou, že ponese pána svého na smrt:

Můj koníček sa třese,
že mně na smrt ponese. (Suš. 572).

Někdy je šohaj tak opuštěn, že se mu zachce míti aspoň němého přítele. Potkávaje tedy husary a vida jejich krásné koně, chce se dáti

na vojnu, aby také takového měl. Zavolá si tedy na husary a domluví se s nimi:

„Husaři, husaři, pěkné koně máte,
já s vámi pojedu; kterého mně dáte.
Teho-li vraného, lebo teho hlinku,
já na něm pojedu zrovna do Štimberku."

Husaři ochotně mu nabízejí:

„Vyber si šohaju,
který se ti lúbí,
on tebe zaveze
pod zelené duby."

A když si šohaj vybral, ochotně přivolují:

„Dáme ti, dáme ti
koníčka vraného,
on tebe donese
on tebe donese
do pole širého." (Suš. 579).

Kůň bývá obyčejně pěkně vraný:

„Na tej vojně, tam je hojně;
dajú koníčka pro šohajíčka,
to je dobře." (Suš. 591.)

Málokdy bývá šimlíček (B.1154) bílý (Erb. 203) nebo ryzenka (B. 1154). V kasárně bývá: „Maštal múrovaná," a v ní

„koník sirovraný." (B. 79).

Šohaj dobře svého miláčka opatruje; když pak si vyjede, kůň se jenom leskne.

Pěkný čabrak na něho (B. 1041) dá, (bývá červený, nebo zelený). Až přijde čas, aby vyjel, vše si prohlídne, je-li v pořádku.

„Mám dvě pistole v sedle,
karabinu, taky palaš." (Suš. 591).

Vyjde na nádvoří, vede si „koňa na řeťázku." (Suš. 576). Vyjede na cvičení. Utrmácen vrací se domů a vzpomíná rady, jež mu před časem dávala nevěsta:

„Já ti poradzím:
Janko, ožeň sa!
A já zas tebe:
Milá, vydaj sa.

Já ti poradzím:
Janko, vezmi ma!
A já zas tebe:
Má milá, sci ma." (B. 472).

Ach! A proč jen tehdy neposlechl! Ženatého muže, usedlého souseda, nebyl by rychtář přece dal na vojnu! Kdyby utekl z vojny, oběsili by ho; dobře ví, co se stalo jednomu vojákovi, který šel bez dovolení navštívit matku:

„Nenechal si Janko za sebú plakaci,
ej přišel on sa pozret na svú milú maci. . .
Z Novomestské brány dývajú sa pány,

ej čo robý šohajko pod šibenyčkamy.
Čo by robil, vysí, nebožiatko, mosí. (B. 77 b).

Po tom právě netouží. Vzpomíná na svobodu v domově a srovnává se se slavíkem, uvězněným v kleci:

„Smutne slávyk zpyévá
v klietce ulapený,
dycky študýruje
na hájek zelený.

Zpyévaj, slávyk, zpyévaj,
bud mi na pomoci,
já budu z večera,
a ty od pôlnoci. (B. 1228).

Kdo mu nyní pomůže na svobodu? Když ho svázali, volal na nevěstu:

„Vezmi, milá, dva nože,
rozřež pútečka na noze!"

Ale nebylo možno:

„Ach, jaké je to řezání,
když jsou pútečka železný. (Suš. 569).

Prosila vojáky, aby ho propustili. Marně nevěsta naříkala, hořké slzy prolívala. Vojáci jí odpovídali:

Choć by si ty vyplakala
čierné očičko,
choć by si vyplakala obě,
to my ho něněchámy tobě. (Suš. 589).

Matka prosila velitele, aby jí synka propustil— marně:

„A ta naša maměnka
žalostivě pláče,
pěkný bílý koláče —
hétmanovi peče.

O, hétmane, hétmane,
pust mně syna mého,
aby nosit nemusel
munduru těžkého.

O, má milá, rozmilá,
má maměnko stará,
šak von ho neponese,
než kobylka vraná. (Suš. 567).

Je zle: „nevypláčeš, nevymodlíš
z vojny šuhajka." (B. 219).

Kaprál sám mu radil, aby pilně cvičil, že mu není pomoci:

Frajírka ty nepomôže
otec maci nevymôže.
Any otec, any maci,
aj kebys mal malé dzeci. (B. 1140).

Ba ani u samého císaře nepochodí, kdo za vojáka prosí. Matka, aby synovi z vojny pomohla, líčí, co by udělala:

„Šla bech k císarskému dvoru,
k císařovi do pokoju
a na kolénka bech klekla,
tyto slova bech řekla:
Císaři, pěkně vás prosím,
pusťte mně, co v srdci nosím,
pusťte mně synečka z vojny,
poraďte se královny.
Královna odpověděla, že by ho ráda viděla.
Je-li synek, je-li k světu, že musí k regementu.

Prosí tedy voják nevěstu, aby vyprodala, co má, a jeho z vojny vyplatila. (B. 191).

Budou za něho mnoho chtíti; je-li vojáků dosti, stačí za prostého 100 zl. (B. 1184).

Je-li jich málo, nepropustí za tuto sumu. (Suš. 596).

Poslední naděje synkova je tatíček; toho prosí úpěnlivě:

1. Tatíčku můj starý, vyplaťte mě z vojny.
Vyplaťte mě z vojny, není dobře, není.
2. Synáčku můj milý, co po tobě ptajú,
co po tobě ptajú, dyž tě dom pustijú.
3. Tatíčku můj starý, štyry sta tolarů.
Štyry sta tolarů, tak sa dom dostanu.
4. Synáčku můj milý, nech trochu poshoví,
nech trochu poshoví, nemám jich hotových. (Suš. 595).

Nemůže-li otec vyplatiti, musí na vojně vytrvat delší dobu. Nevěsta pak čeká dva (B. 1157), tři (Suš. 590. II. 309, 182), čtyři (B. 1182), sedm (B. 79, 80, 81), ba i čtrnácte let. (B. 1227). Strhne-li se válka, musí vojín do ní. Tehdy je zle, mundur bude těžký:

Ach, těžký je, těžký
kamen mlynárský,
ach, ještě je těžší
mundur vojanský. (B. 1223).

Hladu ve válce míti nebudou: vezou za nimi zásoby a peníze na vozích. (B. 1139). Boj začínají časně z rána. (B. 1240). Před bitvou se však nábožně pomodlí:

„Moravští vojáci, to sú hodní páni.
Jak vojnu začali, na Boha volali:
Ach, pomož nám, Bože, v našem bojování.“ (Suš. 591).

Jdou do boje „hájiť korunu rákóskó“ (B. 1152), vědouce, že je v Rakousku lépe než v jiných zemích, třeba ve Francii. O rakouské vojsko císař svědomitě pečuje. (B. 1139). Vojsko hledí svou statečností se císaři odvděčiti; na pěchotu radost se podívati: Ono se to staví, jak tyčky do plota. (Suš. 575). I jiné oddíly statečně si vedou; posměšně zpívají nepříteli:

„Počké Landrborko, šak ti bode horko,
haž ti zatopijó v Brně na Špilberko.
Počkéte huláni, šak vám już nahání,
že vám bodó lítat hlave porubaný.“ (B. 1239).

Nezůstane pouze při slovech: rozohnění vojáci vědí, že bojují za vlast, že musí „za krajinu svoju krev vylévac.“ (B. 1241); věří, že Bůh udatné a chrabré bojovníky bude chrániti. Dodávají si na vzájem odvahy:

„Bojujeme my, kamaradzi smele,
šak na strome lísteček přikryje
kedz budeme udatne bojovac,
budze nás sám Pán Bôh opatrovac.“ (B. 1241).

Každý stojí na svém místě „jako skala, jako peň.“ (B. 1243). Hojně nepřátel porubají, postřílejí a zajmou. Voják musí míti srdce tvrdé. (B. 66); bez bázně musí dáti ránu. (B. 1231).

Na radu ženichovu dívá se nevěsta večer na měsíček, aby vyzvěděla, jak se mu daří:

Bude-li krvavý — bude porubaný.
Bude-li zmodralý — bude pochovaný. (Suš. 582).

Padlého uctivě uloží do země; do hlav mu zasadí lilii a přikryjí ho rozmarínkem. (B. 1245). Na hrobě se pomodlí.

Po válce vracejí se vojáci domů; mnohý vystrojí si veselku, shledav, že jeho nevěsta dosud je šlechetné povahy. (Suš. 131). Po práci celodenní večer vzpomíná bývalých časů.

* * *

Takový asi obraz si můžeme učiniti o životě vojenském dle národních písní. Velmi mnohé písně vynikají překrásným nápěvem. A přec upadly v zapomenutí. Vytlačily je jejich družky méně cenné, chvilkové. Ba mnohé z časových vojenských písní jsou tak „moderní“, že slušný člověk, jsa nucen je poslouchati, studem se zardí. A nezpívají pouze lehkomyslní mladíci! Usedlí, ženatí mužové zpívají s nimi o závod. Kazí mládež, jež i písně po nich papouškuje.

Je však dosud slyšeti i pěkný zpěv. V obecné škole na Giskrově ulici v Brně byl ubytován pěší pluk č. 3 z Kroměříže. Po celodenní námaze se mladí mužové osvěžovali zpěvem. Několik mladých učitelů z moravského Slovácka utvořilo pěvecký kroužek a večer si zapěli. Kolemjdoucí se zastavovali, nemohouce se nasytiti krásného zpěvu.

Vojenské písně nebyly snad jen mělké naříkání nad nešťastným osudem. Byly citupln é i nábožensky prohloubené. Ukazuje se v nich zbožnost našeho lidu, jeho víra v život posmrtný (B. 1150), důvěra v moc modlitby a požehnání rodičů (B. 1152). Milému Pánu Bohu odporučuje vojín svoje milé; ochranu Boží vyprošují rodiče synovi. S modlitbou na rtech počínají moravští vojáci bitvu, jsouce jisti ochranou Boží. Bude-li vůle Boží, aby některý vylil krev za vlast,

ochotně předstoupí před tvář Nejvyššího velitele. Aby mu byl milosrdným soudcem a milostivým odplatitelem, o to se budou starati na zemi pozůstalí příbuzní a kamarádi. Na sv. zpověď pamatovali před srážkou (Suš. 593); nyní kněz, obcházející vojsko, dodává jim posily a naděje. Na krásu poetickou našich písní bylo již mnohokráte poukázáno.

Mělo by býti snahou každého horlivého křesťana, aby tedy vhodné a pěkné písně vojenské i v tomto čase podporoval, je rozšiřoval, ze všech sil neochvějně bojuje proti nepěkným, vší estetické ceny postrádajícím novinkám.

Zprávy z jednot.

Z BRNA-CHRLIC.

Poměry naše od vydání prvého dvojčísla „Musea" se nezměnily. Nebylo tedy lze více činit, než zase jen vydati za potěšitelné součinnosti bratrských Jednot nový svazek Musea. Končíme jím ročník. Ač se těšíme aspoň z té práce, přece nás tísní jistá obava do budoucnosti. Přáli bychom si, kdyby již nastaly normální — vlastně bývalé poměry a my mohli se všichni sejít a zvolit si nové funkcionáře „Růže", a viděti činnost její zase v plném proudu. Loučíme se již — mluvím za ordinandy — s alumnátem a tím i s „Růží". Měli jsme vždy o ni zájem; radosti její byly nám posilou a útěchou v její obtížích. Všichni kolegové, kteří s námi pracovali, rozumí nám, když prohlašujeme, že „Růže Sušilova" v poměrech posledních let byla problémem bohosloveckého společného života. A jaké budou poměry po válce? Jak za těch se bude ten problém řešit? Kolegové, bez apoštolských ideálů to nepůjde a také to nepůjde bez kříže!

Proto s bratrským pozdravem přejeme všem kolegům z II. a III. ročníku a všem Jednotám plnost Božího požehnání pro příští léta.

JOS. LORENZ, odstupující předseda R. S.

Z OLOMOUCE.

V neděli 9. května 1915 volili členové nového výboru Literární Jednoty předsednictvo pro nový pracovní rok. Zvoleni byli cthpp: Jan Absolon, III. r., předsedou, Josef Holubníček, III. r., místopředsedou, Stanislav Zela, II. r., jednatelem, Jan Čouka, II. r., pokladníkem, Karel Bureš, II. r., správcem misijní akce. V jednotlivých odborech Literární Jednoty zvoleni byli tito cthpp. bohoslovci: v apologetickém odboru: Jan Absolon, III. r., předs., Vinc. Kramoliš, II. r., jednatelem; v sociologickém odboru: Josef Holubníček, III. r., předs., Jan Hrnčiřík, II. r., jednatelem; v odboru lit.-histor.: Antonín Valach, III. r., předsedou, Alois Čáp, II. r., jednatelem, v odb. cyrilo-met.: František Dvorník, III. r., předs., Kašpar Dostál, II. r., jednatelem,; v odb. včelařském: Metoděj Habarta, III. r., předsedou. Československou knihovnu zastupuje ve výboře Literární Jednoty předseda jejího výboru cthp. Jan Rozehnal, III. r.

V druhém pracovním období nebylo nám možno pořádati odborové schůze pro nedostatek místností. Bylť náš seminář zprvu úplně používán za lazaret, nyní ještě z velké části se tak děje. Nový trakt „Salesianum" je nemocnicí a v něm naše místnost „Cyrilka" je nyní ordinační síní.

Buďtež zde vzdány díky všem, kdož radou Literární Jednotu podporovali, i všem ostatním jejím příznivcům. Novému výboru přejeme pak mnoho zdaru v činnosti, až mu bude umožněna po neblahých poměrech stávajících. Všem Jednotám pozdrav!

I. OLŠANSKÝ, odstup. předseda.

Z PRAHY.

IX. řádná schůze „Růže" byla dne 14. ledna. Program: 1. B. Smetana: Z mé otčiny (housle kol. Ant. Zeman I. r.) 2. Hus a církev I. Vývoj dogmatu (přednáška kol. Procházky III. r.) 3. R. Schumann: Snění (housle kol. Zeman Ant. I. r.) Po pěkném přednesu kol. Zemana, jejž na piano doprovázel kol. Rozmajzl II. r. byla úvodní přednáška z cyklu o Husovi. Pan přednášející ukázal na horlivou práci našich nepřátel, kteří chtějí z Husa udělati stoupence své strany a proto musíme i my objasniti své stanovisko zvláště k názoru našich nepřátel v dogmatu a dokázati, že církev, hájíc proti Husovi dogmata, byla zcela v právu. Neboť dogmata se vyvíjeti a měniti nemohou, jen jich poznání může se měniti.

X. řádná schůze „Růže" byla 21. ledna. Program: 1. Tovačovský: Vlasti (kvarteto: Malátek III. r., Fořtel IV r., Kopal III r., Příhonský II. r.). 2. Vývoj slovanské liturgie a její osudy až do vyvrácení říše velkomoravské (přednesl kol. Havelka III. r.). Kol. Havelka poutavě přednesl známou tuto látku odborným studiem prohloubenou. Kol. předseda po přednášce vzpomněl 50tých narozenin vysdp. kanovníka Ant. Podlahy a oznámil, že tomuto vynikajícímu knězi a učenci již zaslal blahopřání.

I. mimořádnou schůzi pořádala „Růže" 28. ledna v refektáři. Vysdp. p. P. Aug. Kubeš, provinciál O. Cap., přednášel velice krásně o cestách svých po Tyrolsku; přednášku doprovázel světelnými obrazy.

II. mimořádnou schůzi pořádala „Růže" dne 4. února na začátku odpoledního studia. Přednášel veled. p. farář a spisov. (bývalý předseda „Růže Sušilovy") Vlastimil Hálek, farář v Liboci: „O zakládání katolických spolků dle přání Jeho Eminence našeho nejdůstojnějšího arcipastýře." Pan farář osvědčený a šťastný organisátor podal nám vskutku cenné pokyny pro organisaci lidu katolického.

XI. řádná schůze „Růže" byla dne 11. února s programem 1. M. Hauser: Uherská rhapsodie op. 43. (housle kol. Zeman I. r., piano kol. Malátek III. r.); 2. Stanovisko

soc. demokracie ke katol. církvi. (přednesl kol. Chalupa II. r.). Kol. Zeman a Malátek osvědčili se jako obyčejně co nejlépe. Kol. Chalupa ukázal hlavně na citátech předáků soc. demokracie stanovisko její k církvi katoliké.

III. mimořádnou schůzi pořádala „Růže" 15. února. Přednášel p. Dr. Josef Kašpar, profesor na c. k. reál. gymn. v Libni o důkazech pro existenci lidské duše.

Ve dny masopustní byly pořádány jako jiného roku přednášky hospodářské. Od 16.—21. února byly exercicie a po těchto byly v „Růži" pořádány přednášky, na které vyslala své pracovníky „Křesťanská Akademie". 21. ún. přednášel architekt Fanta, prof. české vysoké školy technické, muž plný lásky ke svému oboru, o zásadách při konservaci a restauraci kostelů a cílech uměleckého odboru „Křesť. Akademie. 22. února přednášel p. prof. naší bohosl. fakulty Dr. Frant. Stejskal. Seznámil nás blíže s Křesť. Akademií, s její historií a účelem. Křesť. Akademie obstarává v uměleckém duchu a dle přání církve opravy kostelů a bohoslužebných rouch a vůbec vše, co se týká domu Božího.

23. února byla třetí přednáška „Křesťanské Akademie". Přednášel veled. p. prof. Dr. Dobroslav Orel, red. „Cyrilla" o gregoriánském chorálu a o povinnosti kněží býti činnými na reformě zpěvu chrámového.

25. února byla poslední přednáška „Křesť. Akademie". Přednášel opět veled. p. prof. Dr. Fr. Stejskal o paramentech. K této velice poučné a praktické přednášce přinesl p. profesor veliké množství krásných vzorků látek na paramenty.

XII. řádnou schůzi pořádala „Růže" dne 4. března s programem: 1. V. Novák: Povzbuzení, (přednesl zpěvácký spolek „Smetana" za řízení neunavného pracovníka kol. Malátka III. r.). 2. Husa církev. II. O determinismu. — Kol. Procházka III. r. poukázal ve své přednášce, aby učinil pochopitelnější nauku Husovu o predestinaci, na různé druhy determinismu a na zásady jejich; naproti nim postavil učení církve katolické.

XIII. řádnou schůzi pořádala „Růže" dne 11. března na počest sv. Tomáše Aquinského. Program: 1. J. Kolář: 7. březen (přednesl kol. Chalupa II. r.) 2. Proč sv. Otec Pius X. nařídil, aby filosofie sv. Tomáše Aquin. byla základem studia theologického (přednášel kol. Krainer II. r.) 3. Bendl: Jájsem Slovan (kvarteto: kol. Malátek, III. r., Kopal III. r., Petera III. r., Příhonský II. r.). Kol. Krainer v pilně zpracované přednášce obhajoval křesť. filosofii tomistickou jak v celku, tak i v jednotlivých její částech. Také přednes básně i kvarteto byly pěkné.

XIV. řádná schůze. „Růže" byla dne 18. března. Program: 1. Fr. Chopin: Valse brillante. Op. 34. č. 1. (housle kol.

Zeman I. r, piano: kol. Malátek III. r.). Přednes byl opravdu brilantní. 2. Hus a církev. III. Oprávněnost sněmu kostnického k odsouzení M. J. Husi. Přednášel kol. Jásek IV. r. Uvedl práva a povinnosti sněmu kostnického ekumenického, jakož i bludné články M. J. Husi, jehož bludy byly dokázány zvláště dopisy Jeronýma pražského rytíři Lackovi z Kravař, v nichž Jeroným úplně zamítá učení Husovo.

Dne 30. března podniklo 36 členů „Růže" ze IV. a III. r. vycházku do knihovny „Musea království českého", v níž je ochotně provázel p. asistent Dr. Dolenský. Vycházka tato byla umožněna laskavostí příznivce „Růže" p. prof. Čeňka Zíbrta.

IV. mimořádnou schůzi pořádala „Růže" dne 30. března. Přednášel opět milý host p. prof. Dr. J. Kašpar: O sv. Janu Nepom. Ve své přednášce pokračoval též následujícího dne v V. mimořádné schůzi. Pan profesor dokazoval metodou, jakou přednáší o této otázce středoškolským studentům, že 1. sv. Jan Nepom. jest osobou historickou, 2. že sv. Jan byl umučen pro zachování zpovědního tajemství, 3. že sv. Jan nebyl Jesuity dán místo J. Husa, 4. že kanonizační bula neprohlásila jiného Jana za svatého než Jana Nep., gener. vikáře. — Přednáška tato byla pozoruhodna právě svou metodou, a jsme proto veled. p. profesorovi za ni velice vděčni.

Návštěva schůzí v tomto období byla slabší než v období předvánočním a litujeme toho tím více, že skoro všechny přednášky byly opravdu cenné. ZAPISOVATEL.

Z Č. BUDĚJOVIC.

Mimořádné válečné události měly značný vliv i na naše seminární poměry. Záhy byl kněžský seminář propůjčen „Červenému kříži" za nemocnici; tím byl pravidelný počátek školního roku odložen na neurčito. Po mnohých obtížích umístěn alumnát v stud. bisk. semináři a tam 1. prosince 1914 započat školní rok. Pro nedostatek času, místa a pro mnohé jiné nesnáze byla i naše činnost apologetického kroužku omezena. Přece však konáno několik schůzí.

3. I. 1915. — 1. schůze, na téma: „Moderní vzdělání kněze" promluvil kol. předseda Rebán (IV. r.), nastíniv čím má vynikati nynější kněz a jak v semináři se má vzdělávati. Poukázal na velikého kněze ve zvěčnělém sv. Otci Piu X., nad jehož skonem zastavilo se lidstvo, zaměstnané válkou, a uvažovalo, čím byl velikým.

24. I. 1915. — 2. schůze, na téma: „Monismus — moderní náboženství" promluvil kol. Sukdol (III. r.). Poukázal, jak klame monismus lidskou duši, podávaje jí nové náboženství a ukázal také, že jediný Kristus dovede ukojiti duši člověka vždy žíznící po pravdě čisté a věčné, která prýští u paty kříže na Golgotě.

14. II. 1915. — 3. schůze, na téma: „Význam války“ promluvil jednatel (III. r.) o této časové otázce poukázav na to, jaký vliv má válka na život člověka vůbec, zejména na život náboženský, sociální a národnostní a jaký asi dá se očekávat výsledek války, který je tak žádoucí hlavně v morálním obrození lidstva.

7. III. 1915. — 4. schůze, přednášel p. profesor Dr. Budař o své vědecké cestě, kterou konal loňského a předloňského roku na východ a zejména do Svaté Země. Rozvinul před námi obraz bývalé „říše faraonů“ s památnými pyramidami, kde „národ vyvolený“ kdysi žil, vodil naši mysl po všech těch místech posvěcených stopami bible a posvátným dechem prvních dob křesťanských.

Bratrský pozdrav všem Jednotám!

POUR, jednatel.

Cyrilometodějská hlídka.

Jaký význam má pro nás Velehrad? Velehrad má pro nás důležitý, dvojí význam: náboženský a národní.

Na posv. Velehradě pokřtil apoštol náš sv. Metoděj knížete Bořivoje s 30 šlechtici českými a od té doby rozšiřovala se sv. víra v české zemi. Základ a počátek sv. víry naší položen jest na posv. Velehradě a proto má posv. Velehrad pro naši vlast a její obyvatele velikou, nehynoucí důležitost. Každý pravý katolický Čech, který si váží své sv. víry, tím více kněz a bohoslovec, který si zvolil za životní úkol katol. víru hlásati a chrániti ji, bude míti vždy posv. Velehrad ve veliké uctivosti.

Chce-li kněz zdárně vésti svěřený lid a vítězně odrážeti útoky, činěné od nevěrců, potřebuje k tomu vytrvalosti a ducha apoštolského. Abychom si osvojili apoštolského ducha Ježíše Krista, potřebujeme různých vznětů a zářivých příkladů. Na posv. Velehradě ve svatozáři stkví se nám dva vzory kněží, kteří měli ducha vpravdě kněžského — drazí naši učitelé, sv. Cyril a Metoděj. Velehradem vane dosud jejich duch, oni jsou pro nás zářícím vzorem, jak se máme připravovati a potom působiti, aby s knezem zároveň všichni, učení i prostí, neohroženě vyznávali před veřejností sv. náboženství, učí nás, jak třímati v ruce prapor sv. kříže, aby celá společnost viděla v něm svůj počátek i cíl, a v něm poznala svou sílu, učí nás, kterak se starati o svěřený lid, aby byl a zůstal u víře pevný, silný, neochvějný, a příklad nám dávají, jak ctíti a vážiti si máme nástupce Krista Pána, sv. Otce. Proniknuti jejich duchem, připravíme se na veřejný život, dle jejich příkladu osvojíme si prozíravost ducha a odneseme si mocnou lásku k drahé církvi ze starobylého Velehradu, působiště našich věrozvěstů-kněží.

Sv. víra je živitelkou pravé lásky k vlasti a její vzpruhou. Za našich dob stavíme mnoho pomníků, oslavujeme muže o vlast zasloužilé a zasazujeme do jejich rodných domků pamětní desky. Taková oslava děje se mužům o národ skutečně zasloužilým. A sv. Cyril a Metoděj jsou jistě mužové o národ nejvýše zasloužilí. Přišli z dalekého východu, ze Soluně, a hlásali lidu lásku Boží k nám jazykem mateřským; oni přeložili Písmo sv. do mluvy lidu našeho, odvrátili z našich krajin cizí vlivy, získali naše předky pro víru Kristovu a zachránili nám národnost. Proto zasluhují naši vděčnosti a Velehrad, ohnisko jejich působnosti, je posvátným místem i pro vlastence. — Víra cyrilometodějská, kterou nám donesli a v srdcích Moravanů upevnili, zachránila už dvakráte náš národ, když se potácel nad hrobem svým. Proto, chtějí-li ostatní oslavovat muže, kteří tuto víru — základ budoucnosti našeho národa — podkopali, budeme my oslavovati sv. Cyrila a Metoděje, poněvadž víme, že vysvobodili náš národ zavedením víry katol. od hrozivé záhuby. Proto se té víry pevně držíme, z toho důvodu ctíme drahé naše svaté apoštoly — vzory, proto má Velehrad pro nás též velký význam národní.

J. Olšanský (Ol.).

Sociální hlídka.

Povinnost účinné charity. (Pokračování.) Podle Chrysostoma († 407) máme vždy toho dbáti, abychom vyučovali napřed skutky a potom teprve slovy (Řím, 2, 21);[1]) Kristus nejvřeleji odporučuje radostné přijímání velkých námah a ko-

[1]) In Gen. 1 Hom. 8, 5.

nání skutků.[1]) Augustin († 430) sepsal o poměru a nutném pojítku víry s láskou a se skutkem zvláštní spis.[2]) Fulgentius z Ruspe († 533) praví: „Nemohou-li všichni plniti slovo Páně: Prodejte, co máte a dejte almužnou (Luk. 12, 33), tedy přece aspoň ono druhé: ... almužnou dejte (Luk. 11, 41); ano, všichni mohou je snadno plniti, nejsou-li ovládáni hroznou chtivostí a jsou-li zaníceni láskou; to musí býti společnou zásadou všech, aby všichni účastni byli věčné blaženosti. Komu tedy dává Pán tolik síly, že z lásky k nebeské říši vším světským pohrdá, prodejž svůj majetek a rozděl mezi potřebné. Kdo však nemá tolik síly, dávej almužnu dle velikosti svého jmění. Dobročinnost budiž tak účinná, jak to jmění dovoluje."[3]) Hraban († 856) praví: „Jak může míti smýšlení lásky ten, kdo opovrhuje chudým bližním."[4]) Sv. Pavel učil jako pravý vychovatel nejen slovem, nýbrž i skutkem. Podle Rolanda (později papeže Alexandra III. † 1181) tkví láska „in affectu et effectu", ve smýšlení a činu. „Milujeme Boha smýšlením, podrobujeme-li svou vůli úplně jeho vůli a odstraňujeme-li všechny světské žádosti ze svých myslí. Činem milujeme Boha, prokazujeme-li bližním skutky lásky pro Boha ... Blížní milujeme smýšlením a činem, podporujeme-li trpící tak, jak bychom si sami přáli podporovánu býti v takovém postavení, anebo máme-li aspoň dobrou vůli, když se nám pomocných sil nedostává."[5]) Petr z Blois praví († 1200/12): „Jako poznáváme život těla z pohybu, tak poznáváme život víry podle dobrých skutků. Ta víra žije, která láskou je účinná. Životem víry tedy je láska; pohasne-li, umírá víra, jako tělo, které duch opouští."[6])

I systematická scholastika a od ní závislá literatura lidová zdůrazňují co nejvíce účinnou lásku. Kromě známých míst Písma sv.: I Jan 3, 17 násl.; Jak. 2, 13 násl. uvádí se často výrok Řehoře Velikého (Hom. I. II. in Evang. hom. 30, 2): „Láska Boží nikdy nelení; neboť kde skutečně jest, působí velké věci; kde však opomine působiti, tam není žádné (skutečné) lásky."[7]) Sv. Bonaventura výrok tento uvádí za důkaz věty: „Třebaže je charita pramenem vší dokonalosti, přece přispívá k jejímu zdokonalení (complementum) mnoho její účinnost."[8]) „Almužny dokazují bratrské smýšlení." (1 Jan, 3, 17; Sir. 29, 13.) Tomáš Aquinský († 1274) praví: „V zákon lásky k bližnímu musí spadati všechno to, bez čeho se osvědčování lásky k bližnímu neuchová. Láskou k bližnímu není jen přízeň, nýbrž i dobročinnost podle 1 Jan. 3, 18: ... nemilujme slovem ani jazykem, nýbrž skutkem a vpravdě." K přízni a dobročinnosti pak patří účinná pomoc almužnou v nesnázích bližního.[9]) Dokonalost lásky k blížnímu bývá posuzována dle stupně laskavosti. Neboť čím intensivněji něco milujeme, tím snáze jinými věcmi opovrhujeme. A dle hodnoty opovrhovaného předmětu posuzuje se dokonalost lásky k bližnímu. Tato dokonalost má tři stupně. Mnozí totiž neváží si hmotných statků a buď částečně anebo úplně obětují je bídám bližního ... V této lásce chybuje, kdo svým majetkem nepomáhá trpícím ... (1 Jan 3, 17.) Druhý stupeň lásky záleží v tom, že z lásky k bližnímu přijímáme tělesné námahy (2 Thes. 3, 8). V této lásce chybují, kdo z lásky k jiným nechtějí se zříci žádného požitku a nechtějí převzíti žádnou nepohodlnost ... (Amos 6, 4 násl.; Ezech. 13, 5.) Třetí stupeň tkví v tom, že obětujeme duši (život) pro své bratry ... (1 Jan 3, 16.) Tento stupeň nemůže láska překročiti ... (Jan 15, 13.) To je tedy dokonalá láska. Duchovní život nelze obětovati, protože bychom tím jednali proti lásce Boží a lásce k sobě. Tělesný život nutno obětovati, kde duchovní život bližního je v nebezpečí. Kromě tohoto případu je obět tělesného života pro bližního skutkem rady, nikoli přikázání. S tě-

[1]) De petit. fil. Zebedaei VIII, 5.
[2]) De fide et operibus; zvláště X, 16.
[3]) Sermo 1, 7; P. l. 65, 723.
[4]) In Eccl. I, 1, 15.
[5]) Gietl, Die Sentenzen Rolands nachmals Papstes Alexander III, Freiburg i. Br. 1891, 318 násl.
[6]) De caritate dei et proximi c. 2.
[7]) Albert M., In IV Sentent. d. 15 a. 19; Paradisus animae c 1.
[8]) Opusc. XI (Apologia pauperum), c. 3, 19.
[9]) 2. 2. qu. 32 a 5 c.

lesnou smrtí srovnává se stav otroctví, občanská smrt. A proto, kdo se z lásky k bližnímu v otroctví vydá, přináší podobnou oběť, jako ten, kdo pro bližního podstoupí smrt.

Na synodách a v pastýřských listech bývají biskupové a kněží často vyzýváni, hlásati lásku k bližnímu více příkladem než slovem.[1]) Jednotliví věřící pak bývají při vysvětlování modliteb, zvláště Otčenáše napomínáni, aby smýšlení a čin vždy v souhlas uvedli s obsahem modlitby anebo v souhlasu udrželi, takže je modlitba životem a život modlitbou. Charitativní činnost katolické nauky nedá se popříti; taktéž se nedá popříti, že taková činnost musí vyrůstati ze živé, případně již z přítomné lásky k Bohu a bližnímu. —ský. (Ol.)

Oprávněnost kněžské činnosti v Raiffeisenkách. Je známo, že někteří lidé nepřejí tomu, aby kněz se obíral záležitostmi, které se týkají hmotného blahobytu lidu. Hlasy takové praví, aby kněz se nemíchal do ničeho, co není jeho úřadem. Avšak názor ten jest mylný. Pozorujme jen, jak si počínají na př. šiřitelé víry Kristovy mezi pohany — misionáři! Oni hledí si získat srdce zdivočilých tím, že jim prokazují tělesná milosrdenství, že je učí práci, vzdělávati půdu, obeznamují je dále s některými řemesly. Tím zjednávají si jejich lásku a vděčnost a činí je přístupnými pro pravdy křesťanské, které jim přinášejí. Činnost misionářů nás poučuje, že knězova péče o hmotné blaho lidu jest oprávněna zakládáním spolků, které tohoto cíle dosíci chtějí buď přímo anebo nepřímo. Proto nesmí zaraziti žádného kněze uvedená výtka.

Pruský ministr odsoudil příkrými slovy pastory, kteří jsou činni v Raiffeisenkách a nazval je „čachrujícími pastory". Proti takovému nájezdu ozval se důrazně na valném shromáždění Raiffeisenek v Hanavě generální superintendent Lohr. Pravil ke shromážděným: „Buďte ubezpečeni, že církevní představení blahovolně přejí vaší činnosti. Oni sledují počínání duchovních v těchto úvěrních spolcích a dosud není příčiny, aby činnost duchovních v tomto směru od círk. představených měla býti zneuznávána neb dokonce zrazována. Nedejte se zastrašiti frázemi pohrdlivými o „kšeftujících" pastorech a neustupujte od své činnosti! Pracujte a nedejte si nikým svůj život ztrpčovati. Vaše činy nepotřebují se skrývati, nýbrž směle mohou na denní světlo. Právě tato činnost duchovních v záložnách R. sblížila na mnoha místech duchovní s učitelstvem a lidem vůbec, ba duchovní obou konfesí se k sobě přiblížili. Zde jde o to, abychom běžný zvyk odstranili, aby kněz „žil o samotě pro sebe". Dokažte pravý opak toho, rozptylte nedůvěru svojí pracovitostí a Bůh vaší námaze požehná." Tolik protestant o pastorově činnosti v Raiffeisenkách; a přece mezi pastorem a katol. knězem je rozdíl.

Co se katolíků týče, je známo, že nejpřednější katol. hodnostáři pochvalně se vyslovili o činnosti kněží ve spolcích úvěrních pro venkovský lid. Zemřelý biskup fuldenský Dr. Komp promluvil na krajinském sjezdu Raiffeisenek ve Fuldě roku 1896 konaném, že tyto záložny spočívají na základě křesť. lásky k bližnímu. Katolická církev tytéž cíle sleduje od pradávna, čehož důkazem je církevní zákonodárství o lichvě a úrocích. Fuldenský biskup pravil ke shromážděným delegátům, že bude pokud možno Raiffeisenky všude podporovati. „Přeji si, aby duchovenstvo v úvěrních těchto spolcích působilo ve prospěch hmotného blahobytu. Ovšem, není radno, aby kněz byl představeným neb pokladníkem spolku, aby tím nepřišel do nepříjemného styku s některými osadníky, ale je třeba, aby byl duší spolku." — Též vratislavský arcibiskup kardinál Dr. Kopp věnoval svou pozornost Raiffeisenkám v oběžníku r. 1896 duchovenstvu diecése vratislavské daném. Píše: „Bídné, hmotné poměry stavu zemědělského, který má tvořiti přece základ národa, obracejí na se pozornost všech vážných mužů. Není pochyby, že odstranění sociální bídy je nejpřednější otázkou naší doby a že nemáme ničím pohrdati, co by bylo schopno tuto bídu mírniti. K tomu má dílem přispěti stát sám, obzvláště v takových záložnách, v nichž vůle a moc jednotlivce nestačí; pak ale je povinností soukromých

[1]) Kázání především dobrým příkladem bývá zdůrazňováno i při svěcení na jáhenství a kněžství. (Pontificale Romanum p. I De ordinatione diaconi, De ordinatione presbyteri [Ratisbonae 1888, 36, 45].)

osob, aby i ony přispěly svojí hřivnou na odstranění sociální mizerie. Nejbližším úkolem rolnických společenstev je pracovati o hmotném blahobytu členstva. Při tom však nemá se pustiti se zřetele mravní obroda členů. Nejde jenom o to, kdo zaplatit může, také jde o to, aby členové byli ušlechtilého charakteru, který je nabádá k poctivosti, střídmosti a pracovitosti, aby dluhy též platit chtěli. Zde právě má kněz ukázati, aby vlivem svým na mravnost členstva působil. Z toho důvodu patří do oboru pastorační činnosti katol. duchovenstva, aby činně súčastnilo se prací v záložnách Raiffeisenových pro zvelebení hmotného blaha farníků. Proto vřele doporučuji diecésnímu duchovenstvu, aby, kde poměry toho umožňují, zakládali selská společenstva a Raiffeisenovy spolky úvěrní." — Nejvýmluvnějším však důkazem oprávněné činnosti kněží v Raiffeisenkách budiž nám projev viditelné hlavy církve katolické — sv. Otce. Sv. Otec Lev XIII. sám poslal pochvalné psaní italskému knězi Luigovi Cerettimu, horlivému zakladateli záložen Raiffeisenových, ve kterém vyznačuje blahodárné působení lidových záložen v nynější době a ujišťuje jej, že papež tomuto hnutí z plna srdce přeje.

Pius X. schvaloval křesťanské podniky, které podporují pozemské blaho věřících, záložny, spořitelny, banky, a přál si, aby je kněží zakládali a podporovali, ale tak, aby své kněžské cti nikdy nezadali a nedali se tím odvádět od svých povinností, které jim v první řadě ukládá kněžské povolání.

Aby však chránil čest stavu kněžského, vydal Pius X. 18 listopadu 1910 konsistoriální dekret „Docente Apostolo" (viz: „Acta Curiae archiepiscopalis Olomucensis" 1911, str. 34 n.), jímž: „prohibet omnino, ne sacri ordinis viri, sive saeculares sive regulares, munia illa exercenda suscipiant retineantve suscepta, quae administrationis curas, obligationes, in se recepta pericula secumferant, qualia sunt officia praesidis, moderatoris, a secretis, arcarii horumque similium." Dle tohoto výnosu sv. Otce nesmějí kněží přijati v peněžních ústavech zodpovědné úřady ředitele, tajemníka, pokladníka.

Rakouští biskupové obrátili se na apoštolskou Stolici s prosbou, aby zmíněný dekret aspoň na nějaký čas byl pro rakouské země zmírněn. Sv. Otec vyhověl žádosti rakouských biskupů a dal jim pravomoc, aby z důležitých příčin v jednotlivých případech dovolili kněžím přijati v peněžních ústavech úřady, dokud se nenajde zkušený a spolehlivý laik a když ve správě ústavu nejsou nějaké nepořádky. Každý kněz, který má převzíti nějaký úřad v záložnách a Raiffeisenkách, musí si tedy vždy napřed vyžádat k tomu dovolení svého biskupa. Tímto rozhodnutím sv. Otce Pia X. jsou kněží ušetřeni mnohých nepříjemností, není jim však nikterak zabráněna činnost v Raiffeisenkách.

Kněz, který věnuje duchovní správě patřičnou pozornost a jen poněkud rozumně si chce počínati, nemůže zanedbávati zájmů lidu svého. Zůstanet vezdejší blaho lidu křesťanského povždy podkladem blaha jeho věčného; lid ožebračený nikdy nebude míti mnoho smyslu pro pravdy, jichž jsme šiřiteli a zvěstovateli. Nepřátelům politickým nezalíbí se kněz ani klidem ani činností; že však lepší je činnost než klid, poznáváme z uvedených výroků a právě činná účast ve správě Raiffeisenek i po smyslu dekretu: „Docente Apostolo" je pro kněze důležitou, protože hlouběji může nahlédnouti do života lidí a poznává lépe bídu, kde je to ještě tlačí a čemu by měl věnovati ještě větší pozornost, jak pravil dp. Prokop Holý na sjezdě v Hradci Král.

Olšanský (Ol.).

Studentská hlídka.

Druhý rok referátů o našem studentstvu uzavírám poněkud brzy. Ale nejistá doba válečná toho vyžaduje. Úkolem našich statí prozatím bývalo upozorňovati české bohoslovce a mladé kněze na důležitost hnutí katolického studentstva. Minulý školní rok utvořil se na ústavě úzký kroužek bohoslovců, kteří měli zkoumati podrobněji otázky studentské; hlavně otázky pastorace studentstva a mladé

inteligence. Letos mělo se na základě loňských zkušeností dále postupovati. Plány naše zhatila doba. Udržujeme tedy styk s naším studentstvem hlavně tím, že se v „Museu" podávají zprávy o studentském životě a o „Studentské Hlídce". Doufáme, že po válce nastane doba změn, kdy se naše styky rozšíří, zdokonalí.

Koncem měsíce ledna dočkali jsme se konečně toho, po čem jsme již skoro půl roku toužili. Četné překážky musila přehoupnouti čilá redakce, než dospěla k cíli snaha Ligy. První číslo válečného ročníku bylo velevýznamně zahájeno obsažnými slovy Kettelerovými z r. 1870. „Modleme se, modleme se!" Je vskutku mnoho důvodů, aby se tato slova stala heslem dneška. Dosud, do polovice dubna, vyšla tři čísla „Studentské Hlídky". Potěšila a povzbudila nás čilost katolického studentstva, které počtem není na prvním místě, že první vydalo svůj časopis. Je to znamením pochopení, vnitřní síly, obětavé horlivosti. Pociťuje i Liga nepřítomnost sedmdesáti pracujících členů; zbývající však nejen svých kolegů na bojišti vzpomínají, ale i práci jejich snaží se zastati.

Válečná doba odráží se i v obsahu „Studentské Hlídky". Téměř polovice článků byla vyvolána válečnou situací. Z nich první místo zaujímají vzácné časové studie duchovního mecenáše katol. studentstva, univ. prof. dra Frant. Kordače. V prvním čísle uvažuje o „Studentské Hlídce — v době války"; v druhém čísle jedná o „Apoštolátu války": válka nejen boří, ničí; také vychovává, tvoří. „Velikonoce 1915" přivádějí čtenáři na pamět více než kdy jindy přehořké utrpení Kristovo. Lidstvo má nésti svoje muka jako sedmibolestná Matka Vykupitele. — Návod, jak by se studentstvo mělo připravovati k budoucnosti, dává JUC. Hynek David („Několik glos k přítomné době a našim úkolům v budoucnosti"). „Velikými ať nás najde doba," touží J. N. v druhém čísle. Nutno snášeti různé oběti nynější a připraviti se na příští nový život. „Ligisté v poli" se tuží, nesmíme my zde ztratiti ani okamžiku. Přes sedmdesát nadějných členů Ligy bojuje za vlast. Buďtež jim věnovány naše modlitby! — Válečnému střednímu školství věnoval na věčnou památku J. N. svoji přehlednou stať „Střední škola za války." S filosofickými směry novodobými seznamuje čtenáře „Hlídky" neúnavný prof. dr. Jos. Kratochvil ve článku „Nová filosofie a poesie." Cesty, jimiž se ubírá novější filosofie, zdají se blížiti více duchovnímu pojímání života. Poznáno, že mimo svět hmotný existuje svět duchový. Tím by se lidstvo přiblížilo přece poněkud náboženství. Jen že nynější t. zv. věda odkazuje svoje odchovance na monismus. Tomuto přítomnému nebezpečí věnována stať J. Štukbauera: „K náboženskému probuzení a snahám monismu." Nikdo však ať se nedá svésti povrchním pozlátkem moderního monismu a setrvá ve spojení s církví, o níž řekl božský zakladatel: „Brány pekelné jí nepřemohou." Mnozí se církve velmi bojí pro její dogmata; pošetilost tohoto strachu ukázal J. P. pěkným článkem „Dogma a život." Náboženské výchově studentstva věnována v každém čísle rubrika „Z duchovního života." Pojednává letos ovšem také většinou o válce: válka ve světle pravdy, křesťan ve válce. — Mravní zdokonalení jednotlivce požaduje Daňha: „Vincete ipsum." „O umělecké výchově" napsal článek Pařízek; k němu se pojí článek Ferd. S.: „Pojem umění u Arnošta Hella." Jak přemrštěný již je kult Goethův, vypravuje Th. St. Růžička ve svojí úvaze „Goethovo božství." V nynější době nevěřících Tomášů je člověk Goethe prohlašován — bohem.

Dobu probuzenskou osvětlují stati: „Několik postav našich buditelů z románu F. L. Věk" (Lad. Daňha) a „Několik črt k prvním dějinám českého divadla," kterými se redakce jistě neobyčejně zavděčila studentstvu středoškolskému. „Polské" nebo „Chorvatské besedy" řízené drem Janem Bartošem, přispívají k utužení svazku bratrství mezi Slovany rakouskými. Zajímavou podrobnost ze života Wagnerova nakreslil Boháč („Z kroniky velikých lidí"). Smutnou vzpomínku věnoval dr. šl. Hronek svému příteli Karlu kn. Schwarzenbergovi, nadšenému pracovníku katolickému, podporovateli Ligy, jenž vylil krev za císaře, za vlast svou. — „Rozhled" seznamuje čtenáře s novinkami a zajímavostmi. Do „Jitra" přispívá i několik studentek. Mnohé ukázky jsou velice zdařilé.

Poněvadž objem čísel bylo nutno zmenšiti, sníženo přiměřeně i předplatne. Při těžkých poměrech úroveň „Hlídky“ nikterak nepoklesla. Práce katol. akademiků musí každého uspokojiti. Plni srdečného obdivu patříme na práci vykonanou. Těšíme se na zdárný postup i dále. Budoucí práci redakce přejeme hojného požehnání nebes.

* * *

Středoškolské poměry za války zasluhují plnou měrou naší pozornosti. Všechny školy ve městech (a předměstích), které jsou jen poněkud nověji zařízené, slouží účelům vojenským. Některé byly proměněny v nemocnice, z jiných upraveny zatímní kasárny. V Brně nádherná budova české techniky přeměněna v nemocnici Červeného kříže. Je prý to nejmoderněji zařízená nemocnice v Brně. Budovy I. českého i německého stát. gymnasia, I. české státní reálky, něm. zemské reálky na Giskrově ulici, a mn. j. škol středních i obecných jsou ve vojenské správě. V alumnátě objevují se alumni jen mimořádně na chvilku. Celé první poschodí je pěkně zařízeno pro nemocné důstojníky. V druhém poschodí a v přízemí leží nemocné mužstvo. Také biskupský seminář pacholecký byl propůjčen Červenému kříži. Žáci ústavů, v nichž je ubytováno vojsko, používají místností ústavu příbuzného. Žáci I. gymnasia docházejí do budovy II. gymnasia denně odpoledne od dvou hodin do šesti; dopoledne od osmi do dvanácti hodin používá II. gymnasium své budovy. Nepovinným předmětům se nevyučuje; hodina vyučovací trvá čtyřicet pět minut. Podobné zřízení má i I. reálka, jejíž žáci chodí až na Křenovou do budovy II. reálky. Na mnohých ústavech jsou sbory profesorské značně seslabeny. Poslední dvě třídy středních škol značně prořídly. — Polští vystěhovalci mají na některých místech také svoje školy. Uniformy polských studentů zamlouvají se i našim. Mnozí snaží se s nimi navázati styky. Polské obyvatelstvo cítí mnohem více nábožensky než naše. Mělo by tedy jistě dobrý účinek, kdyby si naše katol. studentstvo všímalo polského, ujímalo se ho vřele v potřebách, poradilo, pomohlo, kde se dá, aby pak Poláci jednou s láskou vzpomínali ve své domovině na bratry Moravany. Jen že v Brně je většina polského studentstva — jak se zdá — vyznání mojžíšského. Procházejíc se po městě mluví — německy.

* * *

Zase blíží se doba prázdnin. Nevíme, kdy započnou. Snad dříve než jindy. Tu doporučujeme našim studentům, aby se hojně stýkali s kněžími. Kněz má jim býti pastýřem a otcem. A jistě mnohý najde rádce ochotného a pečlivého otce duchovního. Stykem pozná práci a snahu, plány a ideály jeden druhého. — Bohoslovcům důtklivě připomínáme článek kol. Dokulila: „Bohoslovec a organisované katolické studentstvo.“ (Str. 36.) Mladí kněží rozpomenou se na uplynulá léta studií. Tehdy naskytne se studentu vhodná příležitost promluviti o svých pochybnostech. V době, kdy moderní nevěrci vymýšlejí námitky proti všemu křesťanskému, odívajíce je v „učená“ roucha, musí se i odborník často zamysliti, aby správně rozeznal smysl námitky. Proto laikovi nikdo nezazlívá jeho námitek. Ale předsudky! Mohl by si od nich pomoci, kdyby měl chuť získati si aspoň poněkud podrobnější znalost svého náboženství. V umění, v literatuře — se vyzná, ačkov to nejsou odbory, jimž se chce věnovati. Ale hlouběji se ponořiti do pravd náboženských? Otcové našich otců čítávávali v neděli odpoledne v Písmě sv., v postilách, v rozjímáních ... Dnešní maturant sotva viděl celé Písmo sv.! A přece byl nedávno pořízen odborníkem drem Sýkorou dovedný překlad Nového zákona.[1]) Nebylo by užitečnější koupiti si za nějakou korunu raději Písmo sv. než moderní román, jenž (prý) s „dobrým úmyslem“ líčí „realisticky“ jen nejkluzší historie z života lidí podivuhodně nestydatých? — O svoje tělo, jež za několik let zemře, každý svědomitě pečuje; duši nesmrtelnou — zanedbává.

Za týdenní dvě hodiny nelze mnoho se naučiti z náboženství. J. Exc. nejdůst. pan arcibiskup lvovský dr. Josef Bilczewski ve svém referátě[2]) na kate-

[1]) Vyšlo nákladem Dědictví Svatojanského v Praze; nyní vychází i Starý zák.

[2]) Přeložil dr. Jos. Tumpach: „Katecheta středních škol jako duchovní správce studující mládeže,“ str. 4.

chetském kursu ve Vídni (8. února 1908) pravil, pojednávaje o příčinách nevěry: „Věnováno též náboženství příliš málo času. Dvě hodiny týdně mohly by křesťanskému vychování naší mládeže stačiti v nejlepším případě jen tehdy, kdyby celý učitelský sbor na velikém díle nábožensko-mravní výchovy studentstva spolupůsobil a kdyby veškero vyučování bylo proniknuto duchem pravé zbožnosti.“ — Jak daleko jsme však těchto podmínek! Je tudíž nutno počet hodin náboženských rozšířiti aspoň o 100%. K tomu by bylo zapotřebí rozšířiti přiměřeně i řadu profesorů náboženství. Pokud toho není, musí každý sám čeliti tomuto největšímu nepříteli církve — nevědomosti. Druhý nepřítel — nemyslivost — vyplývá z moderní povrchnosti. Učení církve by neuvěřil, ale kdekterému klepu proti církvi uvěří i inteligent. Doufáme v náš akademický dorost, ze přinese nové zásady životní na kolbiště života, že povede vítězný boj proti těmto dvěma saním mnohohlavým.

K tomuto cíli se však musí naše mládež akademická svědomitě připravovati. Bude to veliký úkol. Základem jim bude dobrý duchovní život. Vlastní duši musí vychovati a vycvičiti k této práci. Každý průkopník nových směrů nábožensky obnovujících musí míti dobrého zpovědníka, jemuž bez obalu a omluvy jest ochoten vyznati celý stav své duše. Duchovní vůdce; toho potřebuje. Vždyť cesta víry není silnice přímá, nýbrž cestička v labyrintu nevyzpytatelných tajemství. A tu je třeba průvodčího, vůdce. Hojná a vroucí modlitba o pomoc a přispění Boží posiluje nebeského poutníka. Častá sv. zpověď a denní (pokud možno) sv. přijímání je vydatným pokrmem pro duši. Vybraná duchovní četba je dobrým občerstvením. Občasná pout k posvátnému místu působí jako májový deštík na oseté pole. Jednotlivci není obtížno najíti si duchovního rádce, aby mu pomáhal vésti boj proti rozervanosti mladého srdce (pesimismu). Kdyby však každý uznal nutnost rádce, byl by brzy rádců nedostatek. Kněží, dělníků na vinici Páně, je málo, velmi málo...

* * *

Brněnský „Moravan“ pokračuje neúnavně v další práci i při zlých dnešních poměrech. V lepších časech teprve bude míti více příležitosti činnost svou náležitě rozvinouti. Za pomoci „Sdružení katolického studentstva“ pořádal „Moravan“ dvě divadelní představení. Dne 24. ledna hrála se „Bílá myška“ od Hlavatého ve prospěch Červeného kříže. Když se první pokus náležitě zdařil, odhodlali se naši akademikové k novému vystoupení. Dne 7. března sehráli „Ta třetí“ (napsal V. Vozylov, přeložil Sčerbinský). Čistý zisk byl věnován fondu pro pozůstalé po vojínech. — Prázdninová činnost obětavá, doplňovaná nynějšími snahami, dává poznati, že katolický student nechce býti zaslepen sebeláskou a sobeckostí, jež dnes ovládá svět. Nové pokolení chce se vymaniti z pout nedůstojného otroctví. Láska k bližnímu má mu zpříjemňovati pozemský život. — Také středoškolští studenti II. a I. c. k. českého gymnasia pořádají akademie. Dá Bůh, že tato láska a obětavost v bouřlivých dobách zasetá ponese dobré ovoce v klidu. — K. Zháněl (Br.)

* * *

Zasláno z České Ligy Akademické.

V Praze dne 5. května 1915.

Slavná „Růže Sušilova“ v Brně.

(Zasílám zprávu o poslední naší valné hromadě. Lze-li ji uveřejniti v „Museu“, prosím o to, aby bylo tím upozorněno, že spolek náš za války nespí.)

Dne 2. května 1915 konala se IX. řádná valná hromada České Ligy Akademické o půl 12. hod. dopol. v místnostech spolkových.

Z hostů dlužno uvésti Monsgra prof. dra Kordače, děkana theol. fakulty, dra Pekaře, delegáty bratrského spolku „Danu“, seniory spolku dra šl. Hronka, prof. J. Nováka. Omluvil se prof. dr. Hanuš a dr. Nosek.

Předseda správního výboru na rok 1914—15 JUC. Ant. Kníže, zahájil valnou hromadu, přivítal přítomné hosty i kolegy, přečetl pozdravné přípisy a vzpomněl vřele zemřelých kolegů, doma zesnulých i padlých na bojišti. Další zprávy funkcionářů vyzněly přes to, že vykazovaly již zprávy válečného roku, příznivě. „Studentská Hlídka“ vychází bez finančních otřesů dále, pokladní zpráva ukazuje,

že jest zachován týž poměr, jako léta jiná, a dle jednatelské zprávy přibylo nových členů více, než bylo lze očekávati.

Dalším bodem programu bylo jednání o nemocenském řádu Č. L. A. a tu schválen jednohlasně řád, předložený výborem.

Při volbě nového výboru zvolen jednohlasně za předsedu kol. J. Foltýn, jenž se ujal dalšího řízení valné hromady. Za místopředsedu zvolen kol. B. Truksa. Za jednatele kol. J. Šráček, za pokladní kolegyně Z. Novotná. Do výboru zvoleni kolegové: Stan. Suk, Ol. Kolín, J. Řehák, J. Mrkos, Jar. Zvoníček a A. Novák. Za náhradníky kol.: F. Kolín, L. Polesný, Lameš. Za revisory kol.: Šácha a Konst. Hořínek. Za náhr. rev.: Aug. Krška. Do čestné rady zvoleni: dr. Nosek, dr. šl. Hronek, prof. J. Novák, V. Washko, K. Srb, H. David, J. Mašíček, J. Ebert, F. Hvížďala a Ant. Kníže. Monsgre Kordač povzbudiv nový výbor k plodné práci, odešel, provázen jsa díky předsedy. Poněvadž program byl vyčerpán, ukončil předseda valnou hromadu. Za výbor Č. L. A.: Jan Šráček, t. č. jednatel.

Nové knihy.

Der Krieg und der Katholizismus. Von Dr. Heinrich Schrörs. Kempten, Kösel. 8⁰ (41 S.) 60 Pfg.

Vynikající církevní historik, profesor university v Bonnu Dr. Schrörs obírá se v tomto spisku, jenž během krátké doby dosáhl druhého vydání, otázkou osudu katolicismu po válce a úkoly katolíků v budoucnosti. Důsledky války jsou nejisty. Záleží na tom, která miska klesne a jak hluboko klesne. Zvítězí-li Německo, nebude to mít za následek obnovení kulturního boje. Zájmy katolíků a věřících protestantů jsou dnes totožny. Úkol katolíků spočívati bude v positivní práci. Církev katolická musí se pevněji semknouti. Skončí-li válka vítězně pro Francii, bude nynější protikatolický vládní systém na dlouhou dobu upevněn a z Francie šířiti se bude vliv ten do ostatních zemí, neboť Francie od 18. stol. má vůdčí místo mezi románskými národy. Porážka Francie v nynější válce znamená porážku nynějšího vládního systému. Nastane reakce. Pro politickou desorganisaci katolíků nemožno čekati náhlý obrat. Nynější katolicismus francouzský čeká jen na hodinku volnosti, by rozkvetl plným životem. Vliv jeho na okolní národy bude značný a blahodárný. Podobně je tomu na východním bojišti. Přítomná válka pro ruský lid je „svatou“ válkou náboženskou. Namířena je přirozene proti latinské církvi, jež zachránila během doby některé rozkolné církve a sjednotila je. Převážná část sjednocených je v Rakousku (Rusíni, Rumuni a část Armenů.) Vítězné Rusko bude žádati odstoupení těch zemí, což je hrobem unie. Část nesjednocených řecké konfese v Bosně, Hercegovině a jižních Uhrách vítězstvím Ruska vydána by byla na pospas nepřátelům Rakouska. Autor udává pak doklady pro protikatolickou politiku Ruska v Polsku. Načež zdůrazňuje, že sjednocení všech Slovanů v lůně orientální církve je podstatnou částí panslavismu a panslavismus je duší ruské politiky. Všechny Slovany k Rusku možno pevně připoutati toliko orthodoxní církví. Vítězství Ruska nad Rakouskem rozhodlo by též osud Turecka. Pak došla by splnění touha pravoslavných po veliké církvi orientální. Církve východní s Římem sjednocené, jež jsou nepatrny poctem a kultem svým blíží se více východu než západu, zanikly by v církvi orthodoxní. Tím ztratilo by papežství dosavadní výsledky dlouholeté práce a s nimi i naději na získání východu pro církev katolickou.

Vítězství Rakouska bude smrtelnou ranou pro panslavismus, čímž bude též odstraněno nebezpečí hrozící katolické církvi. Vítězství Rakouska a Německa bude míti vliv i na východě. Zvláště vliv Rakouska bude tu rozhodujícím a katolicismu bude jistě ku prospěchu.

Toť jsou hlavní myšlenky časového spisu.

Der Gottesbeweis des Weltkrieges. Tatsachen und Gedanken von Otto Zimmermann S. J. Münster in Westfalen 1914. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. Erweiterte 3—5. Aufl. 8⁰ (67 S.) 60 Pfg.

Před válkou bylo vydáváno mnoho spisů, jež dokazovaly existenci Boží. Dnes spisy podobného rázu nejsou časové. Nastala válka a lidstvo dává znáti, jak hluboko kořeny náboženství v něm tkví. Lidstvo věří pevně v Boha, jenž jedinou je silou, oporou a útěchou v trudných těchto dnech. Autor uvádí v brožuře mnoho dokladů na důkaz obnovy náboženského smýšlení a cítění lidstva. Okolnost, že prvá dvě vydání v krátké době po vyjití úplně byla rozebrána, jest nejlepším důkazem ceny její. Třetí vydání doplněno jest četnými zprávami rakouskými. Bylo by žádoucno, kdyby někdo buď brožuru přeložil aneb na základě zpráv českých listů podobnou sestavil. Splnila by svůj úkol měrou značnou. Jinak skýtá brožura četný materiál ku přednáškám ve spolcích.

Dr. Heinrich Swoboda: **Unser Krieg in seinen sittlichen Werten.** Kunstverlag Anton Schroll & Co. 8⁰ (59 S.)

Z velkého počtu časových spisů a brožur německých zasluhuje spis ten zvláštní pozornosti. Známý učenec, profesor theologie na universitě vídeňské, prelát Dr. Svoboda podává v něm jasné zásady, dle nichž bychom mohli posuzovati velikost přítomné doby. Autor pojednává nejdříve všeobecně o podstatě a původu války, pak probírá postavení církve k válce, načež rozebírá podmínky, za kterých jest válka dovolena a spravedliva a zásady ty aplikuje na válku přítomnou. Pak poukazuje spisovatel na mravní hodnotu války: pevné, neochvějné přesvědčení všech, že naše válka je spravedlivou (str. 27). Druhý dobrý účinek války spatřuje autor ve vzrůstu rakouského sebevědomí (str. 28—43). Na třetím místě pojednává spisovatel o nábožensko-mravním obrození širokých vrstev lidových (str. 44—50). Autor končí napomenutím, že jen pevná vůle tyto dobré účinky války si zachovat, uhájit a prohloubit a řádná příprava na mír činí nás hodnými trvalého konečného míru. Autor je prodchnut upřímnou láskou k vlasti a má porozumění pro velikost Rakouska i jeho slabiny, což patrno jest v celém spisu. Bělohlávek.

Unser Gottesglaube und der Krieg. 10 apologetických kázání od dra Jos. Jatsche, c. k. profesora na něm. univ. v Praze. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. Cena 1.30 M. str. 108.

Válečné události otřásají celým nitrem člověka. Nedivno tedy, že i v náboženském vědomí nebo aspoň tušení každého člověka se cosi pohnulo. Lid, pln obav a zármutků, starostí a péče o své drahé a známé, staví své naděje na známém přísloví: „Když je nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší.“ Slova Kristova: „Proste, a bude vám dáno, tlucte, a bude vám otevřeno“ — povzbuzují lid k horlivější modlitbě a řádnějšímu plnění přikázání Božích i církevních. — Ale je to vždy pevná víra, silná naděje, opravdová láska, co lid budí z náboženského polospánku? Ne vždy. Někdy je to jakýsi chorobný výkřik rozcitlivěné duše. Jindy je to zase jen náhlé vzplanutí nitra lidského. Člověk starostmi sklíčen, bolestmi vzrušen k Bohu se utíká a volá: „Bože, pomoz! Ty můžeš pomoci! Smiluj se!“ Mnohý však rouhavě dodává: „Nepomůžeš-li . . .“ Kde je láska k Bohu? Vzpomene kdo při své bolesti utrpení Kristova, aby je srovnal se svou strastí? Kolikrát jde kolem kříže, zbožně k němu vzhlédne, ale nevzpomene: O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus! Zamyslil se prosebník také chvíli nad pojmem Boha, uvážil Jeho vlastnosti? Pan profesor chtěl svými promluvami posluchačům toto přemýšlení o Bohu usnadniti, pravou cestu k poznání ukázati. Ve svých promluvách (nyní tiskem vydaných) objasňuje pojem Boha, jak to právě přítomná doba vyžaduje, upozorňuje na časové otázky, jež řeší na základě náboženském; ukazuje, že hrozná a krutá válka může míti pro jednotlivce i celé národy také dobré a důležité výhody duševní. Válka ničí, ale i obrozuje. — Válka přivádí v nebezpečí nejen těla, ale i duše naše. Abychom nástrahám duševním unikli, musíme dobře užívati svého rozumu. Autor v desíti promluvách ukazuje pravou cestu ke správnému rozřešení.

Začíná důležitou otázkou: „Jak lze srovnati hroznou válku s božským řízením světa“ (I.). Dospívá k poznatku, že vševědoucí Bůh pečlivě se stará o každého člověka.

Je sice Bůh milosrdný, ale při tom spravedlivý; dnes většina lidí pozapomněla, že se Hospodin lidu židovskému představoval: „Jáť jsem Hospodin, Bůh tvůj silný a řevnivý, jenž do třetího a čtvrtého kolena stíhá syny za nepravosti těch otců, kteří mne nenávidí.“ (Ex. 20, 5.) Také se nezamlouvá vážná pravda, že Bůh spravedlivě potrestá naše neoplakané hříchy. Malomocenství závisti a rak nenávisti zažral se hluboko do duše dnešního lidstva. Bůh naznal ve své moudrosti nutnost operace, kruté, ale účinné, operace mečem a ohněm. Nynější válka jest dílem trest, jímž Bůh usmiřuje naše viny, dílem obět, kterou od nás Bůh požádal. Boží bázeň i zde jest počátkem moudrosti. Nevěrec stojí před nerozřešitelnou záhadou. Křesťan důvěřuje v Boha, jehož slitování nemá konce. (II.) — Z války můžeme čerpati mnohé poučení pro náš boj duševní. Poslušnost je základem budoucího zdaru. Vytrvalost vojínů nám připomíná slova Kristova: „. . . zapři sebe sám a vezmi kříž svůj a následuj mne.“ (Mt. 16, 24.) Nepřítele křesťanské dokonalosti, sebelásku a sobeckost nutno zahnati obětavou láskou k bližnímu. (III.) — „Modlitba ve válce“ (IV.) vzrostla. Ale není v každém otčenáši „Buď vůle Tvá jako v nebi, tak i na zemi“? Mnozí však se modlí „Buď vůle m á . . .“ Bohu předpisují! Modlitba pokorná, důvěrná nás sílí, vzmužuje, vlévá útěchu. — Ačkoliv se modlí k témuž Bohu přítel i nepřítel, náležitá modlitba žádného nebude oslyšena. Nedostane-li se prosebníku dobra pozemského, připadne mu jistě zasloužený úděl duchovní. Důležitější je, abychom my stáli na straně Boží než aby Bůh stál na naší straně. (V.) — Mezi znameními blížícího se soudu Božího uvedl Spasitel i válku. Ale musí se k ní připojiti jiná ještě znamení. Falešní proroci, hlasatelé nevěry byli vždy — nyní po čas války umlkli. Nevěru válka zavrhla; nevyhovuje. Církev Kristova — skála, které brány pekelné nepřemohou. Proto se k ní úzce přimkněme, účastněme se dober víry vnitřně i zevně „Kdo mne vyzná před lidmi, toho i já vyznám před Otcem mým, který jest v nebesích“ (VI.) — Vysoká kultura, jež měla lidstvu nahraditi náboženství, rozvířila bouři války. Vyhledávané statky pozemské budily závist . . . nenávist . . . zločin vraždy . . . Ba ani nedovedla kultura lid pohnouti, aby dbal zákonů lidskosti! Ukázalo se zjevně, zda více lidstvu prospívá náboženství tupené, či vychvalovaná kultura. (VII.) — „Jak prospívá ve válce víra v Boha?“ (VIII.) Mnozí myslí, že modlitba učiní nezranitelným. Nevědí, že Bůh více cení život duše než těla. „Co Bůh činí, dobře činí“ — platí i zde. Víra v Boha sílí, odvahy dodává obráncům vlasti, k obětavosti pobádá, útěchou naplňuje srdce těch, kteří strádají doma. — Křesťanství nás učí vpravdě milovati vlast (IX.) příkladem Kristovým. Vlastenectví bez Boha liší se od lásky k vlasti, které učí církev. Náboženství city vlastenecké povznáší, zušlechťuje (ačkoliv učení církve katolické není národním); brání však, aby se city vlastenecké nezvrhly (zločin sarajevský). Prohlašujíc vladaře za náměstka Božího, dodává pevný základ lásce a poslušnosti poddaných k císaři. Proto jsou řádní křesťané nejposlušnějšími poddanými. — Poslední kapitola věnována je vítězství: „Musí zvítěziti spravedlivá věc!“ (X.) Válka, již nyní vedeme, je pro věc spravedlivou, tedy i dovolena. Přece však Bůh v ní nebude dělat zázraků, Bůh, který je poslední příčinou všeho. Příklady jak z Písma sv., tak i z dějin nás učí, že nehody se střídají s vítězstvími, ale věc spravedlivá přece zvítězí. Těšme se tedy nadějí ve vítězství, ne-li zde na zemi, jistě jednou na věčnosti!

Toť krátký obsah myšlenkami bohatého spisku. Nyní, kdy každý o válku se zajímá, měl by také každý si přečísti dílo dra Jatsche. Mnohý by o válce zcela jinak soudil. Slohem jasným, průhledným, uhlazeným a přesvědčivým převádí autor čtenáře jinak smýšlejícího na svoje stanovisko. Pro myšlenky nachází vždy potvrzení v Písmě sv., jež je často citováno. Nejen všem kazatelům bude vhodnou příručkou; umírněnou a jasnou apologií hodí se i inteligenci za časovou četbu. Pěkný formát, dobrý papír a jasný tisk budou zpříjemňovati vnitřní užitek. — Kniha zamlouvala se nám tak, že jsme pomýšleli hned při četbě, nebylo-li by vhodno c e n n o u t u t o k n i h u p ř e l o ž i t i d o č e š t i n y, p o n ě v a d ž b y v ý b o r n ě d o p l ň o v a l a z n á m o u b r o ž u r u d p. f a r á ř e J o s. Š m e j k a l a „S v ě t o v á v á l k a v e s v ě t l e p r a v d y“.

Doporučujeme tudíž dílo dra Jatsche horlivé pozornosti našeho čtenářstva.

K. Z h á n ě l (Br.)

Friedrich von Bezold **„K dějinám husitství“.** II. vydání. Nákl. Pelcla, Praha 1914.

Velikou pozornost našich vědeckých kruhů budila kromě prací Denisových brožurka německého profesora Bezolda, vyšlá r. 1874 pod titulem „K dějinám husitství“. Význam její spočívá v tom, že ona jest vlastně prvním pokusem k podání vnitřních dějin husitismu. Autor dělí ji na tři hlavní části, dle základních faktorielů působících při hnutí: živel náboženský, sociálně-politický a nacionální. Vniká tím do genese samotného hnutí, podává, kterak se i živly vzájemně prostupovaly. Pěkně podává, kterak tyto tři ideje vzájemně jsouce spojeny vedly bratrské boje k vítězství, ale zároveň při dalším líčení historického vývoje naznačuje, jak blížil se husitismus úpadku v té právě době, kdy lesk jeho na venek stále mohutněl. Domácími spory a disputacemi byla promeškána doba k organisování vývoje strany, z nositele a obhájce husitismu — rot bratrských — staly se houfy žoldnéřů, kterým byla kořist přednější, nežli kalich. Ti takto přestávají býti bojovníky za víru, dokonce i za lepší budoucnost lidu, utiskujíce jej krutými „holdy“. Tak se lid od nich odvrací, šlechta se proti nim spojuje s katolickými pány a dochází ke katastrofě lipanské. Z rozprášených žoldnéřů zůstává tlupa lidí nezvyklých, anebo snad odvyklých práci rolnické; ti se potulují po zemi, znepokojujíce pokojné obyvatele. To pohnulo Jiříka z Poděbrad k ediktu o svobodném stěhování, prvním to počátku nevolnictví v našich zemích.

Bezold tedy bez ostychu poprvé odkrývá vady husitismu a v tom spočívá jeho veliký význam pro katolické apologety, poněvadž ty nedostatky, o kterých oni již dávno psali a mluvili, jsou takto poprvé potvrzeny a to v plném rozsahu od učence-protestanta!

Text i poznámky s úvodem neliší se mnoho od prvního vydání, za to úprava knihy jest v novém vydání daleko lepší.

Jako apologetickou příručku lze co nejvřeleji doporučiti.

Václav Oliva: **Husovy snahy v rámci počátku patnáctého století a v názorech doby naší.** Otisk z „Moravana“, nákladem Benediktinů, Brno 1914.

Nadepsaná brožurka jest psána prostonárodně pro obranu k roku 1915. Autor počíná vylíčením Husova života (7—19). Dle známých starších pramenů vypisuje vznik rozporu s arcibiskupem, bouři r. 1412 a průběh soudu v Kostnici. Tato část jest jádrem prvního oddílu. Spisovatel klidně a přesvědčivě dokazuje, že ani nemohl jiný rozsudek býti vydán. Přechází pak k soudobým poměrům právním. Tato stať jest jádrem Olivovy apologie; proti nicotným pomluvám, při nichž leckdy, ba skoro ustavičně, přihlíží se k poměrům nynějším a v jejichž zorném úhlu se posuzují události před 500 lety se přihodivší, vypisuje autor pravý stav věcí, jaký se jevil tehdy. Na základě toho dochází k závěru: Zikmundovi samému záleželo (z obavy před revolucí) na odsouzení Husově, husitství vzniklo sice ze snahy po nápravě, avšak přes to mělo ve svých vyznavačích dosti lidí, kteří zneužili reformního hnutí ku vlastnímu prospěchu. Zde zasluhuje chvály použití nejnovějších publikací Dra. Sedláka (Studie a texty). Užívá-li autor Höflera jinde, proč právě ho neuvedl na dokázání neupřímnosti některých přívěsků k husitismu, jmenovitě šlechty, když právě Brodova stať „de origine Hussitorum“ staví je do světla tak ostrého? — Poslední článek věnovaný otázce Husova gleitu liší se od ostatních svým polemickým rázem, který při věci tak často nám katolíkům vytýkané jest zcela na místě. Spisovatel jednoduše, ale přesvědčivě dokazuje korektnost jednání se strany církevní a poráží jmenovitě mínění Tomkovo.

Příhodným doslovem, v němž zvláště budí pozornost slova prof. Pekaře (str. 49), končí svůj spisek.

Celkem lze říci, že Olivova brožurka své populární poslání zajisté by bývala dobře vyplnila, kdyby válečný rok nebyl zatlačil Husovu otázku do úplného pozadí.

Nn.

Eucharistie. Napsal Jacinto Verdaguer. Spisy J. Verdaguera č. II. Cena 2.60 K. Nákladem „Archy“.

Redakce „Archy“ překvapila katolickou veřejnost novým překladem katalánského kněze-básníka Jacinta Verdaguera, jenž sáhl po libozvučné harfě, která

dlouho visela zamlklá, aby opěval vznešenou látku: Eucharistii. Básník otvírá svému čtenářstvu své nitro, dýšící láskou k „Slunci"-Eucharistii, k té „bílé, čisté lilji, něžné a světlé, jež proniká temnotou našeho života", k té „bílé Hostii", jež jest mu „perlou nad vše drahou" Verše básníkovy, promíšené malebnými obrazy, hýřící krásou a obrazností, líčí svatou, sebeničivou lásku Kristovu k duším, zvláště nevinných dětí, neboť „travina vzkvetlá tichou ovci táhne" (40), ale též k duším padlým a nešťastným. Triumphat de Deo amor.

Kniha hodí se pro dnešní dobu prosáklou „morovým zdrojem" (68) materialismu a pomíjí čistý pramen svěží, sladké vody a tak zůstává Kristus ve svatostánku sám a „pláče, napájen smíchem a hanou".

Duše básníkova se vyvíjela. „Květy Kalvárské" líčí nám básníka, jako muže bolesti a slz, v „Eucharistii" jeví se nám jako vítěz nad životem a bolem. Básník přemohl svět a „žárem lásky zmámen" (75) zve Beránka napásti se do svého srdce, posetého — ne prachem světa, nýbrž „lilijemi a růžemi".

Básně jsou modlitbou, jež vyšla jistě z hlubokých meditací, z nezvratné víry, z heroické lásky, jež šílí touhou po svém Miláčku. Duše básníkova jest jemná, snivá, prodchnuta ideou svatého kněžství. Proto jest přítomná sbírka vhodnou přípravou na sv. přijímání, jímž „člověk Bohem se stává" (126) i na mši sv.

Překlad jest výstižný, P. Bouška jeví se jako dokonalý znatel verše a rytmu. Úprava jest esteticky vyzdobená, vazba je krásná, ale myslím, ne příliš praktická. K takovému skvostu můžeme redakci „Archy" jen gratulovati.

Vlad. Růžička (Pr.).

Památník lásky Boží v nejsvětější Svátosti a Srdci Páně. Sepsal dr. Otakar Prohászka, biskup ve Stoličném Bělehradě. Přeložil Bohumil Kyselý. Praha 1915. U V. Kotrby. Velká 8⁰. Stran 76. K 1.—.

Z předmluvy p. překladatele dovídáme se, že uvedená rozjímání jsou vyňata z VIII. a XII. dílu velice ceněných „Úvah o evangeliu", která maďarsky napsal biskup dr. Prohászka. Překlad velice plynný a krásný zdělán jest se svolením autorovým dle druhého maďarského vydání z r. 1910. Myšlenky, vložené do jednotlivých rozjímání, jsou opravdu hluboké, plné víry i lásky a ne toliko sladké fráze, přioděné hebkým rouchem slovním a proto i kazatel najde v nich nejednu perlu pro své duchovní promluvy. Těžko jest, věru, rozsouditi, který oddíl uvedené knihy jest lepší — zda první o Kristu Svátostném, či druhý o Srdci Páně. Jednotlivá rozjímání jsou krátká, ale i případná, zvláště ta, která volena jsou k určitým svátkům, jako „O Božím Těle", — „Svatá Eucharistie — naše Velikonoce, Letnice, den sváteční" a j. Vřele doporučujeme tudíž meditace tyto a upřímně se těšíme na další ukázky z hlubokých úvah dra Prohászky, které pan překladatel slibuje vydati. Budou jistě se opět tak pěkně čísti jako originál, který šťastného našel tlumočníka.

Modlitbová křížová výprava za mír. Česká sekce diec. komitétu v Č. Budějovicích vydala knížečku s tímto názvem, obsahující poučení o modlitbové křížové výpravě za vyprošení míru s příslušnými modlitbami. Cena 16 h, poštou 20 h., 5 ex. 80 h, 10 ex. 1 K 50 h, 25 ex. 3 K, 50 ex. 5 K s poštou vyplacenou. Hodí se k hromadnému šíření po osadách za vyprošení brzkého míru. Menší obnosy posílejte v dopise v poštovních známkách, při větších objednávkách přiložíme složenku pošt. spořitelny k bezplatnému zaslání obnosu. Objednávky vyřizuje Česká sekce diecésního komitétu v Č. Budějovicích.